

DANIEL DEFOE: ROBINSON CRUSOE

PŘEDMLUVA

Vypravování o životě a neobyčejných dobrodružstvích Robinsona Crusoe nebylo původně určeno chlapcům. Ale svět dozrává, dnešní hoši už nevěří ani mnohému z toho, čemu kdysi věřili muži, a k jejich každodenním samozřejmým poznatkům náleží věci, o nichž se ani vážným učencům z dob copánků a napudrovaných paruk nezdálo. Když před 227 lety vyšel první díl podivuhodných příhod chlapce, který utekl z domova na moře, dospěl, ztroskotal a žil bezmála třicet let na neobydleném, ale rajsky krásném ostrove před ústím Orinoka, skoro nikdo nepochyboval o tom, že Crusoe sám napsal docela věrné podle pravdy svůj vlastní životopis. Tehdejší svět byl věkem námořního rozmachu v začátcích světového obchodu národů Starého i Nového světa, a lidé, zvyklí počítati a uvažovati, milovali střízlivý pohled na život. Proto četli tuto knihu staří a zkušené mořeplavci právě tak zaujaté jako učenci, knězi i úředníci s týmž potěšením jako obchodníci, vojáci, králové a státníci. Všichni se na ni dívali jako na vážné vypsání skutečných událostí, určené pro dospělé lidi, a dodnes není na světě druhé knihy, která by se byla dočkala takového úspěchu a mela tak velký ohlas jako příběhy Robinsonovy.

Všimnete si, že je to opravdu kniha naprosto neromantická, že je dokonce příkré protiromantická, neboť všechno v ní je nejstřízlivější všední den lez nepochopitelných tajemství, bez ilusí, bez lásky dvou srdcí, slovem bez „modrého květu“ jenž se stal symbolem romantiků. Strana za stranou, odstavec za odstavcem obsahují popisy všedních prací tak, jak je tehdejší život ukládal. Romanci učinila z těchto příběhů teprve modravá a šerá dálka půl třetího století, ale i přes to kreslí obraz zasazený do rámce dobrodružství v každé podrobnosti, v každém barevném odstínu líčení jenom lásku ke skutečnosti, touhu po poznání,

všeobecnou tehdy důvěru v Boha a vyzvání k práci a činnosti. Ani stopy po neplodném snění! Ti alžírští piráti v knize, ti lidojedi, dobrodružství s Tatary, bouře na moři a ztroskotání,ázračné zachránění a pustý ostrov, to nebyla v tehdejší době romantika. To byl tvrdý život mořeplavců, objevitelů a zámořských obchodníků, a máme dosti jiných, zachovaných svědectví, která nám vypravují příběhy velmi podobné. Tenkrát, před 250 lety, bylo vše, co čteme v „Robinsonovi“, skutečnost tak střízlivá a suchá, že právě pro ni a pro naprostý nedostatek fantasmie se stal tento Defoeův román předchůdcem moderního realistického románu ve světové literatuře. Teprve po odstupu dvou století, kdy jsme již zapomněli pravou podobu světa v době králů Karla II. a Jakuba II., Alexandra Selkirka, kapitána Rogerse a Daniela Defoe, teprve když nám modravé opary dále změkčily tvrdé rysy tehdejších objevovatelů zámoří, začínal se nám zdát život prapředků neuvěřitelné dobrodružným a romantickým a toto zahledění do minulosti vyvolalo dlouhou řadu fantastických vyprávění moderních Robinsonů, a tuláků po zeměkouli, vedle jiné řady, do níž náleží jak Verneův „Tajemný ostrov“, tak Londonovo „Dobrodružství“.

Jako doklad nazírání tehdejšího světa na knihu osudů slavného trosečníka, která způsobila již tolik potěšení chlapcům všech národů a zemí, uvedu svědectví jednoho ze současníků Daniela Defoe, jakéhosi S. B. W., jenž v předmluvě ke čtvrtému vydání německého překladu „Robinsona“ z roku 1720 ukázal, co zajímalo tehdejší čtenáře. Napřed praví, že učenci všech dob pochybovali vždy o všem možném, nevěřili ani, že žil bajkář Esop, zakladatel Říma Romulus, pochybovali o skutečné existenci světců z kalendáře, ba i o jsoucnosti a životě králů, jichž slavné činy známe. Potom pokračuje:

„Stejně jako se rozcházejí mínění badatelů o mnoha věcech starých dějin, různí se i jejich soudy o událostech soudobých. Příkladem toho je nám příběh dnes již světoznámého plavce Robinsona Crusoe. Jakmile se jeho „Paměti“ rozšířily po Evropě, ozvaly se odevšad úsudky docela protichůdné. Jedni tvrdí, že pan Crusoe napsal svůj vlastní životopis a že se vše událo přesně tak, jak vypravuje. Já sám znám dva muže, kteří potvrzují, že před několika lety, kdy žili v Anglii a zmíněný životopis ještě nevyšel tiskem, slyšeli vypravovati příběhy Robinsonovy, jehož podobizna byla pro podivuhodnost jeho neobyčejných dobrodružství malována na domy jako znak.

Jiní naproti tomu považují tyto příběhy za naprosto neuvěřitelné již proto, že všechny události v autorově životě jsou řetězem zázraků, které se v popsaném pořádku a za takových životních podmínek nemohly přihoditi. Spisovatel chtěl prý zřejmě ukázati, jaké divné náhody mohou potkati člověka a jak si každý z nás sám může pomoci pílí, vytrvalostí a zručností, upadne-li do neštěstí nuceného života v osamělosti na plodném, ale neobydleném ostrově. A poněvadž jakýsi nyní žijící anglický „Bel Esprit“ (což je krasoduch) jménem Daniel Defoe napsal již mnoho velmi způsobných věcí, domnívají se někteří vzdělanci, že on je pravý autor této knihy, a věří tomu tím spíše, že několik badatelů, roztroušených náhodou na různých místech Evropy, má společný „sentiment“ čili pocit. Dokonce se vzájemně „persuadirují“ (přesvědčují), že tomu ani jinak býti nemůže než tak, že pan Defoe sám vymyslel a napsal celý dlouhý Crusoeův životopis. Někteří docela tvrdí, že Robinson ani nemohl napsati tyto příběhy tak uměle podané, ježto nestudoval na universitě a všechny jeho učené rozpravy se omezovaly toliko na námořníky a podobný nevzdělaný lid.

Kdo však by se dal takovými pány nutit, aby s nimi souhlasil jenom proto, že se jim to líbí, a přijímal jejich mínění přes to, že má tak chatrné základy? A je snad morálka plynoucí z příběhů anebo skutečnost, že jsou psány podle všech zásad romanopisců, dostačujícím důvodem pro pochybnosti o vypravování tak věrném a určitém?“

Tento úvod napsaný před dvěma a čtvrt stoletími ukazuje, že „Život a příběhy R. C.“ i jejich skutečný autor byli Defoeovým vrstevníkům tajemstvím. Zlobili se dokonce na každého, kdo jim chtěl namlouvati, že Robinsonovy příběhy napsal někdo jiný než první majitel rajsky krásného ostrova před ústím Orinoka.

Proto také všechna stará vydání překladů českých, francouzských, holandských a italských mají titul: „Život a příběhy Robinsona Crusoe, jak je sám napsal“ a jméno Daniela Defoe je všude vynecháno.

Ale těchto nejistot se staří učenci brzy zbavili, aby podlehli jiným zmatkům. Nejdříve vyčítali Defoeovi, že svého „Robinsona“ opsal ze sešitku zápisků skotského námořníka Alexandra Selkirka, a potom nazvali Robinsonovým jménem ostrůvek „Mas a Tierra“ (což znamená „blíže k zemi“) v souostroví Juana Fernandesa, vzdáleného 665 km od Valparaísa v Chile, ačkoliv tam ani skutečný Defoe, ani jeho legendární postava nikdy nebyli.

Nicméně učenci se brzy dobrali pravdy, a zmatek panuje dnes už jenom v myslích a vědomostech mladých čtenářů. Pravda o vzniku a osudech literárního díla jest však stejně zajímavá jako příběh sám a proto si snad trpělivě přečtete něco o Danielu Defoeovi i o tom, jak nalezl hrdinu své knihy a jeho dobrodružství.

Daniel Defoe se narodil roku 1661 v Londýně v dosti zámožné měšťanské rodině. Jeho otec si přál, aby se stal knězem a proto mu dopřál značného vzdělání. Již v mládí se Daniel naučil latinsky a francouzsky. Ale duchovní studium neodpovídalo jeho živé povaze a duchu až příliš zvědavému, ani jeho zájmům zaměřeným na věci veřejné a časové. Proto nechal studia a věnoval se, dosti nešťastně ovšem, politice. Roku 1685 po smrti krále Karla II. se připojil k hnutí Monmouthově, jež se vydávalo za ochránce protestantství, ohrožovaného Jakubem II. Monmouth byl prohlášen v Tauntonu králem, ale Jakub II. jej porazil v šarvátce u Sedgemooru, zajal ho na útěku a dal popraviti v Toweru. Defoe musil s jinými přívrženci prchnouti a žil potom několik let ve Španělsku, ve Francii a také v Německu. Věnoval se obchodu, a to se štěstím tak střídavým, že mohl sám o sobě říci: „Zbohatl jsem třináctkrát a třináctkrát jsem přišel o všechno.“ Konečně se vrátil do Anglie a jeho obnovená politická činnost mu naklonila krále Viléma III. Ty stránky v „Robinsonovi“, kde hovoří o sporech církvi, o cestě Španělskem a Francií anebo o Robinsonově obchodním podnikání, nejsou tedy smyšlenkou, nýbrž ohlasem jeho tehdejšího života a popisem událostí, které většinou sám prožil. Ukazují nám ho jako člověka neklidného, jenž nevydrží na místě, a jako fanatického vyznavače protestantství. Je samozřejmé, že mozek tak jasný a přitom tak prudký nesouhlasil se státní biskupskou církví a že na ni útočil, kde a jak mohl. Pro tuto činnost se octl ve vězení i na pranýři, byl pokutován, odsuzován a pronásledován, ale přízně dvora nepozbyl, neboť zejména královna Anna si vážila jeho bystrého ducha. V té době se ukázala praktická stránka jeho povahy v krásném světle. Z nutnosti, aby se mohl vyrovnávati se svými odpůrci, založil a řídil první noviny, které se zabývaly časovými událostmi, tedy noviny v dnešním významu toho slova, čímž předešel svou dobu o mnoho desetiletí. Vysoké mínění dvora o jeho schopnostech se projevilo roku 1707 kdy ho královna Anna pověřila vyjednáváním mezi Skotskem a Anglií. O tomto

jednání napsal zprávu, která je dodnes naprosto spolehlivým pramenem pro poznání tehdejších politických poměrů.

Při četbě „Robinsona“ neunikne naší pozornosti, že hrdina románu byl člověk neobyčejně velkorysý a štědrý. Nelpěl nikdy na pozemských statcích a své myšlenky anebo svému cíli dovedl obětovati čas, majetek, zdraví i peníze. Dnes, kdy známe život autora, víme také, že Robinson Crusoe jest jenom odliškem jeho vlastní duše, jeho srdce a mysli, Daniel Defoe nezbohatl ani svou politickou prací; naopak, věnoval se jí tak nezištně, že docela zapomínal na vlastní zájmy a nevybředl nikdy z peněžní tísně. Tato tíseň ho však nepodlamovala – co záleželo duchu tak ušlechtilému na pozemských statcích? – nýbrž rozněcovala ho k práci větší a větší. Napsal skoro 250 spisů o důležitých a časových věcech. Tak na příklad v knize „An Essay on Projects“ popisuje zřízení tehdy nevídaná, záložny, nový typ banky a pojišťovací společenstva, a jeho myšlenky jsou tak jasné a tak praktické, že se později opravdu uskutečnily. Také po jiné stránce je předchůdcem moderního člověka. Spisovatelé 17. století se nesměli ve svých knihách obírat chudinou a životem velkoměstské spodiny. I tu prorazí Daniel Defoe cestu. Jeho četné novely popisují lidi chudé, pronásledované, vězněné, zloděje, tuláky, záhadné existence, slovem vrstvu vyděděnou, a to až s odpuzující věrností. Takovou látkou se zabývá román „Moll Flanders“, vydaný roku 1722. Jako novinář, jehož poslání chápal docela moderně, to jest, aby podával věrný obraz současného dění, popsal i na dnešní dobu znamenité londýnský mor v „Deníku z roku utrpení“ (A Journal of the Plague Year). Některé jeho spisy trpí ovšem rozvleklostí v tehdejší době obvyklou, ale ve všech je mnoho podnětů k opravám sociálním a hospodářským, v jiných nalezneme zřiravou kritiku poměrů, vtipnou satiru, ironický postřeh, hluboký pohled obnažující sám nerv věd a ducha, jenž všude rozlamuje příliš těsný rámec doby.

V padesáti osmi letech myslívají lidé už jenom na odpočinek, ale Daniel Defoe je stále ještě mlád jako jeho Robinson, který se v tom věku vydává na novou cestu kolem světa. „S jinošskou odvahou a nadějností zahajuje novou dráhu“ a tvoří první realistický román světové literatury, dílo vytěžené jen a jen ze skutečnosti životní – svého „Robinsona Crusoe“.

Vypravuje se, že jej napsal se zřením k příběhu skotského plavce Alexandra Seldcraiga čili Selkirka, který žil čtyři roky a čtyři měsíce na

pustém ostrove v Tichém oceánu. Věnujme však chvílku pozornosti tomuto námořníkovi a lidem kolem něho. Nemůžeme ho nazvat „živým předobrazem Robinsona“, neboť víme, že Daniel Defoe stvořil svého nesmrtelného hrdinu z vlastních nervů, z vlastního ducha a krve., z vlastních životních snů a zkušeností. Nám je Robinson Crusoe obrazem autora, k němuž Selkirkovo vypravování poskytlo jenom vhodný rámec, dostatečné poutavé prostředí a několik věcných podrobností.

Anglický plavec a později kapitán William Dampier, žijící od roku 1652 do roku 1715, stal se po bouřlivém životě vojáka v Indii a plantážního dozorce na Jamajce pirátem. Pod černou vlajkou křižoval moře a znepokojoval španělské lodi. Pustošil pobřeží Peru a Ecuadoru, dobyl několika pevností na Panamské šíji a potom plul do Východní Indie; po dlouhé bludné pouti na vraku se ocitá v Mindanao, načež v bouři znepokojuje čínské břehy, obchoduje s Malajci a uniká pronásledování holandských lodí. Doplul až do Austrálie, potom k Nikobarům a odtamtud v malém člunu opět v bouři se přeplavil na Sumatru. Viděl Madras, Tonking, Anam, Malaku a vrátil se do Anglie, kde své cesty vykonané mezi rokem 1697 a 1707 popsal v knížce, která měla mnoho čtenářů právě pro svůj objevitelský význam.

Tento cestopis, jakož i vypsání třetí Dampierovy plavby, podniknuté v letech 1708 až 1711 do Tichého oceánu pod vedením hrabete Oxforda, působil nemálo na Daniela Defoe a opravdu v druhém díle Robinsonových příběhů se setkáte s volným podáním pirátovy pouti v čínských a indických vodách.

S Dampierem plul námořník Alexandr Selkirk, narozený roku 1636. Vypravuje se o něm, že nezachovával lodní kázeň, která byla na bukanýrských a pirátských lodích velmi tuhá, a proto ho Dampier vysadil za trest na jedné své loupežné plavbě podél chilského pobřeží na neobydlený ostrov Mas a Tierra, v souostroví, nazvaném po svém objeviteli Juanu Fernandezovi. Jiná pověst praví, že se Selkirk nepohodl s kapitánem, vzal kufřík a kapesní nůž a odešel dobrovolně z lodi. Ostrůvek Mas a Tierra leží 665 km západně Valparaísa, je 20 km dlouhý, 9 km široký a měří 95 km². V době, kdy na něj Selkirk vstoupil, byl učiněným rájem. Již Juan Fernandez na něm nechal několik kozlů a koz a založil tu první osadu. Ale osadníci zde nevydrželi a ostrov opět zpustl. Později sem přišli ješuité a ti pěstovali tabák, obilí, víno a chovali vepře a kozy. Než i oni odešli a domácí zvířata zanechaná na

ostrově, včetně koček, zdivočela. Koncem 17. století byl ostrov opět neobydlen, ale jeho zálivy hostily občas anglické a holandské piráty. Kapitán Wood Rogers ve své knize „A cruising voyage round the World“ vydané roku 1712 a později také Howel ve spisu „Život a dobrodružství Alexandra Selkirka“ (1828 v Londýně) tvrdí, že Selkirk plul na lodi „Cinco Portos“ pod velením kapitána Hardinga, jednoho z Dampierových podvelitelů, a zůstal na ostrově se zbraněmi, oděvem a jinými potřebami nezbytnými k životu v samotě. Rogers, který Selkirk roku 1709 našel na ostrově, popsal jeho osudy i krásný zelený ráj, v němž po čtyři léta a čtyři měsíce žil.

Tato kniha přiměla Daniela Defoe k tomu, aby příběhy Selkirkovy vybavil celým bohatstvím vlastní osobnosti a vytiskl je pod názvem „The life and strange surprising adventures of Robinson Crusoe“. Nevíme, co ho přimělo k tomu, aby „Mas a Tierra“ přenesl před ústí Orinoka na jihozápad ostrov a Trinidadu, ale skutečnost, jak ji Defoe popisuje, byla přesně taková, jakou ji našel Selkirk ve svém vyhnanství. I ta jeskyně, v níž bydlil, existuje, a angličtí námořníci, kteří roku 1868 ostrov navštívili, zasadili u vchodu bronzovou desku na paměť Robinsona Crusoe–Selkirka. V té době sem Chile vyvážela podezřelé vlastence, ale později, když zrušila trest deportace, prohlásila Mas a Tierru za přírodní rezervaci a postavila tam krásný hotel pro cizince, kteří chtějí poznati zemičku, na níž žil Selkirk, jenž během století splynul s Robinsonem. Takovou sílu má básnické slovo: skutečný člověk zmizí, ale fikce zůstane a přežije o staletí svého tvůrce a svůj vzor.

Není třeba poukazovati na shodu. Každý, kdo čte, pozná v Selkirkově ostrově do všech podrobností věrně popsaný Robinsonův ostrov, ale tvůrce Robinsona se vším právem tvořícího ducha vlastně ani nestaral o tyto v šedni skutečnosti, a to, co příběh činí nesmrtelným, je dokonale jeho vlastnictvím. Vysoká morálka, neochvějná víra, že každý úspěch v životě je ovocem rozvahy a vytrvalé píle, jakož i vědomí, že žádný čin, ať dobrý, ať zlý, nezůstane již zde na zemi bez odměny nebo bez trestu, proniká jeho knihu. Člověk nemusí mít zvláštní nadání, sama vůle spojená s houževnatostí překoná každou překážku a vede k cíli, ať jím jest umění anebo prosté pálení hrnců. To je věčné v Robinsonovi a proto se jeho příběhy budou číst i potom, až snad jednou v daleké budoucnosti Selkirkův sopečný ostrov Mas a Tierra zmizí v oceáně.

Daniel Defoe napsal k Robinsonovi dvě pokračování. Druhý díl již není tak poutavý jako první, a díl třetí, „Vážné úvahy o životě Robinsona Crusoe“, je tak přeplněn mravoličnými pojednáními, příznačnými pro tehdejší dobu, ale zastaralými už v minulém století, že jej ani čtenářům nepředkládáme.

Robinson Crusoe byl přeložen mnohokrát do všech evropských jazyků. Vyšel též japonsky, ba dokonce i Arabové si jej přeložili pod názvem „Perla oceánu“. Česky vyšel po prvé v překladu Krameriově a od té doby v nesčetných více méně věrných podáních pro radost dvanácti minulých a ještě mnoha budoucích pokolení.

Quido Palička

DÍL PRVNÍ

Narodil jsem se roku 1632 v Yorku. Jsem z dobré rodiny, ale můj otec nebyl Angličan. Přišel sem z Brém, usadil se nejdříve v Hullu, a když nabyl jmění obchodem, vzdal se svého zaměstnání a odstěhoval se do Yorku, kde se oženil. Matka též pocházela z dobré rodiny Robinsonů. Podle ní jsem se nazýval Robinson Kreutznaer, což Angličané podle svého zvyku překroutili tak, že se konečně i příslušníci naší rodiny podepisovali příjmením Crusoe. Tak mne vždy také nazývali všichni moji příbuzní a známí.

Narodil jsem se jako třetí syn rodiny a podle tehdejších obyčejů nikdo mě nenutil, abych se naučil některému řemeslu anebo obchodu. Žije v nečinnosti, oddával jsem se od mládí snění a myšlenkám na toulavý život v cizích zemích. Můj starý otec se staral o mé vzdělání a poskytl mi tolik vědění, kolik ho lze nabýti ve venkovské škole a domácí výchovou. Potom si přál, abych studoval práva. Ale mne mohly uspokojiti jenom plavby na moři, a tyto dobrodružné sklony mne zavedly proti otcově vůli, proti jeho rozkazům, přes matčino přemlouvání a rady přátel osudovou cestou do života, v němž jsem mnoho let nenalezl nic jiného než utrpení a bídu.

Můj moudrý a důstojný otec mi dával vážné a dobře míněné rady, rozmlouvaje mi pošetilé úmysly. Jednou ráno mě zavolał k sobě do pokoje, z něhož nemohl pro silný záchvat dny vyjít, a rozebíral se mnou horlivě cíle mých tužeb. Domlouval mi vážně a nesmírně laskavě, abych lehkomyslně nehledal protivenství, jichž mne sama příroda a životní podmínky, v nichž jsem se narodil, ušetřily. Není třeba, abych si vlastnoruční prací vydělával na chléb: otec sám mi nabídl, že mne dostatečně zaopatří a uvede do měšťanských vrstev společnosti. To se mu zdálo velmi výhodné a ujišťoval mě, že mohu žít pohodlný a šťastný život. Upadnu-li do těžkostí a neštěstí, stane se tak jedině mou vinou, mou vlastní chybou, neboť otec splnil svou povinnost a varoval mě před počínáním, které mi ublíží, jak se brzy sám přesvědčím. Sliboval mi, že pro mne učiní vše, zůstanu-li doma a zachovám-li se podle jeho rady. Nepovzbudí mě k odchodu, poněvadž nemíní přispět k mému neštěstí, a konečně mi řekl, abych si vzal příklad z osudu svého staršího bratra. Tomu také upřímně radil, aby se neúčastnil války v Holandsku, ale chlapec neposlechl a padl v boji vinou své mladistvé horlivosti. Potom mi ještě slíbil, že se za mne nepřestane modlit, leč přesto myslí, že jeho modlitby budou marné, poněvadž Bůh nepožehná mým krokům, učiním-li pošetilý čin. Jednoho dne, až nenaleznu nikoho, kdo by mne zachránil anebo mi pomohl, vzpomenu si na jeho rady a budu mít dosti času přemýšlet o nich.

Tato rozmluva se mne velmi dotkla a umínil jsem si, že zanechám všeho snění o toulkách cizinou a usadím se doma, abych vyhověl otcovu přání. Za několik dní jsem, bohužel, zapomněl na svá dobrá předsevzetí, ale poněvadž jsem se obával otcových výtek a domluv, rozhodl jsem se po několika týdnech, že prchnu tajně z domova. Nejednal jsem tak bláhově, jak mi v prvním zanícení radila má mladistvá pošetilost. Šel jsem k mamince ve chvíli, kdy se zdála nejpřístupnější mým prosbám, a přiznal se jí, že hořím touhou poznati vzdálené kraje a cizí země. Má láska k nim je tak prudká, že mi nikdy nedovolí dokončiti jakoukoli jinou práci, kterou začnu, a proto by můj otec jednal rozumněji, kdyby mi

dovolil odejíti dobrovolně a nenutil mě k útěku proti jeho vůli. Dokončil jsem již osmnáctý rok a na učení v obchodě jest již příliš pozdě. Ani práva již nemohu studovati pro příliš pokročilý věk a nadto vím určitě, že uteču a vydám se na moře dříve, než cokoli dokončím. Poprosil jsem maminku, aby se za mne přimluvila. Spokojím se s jedinou cestou a nebude-li se mi líbit, zůstanu, jakmile se vrátím, už doma. Pak zdvojnásobím své úsilí a slibuji, že velkou píli a přičinlivostí nahradím ztracený čas.

Matka se zlobila a řekla mi ihned, že jakýkoli hovor s otcem je zbytečný. Tatínek ví sám dobře, co mi prospívá, a nedovolí, abych udělal něco, co mi může škodit. Potom se divila, jak mohu na takovou věc pomýšlet po nedávné rozmluvě s otcem a po jeho laskavých a milých slovech? Inu, komu není rady, tomu není pomoci! Odepřela rozhodne dopomáhat mi k záhubě a nechtěla, abych jí jednou mohl vyčísti, že mě podporovala proti otcově vůli.

Řekla také, že se nepokusí otce přemluvit, ale jak jsem se později dověděl, pověděla mu vše, co jsme spolu hovořili. Otec projevil zájem o mé záměry, ale povzdechl si a řekl prý: „Ten chlapec by mohl býti šťasten, kdyby zůstal doma, ale jakmile odejde do ciziny, bude tak nešťasten jako málokdo! Ne, nemohu mu to dovolit.“

Uplynul téměř rok, než jsem se poněkud osvobodil, ale v té době jsem odmítal všechny snahy rodičů připoutati mne k jakékoli jiné práci. Často jsem se s nimi přel proto, že tak rozhodně zamítali všechno, k čemu mě hnala má náklonnost.

Jednoho dne jsem byl v Hullu. Jel jsem tam náhodou a neměl jsem toho dne ani chuť utéci. Náhodou však jsem potkal přítele, který plul na lodi svého otce do Londýna a navrhoval mi, abych jel s nimi. Sváděl mne vyhlídkou na to, že mne cesta nebude nic stát. To rozhodlo. Neptal jsem se ani otce ani matky, nic jsem jim nevzkázal, doufaje, že se dovědí, kam jsem odcestoval, a nepřemýšlel jsem ani o následcích. V zlém okamžiku prvního září roku 1651 vkročil jsem na palubu lodi, plující do Londýna.

Nikdy nezačínala protivenství mladého dobrodruha dříve a netrvala déle než moje. Sotvaže loď vyplula z ústí Humberu, zadul

prudký vítr, vzdouval vysoké vlny a vzbouřil moře nejhroznějším způsobem. Poněvadž jsem nikdy předtím nebyl na moři, roznemohl jsem se mořskou nemocí a také duševně jsem trpěl nevýslovně. Nyní jsem přemýšlel vážně o svém činu a říkal si, že mne Bůh trestá spravedlivě proto, že jsem tak hanebně utekl z rodičovského domu a od svých povinností.

Kormidelník a několik vnímavějších námořníků nabyli jistoty, že všichni zemřeme; proto klekli na palubu a hlasitě se modlili.

Hluboko uprostřed černé noci vykřikl náhle námořník, prohlízející podpalubí, že loď má trhlinu a čtyři stopy vody v trupu. Všichni jsme se vrhli dolů, ale když jsem slyšel rozkaz „K pumpám!“, zastavilo se mi srdce, jako by na ně byla sáhla mrazivá ruka smrti. Padl jsem na podlahu před lůžkem, na němž jsem do té chvíle seděl. Muži běžící kolem vráželi do mne a křičeli: „Doposud jsi nebyl k ničemu! Jdi aspoň teď pumpovat jako ostatní!“

Při této práci zahlédl kapitán několik lehkých uhelných lodí, které musily vyplouti na moře, poněvadž nemohly přečkat bouři na kotvách. Když se k nám blížily, nařídil vypáliti ránu z děla na znamení, že jim hrozí nebezpečí. Nevěděl jsem, co tato rána znamená a v prvním okamžiku jsem se domníval, že loď praskla a omdlel jsem. To se stalo ve chvíli, kdy každý myslel na svůj vlastní život a proto si mne nikdo nevšímal. Odstrčili mne pouze, domnívající se, že jsem zemřel a jiný muž zaujal mé místo u pumpy. Vzpamatoval jsem se teprve za půl hodiny.

Pracovali jsme vytrvale, ale voda v lodi ustavičně stoupala. K ránu jsme viděli, že pracujeme marně a že se loď potopí, ačkoli bouře poněkud povolila. Pohroma se blížila tak rychle, že jsme nemohli doplouti ani do vnitřního přístavu. Kapitán se rozhodl přivolati pomoc střelbou z děl, a opravdu, lehká loď, kotvící nedaleko nás, poslala záchranný člun. Veslaři se vydávali největšímu nebezpečí, neboť loďka se na neklidném moři nemohla ani přiblížiti k lodnímu boku. Po velké námaze posádky člunu se nám podařilo hoditi jim se zádi lano s bojí na konci. Veslaři se ho zmocnili a přiručkovali po něm i s člunem až pod naši zad. Potom jsme naskákali k nim.

Lehký člun se houpal na vlnách tak divoce, že jsme se vzdali naděje doplouti na jejich loď. Shodli jsme se tedy, že ponecháme člun na pospas větru a proudům a vynasnažíme se toliko řídití jej kormidlem ke břehu. Náš kapitán se zavázal nahraditi všechnu škodu, jestliže se člun roztříští. Vítr a vlastní úsilí zahnal nás za svítání daleko na sever až k Winterton–Nessu. Mužstvo pracovalo usilovně, abychom se dostali na břeh, který jsme zahlédli, kdykoli se člun vyhoupl na hřbet vlny. Zároveň jsme užívali davu lidí, pobíhajících na břehu a zřejmě ochotných přispěti nám, jakmile se jen trochu přiblížíme.

My však pluli nesmírně pomalu proti vlnám a teprve za wintertonským majákem jsme se dostali na břeh, který tu tvoří zátočinu a ustupuje na východ ke Cromeru. Zde jsme se po vyčerpávající práci u vesel dostali na mělčinu a konečně na břeh. Vraceli jsme se pěšky do Yarmouthu, kde nás obyvatelstvo přijalo náramně laskavě. Městští úředníci nám opatřili pěkné příbytky a kupci i majitelé lodí nám darovali značnou peněžní částku, abychom mohli nakoupit potravin a vrátit se do Londýna, do Hullu anebo kam kdo chce.

Kdyby mne nyní můj zdravý rozum byl přiměl k návratu do Hullu, mohl jsem býti doma šťasten a můj drahý otec by mne byl jistě přijal s otevřenou náručí. Snad by byl také zabil tučné tele, jak čteme ve Starém Zákoně. Slyšel jistě, že loď, na které jsem plul, ztroskotala, ale nevěděl, zdali jsem neutonul.

Otřásl jsem se po těchto nebezpečích a můj zlý osud mne hnál tvrdošíjně dále po zvolené stezce. Nemohl jsem odolati své touze. Rozum mne hlasitě varoval a radil mi, abych se vrátil domů, ale daleké kraje volaly mnohem neodbytněji. Nevím, jak to vysvětliti. Snad nás jakási tajemná řídicí síla žene ustavičně vpřed, přes překážky a do záhuby, do níž se pak vrháme se zavřenýma očima, i když ji jasně vidíme před sebou.

Kapitánův syn, přítel, který mi po prvé uměl dodati tolik odvahy, poklesl nyní hlouběji na mysli než já. Asi třetího nebo čtvrtého dne po našem návratu do Yarmouthu přišel ke mně – neboť jsme každý bydlil jinde – a ptal se mne náramně změkklým hlasem, jak

se mi daří. Tvářil se smutně a neustále klopil hlavu. Vypravoval svému otci kdo jsem a že jsem tuto plavbu podnikl pouze na zkoušku, abych se dostal do ciziny.

Jeho otec, jenž přišel s ním, naklonil se ke mně a pravil stejně vážně jako starostlivě: „Mladý muži, neměl byste již vstupovati na loď, abyste plul po moři. Příhody, které jste s námi prožil, pokládejte za jasné a viditelné výstrahy před mořeplaveckým povoláním. Nemáte se státi námořníkem. Tuším, mladý muži, že vás na všech vašich námořních cestách bude doprovázeti jenom zklamání, neúspěch a protivenství. A to tak dlouho, dokud se nesplní předpověď vašeho otce.“

Odpověděl jsem mu jenom to, co žádala slušnost, načež jsme se rozloučili. Nevím, kam šel, a od té doby jsem ho již nikdy nespatřil.

Měl jsem v kapse trochu peněz a odcestoval jsem po souši do Londýna. Cestou i za pobytu v Londýně jsem vybojoval těžký vnitřní boj o způsob života v budoucnosti. Mám se vrátit k otci anebo se mám vydati na moře? Pokud šlo o návrat k rodičům, stud potlačoval každé ušlechtilější hnutí mysli. Představoval jsem si výsměch sousedů. Nesměl bych se ani na ulici ukázat a otec i matka by se mi zajisté vysmáli také – i když by to neučinili zjevně. Od té doby jsem si často všiml, že se lidé nestydí za hřích, ale za lítost a pokání.

Můj boj o budoucnost netrval dlouho. Lehkomyšlným lidem nastraží osud vždy před rozhodnými kroky léčku, ale já jsem propadl své náruživosti bez léčky. V Londýně jsem se stýkal se znamenitou společností moudrých a zkušených mužů, z nichž jeden, kapitán lodí, obstarávajících pravidelné obchodní spojení s Guineou, si mne neobyčejně oblíbil pro mé příjemné a na tehdejší dobu velmi pokrokové názory a rozhovory. Slyšel ode mne o mém zaujetí pro daleké cesty a kraje a nabídl mi, abych se zdarma plavil s ním na jeho lodi, neboť se chystal právě na novou cestu do střední Afriky. Přál si, abych byl jeho spolustolovníkem a společníkem. Kdybych chtěl vzíti nějaké vlastní zboží na palubu, poskytne mi všechny výhody a snad mne úspěch povzbudí.

Přijal jsem nabídku tohoto poctivého kapitána a spřátelil se s ním důvěrně. Vezl jsem s sebou asi za čtyřicet liber hraček a tretek podle kapitánovy rady a zásluhou jeho nezištné poctivosti se mi podařilo rozmnožit tyto peníze. Zmíněných čtyřicet liber jsem sehnal s pomocí příbuzných a přátel, s kterými jsem si nepřestal dopisovati a již pravděpodobně přiměli také mého otce anebo mou matku, aby mi přispěli v prvním podniku.

Mohu říci, že ze všech cest, které jsem vykonal, na této jediné jsem měl štěstí ve všem a to také jen zásluhou přítelovy ochoty a dobrosrdečnosti. On mne též vyučoval matematice, naučil mne navigačnímu umění a plavebním předpisům, vedení lodních účtů a zápisů, ba i praktickému námořnictví, slovem všemu, co námořník musí vědět. Vyučoval mne rád, ale je třeba říci že také mně působilo toto učení velkou radost.

Má první obchodní cesta mi vynesla pět liber a devět uncí zlatého prachu, který jsem po návratu do Londýna prodal za tři sta liber šterlinků, což byl můj čistý zisk. Tento zdařilý podnik však mi naplnil hlavu nejctižádostivějšími sny a plány, které, jak se brzy dovíte, později zavinily mou zkázu.

Nicméně ani tato krásná cesta se neobešla bez nehod. Brzy po vyplutí mne zachvátila mořská horečka a trpěl jsem jí většinu dní, neboť jsme pluli neustále v tropickém podnebí mezi rovníkem a čtrnáctým stupněm severní šířky.

Na mých osobních průkazech nyní stálo, že jsem guinejský obchodník, a proto jsem se vydal hned po smrti svého věrného přítele, jenž zemřel brzy po svém návratu v Londýně, na druhou cestu do Guineje. Plul jsem na téže lodi jako po prvé, ale kapitánem se zatím stal její někdejší první kormidelník. Na této nejnešťastnější cestě mého života jsem nevezl s sebou ani sto liber, neboť celých dvě stě liber, nabytých na první výpravě, uložil jsem do rukou vdovy po svém příteli. Ta byla stejně poctivá a spravedlivá jako on. Nyní mne stíhalo jedno protivenství za druhým. Hned cestou ke Kanárským ostrovům, přesněji při plavbě mezi nimi, nás napadli turečtí námořní lupiči ze Salehu. Pronásledovali nás s plnými plachtami. Také my jsme rozvinuli

kdejakou třírožku i velkou plachtu, nabírajíce tolik větru, kolik stěžně vydržely, ale piráti nás přesto neustále doháněli. Za několik hodin jsme poznali, že nás určitě dostihnou, a proto jsme se připravovali k obraně. Měli jsme dvanáct děl, kdežto oni mohli pálit z osmnácti.

Dohonili nás asi ve tři hodiny odpoledne, ale podceňující nás, otočili se přidou k našemu boku, místo aby pluli za nás a hleděli dostati naši záď do celé šíře své střelby. Využili jsme této chyby a vypálili všech osm děl pravé strany na jejich skoro bezbrannou přídu. Odpověděli chabě a toliko dvě stě pirátů shromážděných na palubě poslalo nám salvu malých ráží. Nezasáhli nikoho, ježto jsme se dobře kryli. Mezitím opravili svou plavební chybu a napadli nás znovu. Přes naši houževnatou obranu zahákovali se nám do levého boku a šedesát Turků se vrhlo na naši palubu. Ti se jali ihned rozebírat palubní zařízení a svinovat plachty. Přivítali jsme je ranami z pušek, mušket, bambitek, pikami, prachovkami a sekerami a zahnali je dvakrát zpátky na jejich loď. Za padlé piráty však nastupovali stále noví a noví a k večeru nás konečně přemohli. Měli jsme tři mrtvé, osm našich námořníků utrpělo těžká zranění a ostatní upadli do zajetí. Odvezli nás do maurského přístavu Salehu.

Nezacházeli se mnou tak hrozně, jak jsem se z počátku obával. Neodvlekli mne ani do vnitrozemí k svému šejkovi anebo sultánovi jako ostatní námořníky, nýbrž pirátský kapitán si mne vzal jako svou osobní kořist. Poněvadž jsem byl mlád a svěží, hodil jsem se mu a učinil ze mne svého otroka.

Odvlekl mne do svého domu a doufal jsem stále, že mne vezme na příští loupežnou cestu. Snad se naplní také jeho osud a některá španělská nebo portugalská loď učiní konec jeho zločinnému životu. Pak se zajisté dočkám svobody. Leč tato naděje se brzy rozplynula v dým jako tak mnoho jiných. Než se vydal na moře, nařídil mi, abych pečoval o jeho zahrádku a konal obvyklé otrocké práce v jeho domě. Když se za několik týdnů vrátil, musil jsem spát na lodi v jeho kajutě a hlídati ji.

Od rána do večera jsem myslel jenom na útěk, ale nevymyslel jsem nic kloudného. Neznal jsem člověka, kterému bych se svěřil a jenž by mi chtěl pomoci. Dva roky jsem namáhal obrazotvornost, ale ani jednou se mi nenaskytla příležitost uskutečnit kterýkoli z pojatých záměrů. Marné pokusy a bezvýslednost snění mne velmi unavovaly a vzdával jsem se poněkud vší naděje.

Než asi po dvou letech se přihodily věci, které mne vzpružily a donutily znovu přemýšlet o možnostech osvobození. Můj pán meškal doma déle než obvykle a neposílal ani svou loď na lupičské výpravy. Říkalo se, že nemá dosti peněz. Jednou nebo dvakrát týdně brávil lodní osmiveslici a jezdil lovit ryby. Vzal s sebou vždy mne a mladého Maresca, abychom veslovali a bavili jej. Ukázal jsem mu, jak dobře umím chytat na udici i do sítě a proto mne někdy posílal s jakýmsi svým příbuzným a s Marescem, abychom sami nalovili dostatek ryb pro domácnost i na prodej.

Jednou ráno jsme se vydali opět na lov. Nad pobřežím ležela tak hustá mlha, že jsme neviděli ani na břeh, ačkoli jsme se nevzdálili ani půl míle od pevniny. Vracejíce se s úlovkem, veslovali jsme podle svého přesvědčení ke břehu, ale země se nepřibližovala. Nevěděli jsme, kam plujeme. Strávili jsme celý den i celou příští noc na moři, a když se ráno rozednilo, shledali jsme, že jsme pluli stále podél pobřeží, od něhož jsme se nevzdálili ani na dvě míle. Vyhladovělí a vyčerpáni dostali jsme se proti prudkému větru, který vanul s pevniny, do jakési zátoky, kde jsme přistáli.

Piráta, jemuž jsem otročil, jednal po této výstražné příhodě opatrněji. Nepodnikali jsme rybářské výpravy bez kompasu a zásob a na dlouhém člunu z anglické lodi, kterou kdysi zajal, dal lodními tesaři postavit pohodlnou kajutu, jakou vídáme na šalupách. Za kajutou pak byla plošina pro kormidelníka. Předek lodi dal přikrýti a v takto získaném prostoru zřídil dílnu pro rychlé správký plachet.

S touto lodí plul často na lov, a nikdy beze mne. Jednou smluvil s několika významnými obyvateli města výlet po moři; snad chtěli lovit ryby, snad se mělo plouti jen pro zábavu. Tehdy jsme naložili do člunu značné zásoby potravin, a když mi je poslal, vzkázal

zároveň, abych přinesl tři pušky, střelivo a prach z jeho kajuty na lodi. Chtěli asi střílet pobřežní ptactvo a ryby.

Splnil jsem všechny rozkazy a čekal do příštího rána v čistě vymytém člunu, ozdobeném vlajkami a vybaveném vším, co sloužilo pohodlí jeho vzácných hostů. Ale ráno přišel sám na palubu a pravil, že hosté odložili výlet, poněvadž jsou zaneprázdněni obchodním jednáním. Mám prý vyplouti sám s mužem a chlapcem, kteří byli se mnou v člunu, a nachytati hodně ryb, ježto jeho přátelé přijdou k němu na večeři. Jakmile se vrátím z lovu, mám ryby odevzdati v kuchyni a dostaviti se k němu. Přisvědčil jsem ke všemu.

Ale v témže okamžiku se mi vyrojily v hlavě všechny mé dřívější plány na útěk. Konečně jsem měl dost velký člun, na němž jsem, aspoň v prvních hodinách, byl svým vlastním pánem! Jakmile náčelník pirátů odešel, připravoval jsem se nikoli na rybolov, nýbrž na útěk. Nevěděl jsem, kam popluji a nepřemýšlel jsem o tom. Říkal jsem si: Kamkoli, jen pryč z těchto míst!

Nejprve jsem vyzval mladého Maura, aby také pro nás přinesl trochu potravin na palubu; nemůžeme přece jísti z pánových zásob! Hoch přisvědčil a brzy přivlekl velký koš lodních sucharů a tři soudky s vodou. Všiml jsem si, kde stála pirátova bedna s nápoji, ukořistěnými pravděpodobně na některé anglické lodi, a zatím co Maur sháněl na břehu potravu pro nás, přenesl jsem ji z velké lodi do našeho člunu. Chlapec si mohl mysliti, že jsem ji přinesl na pánův rozkaz. Potom jsem přinesl ještě asi půl metrického centu včelího vosku, balík provazů, sekeru, pilu, kladivo a jiné předměty, které nám mohly prospěti, a konečně vosk na výrobu svíček. Vypluli jsme z přístavu. Posádka tvrze u vjezdu do rejdy nás znala, věděla, kam jedeme a proto si nás nevšímala. Asi míli před přístavem jsme svinuli plachty a zakotvili k lovu. Vítr dul od severoseverovýchodu a křížil poněkud můj záměr. Jižní vítr by mne byl zahnal k španělským břehům anebo alespoň do Cadizu, ale konečně jsem si řekl: Nechť fouká jakýkoli vítr, odpluji z tohoto hrozného místa a všechno ostatní ponechám osudu.

Lovili jsme chvíli, ale nic jsme nechytili, neboť jsem vytahoval udice teprve tehdy, když se chycené ryby utrhly s háčků. Náhle jsem se zatvářil rozmrzele a pravil Maurovi: „Když nic nechytíme, posloužíme špatně našemu pánu. Musíme dále na moře.“

Mladík netušil úklad a šel na přídu, aby rozvinul plachtu. Kormidloval jsem a zavedl člun o míli dále od břehů, kde jsem opět vyhodil kotvu a připravoval nářadí k lovu. Potom jsem šel na přídu, předstíraje, že tam mám cosi na práci, zastavil jsem se za ním a sklonil se k lanu. Než se hoch nadál, uchopil jsem ho za obě nohy a shodil jej s paluby do moře.

Vynořil se ihned, poněvadž uměl plovati jako korek, a křičel, abych ho vytáhl, slibuje, že se mnou půjde na konec světa. Ploval tak rychle za člunem, že by mne byl málem dohonil, ježto nastalo bezvětří a loďka se sunula velmi pomalu po hladině. Došel jsem do kabiny pro pušku a namířil na Maura. Pak jsem volal: „Nekřič a neublížím ti! Ploveš dobře, moře je klidné a snadno se dostaneš na břeh; jsou to jen dvě míle! Chci na svobodu, a jakmile se přiblížíš k člunu, vpálím ti kulku do hlavy!“

Po těchto slovech se obrátil a zamířil ke břehu. Nepochybuji, že doplul šťastně, neboť se vzdaloval jako ryba.

Byl bych si raději ponechal Maura na palubě než druhého chlapce, ale nemohl jsem mu důvěřovati. Když plul již daleko od nás, obrátil jsem se k hochovi, jenž se krčil u kormidla, a řekl mu: „Xury, když mi zachováš věrnost, učiním z tebe velikého muže, ale zapřísahám tě při Mohamedovi a při všech vousech otce prorokova, že tě také hodím do vody, jakmile se pokusíš mne zradit.“

Chlapec se usmíval tak mile, že jsem k němu pojal ihned důvěru a pak mi přísahal neviňounce, že mě neoklame a půjde se mnou kamkoli chci.

Dokud jsem viděl hlavu plovoucího Maura nad hladinou, mířil jsem přímo do moře, po větru, aby myslel, že chci dosáti východu z úžiny. Ale akmile se večer setmělo, změnil jsem směr a zamířil na jihovýchod a potom k východu, abych se příliš nevzdaloval

pobřeží. Dul krásný svěží vítr a moře se drobounce čeřilo. Plul jsem tak dobře, že jsme se příštího dne ke třetí hodině odpolední přiblížili zemi na místě vzdáleném nejméně dvě stě kilometrů od Salehu, což je za hranicemi říše marockého sultána anebo jiného zdejšího vládce. Břeh byl pustý a neviděl jsem na něm ani človíčka. Báł jsem se však Maurů a ještě větší hrůzu mi vnukala myšlenka, že jim opět padnu do rukou. Proto jsem nezastavil, nepřistál, nevystoupil na břeh, nýbrž plul celých pět dní bez odpočinku vytrvale a rychle dále. Pak se vítr obrátil a dul k jihu. Soudil jsem, že mi nic nehrozí, i kdyby mne pirát pronásledoval. Tento vítr ho donutí vrátiti se. Odvážil jsem se tedy přiraziti ke břehu a zakotvili jsme v ústí jakési říčky. Nevěděl jsem, jaká země je přede mnou, jací lidé tu žijí, neznal jsem ani zeměpisnou šířku, nevěděl jsem nic. Netoužil jsem však po setkání s lidmi. Zachtělo se mně jediné věci a tou byla čerstvá pitná voda! K říčce jsme připluli k večeru a za tmy jsme si chtěli prohlédnouti břehy a jejich sousedství, ale sotva se úplně setmělo, zaslechli jsme takový řev šelem, vytí a štěkání neznámých zvířat, že ubohý chlapec mřel bázní a prosil mne, abych nechodil na pevninu.

Xury se bál a já také, ale ještě více jsme se poděsili, když jsme poznali, že jakási velká šelma plove k naší šalupě. Neviděli jsme zvíře, ale slyšeli jsme je supěti a rozrážeti vodu. Soudil jsem, že je veliké a zuřivé a Xury dokonce tvrdil, že poznává lva. Nu budiž! Ubohý hoch mne prosil, abych vytáhl kotvu a vesloval dále od břehu, poněvadž nás ten netvor jistě nemůže dlouho pronásledovat.

Odmítl jsem, řka: „Ach ne, to neučiníme, ale pro jistotu přivážeme boji ke kotvě, abychom mohli utéci, kdyby bylo třeba.“ Sotva jsem to dořekl, vynořilo se z vody asi tři metry před člunem velké a docela neznámé zvíře. Běžel jsem do kajuty, vzal pušku, namířil a vystřelil na obludu. Ta se poděsila nebo byla raněna, obrátila se okamžitě a vracela se na břeh.

Rána z ručnice podráždila všechnu zvěř na březích a nyní se ozýval takový skřek, řev, trubení, vrčení a řev, že člověku přecházel sluch. Zde asi ještě nikdy nikdo nestřílel z pušky!

Poznali jsme, že v noci nelze vystoupiti na břeh, a ráno uvidíme, co můžeme podniknout. V rukou divochů by se nám dařilo stejně jako v drápech tygrů a lvů a netoužili jsme ani po jednom, ani po druhém.

Toho dne nám došla pitná voda a na břeh jsme musili stůj co stůj. Běželo jen o to, kde je nejbližší pramen a nejjistější pobřeží. Xury se nabídl, že vyskočí s jedním džbánem na břeh a podívá se po vodě. Ptal jsem se ho, proč chce jít sám a chlapec mi odpověděl tak, že jsem ho od té chvíle miloval. Řekl mi: „Mne sežrat divoši a vy odplout dále.“

Dal jsem mu lodní suchar a doušek vína z pánovy láhve a zavrtěl jsem hlavou: „Ne, ne, Xury! Oba půjdeme na břeh, a když přijdou černoši, zabijeme je a oni nesnědí ani tebe, ani mne.“ Potom jsme doveslovali těsně ke břehu a vybrodili se na souši, nesouce jenom zbraně a dva džbány na vodu.

Nechtěl jsem pustit člun s očí, neboť jsem se bál, že po proudu říčky připlují loďky domorodců a divoši nás zajmou, ale chlapec viděl asi míli od břehu nízký svah a utíkal k němu. Za chvíli se tryskem vracel, jako by ho pronásledovaly šelmy anebo divoši. Běžel jsem mu vstříc a za chvíli jsem upozoroval, že mu cosi visí na rameni. Xury se smál a vypravoval mi, že se mu podařilo zabít zvíře podobné pouštnímu zajíci a odevzdal mi úlovek. Také pitnou vodu našel v nedalekém prameni. Pochutnali jsme si na pečínce a všechny obavy s nás spadly, když mi hoch řekl, že daleko široko neviděl jediného divocha anebo dravce.

Mé osudy mě již jednou zavedly k tomuto pobřeží a věděl jsem, že Kanárské ostrovy i ostrovy Zeleného mysu neboli Capverdské leží nedaleko Afriky. Nyní však jsem neměl měřicích nástrojů, abych určil polohu místa, kde kotvíme, a kromě toho jsem ani nevěděl, na jaké zeměpisné šířce leží obě jmenované skupiny ostrovů, kde je mám hledati a jakým směrem plouti, abych je našel. Doufal jsem, že plavbou podle tohoto pobřeží doplují konečně jednou do pásma, kam připlouvají Angličané na obchodních plavbách, že se s některou jejich lodí setkám a doplují šťastně domů.

Jednou nebo dvakrát ve dne se mi zdálo, že vidím v dálce vrcholek ostrova Tenerify, Pic de Tenerifa. Možná, že to byl klam, ale snažil jsem se plouti za touto vidinou. Dvakrát jsem vyplul, a žel, dvakrát marně, poněvadž vítr dul silně proti nám a moře se příliš vzdouvalo, než abych se směl odvážit s tak malým plavidlem na jeho vlny. Zanechal i sem tedy pokusů dosíci Kanárských ostrovů a plul jsem podél afrického pobřeží.

Přistáli jsme několikrát, abychom vystoupili na břeh a nabrali pitné vody, a tak jsme jednou ráno kotvili pod malým, ale značně vysokým skalním výběžkem. Nastával právě příliv a čekali jsme na vhodnou chvíli, kdy se nám podaří vystoupit na zemi. Xury měl bystřejší zrak než já a všiml si také více svého okolí. Najednou přišel ke mně a pošeptal mi, že bychom měli raději plouti dále od břehu; řekl: „Jen se podívejte pod tamto skalisko – a ukazoval rukou – vidíte tam ležet to velké zvíře? Myslím, že zrovna spí.“

Podíval jsem se udaným směrem a opravdu, ve stínu holé vyvýšeninky spal ohromný lev. Privil jsem žertem: „Xury, teď musíš na břeh a zabiješ to zvíře!“

Xury se na mne podíval očima rozšířenýma hrůzou a odpověděl: „Já zabít? On mne sežrat na jedna ústa.“ – čímž zřejmě myslel, že jej polkne na jedno otevření tlamy.

Usmíval jsem se a požádal ho, aby se ani nehnul. Pak jsem došel do kajuty pro tři pušky. Největší jsem nabil dvěma těžkými náboji a velkou dávkou prachu, druhou dvěma kuličkami prostřední velikosti a třetí pěti malými kulkami. Mířil jsem pečlivě největší puškou na hlavu zvířete, ale lev se choulil ke skalisku tak, že měl přední tlapy výše než čenich. Vypálil jsem přece, a jak jsem později zjistil, střela jej zasáhla nad kolenem a přerazila mu stehenní kost. Vyskočil, zařval, ale posadil se zase na bok, neboť raněná noha jej neunesla. Zavrčel, jako když v dálce hřmí, postavil se na tři nohy a zařval opět. Nečekal jsem, až nám uteče. Vida, že se pomalu vzdaluje, přiložil jsem druhou pušku k líci, stiskl spoušť a střela ho zasáhla tentokrát přesně do hlavy. Šelma učinila přemet, padla a zmítala se chvíli v smrtelné křeči. Měl jsem radost. Také Xury se vzpamatoval a chtěl, abych ho pustil na břeh.

„Jdi tedy!“ odvětil jsem.

Hoch skočil do vody a plul ke břehu, svíraje v ruce nad vodou ručnici menší ráže. Když se přiblížil ke lvu, prostřelil mu z největší blízkosti hlavu, čímž jej rychle dobil.

Loveckou kořist jsme tedy měli, ale nasytit jsme se jí nemohli. Litoval jsem, že jsme promarnili tři náboje a tolik střeliva na tvora, který nám neposloužil. Xury však se zatvářil tajemně a prohlásil, že si kousek lva vezme pro štěstí. Vrátil se na palubu pro sekeru. Na otázku, proč chce sekeru, odpověděl: „Uříznout hlavu.“ Ohromnou hlavu samozřejmě se mu nepodařilo utít, ale jednu tlapu přece jen přinesl. Viděl jsem, jak je velká.

Potom, mi napadlo, že je škoda nechat na břehu kožišinu tak statného zvířete, zvláště když z ní můžeme mít užitek, a vydal jsem se s hochem na pobřeží, abychom zvíře stáhli. Podjali jsme se práce, která byla nad naše síly. Bez Xuryho bych se byl vrátil s nepořízenou, ale hoch pracoval znamenitě zkušenou rukou a já jsem mu jen neobratně pomáhal. Dřeli jsme se celý den v největším vedru, ale k večeru jsme se vraceli na palubu s ohromným balíkem kožišiny na zádech. Rozprostřel jsem ji na prknech, máčel slanou mořskou vodou a za dva dny uschla tak krásně, že jsem na ní rád lehával.

A zase uplynulo deset nebo dvanáct dní za neustálé a nepřerušené plavby k jihu. Zásoby nám docházely a musili jsme se uskrovňovati. Na břeh jsme z obav před dravci anebo nepřátelsky zaujatými lidmi vstupovali toliko, abychom se zásobili nejnutnější dávkou vody. Kdesi daleko na jihu před námi ústily do moře Gambie a Senegal, a tam někde, v oblasti Kapverdských ostrovů, jsem doufal v setkání s některou evropskou obchodní lodí. Jestliže ji tam nepotkáme, bude naše postavení beznadějně a stěží se zachráníme, ježto plavba k ostrovům obývaným divokými černochoy může skončiti jenom naší smrtí. Opíral jsem všechny své naděje o skutečnost, že evropské lodi, plující do Guineje, Brazílie nebo Indie, plují kolem Kap de Verde anebo kolem Kanárských ostrovů, kde doplňovaly pitnou vodu a čerstvé maso. Vsadil jsem

celé své štěstí na tuto jedinou kartu. Buď potkám loď, nebo zahyneme!

Vítr nás hnal neustále k jihu. Asi za deset dní se změnila tvářnost pobřeží a nám se zdálo, že tyto končiny jsou obydleny. Dvakrát nebo třikrát, když jsme se přiblížili k břehům, se nám zdálo, že vidíme hloučky černých postav hledících na nás, a jindy jsme jasně poznali zástup nahých domorodců.

Chtěl jsem přistáti a vystoupit na břeh, ale Xury mi radil k opatrnosti, řka: „Ne, nechodit, nechodit!“ Přesto jsem kormidloval ke břehu, abych mohl hovořiti s domorodci, kteří běželi již značný kus cesty za člunem.

Viděli jsme, že nemají zbraní v rukou. Jen jeden mával dlouhou tyčí, o níž Xury tvrdil, že to je kopí. Prý je dovedou vrhati na velkou vzdálenost tak dobře, že zasahují neuvěřitelně přesně každý cíl. Nepřiblížili jsme se tedy tak, aby na nás dohodili, ale naznačili jsme jim posunky, že máme hlad.

Kynuli nám, abychom přirazili ke břehu a ukazovali, že přinesou pokrmu. Svinul jsem hořejšek plachty a zakotvil u břehu. Dva černoši utíkali ihned kamsi do vnitrozemí, a když se za malou půlhodinku vrátili, nesl každý pořádný kus sušeného masa a trochu zrní ze zdejší úrody. Neznal jsem však ani maso, ani jejich podivné obilí a nechtěl jsem je přijmouti. Ale Xury mi opět domlouval a nyní šlo o to, jak se dostat k potravě, aniž se vydáme v nebezpečí, že budeme sami snědeni. Na břeh do toho houfu divochů se nám rozhodně nechtělo. Černoši, vidouce naše rozpaky a obavy, zachovali se náramně moudře. Sami se také báli přijíti k nám a proto položili maso i obilí na zem a všichni odešli několik set kroků od břehu. Tam čekali tak dlouho, až jsme si jejich dary odnesli do člunu, načež se opět nahnuli docela blízko k nám.

Koupili jsme od nich za rozmanité drobnosti ještě několik hlíz a pitnou vodu a potom jsme se s těmi černými přáteli rozloučili. S dostatečnými zásobami jsme pluli celých deset dní k jihu. Jedenáctého dne jsme spatřili dlouhý výběžek pevniny, sahající čtyři až pět mil daleko do moře a uzavírající nám cestu. Poněvadž se hladina mírně vlnila ve vánku, který nevěstil nic zlého, odbočili

jsme daleko do moře, snažíce se obeplouti skalnatý jazyk pevniny. Ve vzdálenosti dvou mil jsme objeli špičku a za ní jsem spatřil opět zemi. Zdvihala se na obzoru z oceánu a na první pohled se zdálo, že nesouvisí s africkou pevninou. Nyní jsem věděl, že pluji před Zeleným mysem a že pevnina, trčící před ním z moře, jsou ostrovy nazvané podle mysu, čili Kap de Verde. Jakkoli blízko se zdály, věděl jsem, že jsou mnoho a mnoho mil daleko a neodvažoval se plouti k nim na naší chatrné lodici. Uchopí-li nás na širém moři vítr, nedoplujeme k ostrovům, ani se nevrátíme k pevnině. Nevěděl jsem opravdu, co činiti.

Jda do kajuty a uvažuji, jak se dostat z rozporu a nejistoty. Usedám a podpírám hlavu dlaněmi. Najednou za mnou přibíhá Xury a křičí: „Loď, pane! Loď s plachtou! Mnoho plachet, velké plachty!“

Pošetilý chlapec zbledl leknutím, neboť měl za to, že nás pronásleduje pirát, kterému jsme utekli. Nevěděl ovšem, že jsme již dávno z jeho dosahu a s té strany že nám nic nehrozí.

Vyběhl jsem z kajuty na palubu a okamžitě jsem spatřil zmíněnou loď. Ale nejen to, poznal jsem též ihned, že to je portugalská fregata, plující podle mého mínění do Guineje pro černochoy. Ale směr její plavby, který jsem po krátkém pozorování zjistil, usvědčil mě z omylu, neboť fregata plula jinam. Nyní jsme vynaložili všechny síly a všechno umění, abychom loď dostihli. Chtěl jsem stůj co stůj mluvit s lidmi na její palubě a v příští minutě již jsme letěli jako vlaštovka na širé moře.

Člun sbíral vítr všemi třemi plachtami, ale za hodinu jsme si s lítostí uvědomili, že loď odpluje z dohledu dříve, než se mi podaří dáti jí znamení. Nicméně chtěl jsem tento závod rozhodnouti pro sebe všemi prostředky mořeplavecké dovednosti. Ale vše se zdálo marné. Když se mne za další hodinu marného běhu za tou jedinečnou příležitostí zmocňovalo zoufalství, stal se opět jeden z těch zázraků, které vpravdě zázrakem nejsou, poněvadž jimi osud odměňuje vytrvalé úsilí a přičinlivost.

Portugalec nás pravděpodobně spatřil a domníval se, že vidí člun náležející asi některé lodi, jež v těchto vodách ztroskotala. Svinul

ihned polovinu plachet a čekal, až ho dohoníme. Jeho čin mě povzbudil. Nejdříve jsem vytáhl na stožár vlajku svého někdejšího pána a potom jsem střílel z pušky. Viděli dým, viděli vlajku a pochopili, že je žádám o pomoc. Zakotvili laskavě a za tři hodiny jsem stál na jejich palubě.

Nejprve se mě tázali portugalsky, pak španělsky a konečně francouzsky, kdo jsem a odkud pluji. Nerozuměl jsem jim ani slůvka. Na štěstí měli na palubě skotského námořníka a s tím jsem se ovšem domluvil. Vypravoval jsem stručně své osudy od chvíle, kdy jsem odplul z Anglie a upadl do maurského otroctví až do dne, kdy jsem uprchl ze Salehu. Pak mne přijali mezi sebe.

Uvěříte, že nemohu popisovati radost, která se mě zmocnila, jakmile jsem se viděl na svobodě. Nabídl jsem ihned všechn svůj majetek odměnou za zachránění z nepříjemného postavení v otroctví, ale portugalský kapitán mne umlčel dřív než jsem domluvil a pravil, že ode mne nic nepřijme.

Nabídl mi dokonce, že mi vydá všechny mé věci, jakmile doplujeme do Brazílie, a dodal: „Zachránil jsem vám život a učinil jsem to za těchže podmínek, za jakých bych si přál býti sám zachráněn, kdybych se jednou octl v postavení, v němž bych také toužil po záchraně. Věřím, že by mi jiní oplatili stejnou mincí. A nadto vás nyní odvážím do Brazílie, daleko od vlasti. Kdybych vám vzal to, co ještě máte, zemřel byste hladu, čili vzal bych vám opět život, který jsem dnes náhodou zachránil. Ne, ne, pane, dopravím vás tam z prosté účasti s vámi a tam vám ještě pomohu k nějakému výdělku, abyste si mohl zaplatit cestu domů.“

To byla zajisté ušlechtilá nabídka, ale nezůstalo jen při slovech. Neméně ušlechtilé se postaral o její uskutečnění. Svým námořníkům zakázal bráti mi cokoli a dotýkati se mého majetku, ba dokonce vzal vše pod svou ochranu a dal mi napsaný seznam všech mých věcí. Byl tak přesný, že nezapomněl ani na tři hliněné džbány.

Kapitán poznal, že člun, na kterém jsme připluli, je znamenitá práce maurského loďaře a tázal se mne, zdali jej prodám. Koupil by jej jako záchranný člun pro svou fregatu. Co za něj žádám?

Odvětil jsem: „Zachoval jste se k nám tak šlechetně, že se nesmím odvážit stanovit cenu. Sudťe sám!“

Nabídl mi osmdesát piastrů splatných v některém brazilském přístavu, ale kdybych našel někoho, kdo mi nabídne víc, doplatí rád jakýkoli rozdíl. Za Xuryho mi nabídl šedesát piastrů, neboť si přál již dávno míti takového sluhu.

Tu jsem se zarazil a kapitán zpozoroval, že jeho nabídku přijímám jen proti své vůli. Zahleděl se na mne pátravě, načež jsem uznal za vhodné vyložit mu věci tak, jak jsou. Řekl jsem: „Nejde o to, zdali vám ho chci dát nebo ne. Daruji vám ho dokonce velmi rád. Ale prodat ho nemíním. Ten hoch mi pomáhal věrně na každém kroku a jemu také jsem zavázán díkem za dosaženou svobodu, po níž jsem toužil stejně silně jako on. Mám ho nyní prodávat jako otroka a olupovat jej o jeho svobodu?“

Kapitán uznal mé spravedlivé důvody, ale poněvadž se nechtěl vzdáti tak příjemného chlapce, nabídl mi dohodu na střední cestě. Po deseti letech služby ho propustí na svobodu a odmění jej – ovšem, souhlasí-li Xury. Hoch přisvědčil ochotně a potom jsem ho postoupil kapitánovi.

Dvacátého druhého dne příjemné plavby bez nehod vpluli jsme do brazilského zálivu Todos los Santos, neboli do zálivu Všech svatých. Nyní jsem musil uvažovati o nejbližší budoucnosti, neboť i když se mé postavení nepoměrně zlepšilo, všemu nebezpečí jsem ještě neunikl.

Dnes vím, že budu do konce života vzpomínati vděčně šlechetnosti portugalského kapitána. Za přeplavbu nevzal ode mne ani piastr, a když jsem mu nabídl darem obe kožešiny, to jest kůži lva, kterého jsem zastřelil, a kůži leoparda, kterou jsme měli v člunu, když jsme uprchli, zaplatil mi za ně přes můj odpor šedesát dukátů. Pak mi vrátil všechn můj majetek a koupil to, co jsem chtěl prodati. Mezi jiným odkoupil ode mne také dvě pušky, zbytek včelího vosku a maurský koberec. Všeho všudy vyplatil mi dvě stě dvacet piastrů, což byla základní jistina, s níž jsem vstoupil v Brazílii na břeh.

Kapitán se o mne staral i nadále. Za několik dní mne doporučil poctivému člověku téhož zrna jako byl sám. Tento Brazilec vlastnil „ingeino“ neboli plantáže a cukrovar. Žil jsem u něho jistou dobu a naučil se pěstovati třtinu i vařiti z ní cukr. Všiml jsem si také blahobytu plantážníků a rychlého růstu jejich bohatství, jež na mne působilo tak, že jsem pojal úmysl usaditi se tu a zbohatnouti jako oni. Dostanu-li povolení, koupím plantáže, ale napřed ještě se musím postarati o to, abych obdržel peníze zanechané v Londýně. Za několik měsíců jsem nakoupil opravdu tolik neobdělané půdy, že mi nezbyl ani piastr. Měl jsem však listinu, dnes bychom řekli jakési domovské právo, a mimo to přesný plán, pokud šlo o budoucnost. Za nové peníze, které jsem očekával z Anglie, hodlal jsem přikoupiti ještě pozemky a postavit si pěkné a vhodné bydliště.

Sousední plantáže patřily lisabonskému Portugalci, narozenému z anglických rodičů. Jmenoval se Wells a jeho životní osudy se velmi podobaly mým. Jeho nynější postavení nebylo o mnoho lepší. Stýkali jsme se přátelsky. Oba, on i já, měli jsme tak málo peněz, že jsme vysazovali jen tolik, abychom se užívali. Dva roky jsme nemohli pomýšleti na nejmenší výdělek, který bychom si mohli uložit. Teprve v třetím roce jsme vysázeli několik tabákových rostlin a připravili půdu pro cukrovou třtinu. Oba jsme však potřebovali pomoci, především pracovní síly, a nyní mne mrzelo, že jsem se vzdal Xuryho.

Můj laskavý přítel, kapitán, čekal tři měsíce v přístavu, než měl žádaný náklad a mohl vyplouti. V té době jsem se již usadil na plantáži a peněžní tíseň na mne doléhala. Řekl jsem mu o svých těžkostech i o nepatrné jistince, kterou jsem měl v Londýně, a požádal jsem jej o radu.

Odpověděl mi: „Mladý příteli, napište mi dopisy a dejte mi plnou moc, abych mohl vyzvednouti vaše peníze. Dojdu k ženě, které jste je svěřil, anebo jí napiši, aby mi je poslala do Lisabonu. Nakoupím za ně zboží hodící se pro tuto zemi a na příští plavbě do Brazílie vezmu vše s sebou. Ježto však Pán Bůh často změní, co člověk míní, rád bych se vyhnul jakékoli nehodě a proto vás prosím,

napište si jenom o sto liber. Ostatní tam necháme. Když nám náhoda bude příznivá a zboží šťastně dojde, můžete kdykoli tímž způsobem naložit s druhou polovinou svého majetku.“

Tato zdravá rada zněla tak upřímně a přátelsky, že se mi zdála nejlepším východiskem. Připravil jsem tedy neprodleně dopis pro ženu, která měla mých dvě stě liber, a plnou moc pro kapitána.

Vdově jsem vypsál podrobně všechna svá dobrodružství, své otroctví i svůj útěk, jakož i setkání s portugalským kapitánem. Na konec jsem připojil několik pokynů a přání týkajících se rodinných věcí.

Když Portugalec doplul do Lisabonu, našel anglického obchodníka, o jehož svědomitosti se přesvědčil, a pověřil jej nejen vyřízením mé objednávky, nýbrž i dodáním dopisu vdově. Kupec vše vyřídil, žena mu také důvěřovala a vydala mu peníze. Ze své kapsy však připojila dar pro kapitána jako odměnu za jeho lidskost a milosrdenství.

Londýnský kupec nakoupil za celých sto liber vhodného zboží podle kapitánovy rady a poslal je první obchodní lodí do Lisabonu. Portugalský kapitán mi vše za několik měsíců přivezl do Brazílie. Tato zásilka mě velmi překvapila. Kapitán, zdá se, myslil na všechno. Já jsem tehdy měl ještě málo obchodních zkušeností a byl bych asi pohořel, ale kapitán volil nejrozmanitější a přitom nejužitečnější věci, jak pro práce na plantážích, tak i na prodej. Obstaral mi rozličné nářadí, železo a přístroje pro mé hospodářství a mnoho jiných nezbytných potřeb.

Vida tento náklad, uvěřil jsem, že mě štěstí již neopustí a že opravdu v Brazílii zbohatnu. Těch pět liber, které má dobrá přítelkyně darovala mému dobrodinci, užil ovšem způsobem odpovídajícím jeho šlechtěné povaze. Najal a zaplatil z nich na šest roků sluhu pro mne. Přivezl mi jej a marně jsem mu vnucoval náhradu. Po dlouhém zdráhání přijal trochu tabáku a to ještě jen proto, že to byl první tabák mého vlastního pěstění a vlastní přípravy.

Ale to není vše. Mezi zbožím, které přivezl pro mne, bylo mnoho věcí bezmála nezaplatitelných v této zemi: anglická sukna, plst,

látky a boty. Jaký div, že jsem vše prodal obratem ruky s několikanásobným ziskem! Když jsem odečetl vydání od příjmu, shledal jsem, že získávám přesně čtyřikrát tolik, jako při svém prvním obchodním nákladu.

Nyní jsem se ovšem vyšvihl vysoko nad svého ubohého souseda – totiž, abyste mi rozuměli, jenom pokud šlo o rozlohu plantáží a jejich zlepšení. Koupil jsem ihned černého otroka a jednoho evropského sluhu. Měl jsem tedy dva sluhy, jednoho otroka a vlastní ruce, což jsou čtyři vydatné pracovní síly.

Ale blahobyť má své svody a lákadla a stává se často cestou, po které člověk neustálené povahy dojde k nejrozmanitějším protivenstvím. To jsem nejlépe poznal sám na sobě.

Rok po zvětšení plantáží měl jsem značný hospodářský úspěch. Tabáková pole mi dala takovou úrodu, že mi zbylo padesát žoků, když jsem uhradil všechna vydání spojená se sklizní a přípravou. Těchto padesát pytlů dobře mořeného a připraveného tabáku vážilo padesát metrických centů a uložil jsem je do skladiště, abych je mohl prodati do Evropy, až se vrátí obchodní loďstvo z Lisabonu. Při pohledu na toto bohatství se mi zatočila hlava. Najednou jsem měl mnoho podivných záměrů a plánů a chtěl jsem se pustit do věcí, které přesahovaly mé síly. To se často stává po prvopočátečním vzestupu a úspěchu a tato vlastnost zničila již mnoho nejlepších obchodníků.

Za čtyři léta, strávená v Brazílii uprostřed úspěšné činnosti, naučil jsem se španělsky, nabyt jsem četných výhodných známostí a styků a uzavřel nejedno přátelství, které přetrvalo desetiletí. Mými nejlepšími přáteli byli sansalvadorští kupci a plantážníci. Těm jsem často po práci nebo při sklence vypravoval o svých dobrodružstvích, o obou cestách na pobřeží Guineje, o obchodech s tamějšími černochy a jiných věcech. Nejvíce se zajímali o obchod s černochy, kde lze za maličkosti a tretky jako jsou korále, hračky, nože, nůžky, sekerky, kousky skla, zrcátka a podobné věci koupiti nejenom zlatý prach, guinejské obilí, sloní kly a jemné i hrubé kůže, ale i černochy, a to mnoho černochů, ochotných pracovati kdekoli na světě, i v Brazílii.

Přátelé poslouchali vždy velmi pozorně tyto výklady a nejčastěji se mě tázali na podmínky obchodu a koupě černochoů. Tenkrát byl tento hrozný obchod ještě v plenkách a směl se provozovati toliko na „Assiento“, čili na zvláštní povolení španělského a portugalského krále. Proto se tehdy kupovalo málo otroků, a při velké poptávce po nich stál každý zdravý černoch nesmírně mnoho peněz. To byl tedy obchod, na němž bylo lze vydělati.

Jednou jsem opět seděl ve společnosti vážených kupců a plantážníků a hovořili jsme samozřejmě o tomto jejich největším zájmu. Nazítří ráno přišli ke mně tři otrokáři a pravili, že přemýšleli o všem, co jsem jim říkal včera večer. Zároveň však mi nabídli jakýsi obchod a žádali mě, abych o něm pomlčel.

Vypravovali mi, že všichni mají plantáže jako já, ale naprostý nedostatek otroků. Chtěli tedy vypraviti loď do Guineje, nachytati mnoho černochoů a dopraviti je na plantáže. Potom se o ně rozdělíme. Poněvadž obchod s otroky je zakázán a lidé se prodávati nesmějí, je třeba uchovati vše v tajnosti. Stačí prý jediná cesta. Potom se mne tázali, zdali jsem ochoten vstoupiti na loď jako obchodní dohlížitel a obstarati obchodní stránku podniku na guinejském pobřeží. Přijmu-li, nemusím do podniku vložit peníze a přesto dostanu tolik otroků, kolik jich potřebuji.

Zajisté překrásná nabídka pro člověka, který neměl vlastní dům a vlastní plantáže, na něž by musil dozírat! Na takové cestě lze mnoho vydělat! Ale pro mne, člověka pevně usazeného na vlastním majetku, by byla šílenstvím, nejzvrácenějším počínáním, jakého by se byl mohl dopustiti muž v mém postavení. Měl jsem nadbytek všeho a nemusil jsem dělati nic jiného, než pokračovati tři nebo čtyři léta v začaté práci. Kdybych byl potřeboval peněz, mohl jsem napsat do Anglie o sto liber, ale už nyní jsem vlastnil několik tisíc liber a tato jistina neustále vzrůstala.

Ale bylo mi souzeno, abych ničil sám sebe. Proto jsem neodolal jejich nabídce, jako jsem neodolal tulácké vášni, ačkoli otec na mne vyplýval tolik dobrých rad. Odpověděl jsem jim, že popluji do Guineje velmi rád, když mi slíbí, že za mé nepřítomnosti dohlédnou na moje plantáže a naloží s nimi podle mého přání,

jestliže se mi výprava nepovede. Všichni se mi zavázali slovem a potom jsme napsali smlouvy. Pro všechny případy jsem napsal poslední vůli, v níž jsem jmenoval kapitána, který mi zachránil život, universálním dědicem všeho majetku i plantáží a zároveň vykonavatelem druhé poloviny testamentu, podle kterého měl polovinu mého jmění dopravit do Anglie a druhou si ponechat. Učinil jsem tedy vše, abych si uchoval majetek a udržel plantáže. Kdybych byl užíval jen poloviny této opatrnosti k vlastnímu prospěchu, kdybych byl užíval svého úsudku před touto cestou, nikdy bych nebyl odešel z tak výnosného podniku a nikdy bych se nebyl vydal na zámořskou plavbu se všemi jejími náhodami a nebezpečími, která jsem musil očekávat již pro povahu obchodu, do jakého jsem se pouštěl.

Má obrazotvornost však mě štvála a poslouchal jsem ji raději a častěji než rozum. Moji společníci konečně vypravili loď, dodali náklad a obstarali vše podle dohody. Vstoupil jsem na její palubu v neblahé hodině prvního září roku 1650, to je téhož dne, kdy jsem před osmi lety odešel od rodičů v Hullu, abych jednal jako neposlušný syn proti jejich vůli a jako blázen k vlastní škodě.

Naše loď vytlačovala asi sto dvacet tun a vezla šest děl a čtrnáct mužů kromě kapitána, jeho sluhy a mne. Neměli jsme na palubě cenného zboží ani velkého nákladu; vezli jsme toliko trochu cetek a hraček, hodících se pro nás obchod s černochoy – korálky, kousky skla, drobná zrcátka, perličky, nože, nůžky, sekery a rozmanité drobnosti.

Vypluli jsme k severu téhož dne, kdy jsem vstoupil na loď, a chtěli jsme tento směr zachovat až na desátou nebo dvanáctou severní rovnoběžku, po níž jsme pak minili plouti do Afriky, neboť takový byl tehdejší lodní kurs. Asi dvanáctého dne jsme přepluli rovník a podle našeho pozorování jsme dorazili na sedmý stupeň a dvacátou druhou minutu severní šířky. Dále jsme se nedostali. Tam nás totiž přepadla hrozná bouře se smrští, tornádo, kterého jsme se nenadáli.

Orkán se zdvihl na jihovýchodě, obrátil se k severozápadu a potom se ustálil a dul severovýchodně, a to tak prudce, že jsme

celých dvanáct dní nemohli hnouti ani prstem. Stali jsme se hříčkou větrů a letěli jsme na vlnách, kam nás osud a zuřivost větrů hnaly. Nemusím ani připomínat, že jsem dvanáct celých dní a nocí očekával konec na mořském dně, a nebyl jsem sám, neboť nikdo na této lodi již nedoufal v záchranu.

V této bouři nás stíhalo jedno neštěstí za druhým. Napřed zemřel jeden námořník na tropickou horečku, potom smetla vlna jiného plavce do moře a brzy po něm přeletěl přes palubu kapitánův sluha.

Dvanáctého dne se vichřice trochu uklidnila a kapitán měřil naši polohu. Shledal, že plujeme nedaleko břehů Guayany, severně Brazílie, nad Amazonkou, a směřujeme k ústí řeky Orinoko, nazývané všeobecně „Velkou řekou“. Radili jsme se o dalším směru plavby, neboť loď utrpěla v bouři trhliny a také jinak se značně poškodila. Kapitán se chtěl vrátit nejkratší cestou do Brazílie.

Odporoval jsem mu velmi rozhodně, a když jsme pak spolu prohlíželi mapy jihoamerického pobřeží, nabyli jsme dojmu, že daleko široko jsou neobydlené krajiny, pročez nemůžeme nikde přistáti a spraviti loď. Nezbyvalo tedy nic jiného, než plouti ke Karibským ostrovům. Rozhodli jsme se tedy pro Barbados, kam bychom mohli doraziti za čtrnáct dní, jestliže se vyhneme proudům z Medického zálivu. Tam jsme mohli loď spraviti, obnovit zásoby, osvěžit se a plouti pak do Afriky. Zamířili jsme tedy k severovýchodu, hledající nějaký anglický ostrov. Ale na této cestě nás přepadla druhá bouře, která nás opět hnala jako bezmocnou hračku k západu, až nás zanesla daleko ode všech obvyklých námořních cest. Jednoho dne časně ráno vykřikl námořník na hlídce do silného větru: „Země!“ Vyběhli jsme z kajut, abychom se podívali, kde jsme, ale vtom loď najela na písek, zastavila se, a ohromné šedivé vlny se hnaly přes ni tak divoce, že nikdo z nás nepochyboval o konci plavby i života. Utekli jsme do kajuty, aby nás moře nespláchlo, a tam jsme seděli. Jeden se díval na druhého a všichni očekávali smrt.

Vítr se poněkud utišil, ale loď vězela tak pevně v písku, že jsme se vzdali naděje na uvolnění. Přemýšleli jsme o záchraně životů a hledali způsob, jakým bychom loď opustili. Na zádi jsme ovšem měli člun, ale bouře nám jej urvala a odnesla. Měli jsme ještě jednu menší jolu, ale jak ji dostaneme na vzbouřené moře? Nesměli jsme dlouho uvažovati, poněvadž lodní trup mohl co chvíli prasknouti pod nárazy vln a rozpadnouti se.

Náš kormidelník a několik mužů posádky přesmykli v nejvyšší nouzi člun přes lodní bok a všichni jsme do něho vstoupili. Bylo nás celkem jedenáct. Svěřili jsme se Božímu milosrdenství a divokému moři. Vítr již nedul tak prudce, ale moře u břehů se ještě vzdouvalo vlnami vysokými jako domy.

Nikdo nepochyboval, že člun nevydrží takové vlnobití a že se všichni jistojistě utopíme. Poručili jsme však duše Bohu, a ježto vítr vál ke břehům, urychlili jsme svou záhubu vlastníma rukama tím, že jsme veslovali k pevnině.

Nevěděli jsme, jaký břeh je před námi. Snad skály, snad písek? Snad vysoký a strmý, snad nízký a plochý? Když jsme uveslovali – anebo lépe, když nás vítr hnál – asi půl druhé míle, přivalila se na nás vlna vysoká jako hora a přikryla nás. Její zuřivost převrhla člun, odtrhla jednoho muže od druhého a rozmetala nás, nedopřávajíc nám ani tolik času, abychom mohli vydechnout „Ó Bože!“ a pohltila nás všechny.

Nikdo nepopíše pocitu, které jsem měl, klesaje do nesmírné spousty vod. Uměl jsem výborně plovat, ale nemohl jsem se vymanit z objetí vlny a vydechnout, dokud se hrozný vodní hřeben, který mne hnál či nesl, nevylije na břeh a nevrátí se beze mne. Doufal jsem do posledního okamžiku, že mne vyhodí na pevninu, i když mě zpola zadusí. Ale tu jsem již také ucítil písek pod nohama, a sebrav poslední zbytky duchapřítomnosti i dechu, vrhl jsem se k zemi, kterou jsem náhle viděl mnohem blíže, než jsem tušil. Voda mne porazila, ale opět jsem vstal a běžel k zemi, abych ji dosáhl dříve, než se přivalí nová vlna a spláchne mne zpátky do moře.

Nemohl jsem se však ničemu vyhnouti. Moře ječelo, hnalo se za mnou jako řítící se horstvo a doráželo sveřepě jako zuřivý nepřítel. Zadržel jsem dech a pokoušel se udržeti nad vodou. Chtěl jsem si plváním uchovat dostatek vzduchu k dýchání a přitom jsem ustavičně mířil ke břehu. Báł jsem se, že mne vlna, na jejímž hřbetě jsem nyní plul, hodí na břeh a při svém návratu mne opět chytí a zavlče spodním proudem do hlubin.

Následující vlna, která mne zavalila, pohřbila mne pod desetimetrovou vrstvou vody. Cítil jsem hrozný tlak, nesmírnou sílu a rychlost, jíž mne unášela ke břehu. Zatajil jsem dech a vím jen, že jsem v té chvíli plul vzhůru, až najednou se mi ulevilo a ruce i hlava vyletěly z vody. Zároveň jsem cítil pod nohama pevnou půdu pobřeží. Zastavil jsem se na okamžik, abych nabral vzduchu do plic, a pak jsem utíkal ze všech sil od dunícího oceánu. Ale přece jsem neunikl! Ještě dvakrát mne dohnaly zběsilé vlny, dvakrát mne objala zpěněná zuřivost moře, dvakrát mne zdvihl a nesl vzedmutý hřeben vody, neboť břeh se svažoval nesmírně povlovně do moře.

Poslední vlna se mi mohla státí osudnou. Zdvihla mne a udeřila mnou o skalisko tak prudce, že jsem pozbyl vědomí. Kdyby se byla vrátila, než jsem se vzpamatoval, byl bych se byl zadusil. Ale přišel jsem brzy k sobě. Poznal jsem také, že mne moře zalije ještě mnohokrát a proto jsem se pevně přidržel skalního výstupku, nabral plné plíce vzduchu, a když příští vlna opadla, běžel jsem tak daleko, že mne již ani jedna z vln, které se potom ještě přes mne převalily, neodnesla ani neporazila. Konečně jsem se doškrabal na pevninu, a šplhaje po ostrých útesech, klesl jsem k zemi v bezpečí a mimo dosah jakkoli vysoké vodní spousty.

Dlouho jsem sbíral síly, ale jakmile jsem si uvědomil, že jsem zachráněn, vzhlédl jsem k obloze a poděkoval Bohu za tento zázrak.

Moře ječelo a dunělo a vítr skučel, ale já jsem chodil po břehu, zdvihaje ruce. Celá má bytost prožívala znovu mé divotvorné zachránění. Posunkoval jsem všelijak, prováděl jsem tisíc nepopsatelných pohybů a přitom jsem si ustavičně uvědomoval, že

všichni moji druzi utonuli, že se nikdo vyjma mne nezachránil a že je již neuvidím. Nespatřil jsem je opravdu nikdy v životě. Jediným znamením, že byli, jsou tři klobouky, jedna čapka a dvě boty, nehodící se k sobě. Tyto věci jsem schoval.

Upíral jsem oči na ztroskotanou loď. Ležela daleko na písčíně a sotva jsem poznával její obrys. Znovu jsem se zamyslel a pak jsem zvolal: „Bože, jak jsem se mohl dostat na břeh!“

Příjemná stránka mého postavení mne potěšila a tak jsem se rozhlížel po okolí, abych viděl, kde jsem a co musím nejdříve vykonati. Má radost brzy zmizela, neboť jsem poznal, že i tato má záchrana je strašná. Byl jsem promočen až na kůži a neměl jsem suché nitky, abych se převlékl; hlad mi rval vnitřnosti a neměl jsem ani kapky pitné vody, ani sousta do úst. Nic, co by mne posílilo! Myslil jsem, že tu musím zemřít hladem nebo že mne roztrhá dravá zvíř. Nejvíce však mne rmoutilo, že nemám jedinkou zbraň, abych mohl honit a zabít jakékoli zvířátko, jímž bych se nasýtil. Ani bránit jsem se nemohl tvorům, kteří by snad rádi ukojili svůj hlad mým masem.

Nůž, dýmka a trochu tabáku v tabatěrce, toť vše, co mi zbylo. Upadl jsem znovu do beznadějně sklíčenosti a pobíhal jsem na břehu jako šílenec. Ale noc se snášela pomalu na ostrov a já jsem s těžkým srdcem uvažoval, jaký osud mne očekává, jsou-li zde divoká zvířata a vycházejí-li v noci za kořistí.

Opodál rostl hustý strom. Podobal se borovici, ale měl dlouhé trny. Přes to jsem v něm viděl záchranu před dravci a rozhodl se strávit noc sedě v jeho koruně. Zítra teprve si rozmyslím, jakou smrtí sejdu se světa, neboť dosud nevím, ať jsem se namáhal jakkoli, jak jí uniknu. Sel jsem asi dvě sté metrů do vnitrozemí a hledal vodu. Za chvíli jsem opravdu našel pramen a s radostí jsem se napil. Potom jsem vsunul do úst kousek tabáku, abych zahnal hlad. Pak jsem vylezl na strom, kde jsem se usadil tak, abych ve spánku nespádl. Na obranu jsem si uřízl silnou hůl. Nato mne přemohla nesmírná únava a zavřela mi oči spánkem.

Když jsem procitl, zářil jasný den, plný krásné pohody. Vítr se ztišil a moře se nevzdouvalo a nezuřilo. Nejvíce mne překvapilo poznání, že loď změnila místo. Příliv ji zdvihl s písčiny a zanesl ji skoro až ke skalisku, na které mne hodila první vlna. Užel jsem ji docela jasně asi míli před sebou. Slezl jsem se stromu, a rozhlížeje se po pobřeží, spatřil jsem ve vzdálenosti asi dvou mil po pravici náš lodní člun vyhozený na břeh. Moře jej také vyvrhlo na písek a částečně zahrabalo. Chtěl jsem jej vytáhnouti na pevninu a šel jsem k němu, ale brzy jsem shledal, že mezi člunem a břehem je asi půl míle široké vodní rameno; proto jsem se vrátil, nechť je mařiti čas. Na lodi byly jistě potraviny. Obrátil jsem všechnu svou pozornost k ní, přemýšleje, jak bych některé věci zachránil.

V poledne se moře uklidnilo úplně a odliv pokročil natolik, že jsem se dostal suchou nohou až na čtvrt míle k vraku. Tu jsem seznal, že bychom se byli všichni zachránili, kdybychom nebyli opustili loď. Všichni bychom nyní stáli na tomto břehu a nikoli jenom já, člověk opuštěný, bez útěchy a bez přátel. Toto poznání mi vehnalo slzy do očí, ale v pláči jsem nalézal malou útěchu. Musil jsem jednat a proto jsem se rozhodl plouti k lodi. Svlékl jsem kabát a vestu, aby mi nepřekážely, a skočil do vody. Když jsem připlul k lodnímu boku, nevěděl jsem, jak vystoupím na palubu. Loď totiž ležela na mělčině a čněla vysoko nad hladinu. Obeplul jsem ji dvakrát a při druhé cestě jsem zpozoroval kousek lana visícího z přední kotevní průvlaky. Vynaloživ všechnu sílu, vysoukal jsem se na lodní přídu. Při povrchní prohlídce jsem zjistil, že se trup zbortil a naplnil vodou, ale na štěstí ležel tak výhodně, že celá záď čněla z vody, ač se čelní čnělka téměř dotýkala hladiny. Do kajut voda ještě nevnikla; vše v této polovině bylo suché. Nejdříve jsem se přesvědčil, co je zkažené a co dobré. Jakou radost jsem měl, vida, že všechny zásoby jsou suché a že se jich voda ani netkla! Došel jsem ihned do komory s lodními suchary a naplnil si kapsy. Potom jsem hledal dále, křoupaje ustavičně. Nesměl jsem marniti čas a rychle jsem hledal. Ve velké kajutě stál soudek rumu. Napil jsem se nejdříve, abych se posílil k práci, kterou jsem chtěl vykonati. Nyní mi chyběl jenom člun a

mohl jsem se nadlouho zaopatřit všelijakými užitečnými předměty a potravinami.

Na palubě leželo několik zásobních ráhnových břevn, dvě nebo tři široké krokvice a dva přední stožáry. Naházel jsem toto dříví do vody a svázal vše lany, aby mi je moře neodneslo. Pak jsem slezl a zhotovil vor. Nejdříve jsem svázal čtyři břevna a na ně jsem narovnal křížem kratší trámký. Vor mne unesl, také chodit jsem po něm mohl, ale přesto se zdál příliš lehký a viděl jsem, že neunese větší náklad. Dal jsem se tedy do práce. Tesařskou pilou jsem přeřízl lodní stožár na tři díly a po značné námaze se mi podařilo zhotoviti slušný a únosný vor. Naděje, že se zaopatřím potřebnými věcmi a jídlem, mne neustále posilovala tak, že jsem vykonal mnohem více práce, než bych byl dokázal za jiných podmínek.

Nosný podklad voru vyhovoval a nyní jsem jej přikryl prkny. Přitom jsem neustále přemýšlel, čeho potřebuji nejnaléhavěji a co mám odvézt nejdříve. Vypáčil jsem tři námořnické kufrý a donesl je prázdné na vor. První jsem naplnil zásobami, totiž chlebem, rýží, třemi holandskými sýry, pěti kusy sušeného masa a zbytkem obilí, které jsme vezli pro naši družbu na palubě. Škoda, že krysy zatím sežraly a zničily všechn ječmen a pšenici! Potom jsem našel několik lahví a pět nebo šest galonů rakije. Lihoviny jsem postavil na vor vedle kufrů.

Při práci jsem zpozoroval, že nastává příliv. Moře stoupalo tiše a klidně, ale k mému nevýslovnému zármutku mi odplavilo nepozorovaně kabát a vestu, které jsem nechal na pobřežní písčině. Ploval jsem k vraku jen v plátěných krátkých spodcích. Nezbylo mi nic jiného, než se honem podívati po nějakých oděvech. Nalezl jsem je brzy a bylo jich tolik, že jsem si vybral jenom nejnntnější. Myslíl jsem na jiné věci než na šaty. Mé oči viděly nástroje k práci, tesařskou bednu s cenným řemeslnickým náradím a jiné užitečné předměty, které pro mne měly nyní mnohem větší cenu než celý lodní náklad ryzího zlata. Bednu jsem hodil na vor, nedívaje se na obsah. Potom jsem se staral o zbraně a náboje. Ve velké kajutě visely dvě znamenité pušky a dvě

bambitky. Tyto věci jsem přenesl na vor nejdříve a s nimi několik rohů střelného prachu, pytel olověných kulek a dva staré, rezivé meče. Věděl jsem, že jsou na lodi tři sudy střelného prachu, ale nemohl jsem zjistit, kam je dělostřelec uložil. Teprve po dlouhém hledám jsem konečně našel dva suché sudy a jeden mokrý. Všechn suchý prach jsem odnesl na vor.

Nyní jsem měl dostatečný náklad, a šlo jen o to, jak jej dopravím na břeh. Neměl jsem totiž ani plachty, ani vesla. Hledal jsem dále a za chvíli jsem objevil tři zlámaná vesla, jednu pilu, sekeru a kladivo. S tímto nákladem jsem se vydal ke břehu. Vor plul asi míli docela dobře, ale potom jej proud snášel trochu stranou od místa, kde jsem po prvé dosáhl pobřeží. Ten proud mne zajímal! Soudil jsem, že je pod hladinou a vzniká snad říčním tokem, který se tu někde vlévá do moře. Hledal jsem ústí řeky nebo alespoň vhodnou zátoku, které bych mohl použít jako přístavu. Tam jsem chtěl náklad vynést na pevninu.

Můj předpoklad mne nezklamal. Prohlížeje z plujícího voru pozorně břeh před sebou, objevil jsem najednou jakousi mezeru v zeleni a zároveň jsem poznal, že se tam vlny přílivu hrnou více než k ostatním úsekům. Řídil jsem tedy vor tak, aby zůstal uprostřed tohoto proudu a málem bych byl ztroskotat po druhé. Takové zklamání bych nebyl přežil. Můj vor narazil jedním postranním břevnem na dno a celý náklad se rychle posouval na druhou stranu. Držel jsem bedny i soudky ze všech sil a zápasil s nimi nejméně půl hodiny, načež stoupající moře zdvihlo vor. Ten se dal opět do pohybu a nyní jsem mu vydatně pomáhal, odstrkuje jej veslem. Brzy jsem doplul do ústí nevelké říčky se zelenými břehy a silným přílivem uprostřed hrdla. Nechtěl jsem, aby mne moře zaneslo příliš proti proudu, neboť jsem nepozbyl naděje, že jednou spatřím loď na širém moři a dočkám se zachránců. Proto jsem se usadil skoro na samém břehu.

Pravý břeh říčky tvořil klidnou zátoku a do té jsem po značné námaze dopravil své plavidlo. Břeh však trčel příkře z vody a nemohl jsem ihned přistát. Čekal jsem, až příliv dostoupí nejvyššího bodu a zatím jsem přidržoval vor u kraje, zaklíniv jej

veslem vraženým do země. Vypočítal jsem si, že mne příliv přenese přes nevysoký hrbolek na pobřeží. Stalo se. Když příliv opadával, odstrčil jsem vor, zavedl jej k plochému břehu pod svahem a tam jsem zakotvil tím způsobem, že jsem na obou koncích voru zarazil jedno veslo do země. Za dvě hodiny voda klesla, a vor ležel s celým nákladem na suchém břehu, v bezpečí.

Do příštího přílivu mi zbývalo mnoho času a využil jsem jej k prohlídce okolí. Hledal jsem vhodné místo pro obydlí a pro vzácný náklad, přivezený z vraku. Nevěděl jsem, zdali země, na kterou mne moře vyhodilo, je ostrovem nebo jihoamerickou pevninou, ba nevěděl jsem ani přibližně, kde jsem. Nevěděl jsem, zdali tu žijí nebo nežijí lidé, jsou-li tu dravci či nejsou, jsem-li v bezpečí anebo hrozí-li mi nebezpečí. Nevěděl jsem nic.

Asi dva tisíce kroků od břehu se pevnina zdvihala, přecházela v příkrou stráň a konečně v temeno značně vysokého kopce. Zdálo se, že to jest jen výběžek jiných pahorků, ležících hlouběji ve vnitrozemí a táhnoucích se k severu. Ozbrojiv se puškou, pistolí a růžkem střelného prachu, vydal jsem se na obhlídku, nejdříve na vrcholek nejbližšího kopce. Po namáhavém výstupu jsem stanul nahoře a viděl k svému nejhlubšímu zármutku celý svůj smutný úděl: Kolem dokola, kam oko dohlédlo, jiskřil a svítil oceán. Byl jsem tedy na ostrově, před nímž v dálce trčela z vody dvě skaliska a ve vzdálenosti asi tří mil k západu se zvedaly dva nepatrné ostrůvky.

Brzy jsem také poznal, že je ostrov dokonale pustý a neobydlený. Snad zde žijí divoká zvířata, ale neviděl jsem je. Zato jsem zjistil, že je tu mnoho ptáků a pernaté zvěře. Zastřelil jsem několik větších opeřenců, aniž jsem věděl, zdali se hodí k jídlu. Na zpáteční cestě jsem zastřelil velkého ptáka, poletujícího mezi stromy na kraji rozsáhlého lesa. Myslím, že to byla první střelná rána, vypálená na tomto ostrově od jeho stvoření. Sotva se výstřel rozlehl krajinou, vzlétlo nesmírné množství ptáků všech velikostí a barev nad koruny stromů a zároveň se ovzduší naplnilo křikem, ječením, kokrháním a skřeky nesčetných ptačích hrdel. Nepoznal jsem ani jeden druh, Opeřenec, kterého jsem zastřelil, měl

zahnutý dravci zobák a šedohnědé peří. Myslil jsem, že je to jestřáb, ale měl příliš slabé drápy. Nechutnal mi vsak, maso páchlo mršinou a nehodilo se k jídlu.

Spokojen i nespokojen s tímto objevem, vracel jsem se k voru. Potom jsem až do večera odklízěl náklad z dosahu přílivu a večer jsem opět nevěděl, kam si lehnu a co mne čeká v noci. Na zemi jsem nechtěl zůstat z obav před šelmami. Později jsem ovšem zjistil, že všechny tyto obavy byly plané, neboť na celém ostrově nežilo ani jediné větší a divočejší zvíře. Po krátké úvaze jsem kolem sebe nastavěl bedny a zatarasil se prkny, přinesenými z voru, čímž vznikla jakási chýše otevřená k obloze, ale přesto dosti bezpečná. Před usnutím jsem přemýšlel o tom, jak se budu zásobovati. Viděl jsem cestou několik menších tvorů podobných divokým králíkům. Běhali na kraji lesa, když jsem střelil ptáka, ale ani o těch jsem nevěděl, zdali se hodí do kuchyně.

Na lodi zůstalo mnoho provazů, lanoví a plachet, samé užitečné věci, a proto jsem se rozhodl vrátit se pro ně – nezmizí-li ovšem do rána můj vrak. Nepochyboval jsem, že se při prvním prudším vlnobití anebo při nejbližší bouřce rozpadne na sto kusů a že z něho už nikdy neuvidím ani prkénko. Proto jsem musil jednat rychle a odnésti vše, co jsem mohl dopravit na ostrov. Všechny ostatní práce jsem odložil na pozdější dobu. Po zralé úvaze jsem si však řekl, že se k vraku nevrátím na voru, nýbrž popluji k němu sám jako po prvé při odlivu.

Když vody začínaly opadávati, svlékl jsem se a skočil do moře. Na palubu vraku jsem se dostal tentokrát bez námahy a tam jsem ihned зробil nový vor, větší než prvý. Ale zkušenosti mne již poučily a proto mé druhé plavidlo bylo pohyblivější. Také jsem naň nenaložil tolik věcí. Přivezl jsem opět mnoho užitečných předmětů. Z tesařské lodní dílny dva pytle hřebů a svorníků, velký svěrák, několik seker a jednu věc, která mne nad jiné potěšila: pískovcový kruhový brus. Vše jsem snesl na plavidlo a přidal k tomu předměty z dělostřelcovy zbrojnice. Několik železných sochorů, dva soudky prachu a dva soudky nábojů do mušket, sedm mušket, ještě jednu pušku a pytel drobného střeliva. Pak jsem

posbíral všechny mužské oděvy, které jsem našel, svinul náhradní přední plachtu a zabalil visutou rohož a peřiny. Také tento náklad jsem dopravil šťastně na břeh.

Pokud jsem pracoval na vraku, trýznil mne strach, že nějaká zvířata mi sežerou zásoby na břehu, ale když jsem se vrátil, oddychl jsem si. Neviděl jsem ani stopy po nezvaných hostech, toliko na jedné bedně sedel tvor podobný divoké kočce. Když jsem se k němu přiblížil, poodběhl, ale nikoliv daleko, sedl si opět a díval se důvěřivě na mne, jako by se chtěl se mnou seznámit. Namířil jsem naň pušku, ale zvířátko tomu nerozumělo. Proto jsem mu hodil kousek sucharu. Šelmička přiběhla, očíchala suchar a sežrala jej. Pak čekala, jako by chtěla ještě. Nemohl jsem však rozdávat pro nic a za nic drahocenné suchary, a zvíře, vidouce, že jíž nic nedostane, uteklo.

Když jsem složil druhý náklad na břeh, postavil jsem si z plachet a strůmků nařezaných opodál malý stan a do něho jsem odnesl vše, o čem jsem věděl, že by na slunci nebo v dešti podlehlo zkáze. Prázdné bedny jsem srovnal do kruhu kolem stanu, abych se aspoň trochu opevnil proti neočekávaným útokům jak člověka, tak i zvířete. Nakonec jsem zabeđnil z vnitřku vchod do stanu a před něj jsem postavil prázdnou bednu. Pak jsem rozložil na zem peřinu, k hlavě jsem položil dvě nabitě pistole, vedle sebe pusku a ulehl ke spánku. Spal jsem nerušeně a klidně celou noc, poněvadž mne denní dílo příliš vyčerpalo a unavilo.

Měl jsem bohatá skladiště nejrozmanitějších věcí, přesto jsem však nebyl spokojen. Dokud vrak trčí v této poloze v písku, měl bych z něho odnésti vše, co mohu. Plul jsem tedy denně na začátku odlivu k lodi a vždy jsem si přivezl několik prospěšných věcí. Třetí plavba mne nesmírně obohatila: přivezl jsem si všechna lana, mnoho provazů, všechny velké plachty, které jsem napřed rozřezal na kusy, a také soudek mokrého prachu. Prohlížeje svůj majetek po páté nebo šesté cestě, shledal jsem, že mám půl druhé bedny chleba, tři velké sudy rumu a jiných lihovin, bednu cukru, sud jemné mouky a několik pytlů sucharů. Nyní jsem vyndal chléb z

vodotěsných beden a zabalil každý kus do útržku plachty. Vše jsem pak uložil.

Jiného dne jsem rozřezal silné kotevní lano na takové kusy, jaké jsem unesl, a tak dopravil na břeh nejen obě velká lana, nýbrž i celé kormidlovatí a kotevní zařízení se vším železem. Pro tyto těžké věci jsem sestavil velký vor z rahnových břeven a z kusů stožáru, který jsem přeřezal pilou. Ale tento vor byl tak nemotorný a těžký, že jsem s ním sotva doplul do zátoky. Nemohl jsem jej ani řídit a nakonec jsem při náporu větší vlny vletěl se vším, co na něm bylo, do vody. Mně se nestalo nic, ale ztráta větší poloviny nákladu mne hnětla. Při příštím odlivu se mi podařilo vyloviti mnoho lan a také trochu železa. Po této nezdařené cestě jsem plul ještě několikrát k vraku a vždy jsem si něco přivezl.

Za prvních třináct dní jsem podnikl celkem jedenáct cest k lodi a po každé jsem se vrátil s plným vorem. Když jsem se chystal k dvanácté plavbě za kořistí, zdvihal se značný vítr. Nepřekážel mi však a proto jsem plul. Předtím jsem již několikrát prohledal velkou kajutu, ale teprve nyní jsem objevil ve stěně velkou skříň. Bylo v ní několik břitev, velké nůžky, několik tuctů menších nožů a vidliček. V druhé zásuvce leželo třicet šest liber šterlinků v bankovkách, několik jiných evropských mincí, brazilské peníze a zlaté i stříbrné piastry. Zabálil jsem toto jmění do plátna a jal se roubiti nový vor. Za těchto prací se vítr obrátil a dul silně od břehu. Vše mne nutilo ke spěchu, neboť s novým přílivem a větrem proti sobě jsem neměl naděje, že doplují na ostrov. Vzdal jsem se i úmyslu dokončiti vor a skočil jsem do vody. Po velké námaze jsem přeplul úžinu mezi písčnou výspou a břehem. Poklad, který jsem si přivázel k tělu, jakož i silné vlnobití mi značně ztěžovaly návrat. Nicméně jsem se dovlékl na smrt unaven do stanu k svému bohatství a brzy jsem usnul tak tvrdě, že jsem neslyšel ani bouři, která se venku rozpoutala. Jistě nezuřila příliš silně, ale když jsem ráno otevřel oči a hledal vrak na písčině, nespátřil jsem tam zhola nic. Loď zmizela.

Vzdal jsem se všech myšlenek na vrak i jeho obsah a věnoval všechnu pozornost věcem, které moře vyvrhovalo na břeh. Tak

jsem zachránil nejednu bednu s cenným obsahem a několik jiných předmětů, ale vše bylo poškozeno vodou. Rozloučil jsem se tedy i s těmito věcmi a zaměstnával se pracemi, které by mne zabezpečily proti divochům, kdyby se tu náhodou ukázali. Přemýšlel jsem, jaké obydlí si postavím. Jeskyni v zemi? Anebo srub na povrchu? Rozhodl jsem se pro obojí.

Brzy jsem shledal, že se místo, kde tábořím, nehodí pro stálé bydlení. Bahnitá a rozměklá půda v tak těsném sousedství moře nemohla prospěti zdraví a mimo to jsem měl příliš daleko k prameni pitné vody. Hledal jsem tedy vhodnější pozemek, který by zároveň vyhovoval několika podmínkám. Předně musil být zdravý a blízko pitné vody, za druhé měl státi mezi stromy, abych byl chráněn před slunečním žářem. Na třetím místě jsem dbal o bezpečí před lidmi i zvěří. Za čtvrté jsem chtěl mít vyhlídku na moře, abych nepropásl loď, kterou mi snad Bůh pošle k mé záchraně, neboť jsem nepřestal ani chvíli doufati, že se jednou šťastně vrátím domů.

Pátraje po vhodném místě, došel jsem na planinku na svahu příkrého kopce. Poněvadž pahorek sám ohraničoval tuto rovinku vislou skalní stěnou, vysokou nejméně deset metrů, nemohlo mne nic ohrozití zezadu, neboť o tuto stěnu jsem chtěl opřít zadní stěnu obydlí. Ve skále jsem pak našel vyhloubené místo, připomínající vstup do sklepa. Nebyl to však ani vstup, ani sklep. Celá planinka měřila asi devadesát metrů na jedné a sto osmdesát na druhé straně a krásný trávník se prostíral před mými zamýšlenými dveřmi. S jejího konce sestupovala nepravidelná stezička dolů k moři. Stěna za chatou a pahorek vrhaly většinu dne na palouk stín a chránily mne až do večera před slunečním žářem. Prve než jsem postavil obydlí, narýsoval jsem si na trávníku polokruh o průměru dvaceti metrů, jehož středem byla vyhloubenina ve skále. Na obvod jsem zarazil dvě řady silných kolu, vyčnívajících pět a půl stopy ze země. Nahoře jsem je otesal do ostrých špiček. Mezi oběma řadami jsem ponechal asi dvaceticentimetrovou mezeru. Potom jsem propletl palisádami silné lodní lano, vyztužil je uvnitř řadou tříčtvrtimetrových ostrých

kolíků a opět svázal lany tak, aby vznikla ohrada, přes kterou se nemohlo dostat ani zvíře, ani člověk.

Do ohrady se nevstupovalo dvířky, nýbrž po žebříku, trochu vyšším než vnější koly. Když jsem vstoupil na dvoreček, vytáhl jsem žebřík za sebou. Do ohrady, anebo jak jsem já ji nazýval, do této pevnosti, odvěkl jsem s nevýslovnou námahou celé své bohatství, zásoby, střelivo a všechnu kořist z vraku. Pak jsem postavil velký stan s dvojitými stěnami, aby mne chránil před dešti, které v této končině zuří dvakrát do roka a vždy neobyčejně vytrvale a prudce. Zhotovil jsem totiž jeden velký stan z fermežového plátna a dovnitř jsem postavil menší. Od toho dne jsem nespal ani jednou na peřinovém lůžku, které jsem přinesl z lodi, nýbrž jako námořník v pořádné visuté rohoži, která kdysi náležela našemu kormidelníkovi. Do vnitřního stanu jsem také uložil zásoby a předměty, které se kazily vlhkem a deštěm. Dokončiv tuto práci, dal jsem se do hloubení jeskyně ve skále. Všechnu hlínu a kameny, které jsem vyhrabal, ukládal jsem rovnoměrně v ohradě tak, že jsem zdvihl půdu skoro o půl druhé stopy, čímž vznikla před domem nízká terasa. Jeskyně za stanem, kterou jsem po dlouhém úsilí vykopal, skýtala mi takřka nedobytný úkryt a byla zároveň skladištěm i sklepem.

Jednou, když jsem rozvrhoval stavbu obydlí, sjel za deště z hustého černého mračna oslnivý blesk a vzápětí zahřmělo. To samo o sobě neznamena ještě nic zlého, ale v tu chvíli jsem si vzpomněl na soudky střelného prachu a uvědomil jsem si, že takovou náhodou bych mohl jedinou ranou přijít o všechn prach a snad i o život. A na prachu záviselo přece všechno mé zásobování i případná obrana!

Jakmile bouřka odtáhla, přestal jsem pracovat na stavbě stanu a opevnění a zhotovil ihned několik nepromokavých sáčků a krabic. Do těch jsem uložil po menších dávkách prach a roznesl jej do všelijakých vhodných skrýší v nejbližším okolí ohrady. Měl jsem dvě stě čtyřicet liber prachu a za čtrnáct dní jsem jej rozdělil do jednoho sta balíčků. Soudku s mokřým prachem jsem se nebál a proto zůstal v nové jeskyni, kterou jsem rád nazýval kuchyní.

Místa, kam jsem jednotlivé balíčky uložil, označil jsem viditelnými, ale nenápadnými znameními.

Při všech těchto pracích, které jsem konal, chodil jsem denně s puškou do vnitrozemí, jednak proto, abych něco ulovil, a jednak proto, abych se pobavil. Zároveň jsem ponenáhlu poznával přírodní bohatství ostrova a jeho zvířenu. Brzy jsem shledal, že tu žijí divoké kozy, což mne v prvním okamžiku potěšilo, ale zlobilo po mnoho dalších dní. Chtěl jsem je totiž chytit, ale chytrá a nesmírně plachá zvířata mi utíkala tak důmyslně a rychle, že jsem se za nimi honil často do únavy a zbytečně. Dlouho se mi nepodařilo se jim přiblížit.

Trpělivost však všechno zmůže! Neztratil jsem odvahu a nepochyboval, že se mi podaří takovou kozu zastřeliti, ba i lapiti do nějaké léčky. Stopoval jsem je houževnatě a jednou jsem objevil u říčky jejich napajedlo. Nazítří jsem si tam na ně počíhal. Všiml jsem si, že prchaly zděšeně, kdykoli se pásly na skalách a viděly mne v údolí, ale když tomu bylo obráceně, když jsem já stál na skalách a ony se pásly v údolí, nestaraly se o mne. Usoudil jsem z toho, že se dívají ustavičně jen do země a nevidí věci nad sebou. Vylezl jsem tedy na skalisko nad jejich napajedlem a často jsem míval velmi dobrý cíl. Hned po prvé jsem zasáhl samici, vedle níž skotačilo docela mladé kůzle. Když matka klesla mrtva, kůzlátko zůstalo u ní a bezradně čekalo. Mrzelo mě, že jsem zastřelil samici, která kojila mládě, ale potom jsem již nelitoval. Když jsem zdvihl kozu na rameno a nesl ji domů, kůzle poskakovalo za mnou až k ohradě. Nejdříve jsem přenesl kozu přes kolovou hradbu a pak jsem došel pro mládě, doufaje, že se mi podaří ochočiti je; ale zvířátko odmítalo všechnu potravu. Musil jsem je zabít a sníst.

Mám-li však vypravovati příběhy tichého života, tráveného v hlubokém mlčení, o jakém nikdy nikdo neslyšel, musím začít od začátku a zachovati jakýsi pořádek. Vypočítal jsem si, že mne bouře zahnala na ostrov pravděpodobně třicátého září. Slunce ještě stálo v podzimní rovnodennosti a procházelo mi denně nadhlavíkem, neboť výpočtem a pozorováním jsem zjistil, že ostrov leží devět stupňů a dvacet dvě minuty severně rovníku.

Desátého dne na ostrově mi napadlo, že brzy ztratím jakoukoli představu času. Neměl jsem knihy, ani pero, ani inkoust, neboť na tyto věci jsem při vyklizování vraku zapomněl. Člověk v přírodě nepozná neděli od pátku anebo od jiného všedního dne. Musil jsem si tedy pořídit jakýsi kalendář. Do vysokého sloupu jsem vyřezal nožem: „30. září 1659 jsem vstoupil na břeh tohoto ostrova.“ Potom jsem přibil příčné břevno a tento velký kříž jsem postavil na místě, kde mne vlny vyvrhly po prvé na souši. Do hran kůlu jsem vyřezával denně vroubek, a dny, které měly znamenat neděle, tedy každý sedmý den, jsem označil zářezem dvakrát tak dlouhým jako všední dny. Prvního dne každého měsíce jsem vyřízl ještě delší vrub. Tento kalendář jsem udržoval v pořádku po mnoho týdnů, měsíců i let, až do dne, kdy jsem odešel s ostrova.

Později jsem na lodi našel inkoust, papír i pera, na něž jsem při prvních plavbách k vraku zapomněl. Přinesl jsem též čtyři kompasy, dalekohledy, matematické měřické nástroje, zeměpisné námořní mapy a knihy o mořeplavectví. Měl jsem také tři výtisky bible a několik portugalských knih, mezi nimiž byly i modlitební knížky.

Nesmím zapomínat na psa a dvě kočky, které jsme měli na lodi. Jednou vám povím i o nich několik zajímavých příběhů. Pes vyskočil sám z lodi a připlul za mnou na břeh téhož dne, kdy jsem přivezl první náklad. Žil se mnou na ostrově mnoho let jako můj věrný a dobrý druh. Kočky jsem přivezl na voru. Jak jsem již podotkl, přivezl jsem inkoust, papír a pero a hospodařil jsem dobře, ale jednoho dne mi při vši šetrnosti inkoust došel a moje vědění mi neporadilo, jak mám vyrobiti jiný.

Snesl jsem do ohrady a do jeskyně úctyhodné zásoby nejrozmanitějších předmětů a věcí, ale na rýč, na špičák, lopatu, jehly, špendlíky a nitě jsem zapomněl. S prádlem jsem si nelámal hlavu, tomu jsem opravdu brzy odvykl.

Nedostatek některých nástrojů mi ztěžoval leckterou práci a také kolovou ohradu kolem obydlí jsem stavěl mnohem déle, než bylo třeba. V lese jsem z poražených stromů řezal koly tak těžké, že

jsem je sotva nadzdvíhl, pak jsem je přitesával do špiček na obou koncích a konečně jsem je dopravoval domů. Opracování a doprava jediného kolu trvala někdy dva dny. Třetí den jsem strávil tím, že jsem kůl zdvihl a zarážel do země.

Zprvu jsem užíval těžkého dřevce jako páky a silného polena jako kladiva, ale potom jsem si vzpomněl, že mám železné sochory. Ani těmi se mi však nepodařilo práci podstatně urychlit. Zarážení kolíků trvalo vždy velmi dlouho. Tak vznikla pomalu velmi pevná ohrada. Pravím ohrada, ale mohu ji klidně nazvat stěnou či zdí, neboť mezery mezi palisádami jsem vyplnil zvenčí drnem. Po jisté době, myslím, že za půl druhého roku, jsem špičky kolu pokryl krokvemi a stříškou, upletenou z větví, rákosu a jiného materiálu tak, že jsem na konci druhého roku měl velký srub se stěnami šedesát centimetrů silnými a s neprostupnou střechou. To již mne chránilo velmi dobře i před prudkými dešti, které trvaly několik týdnů a dosahovaly často síly průtrží.

Zboží a předměty, které jsem v prvních dobách nanosil do jeskyně, ležely tam dlouho páté přes deváté v neuspořádané hromadě a vyplňovaly prostor tak že jsem se tu nemohl ani otočit. Musil jsem tedy věnovat ještě několik pracovních týdnů uspořádání věcí a rozšíření jeskyně. Kopal jsem hlouběji, a když jsem narazil na měkounký pískovec, šla mi práce lehce od ruky. Hloubil jsem dlouhou chodbu na pravé straně, a když jsem si spočítal, že jsem dosti daleko, vyvedl jsem ji opět ze skály, čímž jsem získal nový východ i vchod vně ohrady a zároveň mnoho volného místa pro skladiště.

Dokončiv tyto nejnnutnější práce, začal jsem vyrábět předměty potřebné k lidskému pohodlí: prosté zařízení bytu. Zhotovil jsem si židli a stůl, neboť bez těchto věcí jsem nemohl užívat ani té špetky potěšení, kterou mi život dával. Bez stolu a židle jsem nemohl ani psát, ani číst, ani konat mnoho jiných rukodělných prací.

Nikdy v životě jsem se neučil zacházet s řemeslnickými nástroji, ale čas, píle, vynalézavost a trpělivost mi denně dokazovaly, že na světě není jediné věci, kterou by si člověk neuměl udělat sám,

zejména když má vhodné nástroje a naučí se jimi pracovat. Zhotovil jsem si však mnoho užitečných předmětů bez vhodných nástrojů jenom sekerou a nelitoval jsem houževnatého úsilí, které jsem často musil vynaložit, aby se mi dílo podařilo. Dejme tomu, že jsem si chtěl vyrobti obyčejné prkno! Musil jsem nejdříve porazit strom tak silný, jak široké prkno jsem chtěl mít. Potom jsem osekával kmen po obou stranách sekerou tak dlouho, až jsem dosáhl žádané tloušťky a konečně jsem trpělivě ohlazoval obě strany širočinou nebo příčnou sekerou. Tímto způsobem jsem vyrobil z každého poraženého stromu jen jediné prkno a k tomu bylo zapotřebí velmi mnoho trpělivosti, času a práce. Můj čas i má práce v této samotě měly ovšem nepatrnou cenu a proto jsem vždycky získával, ať už jsem jich užíval tak či onak. Jen když jsem pracoval!

Stůl a židli jsem zhotovil nejdříve, a to z krátkých prken, přivezených na voru. Ale když jsem popsáním způsobem opracoval dostatečné množství prken, postavil jsem ke stěnám jeskyně dlouhé, čtyřicet pět centimetrů hluboké police, do nichž jsem uložil všechny nástroje, hřebíky, skoby, železné předměty, vše v nejkrásnějším pořádku. Do jiných polic jsem dal jiné věci a každá věc měla své místo, k němuž jsem snadno mohl. Do skály jsem zarazil dlouhé hřeby a zavěsil na ně ručnice, bambitky a předměty, jež mají viseti; tak se má jeskyně brzy podobala odborně vedenému skladu užitečných nástrojů a potřeb. Radoval jsem se z takového pořádku, který mi jasně ukázal celé mé bohatství a velikost zásob.

Tehdy jsem také začal psát deník, v němž jsem zaznamenával každodenní práce. Z počátku jsem měl příliš rozrušenou mysl a naprostý nedostatek času, ale potom mi vždy zbyla chvíle pro zápisy. Nalezli byste ovšem na jeho stránkách nejednu pošetilou myšlenku a zbytečnou podrobnost, ale tehdy mělo vše svůj význam. Když jsem později měl stůl a židli a obydlí vybavené tak, že jsem se cítil spokojen, přibývalo i stránek v deníku až do toho dne, kdy mi došel inkoust. Opíši zde několik míst.

Výňatek z deníku.

4. listopadu.

Ráno jsem si rozdělil pracovní dobu. Určil jsem čas pro vycházku s puškou, čas k spánku a čas k zábavě. Denně jsem dvě až tři hodiny s puškou venku – neprší-li, samozřejmě! Pak pracuji do jedenácti hodin, potom se najím a od dvanácti do dvou spím, ježto vedro nedovoluje pobyt v přírodě, ani práci. K večeru opět pracuji. Celý dnešek jsem se zaměstnával výrobou stolu. Jsem ještě ubohý řemeslník, ale čas a nutnost mne ustavičně zdokonalují. Za několik měsíců se ze mne stane dobrý mechanik. Myslím, že stejně by se dařilo všem lidem.

5. listopadu.

Vyšel jsem si s puškou a se psem na lov. Zastřelil jsem divokou kočku. Maso prabídné, kožišinka měkoučká. Stahuji, vydělávám a schovávám kožišiny všech zvířat, které zastřelím. Na zpáteční cestě po mořském břehu jsem viděl mnoho neznámých druhů mořských ptáků, ale polekal jsem se bezmála, vida několik tuleňů. V prvním okamžiku jsem nevěděl, jaká zvířata to jsou, a když jsem se k nim chtěl přiblížit, utekla rychle do moře. Unikli mi!

6. listopadu.

Po ranní procházce jsem dokončil stůl. Nelíbí se mi však ani trochu. Jednou později si udělám jiný, hezčí.

7. listopadu.

Nastalo pěkné počasí a trvá nadále.

19. listopadu.

Od sedmého do dvanáctého jsem vyráběl židli. Jedenáctého byla neděle. Zrobil jsem přijatelné sedátko, ale nelíbilo se mi, a proto jsem je několikrát rozebral a předělal. Zapomněl jsem světit neděle. Neudělal jsem si na kolu vruby a teď nevím, kolikátého a

jaký den máme. Odhaduji to jen. Dnes jsem začal kopati za stanem do skály, abych si opatřil více místa. Potřeboval bych k této práci tři věci: krumpáč, lopatu a trakař, nebo aspoň koš. Prozatím jsem tedy nechal práce a přemýšlím, jak odpomoci tomu nedostatku. Musím si udělat vhodné nástroje. Místo krumpáče užiji železných sochorů. Jsou těžké, ale půjde to. Nevím pořád ještě, jak udělám rýč nebo lopatu. Bez té se neobejdu a musím ji mít!

20. listopadu.

Na procházce lesem jsem našel strom nazývaný v Brazílii „železným stromem“. Při nejmenším se mu tenhle nesmírně podobá. Má ukrutně tvrdé dřevo. Po dlouhé námaze se mi podařilo odštípnout z něho třísku. Při tom jsem skoro zkazil nejlepší sekeru. Přinesl jsem domů pořádný kus toho dřeva, ale pronesl jsem se náležitě, poněvadž je nejen tvrdé, nýbrž i velmi těžké.

Výroba lopaty trvá dlouho. Pro neobyčejnou tvrdost dřeva opracovávám kousek po kousku.

21. listopadu.

Lopata je hotova. Násada je přesně taková, jaké se vyrábějí v Evropě. Dolejšek by měl býti železný a obávám se, že mi dřevěná, plochá a nabroušená deska nevydrží dlouho. Teď ještě potřebuji trakař. Pokoušel jsem se zhotovit koš, ale, dělej co dělej, neumím to, a pak nemám ohebných větví, jakých se užívá k výrobě proutěného zboží. Ještě jsem nenalezl nic, čím bych je nahradil. Radvanec jsem udělal celý až na kolečko. Nemám ani ponětí, jak si počínat, a vidím už teď, že bych nedovedl zhotovit železné klínky do osy kola. Nechám toho prozatím a vykopanou zemi budu vynášet z jeskyně v takových necičkách, v jakých zedníci nosívají maltu. Necky se mi povedly znamenitě.

23. listopadu.

Zatím co jsem vyráběl pomocné nástroje, stála všechna ostatní práce. Teď zase pracuji o svém úkolu pravidelně a denně, pokud mi stačí síly a čas.

6. prosince.

Strávil jsem osmnáct dní prohlubováním a rozšiřováním jeskyně za stanem. Musí být tak velká, aby se do ní vešly všechny věci a zásoby.

Poznámka: Po celou dobu práce v jeskyni, která mi bude skladištěm, sklepem, jídelnou i kuchyní, jsem se skoro nehnul z ohrady. Bydlím stále ještě ve stanu, ale v době dešťů se asi neubráním, aby mi tam vnikala voda. Proto jsem přikryl celou ohradu břevny a větvemi. Vypadá nyní jako došková chalupa, ale má prostá střecha zadrží alespoň část vodních přívalů.

10. prosince.

Již jsem si myslel, že se má práce v jeskyni skončila a radoval jsem se, ale najednou se z cista jasná sesula velká část stropu a zadní stěny. Množství navalené hlíny mne polekalo. Co kdybych byl ležel pod tou stěnou? Už bych nebyl potřeboval hrobníka. Tato nehoda mi přidělala mnoho práce. Musil jsem vynášet všechnu sesutou hlínu a potom podepřít důkladně strop, aby mne již nikdy neohrožoval svými rozmery.

11. prosince.

Dnes jsem se pustil do vybedňování jeskyně. Ke stěnám po obou stranách jsem postavil dva sloupy kolmo ke stropu a nahoře jsem je opatřil dvěma prkny položenými křížem na sebe. Dokončím to zítra a v příštím týdnu postavím ještě několik takových sloupů s prkennými hlavicemi.

17. prosince.

Strop je zajištěn, sloupy stojí pěkně v řadě a rozdělují obě stěny jeskyně.

20. prosince.

V uplynulých třech dnech jsem zhotovil přihrádky mezi sloupky a police. Natloukl jsem do nich také mnoho skob, na které jsem zavěsil pušky a vše, co může či má viset. Teď už tu mám pořádek. Dnes odnáším do jeskyně všechny zásoby a ukládám je do regálů. Zařizuji se jak mohu. Z několika prken jsem pečlivě sroubil pořádný kuchyňský stůl a na ten jsem položil potraviny; ale poněvadž se ukázalo, že je příliš malý, udělal jsem honem ještě jeden.

24. prosince.

Prší celou noc a celý den jako z konve. Ani jsem se nehnul z domova.

25. prosince.

Děšť nepřestává, naopak ho přibývá!

26. prosince.

Ochladilo se, ale déšť ustal. Je příjemněji.

27. prosince.

Na lovu jsem zastřelil menší kozu a jinou jsem poranil tak, že mi nemohla utéci. Přivedl jsem ji domů a později ji zabiji. Ovázal jsem jí nohu, podložil prkénkem a pokusím se ji vyléčit. Má zlomenou kost.

Pozdější poznámka: Léčil jsem kůzle tak pečlivě, že se uzdravilo. Noha srostla a zesílila. Při tomto ošetřování kozička zkrotla a žere trávu před dveřmi. Nechce ani utéci. Nyní po prvé mi napadá, že bych si mohl ochočit několik koz, abych měl mléko, sýr a jinou potravu, až mi dojde střelivo a nebudu se moci zásobovati lovem.

28., 29., 30. prosince.

Nesnesitelná vedra, ani nejslabší vánek. Nemohl jsem celé dny vyjít z domu. Ve dne jsem ležel a večer jsem na chvíli vycházel před ohradu a do nejbližšího okolí. Dnes však jsem zašel poněkud dále do údolí, směřujícího do středu ostrova, a spatřil tam celé

stádo koz. Byly nesmírně plaché, ale předsevzal jsem si, že si jich několik nadeženu, buď sám, anebo s pomocí psa.

2. ledna.

Poštvál jsem psa na kozy v údolí, ale zmýlil jsem se. Pes není pro lov. Jakmile se kozy obrátily proti němu, zvěřil nebezpečí a utekl. Již se k nim nechce přiblížit.

3. ledna.

Začal jsem stavět palisádovou ohradu. Udělám ji hodně silnou a vysokou, neboť se stále obávám útoku divochů anebo dravců. Pozdější poznámka: Ohradu jsem již popsal. Pracoval jsem na ní od třetího do čtrnáctého ledna a značně jsem ji podle pozdějších plánů zdokonalil. Když jsem ji dokončil a zdvojit její sílu, obloživ ji drnem, přesvědčil jsem se, že ji nikdo nenalezne. S břehu jsem ji vůbec nepostřehl, ačkoli jsem přesně věděl, kde ji mám hledat. Nikdo si tedy nevšimne, že někdo obývá ostrov. Později se ukázalo, že jsem jednal moudře.

Když nepršelo nebo slunce příliš nepražilo, chodíval jsem denně do lesů a často jsem našel ledacos užitečného. Jednou jsem objevil druh divokých holubů, kteří hnízdí v skalních děrách a nikoli v korunách stromů jako holubi lesní. Doufal jsem, že je ochočím, poněvadž se jejich způsob života podobá životu domácích holubů. Vybral jsem několik hnízd, mláďata jsem přinesl domů a krmil je. Ale když povyrostla, všechna odletěla. Snad pro nedostatek krmiva, neboť jsem opravdu neměl čím je nasytit. Potom jsem chodíval častěji ke skalám, v nichž hnízdili, a vybíraje hnízda, opatroval jsem si chutné maso.

V době, kdy jsem dával domácnost do pořádku, denně jsem poznával, že mi chybí ještě mnoho nezbytných věcí. Z počátku jsem pochyboval, zdali se mi podaří vyrobiti je vlastnoručně, a některé předměty jsem si opravdu nikdy nepořídil. Neuměl jsem na příklad nikdy udělati sud s obručemi. Měl jsem několik menších soudků, ale nikdy jsem podle nich nevyrobil nic

kloudného, ačkoli jsem o to usiloval několik týdnů. Nepodařilo se mi zasaditi dužiny do dna tak pevně, aby voda nevytékala, a proto jsem toho po čase zanechal.

K sedmé hodině se obyčejně stmívalo a musil jsem si lehnout a spát. Byl bych potřeboval svíčky. Vzpomněl jsem si na vosk, který jsem měl na útěku z otroctví v Africe, a litoval jsem, že nyní nemám nic. Střádal jsem alespoň lůj. Kdykoli jsem zabil kozu, vždy mi zbylo trochu tuku a ten jsem ukládal do hliněné nádoby, kterou jsem sám uhnětl a vypálil na slunci. Potom jsem do nádoby zastrčil svinutý pramen koudle jako knot a tak jsem si zhotovil lampu. Nehořela jasně a klidně jako svíčka nebo petrolej, ale přece jen svítila a musil jsem být spokojen.

Při velkém pořádání zásob a věcí jsem našel pytlík, v němž bývalo obilí pro drůbež. Nyní v něm zbyly tolíko slupky a prach, neboť vše ostatní sežraly krysy. Chtěje užítí váčku k jinému účelu, vysypal jsem zbytek obsahu před ohradu. Stalo se to asi jednou před velkými dešti, nevím ani přesně kdy, a byl bych si na to již ani nevzpomněl, ale kteréhosi rána, když jsem obcházel hradbu, jsem k svému největšímu překvapení zjistil, že u palisádové stěny roste asi dvanáct stonků obilí s drobnými klásky dokonale zeleného ječmene, jak jsem jej znal z polí ve vlasti.

Počkal jsem, až klasy dozrají, a koncem června jsem je utrhal a zrno vydrobil. Uložil jsem opatrně všechna zrnečka a na jaře jsem je opět zašil do zvláště připraveného a obdělaného políčka, doufaje, že se mi urodí tolik, abych si mohl semlít mouku a upéci chléb. Ale teprve po čtvrté žni na konci čtvrtého roku jsem sklídl tolik obilí, že jsem mohl část dáti stranou pro kuchyni. Zavínil jsem ovšem tuto malou úrodu sám, neboť v druhém roce mne opustila trpělivost a zašil jsem zrno hned na začátku suchého období, místo abych čekal na deště. Samozřejmě obilí toho roku vůbec nevzešlo.

Kromě ječmene jsem sklídl také třicet stébel rýže. I tu jsem schoval a pěstoval později stejně pečlivě jako obilí. Chtěl jsem si z ní péci chléb nebo připravovati jiné pokrmý. Všemmu jsem se za čas

naučil. Pekl jsem chléb jako pekař a vařil jako školená kuchařka. Nu, ale vraťme se k deníku:

16. dubna.

Dokončil jsem žebřík a vylezl po něm na ohradu. Potom jsem jej vytáhl nahoru a spustil na druhé straně. Zatarasil jsem vchod, který jsem z počátku nechal, a nyní jsem žil za hradbou jako v pevnosti. Místa bylo dost a nikdo a nic z věncí mě nemohlo překvapit. Každý tvor, který by se byl chtěl dostatí dovnitř, musil by přelézti ohradu.

Dokončiv hradbu, pracoval jsem ještě chvíli za stanem ve vchodu do jeskyně. Nechybělo však mnoho a má dlouhá a trpělivá práce by byla bývala zmařena. Najednou jsem uslyšel zapraskat dva sloupy, podepírající strop za mnou, a v témž okamžiku se mi již hrnula hlína na záda. Polekal jsem se, ale nevěděl jsem, co se děje. Myslil jsem, že padá strop, jako spadl již jednou. Můj strach vzrostl tou měrou, že jsem utíkal k žebříku, přelezl hradbu a prchal, neboť jsem se obával, že se příkrá stráň kopce dá do pohybu a zasype mne. Za chvíli však jsem se poděsil ještě více. Když jsem slezl s žebříku, cítil jsem, že se mi půda houpá pod nohama, a nyní jsem ucítil tři strašné otřesy. „Zemětřesení!“ pomyslil jsem si. Půda se prudce trásla v osmi až desetiminutových přestávkách a každý otřes byl tak silný, že by byl snadno rozvrátil i velmi pevně postavenou budovu. Při jednom z těchto otřesů se utrhl ohromný kus skály vzdálené ode mne asi půl míle a valil se s hrozným lomozem do moře.

Uslyšel jsem ránu, jakou jsem neslyšel nikdy v životě. Moře se prudce rozvlnilo a metalo na pobřeží vysoké ječící vlny. Snad zuřilo pod mořem ještě větší zemětřesení než na pevnině.

Po třetím velkém otřesu nastal klid a dlouho jsem necítil nic. Vrátilo se mi tolik odvahy, že jsem opět šel k ohradě, ale dovnitř jsem si netroufal z obavy, že se otřesy budou opakovat a stěna za mnou se utrhne a pohrbí mne. Seděl jsem tedy tiše na svahu a zápasil se zoufalstvím. Nevěděl jsem, co počít. Po celou dobu zemětřesení jsem si ustavičně opakoval: „Bože, smiluj se nade

mnou!“ Nic jiného. Ale když se půda opět uklidnila, zapomněl jsem i na to.

Zatím, co jsem vyčkával věci příštích, vítr se náhle obrátil a obloha se pokryla mraky věštícími déšť. Vítr se rychle vzmáhal a za půl hodiny přešel v jednu z nejstrašnějších bouří, jakou jsem kdy zažil. Moře syčelo, bílé zpěněné vlny dorážely na břehy, vysoké hory vod zaplavovaly s hrozným duněním a jekem celé pobřeží a uragan vyvracel staleté stromy z kořenů. Na konci třetí hodiny se živly unavily a vybouřily. Po dalších dvou hodinách nastalo dokonalé bezvětří a prostor mezi oblohou a zemí se naplnil nesmírnými proudy vody. Pršelo jako nikdy před tím.

Teprve před tímto deštěm jsem utekl do jeskyně, neboť strach, že mě hora zasype, byl nyní menší než obavy, že mě odplaví voda. Do večera pak jsem neměl ani chvilku klidu. Ustavičně jsem pozorně naslouchal, zdali kopec nepuká, a děsil se, že mě zavalí. Na štěstí noc minula klidně a nic se mi nepříhodilo.

Tato průtrž mi ukázala jiný nedostatek mého obydlí. Voda v ohradě stoupala tak, že hrozila zaplaviti stan i jeskyni. Dal jsem se neprodleně do práce a proseká opevněním dostatečně velký otvor pro odtok dešťové vody. Při této práci, konané s vynaložením všech sil, abych ji co nejdříve dokončil, jsem na zemětřesení zapomněl a upokojil se úplně. Otřesy se neopakovaly, a jednak z radosti, jednak z potřeby vzpružiti poněkud mysl, což bylo nutné, zašel jsem do skladiště a napil se maličko rumu. Ovšem velmi šetrně, jako vždy, neboť jsem věděl, že nemám nejmenší vyhlídky na doplnění této drahocenné tekutiny.

17. dubna.

Pršelo celou noc a většinu dnešního dne. Zůstal jsem doma, a poněvadž mě již všechen strach přešel, přemýšlel jsem klidně, co mám dělat. Jeskyně na ostrově navštěvovaném takovým zemětřesením není jistě bezpečný útluk pro osamělého člověka. Těžká trámová střecha nad hlavou také ohrožuje bezpečnost a proto jsem si řekl, že bude záhodno postavit někde opodál, v

otevřené krajině, lehkou chatu, cosi jako besídku, v níž bych pak trávil hodiny nebezpečí. Zůstanu-li stále v jeskyni nebo ve stanu pod skalou, mohu býti jednou ve spánku zasypán.

Strach před pohřbením za živa rušil můj spánek, ale strach před nocemi vně ohrady nebyl o nic menší. Když jsem se rozhlížel a viděl, jak hezky jsem vše uspořádal a jak příjemně a v bezpečí se tu žije, nechtělo se mi odejít z těchto míst. A jak dlouho bych přenášel všechnu majetek, kdybych se stěhoval jinam! Nezbyvalo, než hleděti klidně nebezpečí do tváře a zůstat zde aspoň tak dlouho, dokud si nepostavím nový tábor a nezajistím jej tak, abych v něm mohl bez obav bydlet.

21. dubna.

Neodložím již ani o den stavbu opevněné chaty. Nejdříve postavím kruhovitou ohradu z vysokých kolu a potom stan.

22. dubna.

Přemýšlel jsem, jak skutečným ten záměr. Nemám však vhodných nástrojů. Mé tři velké a všechny malé sekery jichž jsem měl mnoho, poněvadž jsme je vezli černochoům na výměnu – otupěly sekáním a kácením sukovitého, nesmírně tvrdého dřeva a nemám jediného ostří bez četných zubů. Mám ovšem brus, ale nemohu jím otáčet. Nemohu na něm nic brousit. Jak si mám pomoci? Nepřemýšlel jsem se o tom více, než státník před důležitým politickým činem nebo soudce před podepsáním ortelu smrti. Konečně jsem dnes zhotovil kolo s provazovým převodem, abych mohl šlapati nohou a měl obě ruce volné. Neviděl jsem nikdy v životě nic takového. Snad to ani neexistovalo anebo jsem si toho nikdy nevšiml. (Poznámka: Teprve po návratu do vlasti jsem viděl, že šlapací brusy jsou docela obyčejná věc pro všechny potulné brusiče.) Můj brus však byl příliš velký a těžký, a když jsem jej dodělal, pracoval jsem ještě celý týden, abych jej zdokonalil.

28. a 29. dubna.

Včera i dnes jsem brousil od rána do večera nástroje. Brus pracuje bezvadně.

1. května.

Ráno za odlivu se na břehu povalovalo cosi, co se z dálky podobalo sudu. Seběhl jsem dolů a opravdu, našel jsem soudek a několik trosek z našeho lodního vraku. Nedávná bouře je asi vyplavila na pobřeží. Upřel jsem zrak na výspu, kde býval vrak, a spatřil jsem, že lodní trup vyčnívá mnohem výše nad hladinu než dříve. Nedovedu si vysvětliti, jakým způsobem se vrak opět ukázal. Snad jej vynesl spodní proud, vzbuzený zemětřesením.

Prohlížel jsem soudek a shledal, že obsahuje mokrý střešný prach, ztvrdlý na kámen. Odvalil jsem jej od břehu a šel po písčíně tak blízko k vraku, jak jsem mohl. Když jsem došel k lodi, zjistil jsem, že opravdu změnila polohu i místo.

Příd' trčela nejméně dva metry nad hladinou, a zád', rozbitá příboji na kusy, se oddělila od trupu a ležela na boku těsně nad vodou a písek ji zcela zakrýval. Jak si pamatujete, musil jsem k vraku vždy plouti přes mořské rameno, široké nejméně dvě stě padesát kroků. Nyní jsem k lodi došel pohodlně suchou nohou. Takový převrat mořského pobřeží mohlo způsobiti jen zemětřesení. Trup se nyní rozevíral jako škeble a každý příliv z něho vyplavil mnoho věcí, které vyhodil na břeh.

Vrak, jenž se znovu vynořil, a hromádka užitečných předmětů, které jsem sebral na pobřeží, jakož i naděje, že se mi podaří zachránit ještě mnoho jiných věcí, odvrátily mě od úmyslu stěhovati se jinam. Dnes jsem věnoval největší péči prohlídce lodi. Žel, brzy jsem zjistil, že celý vnitřek je zaplaven pískem a ucpán, ale poněvadž jsem se odnaučil zoufati a skládati ruce nečinně v klín, dal jsem se ihned do díla, urážel jsem vše, co se mi zdálo vhodné a od trhal jsem mnoho prken. Vše jsem opět odnášel na břeh v přesvědčení, že mi jednou může prospěti každá maličkost, vytěžená z lodi.

17. května.

Již čtrnáct dní, den co den, pracuji ve vraku. Uvolnil jsem sochory několik prken a otvorem takto vzniklým vypluly při prvním přílivu

dvě námořnické bedny a několik sudů. Ale toho dne dul vítr z ostrova a na břeh připlulo jen několik dřev a bečka s naloženým brazilským masem, zkaženým slanou vodou a pískem.

15. června.

Dnes jsem dokončil vyklizování lodního vraku. Za přílivu jsem obstarával domácnost a jedl, a za odlivu jsem pracoval ve vraku. Zachránil jsem tolik trámů, prken, latí a železa, že si nyní mohu postavit člun – kdybych věděl jak. Přinesl jsem též asi metrický cent oloveného plechu.

16. června.

Cestou na pobřeží jsem našel velkou želvu. První, kterou jsem viděl. (Poznámka: Později jsem zjistil, že na druhé straně ostrova žily celé želví osady a mohl jsem jich mítí víc než jsem si přál.)

17. června.

Vařil jsem želvu. Měla v sobě šedesát vajec. Dnes mi připadá, že želví maso je ze všech mas nejjemnější, nejchutnější a nejpříjemnější. Snad proto, že jsem od ztroskotání nejedl jiné maso než kozí a pernatou zvěř.

18. června.

Opět pršelo celý den a nehnul jsem se z domova. Tento déšť však studil jako led a také mně bylo zima, což není v této zeměpisné šířce obvyklé.

19. června.

Jsem velmi nemocen a třesu se, jako by venku panovala bůhvíjaká zima.

20. června.

Nespál jsem celou noc, mám horečku a trpím prudkými bolestmi hlavy.

21. června.

Těžce nemocen. K smrti polekán obavami o budoucnost. Hrozně postavem! Tak nemocen a bez pomoci! Po prvé od bouře v Hullu se modlím k Bohu, ale nevím, co říkám, nevím, proč se modlím, neboť všechny mé myšlenky se zmátly a třestím.

24. června.

Prudká bolest hlavy, třesavka a zimnice. Je mi hůře.

25. června.

Včera mi bylo lépe, ale dnes trval záchvat zimnice celých dlouhých sedm hodin. Chvilku je mi zima, pak zase jen hořím a potím se.

26. června.

Začínám se probírat z nemoci. Měl jsem hlad a chtěl jsem jít na lov, ale ručnice je příliš těžká. Po hrozném trýzni se mi podařilo uloviti kozu a dovlekl jsem ji, krajně vyčerpan, domů.

Předek jsem upekl a snědl. Byl bych ji rád udusil a uvařil si také trochu polévky, ale nemám ani jeden hrnec.

27. června.

Znovu zimnice a horečka. Celý den na lůžku bez jídla, bez nápoje. Umíral jsem žízni, ale byl jsem tak sláb, že jsem nemohl vstát a dojít si pro trochu vody. Opět jsem se modlil, ale lehkomyšlně, neboť nevím ani, co mám říkat. Ležel jsem na zádech a křičel: „Pane, podívej se na mne a polituj mne! Smiluj se nade mnou!“ Tato slova jsem opakoval asi dvě nebo tři hodiny a pak jsem usnul únavou. Procitl jsem až v noci a cítil, že nemoc ustupuje. Byl jsem ještě sláb, měl jsem nesnesitelnou žízeň, ale všemi údy pronikala jakási svěžest. V celém příbytku ani kapka vody a musím čekat až do rána. Opět jsem usnul a v tomto druhém spánku se mi zdál zlý sen:

Sedím na zemi vně ohrady na témž místě, kde jsem seděl při bouři po zemětřesení. Z velkého, černého oblaku náhle vystoupí v

plameni muž a snáší se ke mne. Nemohu se na něho podívat. Září tak, že oslňuje zraky. Má hroznou, nepopsatelnou tvář. Když sestoupil, země se zatřásla a blesky protínaly oblohu. Báł jsem se více než při zemětřesení. Potom kráčel pomalu ke mně a v ruce svíral dlouhé kopí, kterým mne chtěl prokláti. Když došel na svah, kde stráň začíná příkře stoupat, promluvil ke mně strašným hlasem, který mne naplnil nepopsatelnou hrůzou: „Vidím, že tě všechny tyto věci nepřiměly k lítosti a proto musíš zemřít!“ – a zdvihl kopí, aby mne zabil.

Nemohu vám popsat úděs, kterým mne tento živý sen naplnil a který trval i potom, když jsem procitl a uvědomil si, že to byl jenom sen. O náboženství jsem nevěděl zhola nic a na dobrou výchovu z otcovského domu jsem zapomněl. Přiznávám se, že při prvních krocích na tomto ostrove, kdy jsem zjistil, že posádka lodi se utopila, ale já jediný se zachránil, upadl jsem do jakéhosi vytržení, leč to neznamenal nic jiného než vděčnost. Také zemětřesení na mne nepůsobilo déle než trvalo, ačkoli mne postrašilo důkladně. Až teprve teď, pod tíhou tělesné choroby, zesláblý horečkami, jsem pocítil výčitky svědomí a myslil na celý svůj život, v němž jsem tak lehkomyšlně a tak nepokrytě vyzýval Boží spravedlnost, aby mne trestala neobvyklými ranami.

„Teď se vyplnila slova mého drahého otce“ – říkal jsem si. „Boží spravedlnost mne dostihla a není tu nikdo, kdo by mne vyslyšel a pomohl mi! Prozřetelnost mi určila místo, na němž jsem mohl být šťasten, ale nechtěl jsem o tom ani slyšet. Odmítl jsem přispění rodičů a nyní se biji sám, bez pomoci, bez útěchy a bez rady s takovými těžkostmi.“ Potom jsem zvolal: „Pane, pomoz mi, neboť jsem v tísní!“ To byla má první modlitba za mnoho let.

28. června.

Spánek mne občerstvil, záchvat přešel a vstal jsem. Noční můra mne ještě děsila a očekával jsem, že se zítra vrátí střídavá zimnice. Nemohl jsem ležeti nečinně, musil jsem si opatřiti zásobu potravin a vody pro zítřejší záchvat. Nejdříve jsem tedy naplnil velkou cestovní lahvi vodou a postavil ji na dosah ruky na stůl. Přilil

jsem do ní pintu rumu, abych vodu vyčistil, neboť jsem přesvědčen, že mé horečky vznikly z nečisté vody. Potom jsem opekł na žhavém dřevěném uhlí kus kozího masa a trochu z něho pojedl. Také jsem se procházel, ale celková slabost rostla předtuchami zítřejších zimnic a horeček. K večeri jsem uvařil tři želví vejce. Upekł jsem je v horkém popelu a snědl je i se skořápkami, jak tomu říkáme. Pokud se mohu rozpomenout, před tímto jídlem jsem po prvé v životě žádal Boha o požehnání.

Po jídle jsem se opět procházel a konečně jsem s puškou na rameni zamířil ven. Byl jsem nesmírně sláb a po několika krocích jsem usedl na zem. Hladké a tiché moře přede mnou zářilo. Hleděl jsem daleko přes ně k domovu a svědomí odpovídalo na otázku, kterou jsem si položil: Co jsem spáchal, že mne osud anebo Prozřetelnost stíhá takovou nepřízní? Svědomí říkalo: Co jsi spáchal? Nevíš? Jen se podívej na celý svůj promarněný život a raději se taž, co jsi měl učiniti a neučinil! Ptej se, proč jsi už dávno nezahynul, proč ses neutopil v Yarmouthské rejdě? Proč jsi nepadl v boji, když piráti přepadli tvou loď? Proč tě nesežrala dravá zvěř na afrických březích? Anebo proč jsi neutronul s ostatní posádkou na tomto pobřeží?

Tyto otázky mne zarazily. Vstal jsem a kráčel smutně a zamyšlen do srubu. Chtěl jsem si lehnouti, ale spánek se mi vyhnul a myšlenky mne příliš rozrušovaly. Usedl jsem ke stolu a rozsvítil kahan, neboť se připozdívalo a nastával soumrak. Obavy před návratem choroby ožily. Tu mi napadlo, že Brazilci léčí všechny nemoci žvýkáním nebo kouřením tabáku. Měl jsem tabák v kteréši bedně, a to tabák zelený, zcela připravený i mořený.

Otevřel jsem bednu a hle, našel jsem v ní lék jak pro tělo, tak i pro duši. Vedle svítek tabákových listů leželo několik knih. Vzpomněl jsem si, že jsem zachránil také několik biblí. Nyní jsem vzal jednu z nich do ruky a vrátil se s knihou i s tabákem ke stolu.

Nevěděl jsem, jak se Brazilci léčí tabákem, ale umínil jsem si, že naleznu pravý způsob. Ukrojil jsem nejdříve kus listu a žvýkal jej. Skoro mne to omámilo, poněvadž tabák byl zelený a pro mne,

nekuřáka, příliš silný. Potom jsem máčel jiný list dvě hodiny v rumu a tento výtažek jsem chtěl vypít před spaním. A konečně jsem spaloval třetí list pomalu nad žhavými uhlíky a vdechoval kouř. Tohoto pokusu jsem se brzy vzdal, neboť jsem se dusil a žár uhlíků mi připaloval nos i vousy.

Čekaje na tabákový výtažek, rozevřel jsem před sebou bibli tak, jak tomu chtěla náhoda, a první slova, která jsem četl, zněla: „Zavolej mne ve dnech soužení a já ti pomohu a ty mne budeš velebiti.“

Zatím se setmělo úplně. Tabák mne omámil tak, že se mi chtělo spát. Nechal jsem rozžatý kahan v jeskyni, abych nemusil hledat, kdybych něco potřeboval, a ulehl jsem na lože, ale napřed jsem si klekl a pomodlil se. Po prvé v životě! Potom jsem vypil rum. Čpěl tak odporne a chutnal tak hrozně, že jsem stěží vypil půl pinty. Léč mi vstoupil okamžitě do hlavy a než jsem se nadál, spal jsem zdravým spánkem, z něhož jsem procitl až příštího dne ke třetí hodině odpolední. Slunce již překročilo nadhlavník.

Dodnes však mám pocit, že jsem zaspal jeden celý den a jednu celou noc, neboť si nemohu vysvětliti, jakým způsobem se mi v kalendáři ztratil jeden den. To jsme objevili po letech, srovnávající denní záznamy na sloupu s kalendáři námořníků. Přelutím rovníku se den neztrácí a jinak si tuto chybu vysvětliti neumím.

Nu, nechme toho. Když jsem procitl, bylo mi dobře. Měl jsem dobrou a živou náladu a také sil mi značně přibýlo. Ihned po probuzení se ozval hlad, což lze také považovati za dobré znamení, ale záchvat zimnice se nedostavil. Večer jsem se cítil ještě svěžejší a zdravější. Toho dne jsem vyřízl vrub pro dvacátý devátý červen.

30. června.

Zdráv jako ryba ve vodě. Vyšel jsem si s puškou na rameni, ale nesel jsem daleko. Zastřelil jsem několik ptáků, pernatce podobného huse pálené a přinesl jej domů. Nechce se mi však mnoho jísti a proto si raději upekl několik želvích vajec. Jsou dobrá a zdravá. Večer jsem si opět připravil rumový výtažek tabáku,

neboť soudím, že mi pomohl. Dnes jsem tolik nevypil, ani jsem nežvýkal list, ani jsem nevdechoval dým spalovaného svitku.

V zápiscích čtu, že jsem prvního července měl slabý záchvat zimnice a nebylo mi docela dobře. Leč nestálo to za řeč.

4. července, ráno.

Otevřel jsem bibli a čtu Nový Zákon. Umiňuji si, že jej budu čísti denně, chvilku ráno a chvíli večer. Neslibuji, že přečtu jistý počet kapitol denně. Budu však čísti tak dlouho, dokud se myšlenky nerozptýlí jinými starostmi.

(Poznámka: Od toho dne se mi dařilo lépe a lépe. Nežil jsem pohodlněji, ale myslil jsem často na jiné věci než na vezdejší starosti; zabýval jsem se také úvahami vyššími. Tento obrat přičítám bibli, neboť, opravdu, s duše mi spadla jakási tíseň. Zdraví a síly se m i vrátily, denně jsem si opatřil vše, čeho jsem potřeboval, a žil jsem úplně spořádaně a pravidelně.)

14. července.

Dnes a v uplynulých deseti dnech procházky s puškou v ruce, jako člověk, který se uzdravuje a sbírá pomalu síly po nemoci. Nemůžete si představit, jak jsem zhubl a sešel. Léčení tabákem snad nikdy nezahnilo zimnici a neodvažuji se tento lék doporučovati ani zdravým lidem, natož nemocným. Nevím, čím jsem se vyléčil, ale zdá se mi, že tabákem nikoli, neboť ještě dlouho potom jsem míval křeče jak nervové, tak v údech.

Žil jsem na ostrově již deset měsíců a vzdal se bezmála vší naděje na návrat domů. Zdálo se mi, že se odtud již nikdy nedostanu. Nyní jsem se domníval, že mám naprosto bezpečný útulek, obydlí, jaké jsem si přál, a proto snad mne posedla touha prozkoumati podrobně ostrov a pátrati po nových darech, které mi může poskytnouti.

Patnáctého července jsem podnikl první výzkumnou cestu. Nejdříve jsem šel k říčce, do jejíhož ústí jsem vždycky řídil vor. Asi dvě míle proti proudu jsem shledal, že příliv nedosahuje až do těchto míst a sama říčka se proměnila v potok velmi dobré, svěží a

čisté vody. V období sucha ovšem zde bývalo málo vody a místy dokonce ani netekla proudem, nýbrž odkapávala s kamenů.

Na březích říčky se rozprostíraly překrásné zelené louky se svěží travou. Ve vyšších polohách, kam voda nikdy nedosahovala, rostlo mnoho tabáku, jehož velké zelené listy vyrážely ze silných stonků. Dařilo se tu i mnoha jiným druhům rostlin, mně úplně neznámých. Snad měly užitečné vlastnosti, ale nevěděl jsem o nich a neuměl jsem je objeviti. Hledal jsem cassavu, jejíž kořeny Indiáni na březích Jižní Ameriky suší a rozemílají na mouku, aby z nich pekli dobrý chléb. Nenalezl jsem nic. Spatřil jsem ohromné aloe, ale nevěděl jsem, jak jich užíti. Konečně jsem poznal i několik rostlin divoce rostoucí planě a nepěstěné třtiny cukrové.

Na zpáteční cestě jsem přemýšlel, jakým způsobem mohu poznat vlastnosti a prospěšnost jednotlivých rostlin a keřů. Mozkem však nelze vymyslet nic takového, tu je třeba zkušenosti, a té jsem neměl mnoho, neboť ani v mládí, ani později v Brazílii a na cestách jsem se nestaral o tyto věci. O polních plodinách jsem věděl tak málo, že mi to nemohlo prospěti. Litoval jsem tohoto nedostatku svého vzdělání.

Nazítří jsem šel toutéž cestou, ale došel jsem dále, až na začátek lesnatější krajiny, kde se říčka ztrácela a lučiny končily. Zde jsem našel rozmanité plody, především mnoho melounů na zemi a bohatství vinných hroznů na stromovitých révách, jejichž dlouhé větve se vinuly po kmenech a od jednoho stromu k druhému. Hojnost zralých plodů mne potěšila. Natrhal jsem jich zásobu, ale jedl jen málo, zejména z melounů skoro nic, neboť jsem nezapomínal na výstražný příklad několika Angličanů, prodaných do otroctví, kteří se na africkém pobřeží přejedli hroznů a melounů a onemocněli zimnicemi a úplavicí. Jedl jsem tedy mírně, ale domů jsem si přinesl mnoho vína. Hrozny jsem pak usušil na slunci a schoval pro doby, kdy si nebudu moci natrhati čerstvého ovoce. Mé rozinky měly příjemnou chuť.

V tomto přírodním vinohradu jsem strávil celou noc. Po prvé za pobytu na ostrově jsem spal mimo domov. V pohodlné rozsoše obrovského stromu jsem se dobře vyspal a ráno jsem cestoval dále

do vnitrozemí. Sel jsem asi čtyři míle údolím k severu, rovnoběžně s horským hřebenem. Konečně jsem došel do otevřené krajiny, svažující se na západ. Ze stráně přede mnou tryskal pramen a stékal na druhou stranu, totiž k východu. Krajina zářila zelení a svěžestí a zdála se mi tak čistou a kvetoucí, že vypadala jako pěstovaná zahrada.

Sestoupil jsem níže na svah tohoto rozkošného údolí a zahleděl se naň s utajovanou radostí, smíšenou s různými bolestivými myšlenkami. To vše náleželo mně a jsem pánem tohoto kraje, oplývajícího bohatstvím kokosových palm, oranžovníků, citroníků, grapefruitů a jiných plodů. Žel, v této době neměly stromy a palmy ovoce a nadto se mi zdálo, že poznávám mnoho planých stromů. Zelené grapefruity, které jsem utrhl, měly však příjemnou chuť, a vím, že jsou velmi zdravé. Od toho dne jsem mísil jejich šťávu s vodou a pil jen tuto chladivou, osvěžující a zdraví prospěšnou limonádu.

Sbírám a uschovávání plodů zaměstnávalo mne nyní po valnou část dne. Usušil jsem si velkou zásobu hroznů a nanosil do jeskyně mnoho citronů a grapefruitů, abych v době dešťů, která nadcházela, měl dostatečné zásoby. Prvého dne jsem načesal tři hromady plodů a jen část jsem jich vzal s sebou. Leč přezrálé hrozny se mi cestou pomačkaly a donesl jsem jen několik neporušených citronů a grapefruitů.

Nazítří jsem se vrátil do údolí s dvěma pytlíky, chtěje odnésti hromadu hroznů, které jsem včera načesal a uložil na hromadu do trávy. Očekávalo mne však velké zklamání. Hrozny, jež včera ještě byly tak sladké a krásné, ležely rozházeny na zemi. Kdosi je podupal a zničil. Soudil jsem na čtyřnohé škůdce, ale nevěděl jsem, o jaká zvířata jde. Ježto jsem nemohl plody révy klásti na louku ani skládati do pytle, poněvadž by se byly vlastní vahou rozmačkaly, natrhal jsem jich tolik, kolik jsem mohl a rozvěsil je na nízké větve stromů, doufaje, že se na slunci usuší. Toliko citrony a grapefruity jsem odnesl.

Doma jsem přemýšlel o plodnosti tohoto údolí, jehož plody zpříjemnily mé postavení. Těžké ovoce, ohýbající větve,

přesvědčilo mne také, že v údolí nezuří tak prudké bouře a větry jako na pobřeží, a proto by snad bylo moudré, kdybych si tam postavil srub a odstěhoval se do něj alespoň na některá roční období. Náhoda mne zanesla slepě na nejhorší stranu ostrova a nikdo mne nenutil, abych tam zůstal. Při příští cestě do údolí jsem již hledal vhodné a bezpečné místo pro chatu.

Tyto myšlenky mne dlouho těšily, ale náhle se mne zmocnily pochyby o správnosti mého jednání. Bydliště uprostřed ostrova, v údolí, z něhož nevidím na moře, zpečetuje mé vyhnanství. Neuvidím lodi, která snad jednou popluje mimo ostrov, nemohu jí dáti znamení a zbavuji se možnosti záchrany. Slabounká naděje a málo pravděpodobné štěstí, nicméně přece jenom naděje! Sídlo na pobřeží mělo své výhody. Může se stát, že jiná bouře vyvrhne na tyto písky jiné, mně podobné trosečníky, a proto jsem zavrhl úmysl stěhovati se do vnitrozemí mezi hory a stráně. Zůstanu na břehu!

Údolí však mne lákalo čím dále, tím více. Strávil jsem v něm celou druhou polovinu července a postavil si tu pěknou besídku, kterou jsem obehnal vysokou ohradou. Kolíky byly vyšší než před mým pobřežním sídlem a mezery mezi nimi jsem také ucpal neprostupně drnem a kameny. I zde jsem lezl dovnitř po žebříku. Měl jsem nyní dvě obydlí: dům na pobřeží a venkovské sídlo, kde jsem často spával až tři noci za sebou.

Práce na venkovském sídle trvaly do začátku srpna, kdy jsem dokončil ohradu. Ale potom již také nastaly deště a musil jsem trávit čas v jeskyni. V letohrádku jsem nejednou promokl, ačkoli jsem zhotovil strop z těžké nepromokavé plachty. Tam mne také nechránila stráň před větrem a bezpečná jeskyně před příliš prudkými přívaly vody.

Třetího srpna, těsně před začátkem prvních dešťů, se dosušily hrozny na větvích a sňal jsem je. Napočítal jsem dvě stě velkých svazků a sklídl jsem tuto sušenou úrodu právě včas, neboť o den později by mi je byl déšť zkazil. Potom přišlo až do poloviny zimy, někdy tak prudce, že jsem nemohl vystrčit ani hlavu ze dveří.

Koncem srpna jsem zažil ještě jedno příjemné překvapení. V létě se mi zaběhla jedna kočka, a poněvadž se nevracela, myslil jsem, že někde pošla. Ale tu najednou přišla se třemi koťaty a usadila se opět u mne. Později mi tato zvířata způsobila mnoho nepříjemných okamžiků. Rozmnožila se neobyčejně, poškozovala mi potraviny a jiné věci a zabíjel jsem je nelítostně jako škodlivou havěť a dravou zvěř.

Od čtrnáctého do dvacátého šestého srpna přšlo bez přestávky a musil jsem si dáti pozor, abych nepromokl a nenastydl. V té době mi docházely potraviny a chodil jsem, chtě nechtě, dvakrát na lov. Po prvé jsem zabil silného kozla a po druhé želvu. Na té jsem si opravdu náramně pochutnal. Můj jídelní lístek vypadal pravidelně takto: ráno svazek hroznů, v poledne kozí nebo želví maso, pečené ovšem, neboť doposud jsem neměl ani jeden hrnec, ani jinou nádobu, v níž bych mohl maso dusit nebo vařit. Večer: dvě nebo tři želví vejce.

Nuceného pobytu v jeskyni jsem náležitě využil, značně ji rozšířiv. Prorazil jsem také východ vně ohrady.

30. září.

Celý rok mého osamělého života je za mnou. Dnes je výročí ztroskotání a zachránění na ostrově. Spočítal jsem zářezy na sloupu a napočítl jsem tři sta šedesát pět dní. Věnoval jsem většinu dne vzpomínkám a rozjímání nad biblí.

V prvním roce jsem neslavil neděle a nevyřezával pro ně delší vroubky. Teprve toho dne jsem zářezy na sloupu rozdělil po sedmi a každý sedmý jsem prodloužil.

Nedávno mi také došel inkoust. Nyní šetřím a zapisuji jen nejvýznačnější události svého ostrovního života.

Zjistil jsem také, že se období sucha a dešťů pravidelně střídají a že se mohu podle nich řídit. Toto poznání jsem zaplatil velkou nepříjemností. Vypravoval jsem již o nálezů trochy obilí a o klasech rýže a ječmene, které jsem sklídl při první žni. Hned po deštivém období jsem zašil asi dvě třetiny zrn do dvou záhonů zkyprěných dřevěným rýčem. Nevěděl jsem, zda je čas k setbě, a

proto jsem nezasil vše. Schoval jsem si pro všechny případy hrst ječmene a hrst rýžových zrneček, a to zachránilo obilnice mých příštích let. Obilí zaseté po deštích toho roku nevzešlo a vydalo úrodu teprve za rok po příštím období dešťů.

Když jsem shledal, že setba nevzchází, vybral jsem vlhčí pozemček nedaleko besídky v údolí a tam jsem v polovině února zašil zbytek první sklizně. V březnu a v dubnu přšlo a zrní v červenci vydalo krásnou žeň. Po této zkušenosti již na mne příroda nevyzrála. Věděl jsem přesně, kdy mám síti, a zaséval jsem opravdu dvakrát ročně, začez jsem také dvakrát sklízel.

Jakmile ustaly deště a počasí nehrozilo nepříjemnými překvapeními, tedy asi v listopadu, odebral jsem se do letního sídla a objevil tam zajímavou věc, která mi později velmi prospěla. Palisády, zaražené v dvojité kruhové ohradě do země, vyrazily větve a pokryly se listím. Vida tento zázrak, možný jen v tak úrodné zemi, ořezal jsem postranní výhonky a ostatní jsem vedl vzhůru, aby později utvořily korunu. Za tři roky zmizela ohrada o průměru dvaceti pěti metrů pod listnatou klenbou, pod kterou panoval příjemný chládek i za nejprudších veder. Tam jsem nyní bydlíval často a rád, zejména v obdobích sucha.

Tento objev mne povzbudil k velké práci. V příštích dnech jsem nařezal mnoho kolíků a zasadil je v polokruhu kolem ohrady na pobřeží. Nyní jsem je sázel ve dvou řadách, vzdálených asi deset kroků od původní ohrady. Dvě nová sloupořadí se brzy zazelenala a zakryla dokonale poslední nepatrné stopy člověka na ostrově. Později popíši, jak výborně mne chránila.

Za dlouhých deštivých dnů jsem podnikal některé nezbytné domácí práce. Chtěl jsem si na příklad zhotovit velký koš, ale větve, které jsem si po prvé přinesl, byly příliš křehké a lámaly se mi v ruce. Nyní, když jsem měl před domem zelenou ohradu, zdálo se mi, že větve těchto stromů jsou pružnější a ohebnější. Uřízl jsem jich několik a hle: dílo se dařilo! Tu mi přišla neobyčejně vhod jedna z mých mladistvých všetečností. Jako chlapec jsem často sedával u košíkáře a pozoroval, jak plete své

výrobky. Někdy jsem mu i pomohl a věděl jsem, jak se při práci postupuje. Jakmile jsem našel vhodný materiál, bylo vše ostatní jen věcí času.

Příštího dne jsem šel do venkovského sídla a nařezal tam velkou zásobu mladých proutků. Uložil jsem je v ohradě a čekal několik dní, až trochu vyschnou. Pak jsem je dopravil v otepích na zádech do jeskyně a v příštím období dešťů jsem sedával doma a vyráběl nejrozmanitější koše a nůše. Snad nevynikaly přílišnou krásou, ale svému účelu vyhovovaly znamenitě. Potom jsem se staral, aby mi zásoba košíkářského zboží nikdy nedošla, a za každý potrhaný a zničený koš jsem ihned vyrobil nový. V předtuše budoucích žní nadělal jsem si hlubokých a pevných košů, do nichž jsem mínil ukládati obilí. V menších koších jsem nosil hlínu z jeskyně nebo ovoce z besídky v údolí.

Jedna úspěšná práce povzbuzuje k druhé. Jakmile jsem přemohl nesnáze způsobené nedostatkem pletených nádob, pokusil jsem se opatřit si jiné nezbytnosti. Jak víte, neměl jsem ani jedinou nádobu, v které bych udržel tekutinu. Dva soudky obsahovaly rum, jeden byl skoro plný a těch několik obyčejných skleněných a čtyřhranných cestovních lahví mi nestačilo ani na nejnútnejší zásoby pitné vody. Nemluvíme o hrncích. To byl tehdy nesplnitelný sen. Velký kotel, zachráněný z lodi, vyhovoval, pokud v něm kuchař vařil pokrm pro celou lodní posádku, ale pro jediného člověka se nehodil. Uvěříte, že jsem v něm nemohl vařit polévku pro sebe, ani dusit anebo vařit ten kousek masa, který jsem já potřeboval. A neméně než po hrncích, toužil jsem po dýmce. To byla druhá věc, již jsem si chtěl stůj co stůj vyrobiť. I to se mi konečně podařilo!

Kdysi jsem zamýšlel prozkoumati celý ostrov, ale pro naléhavější věci jsem odložil tento záměr na pozdější dobu. První výzkumné cesty skončily objevením krásného údolí mezi vrchy a postavením letního venkovského sídla. Jednou později jsem se opět vydal na cestu a záměřil na druhý břeh ostrova. Vzal jsem s sebou pušku, střelný prach, větší množství střeliva než obvykle, sekeru, lodní suchary a svazek hroznů. Šel jsem přímo přes ostrov a můj věrný

pes mne doprovázel. Když jsem prošel údolím, nechal besídku za zády a vystoupil na protější pahorek, spatřil jsem před sebou širé moře, ale kdesi velmi daleko na západním obzoru temněl nízký proužek neznámé pevniny. Byl jasný den. Nevěděl jsem, hledím-li na jiný ostrov anebo na břehy Jižní Ameriky. Zřetelně viditelná pahorkatina na vzdálené zemi obepínala více než čtvrtinu obzoru, táhnouc se od západu k jihozápadu. Odhadoval jsem její vzdálenost na dvacet anebo snad jenom na patnáct mil, ale vzduch se chvěl vedrem a neručím za tento odhad.

Na ostrově žilo mnoho papoušků nejkrásnějších barev. Kdyby se mi podařilo chytit takového ptáka živého, naučil bych jej mluvit. Namáhal jsem se dlouho a konečně mi náhoda dopomohla k papouščímu mláděti, které jsem omráčil holí. Zanedlouho však se vzpamatovalo a přinesl jsem si je domů. Trpělivou prací, trvající několik let, podařilo se mi naučiti ho několika slovům a konečně mne zavolal jménem, kdykoli jsem přišel domů.

Nedomnívejte se, že jsem spěchal na svých výzkumných cestách. Málokdy jsem urazil více než dvě míle vytčeným směrem. Obyčejně jsem zkoumal každý záhyb krajiny, každíčkou stopu okolí. Když pak nastal večer, býval jsem značně unaven, a tu jsem spával buď na stromě, anebo za plotem, který jsem si z nasekaných slabších kmenů narychlo postavil. To mne uklidňovalo a nemusil jsem se báti dravců.

Protější pobřeží ostrova se hemžilo želvami. Na mém pobřeží se ukázala jedna za půl roku. Zde žilo nescetně mnoho ptáků nejrozmanitějších druhů.

Některé jsem znal a jiné jsem spatřil po prvé v životě. Shledal jsem, že mnozí měli výborné maso. Poznal jsem toliko pinguiny čili tučňáky. To vše mi dokazovalo, že mne náhoda vysadila na nejhorším pobřeží celého ostrova a že nikde nebyla krajina tak chudá jako v mém okolí.

Mohl jsem zastřelit libovolné množství tučňáků, ale šetřil jsem střeliva i prachu. Raději bych byl zamířil na kozu, neboť skýtala více masa. Ale kozy prchaly při nejmenším podezřelém zvuku a neulevil jsem ani jednu, ač jich tu pobíhala celá stáda. Krajina totiž

byla rovná jako deska stolu a zvířata mne viděla vždycky dříve, než jsem se k nim přiblížil na dostřel.

Ušel jsem východním směrem po mořském břehu asi dvanáct mil a na konci této pouti jsem zarazil kolík, neboť se mi nechtělo dále a toužil jsem po odpočinku pod střechou svého srubu. Příští cestu jsem chtěl podniknouti opačným směrem a zamýšlel jsem jít tak dlouho, až dojdu ke kolíku, jímž jsem označil konec první cesty.

Na zpáteční cestě jsem odbočil a šel jinudy, neboť mě lákaly neprozkoumané kouty ostrova, jímž jsem nyní byl tak blízko. Zdálo se mi, že najdu snadno letohrad v údolí, ale zmýlil jsem se. Po několika hodinách jsem zabloudil.

Konečně jsem se musil vrátit na pobřeží, z něhož jsem vyšel, a jít domů toutéž cestou přes údolí s besídkou. Krátkými denními pochody za hrozného vedra jsem se pomalu loudal k srubu a konečně jsem stál, unaven a ospalý, před ohradou. Puška, střelivo a sekera mě tížily tak, že jsem se sotva vlekl.

Jednu příhodu nesmím vynechat. V kterémsi údolí na cestě přepadl můj pes pasoucí se kůzle a byl by je zadával. Přiskočil jsem včas a zachránil je neporušené a nezraněné z jeho tesáků. Přál jsem si je mít doma, ježto jsem již často chtěl chovati kozy a neustále jsem hledal způsob, jak bych se zmocnil několika kůzlat. Takové stádo krotkých koz by mne zachránilo před hladem, kdyby mi jednou došly kulky a prach.

Z provázku, který vždy nosívám v kapse, upletl jsem zvířátku oboječek a pak jsem je vedl za sebou. Bránilo se a vzpíralo a působilo mi různé nesnáze, ale nepovolil jsem jeho tvrdohlavosti a vlekl je, ať chtělo či nechtělo, za sebou. Když jsem došel k besídce, přenesl jsem kůzle přes ohradu a nechal je tam, neboť jsem netoužil po ničem tolik jako po domově, z něhož jsem odešel již před měsícem.

Nemohu vyjádřit pocity, které jsem měl, když jsem po tak dlouhé době zase jednou ulehl do visuté rohože a spal doma. Odpočíval jsem celý týden a v té době jsem konal jen lehkou práci. Vyráběl jsem klec pro papouška, kterému jsem dal jméno Polo. Mládě u

mne brzy zdomácnělo a spřátelilo se se mnou tak, že mne neopustilo, ani když dospělo.

Hry s papouškem mi připomněly ubohé kůzlátko, zavřené v ohradě v údolí. Vydal jsem se okamžitě pro ně, neboť jsem se obával, že pojde hlady. Řekl jsem si, že je přivedu domů, anebo mu nanosím za ohradu dostatek potravy. Když jsem tam došel, nemohlo takřka ani stát na nohou, ježto úplně vyhladovělo a zesláblo k smrti. Nařezal jsem křehkých ratolestí a šťavnatých větviček, načež jsem kůzle nakrmil. Potom jsem uvázal zvířátko na provázek a táhl je za sebou domů. Ale kozička zkrotla žízni a nedostatkem potravy tak, že se vůbec nevzpouzela a šla za mnou dobrovolně, ba dokonce ráda, neboť jsem ji ustavičně dával čerstvé větévky. Za několik dní jsem ji ochočil úplně, a když viděla, že se o ni starám, skotačila kolem mne, spřátelila se se mnou důvěrně a stala se jedním z mých nejmilejších domácích zvířat.

Po této cestě nastalo brzy podzimní deštivé období, jež začínalo krátce po rovnodennosti, a 30. září jsem slavil druhé výročí příchodu na ostrov. Na konci druhého roku se mé vyhlídky na vysvobození nezlepšily ani trochu a nadějí pomalu ubývalo, ale přesto jsem strávil celý den v pokorné a vyrovnané náladě, děkuje Prozřetelnosti za všechny dobré dary života, kterými mne v těchto dvou letech zahrнула.

Třetí rok se tedy začínal díkůvzdáním a spokojeností, jen nepatrně podbarvenou smutkem. Nemíním čtenáře obtěžovati podrobným výpočtem všech prací, které jsem v těchto letech musil vykonati. Podotýkám jen, že jsem se neustále zaměstnával užitečným dílem a nikdy jsem nepromarnil ani chvíli zahálkou a sněním. Po poledni jsem ovšem dvě nebo tři hodiny odpočíval v chládku jeskyně, neboť slunce v nadhlavníku pražilo tak nemilosrdně, že člověku houstla krev v žilách a nebyl schopen práce. Ale k večeru, jakmile zlatá hvězda na obloze snížila svou dráhu, dal jsem se ihned do práce a končil ji teprve, když se stmívalo. Při vši činnosti, která vyplňovala každý můj den, jsem ustavičně trpěl nedostatkem času. Jaký div! Jednou jsem potřeboval do jeskyně hodně široké a dlouhé prkno. Tři dny jsem porážel dostatečně silný strom, dva dny jsem

osekával větve a potom jsem celých pět týdnů obráběl širočinou kulatý kmen, až konečně přede mnou leželo sedm centimetrů silné prkno, hladké na obou stranách. Tedy prkno, jaké by zkušený člověk s pilou zhotovil za dvě hodiny!

V listopadu a prosinci jsem se těšil na sklizeň. Políčko slibovalo hojnou žeň, ale najednou mi ji ohrozili nejrůznější nepřátelé. Jednou z něho vyběhl celý houf hlodavců, jimž říkám zajíci. Zachutnala jim svěží a nasládlá stébla a proto mi přerývali pole ve dne v noci. Užírali vrcholky mladých rostlinek a byl bych marně čekal na klasy.

Nezbývalo mi než oplotit zahrádku a ihned jsem se také dal do práce. Poněvadž pozemek odpovídal množství osiva, nebylo pole příliš velké a obehnal jsem je plotem za necelé tři týdny namáhavé práce. Přitom jsem zastřelil každého hlodavce, který mi přišel do rány, a na noc jsem uvazoval psa ke kolíku u vrat. Tam štěkával až do rána a čtyřnozí záškodníci se konečně báli a zahrádce se vyhýbali. Obilí skutečně rostlo a pomalu dozrávalo.

Tu však mu hrozila jiná škodná! Jakmile klasy nalévaly zrno, přiletěli ptáci a ničili je stejně jako předtím zajíci. Kteréhosi dne jsem se chtěl potěšiti pohledem na úrodu a šel se podívat, jak zraje a zlátné. Vtom vzlétne z pole hejno ptáků a usadí se v korunách nedalekých stromů. Všichni čekali, až odejdu, aby mohli opět zahájit hody. Střelil jsem do nich a z políčka vyletěl nový oblak ptactva. Ti se předtím schovali do obilí a nedali se rušit.

Uhodnete, jak mi bylo, když jsem si na prstech spočítal, že ptáci sežerou za několik dní všechny mé klasy a s nimi i všechny naděje. Nejen že mi hrozil hlad, ale viděl jsem též, že všechny mé příští osevy i žně skončí v žaludcích ptáků, neučiním-li ihned přítrž jejich lupičství. Prozatím však jsem tu stál bezradně.

Konečně jsem si řekl: Za nic na světě nedám své obilí! Sklidím je, i kdybych je musil sám hlídat ve dne v noci. Na štěstí jsem při pozornější prohlídce shledal, že škoda doposud není velká, neboť obilí se ještě nedrobilo, dílem bylo dokonce zelené a ptáci se sem

asi neslétali dlouho. Zachráním-li to, co mi zbylo, dočkám se ještě úctyhodné sklizně.

Obcházel jsem chvíli políčko a pak jsem nabil pušku. Malí zloději mi létali naci hlavou a přeletovali se stromu na strom. Poodešel jsem tedy a vizte je! Hned se snesli jako černý mrak do obilí. Tu mne přešla trpělivost a střelil jsem do nich, nečekaje ani, až se sem všichni slétnou. Podařilo se mi tři ptáky zabít. Zdvihl jsem je a naložil s nimi tak, jako se tehdy všude nakládalo s nenapravitelnými zloději: pověsil jsem je pro výstrahu ostatním na plot. To působilo okamžitě a neuvěřitelně důkladně. Nejen že již nelétali do obilí, ale odstěhovali se nadobro z tohoto kouta ostrova. Dokud tam viseli strašáci, nepřiletěl již ani jediný škůdce.

Věřte mi, že jsem tomu byl velmi rád. Ke konci prosince, kdy nastávala doba druhých žní, sklídl jsem krásnou hromádku obilí.

K žňovým pracím bych byl potřeboval kosu nebo srp. Šťastný nápad mi pomohl. Vzal jsem ze skladiště široký meč, jaký nosívali námořníci, a připevnil jej dovedně k dlouhé násadě. Potom chvilka cviku na trávě a již jsem kosil! Na zkoušku! Ježto se první sklizeň vešla do několika ošatek, vrátil jsem se k starému způsobu a otrhal klasy rukama, načež jsem je odnesl ve velkém kosi a doma je vymnul a změřil. Z jednoho litru semene vzešly skoro sedmdesát dva litry rýže anebo sto litrů ječmene. To je samozřejmě odhad od oka, poněvadž tehdy jsem neměl ani měřic, ani nádob.

Takový nečekaný úspěch mě povzbudil k nové práci a předvídal jsem již tehdy, že nastane den, kdy si budu moci semlít mouku a upéci bochník chleba. Již z této sklizně bych byl rád vymlel trochu mouky, ale narazil jsem na nepřekonatelnou obtíž. Jak a čím semelu zrno? Tato překážka a potom také vůle zachovati co nejvíce obilí pro příští setbu nebo jako železnou zásobu pro okamžiky nouze mne pohnuly k tomu, abych celou úrodu uložil.

I toto rozhodnutí mi působilo radost a přemýšlel jsem nyní často, jakým způsobem překonám překážky, jak si zařídím mlýnek, abych jednou mohl péci chléb, který jsem již čtyři roky nejedl.

Brzy po žních nastaly opět deště a nechodil jsem ven. Nyní jsem se bavíval s papouškem, uče jej mluvit. Naučil se rychle znáti vlastní

jméno a po jisté době je uměl jasně a hlasitě vysloviti, řekl „Polo“, a to bylo první slovo, které jsem na ostrově slyšel vysloviti jiným tvorem než mnou. To ovšem nebyla má hlavní práce, nýbrž jenom jakési osvěžení a oddych. Té zimy jsem řešil těžký úkol: chtěl jsem vyrobiti hliněné nádoby, bez nichž jsem se již nemohl obejít. Nevěděl jsem pořád, jak na to. Kdybych našel vhodnou hlínu, uhnětl z ní nádoby a postavil je na několik dní do slunečního žáru, vypálilo by mi slunce nádoby s tak tvrdými stěnami, že bych do nich mohl ukládati suché potraviny anebo věci, které měly býti uloženy v suchu. Potřeboval jsem takových nádob především proto, abych měl kam ukládati mouku, a proto jsem původně chtěl vyráběti hrnce o velkém obsahu anebo vysoké a rozměrné džbány. Nechci, abyste se mi vysmáli nebo mě litovali. Proto vám neřeknu, jak neobratně jsem připravoval hlínu, jak směšné a netvorné věci jsem vyrobil, kolik se jich zbortilo a rozpadlo proto, že hlína byla příliš řídká, aby unesla vlastní váhu, kolik jich prasklo v prudkém slunečním žáru a kolik se jich rozbilo po sušení proto, že hlína byla příliš hustá, kolik se mi jich rozsypalo v rukou, když jsem je přenášel, a kolik jsem jich rozmačkal před sušením. Povím vám jenom, že jsem konečně našel vhodnou hlínu, uhodl přesnou hustotu, přinesl hlinku domů, zpracoval, vyhnětl a po dvou měsících úmorné práce zhotovil a vypálil dvě věci nepodobné ani džbánům, ani hrncům, ani jiným známým nádobám.

Když mi slunce tyto dva předměty vypálilo tak, že opravdu ztuhly a ztvrdly, vzal jsem každý nesmírně jemně a opatrněji než mýdlovou bublinu do rukou a postavil jej pozorně do proutěného koše, který jsem upletl, abych své nádoby chránil. Místo mezi stěnou koše a nádobou jsem vycpal rýžovou slámou. Obě nádoby zůstaly suché a doufal jsem, že uchovají obilí i mouku, až ji vymelu!

Naučiv se jakž takž hrnčířskému řemeslu, zhotovil jsem několik menších zdařilejších nádob, plochých misek, hrnečků, džbánek, kastrolů a jiných věcí, které slunce krásně vypálilo. Nicméně, při všech úspěších, nepřiblížil jsem se ani o krok k vytčenému cíli: neuměl jsem vyrobiti nádobu, která by udržela vodu, hrnec, v

němž bych si mohl uvařit maso. I tu mi po čase pomohla náhoda, odměňujíc mne tak za všechnu námahu a práci. Jednou jsem opékal kůzle na velkém ohni. Když jsem dopek a oheň uhasil, našel jsem v popeli střep džbánu, který jsem předtím rozbil. Tento střep byl tvrdý jako kámen, červený jako cihla a překvapil mě i tím, že zachoval původní tvar. Usoudil jsem, že vypáliti celý džbán nemůže působiti větších potíží než vypálení střepu, a začal jsem znovu.

Neměl jsem ani ponětí o hrnčířské práci a o hrnčířské peci, nevěděl jsem, jak se vyrábí poleva neprostupná pro kapaliny, ale přesto jsem srovnal tři hrnečky a několik džbánek na hromadu a kolem dokola jsem rozdělal oheň, který jsem zvětšoval tak dlouho, až se všechny nádoby rozžhavily do ruda. Nepraskaly a to mne potěšilo! Nechal jsem je několik hodin v ohni, až se jeden džbánek začínal rozpouštět. Nic neprasklo, ale byly by se mi roztekly. Zmenšoval jsem pomaloučku oheň, hrnečky ztrácely ohnivě rudou barvu a zvolna chladly. Seděl jsem celou noc u ohně, dbaje, aby neuhasl docela, neboť jsem se obával, že nádoby popraskají, jestliže v noční rose příliš rychle vystydnou. Ráno jsem měl tři znamenité, netvrdím ovšem, že hezké hrnečky, dva džbány, tak tvrdě vypálené, jak si kdo může přát, a ještě jeden s pěknou žíhanou polevou z roztaveného písku.

Věc tak prostá jako je vypálený hliněný hrneček, v němž se udrží tekutina, způsobila mi největší radost, jakou jsem za celých dvacet pět let strávených na ostrově zažil. Hrnečky, které neprasknou na ohni! Džbány, v kterých může státi voda! Ráno se mne zmocnila prudká touha po vařeném mase a polévce. Stěží jsem sebral tolik trpělivosti, abych počkal, až nádoby vychladnou, ale jakmile jsem uznal, že jsou dosti studené, nalil jsem do jednoho hrnce vodu a hodil do ní kus masa. Můj první kuchařský čin se podařil a toho dne jsem po prvé jedl výbornou polévku a vařené maso.

Nyní bylo třeba postarati se o kamenný moždíř. Na mlýn jsem zatím nemohl pomýšleti, neboť by byl vyžadoval mnohem větší práce, než mohly dvě neobratné ruce vykonati. Následujících několik dní uběhlo hledáním vhodného kamene, který bych mohl

vyhloubit. Pískovce a jiných drobných a měkkých balvanů se povalovalo mnoho v okolí srubu, ale tvrdý kámen vězel toliko v souvislé skále, kterou jsem nemohl ani rozlomit, ani vykopati.

Upustil jsem tedy od kamenného moždíře, a hledaje náhradu, našel jsem brzy krásný, neobyčejně tvrdý kmen tak zvaného „železného stromu“. Nejdříve jsem jej opracoval sekerou na vnější straně a potom jsem jej ohněm hloubil. Při této dlouhé, trpělivé a úmorné práci jsem se podívoval brazilským Indiánům, kteří ohněm vypalují nejkrásnější a největší kanoe. Konečně jsem z téhož tvrdého dřeva vyrobil těžkou palici a vše jsem uložil do jeskyně. Pak jsem již jenom netrpělivě očekával příští žně, den, kdy obilí semelu – totiž rozdrťm v moždíři – a upeku první bochník chleba.

Tu však mé radosti náhle ubylo. Uvědomil jsem si totiž, že se neobejdu bez síta na prosívání mouky, a bez řeseta, abych mohl oddělit zrna od plev. Výroba síta se mi zdála mnohem nesnadnější než výroba hrnců, a několik měsíců jsem neučinil ani krůček kupředu. Kde vzít vhodnou látku? Jak ji zpracovat? Měl jsem koží chlupy, ale nevěděl jsem jak je přísti, užil jsem plátna a zbyly mi hadry. Zdálo se, že utkvím na mrtvém bodě. Až jednou mi padl náhodou do ruky jeden námořnický oblek a tu jsem si všiml šátku na krk. Snad se hodí? Opravdu! Tři malá síta z kalika a mušelínu mi vypomohla na několik let.

Příští úvahy se týkaly pečení chleba. Jak péci bez kvasnic a potom kde jej péci? Nikdo neumí čarovat a z ničeho kvasnic připravit. Proto jsem tuto věc pustil z hlavy, ale pec, ta mi způsobila mnoho starostí! Vypálil jsem v ohni dvě nádoby o průměru šedesáti a o výšce pětadvaceti centimetrů. Potom jsem ohniště vydláždil vlastnoručně vyrobenými cihlami a když jsem chtěl péci, rozdělával jsem na něm prudký oheň. Žhavé dřevěné uhlí jsem rozprostřel rovnoměrně po celém ohništi a tam leželo tak dlouho, až se cihly rozpálily do červena. Nyní jsem smetl uhlíky, cihly malinko vychladly, položil jsem na ně připravené těsto a přikryl hliněnými nádobami. Na ty jsem opět nahnul horký popel a pod těmito mísami jsem upekl chléb jako v nejlepší chlebové peci na světě.

Později jsem se také naučil péci paštiky, koláče a rozmanité pudinky.

Tyto starosti a práce vyplnily většinu třetího roku na ostrově. Sklidil jsem obilí, uložil je v celých klasech do velkých košů a po chvilkách jsem je vymnul, neboť jsem neměl ani mlatu, ani cepu. Sklad obilí vzrostl tak, že jsem si chtěl postavit zvláštní sýpku a později nebylo také třeba dvakrát ročně sklízeti. Dvanáct až patnáct hektolitrů ječmene a rýže mi stačilo velmi dobře na celý rok a podle toho jsem mohl zařídit setbu i žně, jakož i velikost polí.

Při takových výpočtech a pokusech jsem často myslíval na zemi, kterou jsem zahlédl s druhého břehu ostrova, a prával jsem si stát na těch vzdálených březích. Představoval jsem si, že jsou výběžkem velké obydlené pevniny, odkud by nebylo nesnadné dostat se do civilisovaných krajů. Ani jednou jsem nepomyslel na to, že bych mohl upadnouti do rukou divochů, horších než dravá zvířata. V Brazílii se vypravovalo, že karibští Indiáni požívají lidské maso. Jistě obývají i tuto zemi za mořem! Ale všechny podobné věci jsem vypouštěl z hlavy a přemýšlel o nich teprve po činu. Teď mne ovládala jediná touha: Dostat se na břeh, který jsem viděl s druhé strany ostrova.

Kéž bych byl měl nyní Xuryho a dlouhý člun, v němž jsem se plavil tisíc mil podle afrického pobřeží! Marně voláme věci minulé. A což lodní člun, zanesený bouří daleko na břeh? Ten přece leží ještě tam, kam jej vlny vyvrhly! Je zasypán pískem, dnem vzhůru, je těžký a před ním se zdvíhá vysoký přesyp. S dvěma nebo třemi dělníky bychom jej vykopali, obrátili, spravili a spustili znovu na vodu. Ale kde vzít dělníky? Sám nestačím na takovou práci a přece, kdybych v něm seděl na moři, doplul bych jistě až do Brazílie. Inu, pokusím se!

Nařezal jsem v lese pák a válečků a následující tři týdny jsem nešetřil silami ani časem. Odkopal jsem písek, podhrabal člun, aby se obrátil, podložil jej válci, položil jej šťastně na kýl, ale potom jsem jím nehnul ani o píd'. Vzdal jsem se té práce. A co kdybych si postavil sám takovou lodičku? Periguu anebo pirogu, jak říkají

domorodci? Vždyť je brazilští Indiáni vyrábějí skoro bez nástrojů či takřka bez pomocníků z velkých stromů a plují na nich desítky mil daleko po širém moři. Náhle se mi tato věc zdála možná i snadná a myšlenka na její provedení mne obšťastňovala.

Začal jsem i tuto práci jako starý pošetilec. Ani jednou jsem se nezamyslel nad tím, jak dopravím těžký kmen na pobřeží. Tu a tam se mne přece jen zmocňovaly jisté pochyby, ale vždy jsem je zaplašil lehkomyšlnou odpovědí: „Až udělám člun, však najdu způsob, jak jej spustit na vodu.“

Vysoký cedr leží poražen na kraji lesa. Pochybuji, že měl Šalamoun takový při stavbě jerusalemského chrámu. Dvacet dní dopadala jedna rána sekerou za druhou do jeho kmene těsně nad kořeny. Pak padl. Čtrnáct dní dalších jsem osekával větve a korunu. Pak uplynul měsíc, než ohromný kmen přijal vnější podobu člunu. Práce, živená nadějemi, mé těšila, a za další tři měsíce jsem vyhloubil, bez ohně, toliko dlátem, kladivem a sekerami vnitřek tak, že se do něho vešlo dvacet šest mužů. S hrdostí jsem hleděl na pěknou periguu, dosti velkou, aby unesla mne a dostatečný náklad na dalekou cestu. Člun byl opravdu mnohem větší, než všechny dosud viděné pirogů domorodců.

Věřte mi, vše bylo v nejlepším pořádku, vesla i kormidlo, stěžeň i trup, a nezbyvalo mi nic jiného, než posadit člun na vodu. Pak se vydám na nejšílenější cestu, jakou kdy který námořník podnikl!

Nejdříve selhaly všechny výpočty, týkající se posouvání člunu po souši. Ležel asi sto metrů od vody, ale první nevýhodou jeho polohy byla půda, stoupající od člunu ke břehu. Bylo třeba proházeti dostatečně širokou cestu k vodě, ale kdo by se štilil práce, když vidí osvobození na jejím konci? I to jsem tedy udělal a pak jsem se pokoušel hnouti člunem. Po strašných námahách, při nichž se svalstvo napínalo až bolelo, nepodařilo se mi – stejně jako u člunu na pobřeží – posunouti jej ani o píd' ke břehu.

Dobrá – řekl jsem si – když to nejde tak, půjde to jinak! A začal jsem kopati dok čili kanál, jímž bych přivedl vodu až pod člun. Jednoduchý výpočet, podepřený usilovnou prací několika dní, mi

ukázal, že mé ruce by musily pracovati celých dvanáct roků, než by vykopaly a odnesly tolik hlíny a kamení, aby vznikla strouha dosti hluboká, dlouhá a široká pro člun, který by chtěl vyplouti z místa, kde ležel, přímo na moře. Přestal jsem tedy kopat.

Zarmoucen a rozmrzelý uvažoval jsem příliš pozdě o pošetilosti těch, kdož začínají nějakou práci, aniž napřed spočítali vydání, zvážili vlastní možnosti a schopnosti a změřili své síly. Ale pozdě bycha honit!

Uprostřed těchto prací jsem oslavil čtvrté výročí příchodu na ostrov. Zasněžil jsem tento den opět rozjímání nad slovem Božím. Svět se mi nyní zdál čímsi naprosto vzdáleným a cizím, neměl jsem s ním nic společného a nic jsem od něj neočekával. Hleděl jsem naň jako na místo, kde jsem žil, ale odkud jsem navždy odešel. Takovými myšlenkami jsem se utěšoval z nezdařeného pokusu pustit člun na moře, neboť, jak víte, proto jsem stavěl pirogu, abych se dostal zpátky do světa mezi lidi, ježto tam je právě místo pro každého pracovitého a řádného člověka.

V té době ubíhal život mnohem příjemněji než v prvních letech. Často jsem zasedl k jídlu naplněn jsa podivem a vděčností k ruce Boží, která mi tak hojně prostřela na stůl. Naučil jsem se vyhledávati kladné a krásné stránky každé věci a zabýval se většinou tím, co mám a čeho užívám, zapomínaje mnohého, co mi chybělo. Tento nový pohled na život mne posiloval zjevně i tajné tak, že to nemohu ani popsat. To připomínám zejména všem nespokojencům, kteří nemohou radostně užívatí darů, které jim Bůh dal, ježto musí toužiti neustále po tom, co nemají.

Někdy jsem si živými barvami maloval život, jaký bych musil žíti bez předmětů, náradí a věcí, které jsem zachránil z vraku. Byl bych zajisté žil jako divoch, trhající rukama a ukusující zuby maso kozy zabité kamenem.

Jak bych byl vznítíl oheň? Co se syrovými rybami a želvami? Myslím, že bych byl zemřel hlady. A proto jsem děkoval Prozřetelnosti za každou maličkost, kterou mi poskytovala, nepohoršuje se, když mi něco vzala.

Některé věci přinesené z lodi na břeh se kazily anebo docházely dříve, jiné později. Ale vždy jsem trochu zmoudřel. Vizte, jak mě poučil inkoust. Dokud jsem jej měl, zaznamenával jsem nejdůležitější události svého života na ostrově, potom jsem inkoust ředil, abych mohl psát a konečně jsem psal jakousi světlounkou, skoro nečitelnou vodičkou, zanechávající na papíře jenom bledoučké stopy.

Ale zapisuje věci minulé, všiml jsem si zvláštní shody, pokud jde o dny, kdy se některé důležité události staly. Pověřivý člověk by řekl, že má dny šťastné a nešťastné. Na příklad: téhož kalendářního dne, kdy jsem utekl z domova, zajal a zotročil mě salehský pirát, téhož dne, kdy jsem se šťastně zachránil z lodi v Yarmouthské rejdě, prchl jsem po letech z otroctví v Africe; anebo: narodil jsem se 30. září, a téhož dne, po šestadvaceti letech, jsem unikl jisté smrti při ztroskotání lodi na březích tohoto ostrova. Oslavoval-li jsem narozeniny, slavil jsem zároveň výročí příchodu na ostrov.

Po inkoustu došly lodní suchary. Hospodařil jsem jimi tak lakotně, že mi vydržely celý rok. Dopřál jsem si jediného sucharu denně a přesto jsem žil déle než rok, aniž jsem vzal chléb do úst. Teprve potom jsem si upekl vlastní pečivo. Šatstvo rovněž rychle chátralo a prádlo jsem již dlouho neměl, až na několik strakatých košil z kufrů námořníků. Ty jsem však pečlivě opatroval, neboť jsem často nemíval na těle nic jiného než košili. Takové horko tu panovalo! Mimo obleky po námořnících jsem měl ještě tři tucty košil a několik námořnických plášťů, příliš teplých pro toto zeměpisné pásmo. V takovém podnebí jsem ovšem nepotřeboval vůbec obleků, ale nahý jsem pro přílišný žár také nemohl chodit. Často jsem si spálil kůži tak, že mi naskákaly puchýře, ale když jsem chodil v košili, vzduch mi ji vzdouval a příjemně chladil. Bývalo mi mnohem chladněji než bez ní. Rovněž jsem nesměl vyjít bez čepice nebo klobouku. Paprsky, dopadající z nadhlavníku kolmo na lebku, způsobovaly mi prudké bolesti hlavy.

Za těchto podmínek jsem musil udržovati v pořádku alespoň těch několik hadříků, které mi zbývaly. Největší šetrnost a péče však

nepomohly; kabáty, které jsem měl, rychle se měnily v díry přidržované k sobě několika vetchými vlákny a nyní jsem se pokoušel zhotoviti si nové z plášťů a jiného šatstva po mrtvých plavcích. Věnoval jsem se tedy krejčovskému umění, lépe řečeno hrozná fušeřině, neboť se mi podařilo ušít neuvěřitelné věci, ale nic, co by se podobalo oděvu. Konečně jsem přece ušil několik nových kazajek a doufal, že mi vydrží. O kalhoty jsem se pokusil až později.

Poněvadž jsem schovával a vydělával kožišiny všech ulovených zvířat, měl jsem jich nyní značnou zásobu. Některé se ovšem nehodily k ničemu, ježto jsem je nechal příliš dlouho vypnuté na hůlkách na slunci, ale jiné byly docela dobré. Nejdříve jsem si vymyslel čepici na hlavu a ušil ji tak, aby chlupy byly venku a déšť po nich hladce stékal. Osvědčila se a později jsem si ušil celý kožišinový oděv, kabátec i kalhoty, otevřené po stranách až ke kolenům. Vše bylo tak volné, že to na mně jen viselo, ale musíte si uvědomit, že jsem potřeboval šatů, do kterých zafukoval vánek a chladil mě, ale nikoli opravdových kožišin jako za polárním kruhem. Uznávám, že jsem byl špatný tesař, zároveň však musím říci, že jsem krejčovinu hudlařil ještě více. Při vši nedokonalosti osvědčily se mé výrobky dobře za vedra i v dešti. Kožišiny s chlupy ven zadržovaly všechnu vodu a nepromokl jsem ani v největších lijácích.

Konečně jsem chtěl mít slunečník a také na něj jsem vyplýval mnoho důvtipu i práce. Videi jsem v Brazílii dělnice vyrábějící slunečníky a zdálo se mi, že to umím také. Žil jsem skoro na rovníku a takové ochrany jsem nezbytně potřeboval jak pro slunečné, tak i pro deštivé dny, neboť jsem trávil většinu času pod širou oblohou. Pokazil jsem mnoho koží a rákosu, než se mi podařilo zhotoviti první slunečník, který se ihned nerozpadl a nezlomil se. Ale konečně jsem přišel na vtip celé věci a pořídil si několik deštníků, které neodpovídaly mému vkusu pokud šlo o krásu, ale vyhovovaly velmi dobře svému poslání. Nejvíce práce mi dal mechanismus pro zavírání a otevírání. Jeden slunečník jsem zhotovil tak, že jsem jej mohl otevřít, ale nikoli zavřít, a jiný

obráceně. Konečně se mi podařilo odstranit i takové maličké závady a jednoho dne jsem měl nad hlavou slunečník, který hrál tisíc kousků. Mohl jsem jej otevřít i zavřít, chránil mne před sluncem i deštěm, byl lehký i pevný a odvracel ode mne nejprudší sluneční žár i největší průtrž mračen. Pod ním jsem nikdy nezmokl.

Tak jsem žil pohodlně a odevzdán do vůle Boží. Pět let se mi nepříhodovalo nic pamětihodného. Nezměnil jsem ani místo pobytu, ani způsob života. Zabýval jsem se setbou a sklizní, sušením hroznů a vymíláním mouky a staral se, abych měl vždy aspoň na rok zásob rýže a ječmene. Tyto práce se řídily podle ročních dob. Kromě toho jsem stavěl lodici a kopal strouhu šest stop širokou a čtyři stopy hlubokou, kterou jsem naplnil vodou, abych po ní mohl dopravit člun k pobřeží, vzdálenému asi osm set metrů. První člun, který jsem zhotovil, byl tak ohromný, že jsem jej nikdy nedovlekl k vodě a nyní ležel tam, kde jsem jej hloubil, jako připomínka, abych po druhé jednal moudřejší.

Druhá perigua byla příliš malá a neodpovídala mému záměru plouti k „terra firma“ přes mořské rameno široké nejméně šedesát kilometrů. Nedostatečnost této loďky pomohla rozbítí všechny mé cestovatelské plány a nyní jsem se jich vzdal nadobro. Ale když jsem měl člunek, chtěl jsem na něm alespoň obeplouti ostrov, zvláště také proto, že má první výzkumná cesta na vzdálené pobřeží mi tolik prospěla a obohatila mě. Přál jsem si prozkoumat ještě jiné části ostrovních břehů. Myslil jsem tedy toliko na příští plavbu kolem ostrova.

Chtěje postupovati moudře a rozvážné, vztyčil jsem v lodici nevelký stožár a vytáhl naň plachtu zhotovenou z kusu lodní plachtoviny, již jsem měl dosti. Přizpůsobil jsem rozměry stožáru i plachty rozměrům lodice, potom jsem vyplul na zkoušku a shledal, že má plachetka pluje velmi dobře. Na obou koncích člunu jsem udělal skřínky pro zásoby a nezbytné nástroje. Tam jsem schoval také střelivo, nějakou bambitku a jídlo, slovem věci, které jsem musil chránit před působením vody. Pušku jsem vložil do mělkého žlabu, který jsem zvlášť vyřezal ve stěně a přikryl víkem.

Deštník jsem připevnil na zádi nad kormidelní páku jako stinidlo, aby mě chránil před sluncem. Takto vypraven, podnikl jsem několik kratších výletů podél pobřeží, ale na otevřené moře jsem se nikdy neodvážil. Touha spatřiti jednou celý obvod mého království přemohla posléze všechny moudřejší úvahy a vydal jsem se na cestu. Uložil jsem do člunu dva tucty rýžových placek, několik chlebů, hrnec dušené rýže, lahvičku rumu, půl pečené kozy, střelný prach a kulky. Vzal jsem s sebou také dva námořnické pláště, jeden proto, abych se naň v noci položil, a druhý na přikrytí.

Můj kalendář pravil, že je šestého listopadu v šestém roce mého panování – anebo líbí-li se vám to lépe – mého zajetí na ostrově. Vyplul jsem ze zátoky pod srubem a záhy jsem si řekl, že má cesta kolem ostrova bude mnohem delší, než jsem předpokládal. Ostrov není velký, ale jeho východní pobřeží je potrháno a zvrásněno nesčetnými výspami a skalisky, z nichž některá sahají až dvě míle daleko do moře. Jedny strmí nad hladinu a jiné, ty nebezpečnější, se skrývají zrádně pod vodou. Když jsem chtěl obeplouti takový výběžek, musil jsem kormidlovat často hodně daleko do moře.

Jakmile jsem spatřil skály těchto břehů, chtěl jsem se vzdáti svého úmyslu, nevěda, jak daleko do moře musím zabočiti. Pochyboval jsem také, že se z těchto zajíždek na širý oceán vrátím živ a zdrav. Hodil jsem tedy kotvu na dno, ozbrojil se ručnicí a šel na břeh, kde jsem vystoupil na dosti vysoký kopec, odkud jsem uviděl celý tento cíp ostrova jako na dlani. Řekl jsem si: „Vždyť to není tak nebezpečné! Odvážím se!“ A odvážil jsem se opravdu.

S kopce jsem spatřil silný vodní proud, ženoucí se k východu a dotýkající se skoro cípu ostrova. Tomu jsem se musil vyhnouti, neboť mě mohl snadno odnésti na širé moře a to bez naděje na návrat. Na druhé straně výběžku jsem spatřil rovněž mořský proud. Ten však se nikde nedotýkal břehů a vytvářel četné menší protiproudy s malými víry.

Kotvil jsem dva dny na místě, protože dul silný vítr proti zmíněnému proudu a vytvářel tu široký zpěněný průlom do moře. Nemohl jsem se tedy držeti břehů právě pro tento nebezpečný

větrný pytel, který odsával plovoucí předměty od břehu; nemohl jsem ani vyplouti na širé moře, neboť tam bych se byl stal hříčkou vírů.

Třetího jitra se moře i vítr uklidnily a odvážil jsem se plavby. Připomínám již napřed, že jsem odstrašujícím příkladem pro všechny zbrklé a nezkušené kormidelníky, neboť sotva že jsem doplul na konec výběžku, zmítal se člunek v syčícím varu hlubokých vod, připomínajících převalování vln pod velkým mlýnským jezem. Lodice letěla po divoké hladině tak ztřeštěně, že jsem se mohl jenom držet jejího lubu, abych nevypadl. Na řízení lodi anebo na kormidlo jsem vůbec nemyslel, až když jsem upozoroval, že mne proud unáší stále dále a dále do moře, od zpětného proudu po levici. Ani vítr mi nepomáhal. Již jsem myslel, že skončím tuto pouť na mořském, dně, neboť proud obtékal ostrov dvěma rameny po obou stranách a spojoval se daleko v širém moři na východě. Jakmile se mne zmocní, zazené mě a nikdy se mi nepodaří vrátit se. Prozatím jsem neviděl východiska. Moře mě neohrožovalo přímo, neboť hladina zářila neporušeným klidem až k dalekým obzorům, ale potraviny a pitná voda mi dojdou, než se naději. Pak zemřu vysílením. Měl jsem ovšem želvu, kterou jsem před odplutím našel na břehu a hodil do lodice, měl jsem dva džbány pitné vody a trochu jídla, ale co to znamená tvář v tvář nekonečnému oceánu, v němž člověk může plout tisíce mil, aniž narazí na ostrov nebo na pevninu? Nyní jsem se díval na svůj osamělý a liduprázdný ostrov jako na nejpříjemnější místo pod sluncem, a všechno štěstí, po němž mé srdce prahlo, soustřeďovalo se v přání, přistátí opět ve staré říční zátoce a vystoupiti na její zelené břehy.

Žíly mi nabíhaly, jak úporně jsem pádloval, a mé síly se vyčerpávaly marným úsilím udržeti člun v tišině mezi oběma proudy. Když se blížilo poledne, ucítil jsem na rozpálené tváři slabounký větrík vanoucí od jihojihovýchodu. Nevíte, jak mě potěšil a jakou radost mi způsobil za půl hodiny, když zesílil a proměnil se v pěkný, vydatný, spásonosný vítr! Zatím však mé moře odneslo daleko od břehu. Ale ulevilo se mi. Vztyčil jsem

ihned stožár, napjal plachty a zamířil k severu, usiluje o to, abych vyplul z proudu směrem severozápadním. Za následující hodinu jsem se již houpal v tiché vodě asi míli od břehu a brzy jsem přistál na pevné zemi, kde mi nehrozil žádný záludný proud.

Na břehu jsem děkoval na kolenou Bohu za toto zachránění a sliboval svatosvatě, že vyženu z hlavy všechny úmysly odplouti v tak nepatrném člunu na kteroukoli pevninu. Nyní jsem se také bezstarostně občerstvil ze zásob, které jsem měl v lodici, potom jsem ji dopravil do malé zátoky, kterou jsem našel v klidném lesíku, a uložil se ke spánku, vyčerpán jsa plavbou, unaven, ale šťasten.

Jitřní chlad mě probudil. Sotvaže jsem si uvědomil, kde jsem, trýznila mě rozpačitá otázka, jak se dostanu domů. Na moře se mi nechtělo, ježto mi v kostech ještě vězel všechen včerejší strach. Ale pak jsem se zastyděl sám před sebou, vystrkal odvázně člun ze zátoky a plavil se na východ těsně podél břehu tak dlouho, až jsem našel asi míli širokou zátoku, zužující se ponenáhlu do ústí potoka. Tam jsem objevil vhodný přístav a koutek podobný doku, schválně připravenému pro mou lodici. Povytáhl jsem ji trochu na břeh, zajistil ji proti přílivu a šel se podívat, kde asi jsem.

Přeplul jsem jen o několik set kroků místo, k němuž jsem dorazil na první výzkumné cestě napříč ostrovem. Vzal jsem tedy z člunu jenom pušku a slunečník, neboť ovzduší se tetelilo žárem, a po celodenní pouti, která se mi po takové plavbě zdála pohodlnou procházkou, jsem dosel do besídky v údolí, kde jsem našel vše v nejlepším pořádku.

Přelezl jsem plot, ulehkl do stínu k odpočinku a brzy jsem spal, jako když mě do vody hodí. Ale řekněte nyní sami, jaké pocity byste měli v mém postavení, jak byste se polekali, kdyby vás náhle někdo budil voláním vašeho jména. Najednou v polosnu jsem slyšel volati: „Robine! Robine! Robine Crusoe! Ubohý Robine Crusoe! Kde jsi Robine? Kde jsi? Kde jsi byl Robine?“

Spal jsem tak tvrdě, že jsem nemohl procitnouti úplně a v zápase spánku s bděním se mi zdálo, že mě opravdu někdo volá. Když

však podivný hlas ustavičně opakoval: „Robine, Robine Crusoe, kde jsi, kde jsi byl, Robine?“ vytrhl jsem se konečně ze sna, vytřeštil oči a hrozně se polekal. Vyskočil jsem ihned na nohy a rozhlížel se zmateně, hledaje, kdo mě volá jménem. Ale vtom již jsem spatřil papouška Pola, sedícího na plotě. Ihned jsem věděl, že slova pronášel on, neboť hovořival jsem s ním tak tesklivě a naučil jej říkati tyto věty docela jasně. Přiletěl ke mně, sedl mi na pěst, otíral mi zobák o tvář a zase křičel: „Ubohý Robine Crusoe! Kde jsi byl? Jak jsi sem přišel?“ a jiné věci. Mně se v té chvíli zdálo, že se raduje z mého návratu.

Tento pokus mě nadobro vyléčil z touhy po mořských toulkách. Seděl jsem několik dní tiše ve srubu a přemýšlel o nebezpečí, kterému jsem unikl, ale přesto bych byl měl rád člun na tomto břehu. Neviděl jsem jinou možnost dopravití jej sem, než po vodě. Musil bych však opět proplouvati proudem ženoucím se podél východního břehu, a už jenom při pomyslení na to vstávaly mi vlasy na hlavě. Myšlenka, že bych mohl dokončiti plavbu kolem ostrova a přistáti v zátoce pod tvrzí, se mi zdála ještě pošetilejší, a proto jsem se raději vzdal lodice a nechal ji tam, kde byla, smířiv se se ztrátou času a sil, které jsem promarnil při jejím zhotovení.

Přemáhaje ustavičně své dobrodružné touhy, strávil jsem následující rok v nerušeném klidu. Zdokonalil jsem svou řemeslnou dovednost, zejména zručnost hrnčířskou, a vyráběl krásné, pravidelné, kruhové i kulaté nádoby. Ale ani z nejpodarenějšího džbánů na vodu anebo amfory na obilí jsem neměl takovou radost jako z první hliněné dýmky, kterou jsem si vyrobil. Podařilo se mi udělati ovšem jen šerednou, nemotornou a těžkou věc, ale když jsem ji vypálil do červena, nechal vychladnout, nacípal tabákem vlastního pěstění a zapálil, táhla a dýmala opravdu, což mi způsobilo nesmírný požitek. Kouřil jsem vždycky jako starý námořník, ale na dýmky jsem nemyslel! Při prohlídce lodi jsem jich našel několik, leč nevzal je s sebou, nevěda, že na ostrově roste tak znamenitý tabák. Když jsem se vracel po čase do rozpadlého vraku, hledal jsem je marně. Písek je zanesl a voda odplavila.

Také mé košíky a nůše se honosily nyní dokonalejším provedením. Měly lepší tvar, byly pevnější a lehčí. Zhotovil jsem si několik různých nůší, v nichž jsem snášel obilí, někdy jsem přinesl v nůši na zádech želvu anebo v ručním koši ulovené maso a vyvržené kozy. Nůše i koše jsem opatřil popruhy z pruhů plachtoviny.

V té době na mne dolehly starosti o střelný prach. Žil jsem na ostrově již jedenáctý rok a zásoba mi nezadržitelně docházela. Přemýšlel jsem, co podniknu, jak budu lovit zvěř nebo bránit se Indiánům, až sem jednou připlují. V té tísní jsem si uvědomil, že již nesmím střílet zvěř, ale že ji musím lovit jinak. Vymyslel jsem si tedy pasti a léče. Vykopal jsem několik velkých a hlubokých jam na cestách, po nichž kozy chodily k napajedlu, anebo na jejich obvyklých pastvinách, přikryl pasti lehkou proutěnou mříží, zamaskoval drnem a navrch nasypal trochu rýže a ječmene. Napřed však jsem sypal obilí na různých místech jen tak, aby si plachá zvířata zvykla a nevytušila úklad. Kozy žraly a netušily, co jim chystám. Jednoho dne jsem připravil tři hluboké pasti bezvadně upravené.

Večer jsem prohlížel výsledek, jsa pevně přesvědčen, že mě úlovek odmění za mou námahu i štědrost. Ale jaké zklamání! Kozy sežraly návnadu, aniž se probořily do jam. Zhotovil jsem tedy nové, lehčí krytí a opakoval pokus. Ráno pak jsem našel v jamách velkého kozla a tři kůzlata. Kozla jsem pustil bez rozmyšlení na svobodu, ale kozičky jsem svázal a dopravil s jistými obtížemi domů.

Moji čtyřnozí zajatci nechtěli dlouho přijímat potravu, ale konečně zvítězila jejich mlsnost a při sladkém obilí a rýži brzy zkrotly. Poznal jsem, že se nový způsob lovu osvědčuje. Pasti a léče mě zásobí vždy čerstvým masem, aniž mi bude ubývat prachu a střeliva, ale nejen to, zvířata chycená do jam zkrotla po čase a za rok jsem již měl v ohradě u srubu i u letního sídla pěkná stádečka koz, která mi dávala dobré mléko a kozí sýry. Konečně jsem zlepšil chov tím způsobem, že jsem později chycená ještě divoká zvířata choval ve zvláštní ohradě, odděleně od krotkých. Proto jsem brzy postavil nové prostranné ohrady, obehnané pletivem i živými ploty tak pevně, aby se ochočená zvířata

nemohla mísiti s divokými. Stalo se mi totiž několikrát, že divoké kozy prorazily plot a utekly, berouce s sebou vždy několik zdomácnělých dojníc a kůzlat.

Jak vidíte, pro jedinou dvojici rukou bylo práce habaděj! Již výběr místa dal mnoho práce. Musil jsem totiž najít pastvisko s dobrou travou, pitnou vodou a dostatečně velkými zastíněnými plochami. Když jsem takovou pastvinu našel, oplotil jsem pozemek zděli dvou set a zšířil sto padesáti kroků, čímž jsem získal korral pro všechna zvířata, která pravděpodobně v několika příštích letech ulovím. Později, pro více koz, postavím novou ohradu anebo zvětším starou.

Poněvadž jsem viděl, že takové hospodářství je docela rozumné, řekl jsem si „s chutí do toho, půl díla hotovo“, a za tři měsíce usilovné práce stála nedaleko srubu v údolí krásná ohrada. V době, kdy jsem ji stavěl, mě jsem tři kůzlata vždy blízko sebe, abych je ochočil a navykl přítomnosti člověka. Vybral jsem jim nejlepší místo a krmil je mladými ječnými klasy, nebo jsem je učil žrát rýži z ruky. Než jsem dokončil oplocení, spřátelila se se mnou tou měrou, že jsem je mohl pustit na svobodu a neutekla mi, nýbrž chodila všude za mnou jako tři ochočení a rozmazlená psíci. Při tom však nemlčela, nýbrž mečela hlasitě, žebroníc o hrst obilí.

Za osmnáct měsíců jsem již choval dvanáct koz a kůzlat a za další dva roky jsem již napočítal třiačtyřicet hlav dobytka, a to nemluvím o těch, které jsem za ta léta zabil a snědl. Potom jsem přistavěl k velké ohradě pět menších ohrad a malých kotců, do nichž jsem vždy zahnal zvíře, které jsem chtěl zabít.

Nyní jsem měl tolik kozího masa, kolik jsem spotřeboval. Leč to nebylo vše a nakonec ani to nejdůležitější. Zvykal jsem ponenáhlu požívání kozího mléka. Z počátku jsem na ně ani nepomyslel, ale teď jsem nadojil až devět litrů denně a po mnoha pokusech, někdy směšných, jindy zdařilých, vyráběl jsem máslo a rozmanité druhy kozích sýrů. Nikdy jsem tedy netrpěl nedostatkem.

Byli byste se smáli při pohledu na mne a mou rodinu, když jsme zasedali ke stolu. V čele jsem sedával já, pán ostrova, v jehož rukou

byly životy i svoboda všech poddaných. Mohl jsem všet, zavírat, propouštět na svobodu i zabíjet a nikdo nereptal, nikdo se nebouřil, neboť v mém království nebylo odbojníků. Obědval jsem sám, jako skutečný král – podle mé představy – a kolem mne se shromáždili moji sluhové. Z nich jediný papoušek Polo směl mluvit nahlas. Můj pes se dožíval požehnaně vysokého věku a sedával mi jako vážený stařec po pravici. Dvě kočky, každá na jedné straně stolu, čekaly, až jim hodím sousto, což byl zajisté zvláštní projev milosti; v této dobré a pokojné společnosti jsem žil, jak se říká, u veliké hojnosti.

Čím více měsíců a dní se vršilo na úzkosti prožité při posledním námořním dobrodružství na plavbě kolem ostrova, tím více jsem toužil po člunu. Často jsem přemýšlel, jak dopravit loďku na mé pobřeží. Někdy jsem šel procházkou napříč ostrovem, vystoupil na pahorek nad opačným břehem a hleděl na místo, kde jsem člun skryl, a potom jsem pozoroval dlouho obrysy pobřeží a vody v jeho blízkosti. Má touha vzrostla za čas natolik, že jsem se rozhodl obejít pěšky neznámou část pobřeží, podle něhož jsem měl v úmyslu plouti.

Kdybyste byli v Evropě potkali člověka tak oděného jako jsem byl já, jistě byste se velmi polekali nebo se dali do velikého smíchu. Na hlavě mi seděla vysoká, homolovitá, ale smačkaná čepice z kozlí kožišiny, z níž vzadu visel na šíji dlouhý kus jiné kožišiny jako ochrana před sluncem i před dešťovou vodou, která mi takto nemohla zatéci za kabát. Trup vězel v krátké kožišinové kazajce a nohy ve dvou chlupatých válcích z téže látky. Kalhoty měly po stranách rozparek až ke kolenům, ale poněvadž jsem je ušil z kožichu starého kozla, visely dlouhé chlupy až do poloviny lýtek. Punčochy a boty jsou přepychové předměty a můj domácí správce si o nich myslel, že se bez nich obejdu. Ale přiznám se, že jsem po nich nesmírně toužil, neboť to, co jsem nosil na nohou místo botek, podobalo se všemu možnému, jen ne elegantním střevícům. Byla to dvě měkká beztvará pouzdra, sešněrovaná po stranách nad kotníky a podél lýtek jako kamaše. Celý můj oděv byl hrozně barbarský!

Za širokým opaskem, zhotoveným ze suché kozinky a svazovaným vpředu několika silnějšími řemenky, trčela pilka na jedné a sekera na druhé straně. Někdy jsem se také opásal mečem. Na jiném koženém popruhu na rameni visely dva kožené váčky, jeden na střelný prach a druhý s olověnými kuličkami do pusky. Na zádech jsem obvykle na všech potulkách ostrovem nosíval koš, na druhém rameni mušketu a v ruce ohromný kožený slunečník či deštník, jenž se mi rozevíral nad hlavou a byl mimo pušku nejnutnější součástí mé vycházkové výstroje.

Má tvář byla krásně opálena. Co pravím? Byla hnědá jako uhlí nebo jako tvář člověka, žijícího desetiletí ve volné přírodě na devatenáctém stupni nad rovníkem. Byly doby, kdy jsem dovolil vousům, aby rostly tak divoce, jak se jim zlíbí, a opravdu, jednou dosáhly délky třiceti centimetrů. Ale s přibývajícím věkem rostla má ješitnost a tu jsem se naučil kadeřnickému umění. Nůžek a břitev jsem si přinesl z obou vraků dostatečné množství; proto jsem si vousy stříhal do krátké bradky, ale nad horním rtem se pyšnil pěkný, dlouhý turecký knír, jaký jsem vídal u starých mohamedánů v Salehu. Nedomnívejte se, že oba jeho cípy byly tak dlouhé a silné, abych si na ně mohl pověsiti čepici, ale přesto byly přece jen tak ohromné, že by poděsily každého Evropana.

Nu, odbočil jsem mimoděk tak trochu. Do zrcadla jsem se nedíval a na mém zevnějšku příliš nezáleželo.

V takovém oděvu jsem se vydal na novou výzkumnou cestu, která trvala šest dní. Šel jsem podél pobřeží k místu, kde jsem po prvé zakotvil člun, a když jsem se zastavil na skalnatém výběžku, zabíhajícím daleko do moře, spatřil jsem k svému údivu hladinu bez vln, bez proudu, nehybné, blankytně modré zrcadlo moře. Jak si mám tuto změnu vysvětliti? Nerozumím tomu a musím tu strávit několik dní, abych zvěděl, jakou úlohu má příliv a odliv v této neočekávané změně.

Pozorování jen potvrdilo mou starou domněnku. Zařídím-li se podle přílivu a odlivu, obepluji ostrov velmi snadno bez jakéhokoli nebezpečí. Ale stále ještě mi vězela v těle všechna hrůza první plavby a ani teď jsem nemohl klidně uvažovat; proto jsem si řekl,

že postavím novou kanoi nebo periguu. Pak alespoň budu mítí dvě lodi, jednu na tomto břehu a druhou na druhém.

Toho roku jsem již měl dvě plantáže a dvě sídla, především hospodářství u srubu pod skalou. Zde jsem po letech práce rozšířil jeskyni o několik prostorných místností, z nichž největší, a to ta, ze které se vycházelo vně ohrazení, byla sýpkou se čtrnácti velkými hliněnými nádobami, zapuštěnými do košů, v nichž jsem uložil po sto šedesáti až dvou stech litrech obilí. Živé ploty kolem ohrady a palisády v nich vyrostly tak, že dokonale zakrývaly obydlí za nimi a zhoustly do neprostupnosti.

Nedaleko tohoto srubu, hlouběji ve vnitrozemí, ležela dvě pole, dobře vzdělávaná a osévaná, skýtající mi pravidelnou a bohatou každoroční úrodu rýže i ječmene.

Mé letní sídlo v údolí se proměnilo postupem let v stejně krásnou a bohatou plantáž. Ohradu kolem besídky jsem ustavičně udržoval v náležité výši a na její vnitřní stranu jsem připevnil stálý a pevný žebřík. Uprostřed stál stan s lůžkem z kozích kožišin. V nejbližším sousedství stály ohrady pro dobytek, totiž pro kozy, ale člověk, který přišel od pobřeží, netušil vůbec, že tu jsou, neboť ploty, které jsem s takovou námahou postavil a zasadil, vzbudily, utvořily souvislé husté křovisko a byly silnější než jakákoli zeď. Z blízkého divokého vinohradu jsem odnášel hojné zásoby hroznů, a když jsem je usušil, i plné koše rozinek výborné jakosti. Rozinky byly nejpříjemnější pochoutkou mého prostého jídelního lístku. Jedl jsem je rád, jsa přesvědčen, že jsou nesmírně výživné, občerstvující a zdravé.

Poněvadž letní sídlo leželo právě na polovině cesty mezi srubem a pobřežím, kde jsem skryl člun, zastavoval jsem se tu často, ježto jsem člun a celou jeho výstroj udržoval v pořádku, což vyžadovalo několika návštěv měsíčně. Někdy jsem se také pobavil plavbou na něm, ale nikdy jsem se neodvážil daleko od břehu. Báł jsem se stále ještě divokého proudu a tento strach mě nikdy za celý můj pobyt na ostrově docela neopouštěl.

Nyní se musím věnovati jinému, mnohem vzrušenějšímu období, než byly klidné časy prvních jedenácti nebo dvanácti let.

Jednou k poledni jsem kráčet pomalu, zamyšleně a s hlavou skloněnou k člunu. A tu si bezděčně všimnu zřetelného otisku nahé mužské nohy v písku. Zastavil jsem se, jako by do mne byl hrom udeřil, nebo jako bych byl spatřil strašidlo. Poslouchám, rozhlížím se, ale kde nic tu nic. Vylezu na pahorek, abych viděl větší kus pobřeží a krajiny, chodím po břehu nahoru i dolů, ale nevidím zhola nic, ani stopu po lidech. Vracím se tedy k šlépěji v písku, abych se ještě jednou podíval a přesvědčil, že mě neošálily smysly v poledním horku. Vidím opět jen jediný otisk, a to tak přesnou stopu, že ukazovala prsty, patu i střední část nohy!

Jak se sem dostala tato stopa? Marně si lámu hlavu a marně hádám. Zabrán do nejrozmanitějších myšlenek, zmaten a v obavách, že cizí lidé, snad divoši, připluli na ostrov a zase odpluli, anebo tu ještě někde meškají, vracel jsem se rychle ke srubu pod skalou. Nevěděl jsem ani, kudy se ubírám, ale po každých pěti nebo šesti krocích jsem se ohlédl, zda mě někdo nestopuje. Tušil jsem nepřítele za každým křoviskem, za každým stromem, a v každém trouchnivém pni nebo trochu divně vzrostlém chomáči jsem viděl obrys člověka.

Poslední míli před srubem jsem běžel a dovnitř jsem vpadl tak spěšně, že dnes už ani nevím, zda jsem tam lezl po žebříku nebo vběhl dveřmi před ohradou. Té noci jsem nezamhouřil oka. Čím méně jsem mohl uhodnouti, kdo zanechal stopu na pobřeží a jak sem přišel, tím více mohutněl můj strach. A nemohu o sobě říci, že jsem bázlivec, neboť ustrašenci jednají jinak a nemají odvalu zkoumati věci, které se jim zdají nebezpečné.

Vlastní představy pak mě mátlý tak, že jsem se obával nejhoršího. Chvilí jsem myslil, že to byl sám ďábel a rozum proti tomu nic nenamítal, neboť jak by se byl člověk mohl dostat na ostrov? Kde je loď nebo člun, který ho přivezl? Kde jsou jiné stopy? A jak by se sem byl doplavil jediný muž? A na druhé straně, proč by byl ďábel otiskl nohu právě na místě, kde ji musím vidět, až půjdu ke člunu, a to ke všemu ještě na pohyblivém písku, kde ji nejbližší příliv úplně smaže?

Konečně jsem si řekl, že stopa pochází od bytosti mnohem nebezpečnější než je nějaký čert, kterého lidské oko nespátřilo, co svět světem stojí. Nejpravděpodobněji je otiskem nohy divocha, jenž sem připlul z protější pevniny. Vydal se asi v piroze na moře, vítr a vodní proudy se ho zmocnily a zahnaly sem. Pak vstoupil na břeh, ale ihned odplul, nechtěje prodlévati sám na tomto opuštěném místě.

Zatím co mi takové úvahy tančily v hlavě, děkoval jsem Bohu za to, že jsem nepřišel na břeh právě ve chvíli, kdy divoch přistával nebo chodil po pobřeží a že nenalezl mou schovanou kanoi. Jestliže sem přijelo více těchto nevítaných hostů, byli by jistě usoudili, že ostrov je obýván, a snad by mě byli hledali. Ale tu mi probleskla hlavou jiná strašná myšlenka. Kde stojí psáno a co dokazuje, že nespátřili můj člun? Kdo mi zaručuje, že se nevrátí, že jich nepřipluje mnoho a že nenaleznou mou ohradu, mé obilí, můj letohrádek a neodvedou celé stádo mých ochočených koz? To by byla ztráta, která by mě ohrozila přímo na životě.

Tyto vidiny mě mořily několik dní, ale potom jsem se sám sobě vysmál, říkáje si: „Vždyť to jsou přeludy mé fantasmie! Jednou jsem vyskočil z člunu na břeh a od té doby tam zůstala stopa mé vlastní bosé nohy. Všechno je klam a mam a není příčiny k obavě. To mě obveselilo a od té doby jsem byl přesvědčen, že to je otisk mého chodidla. Což jsem nemohl jíti tamtudy z lodi, když toutéž cestou chodím na loď? Vždyť nemohu určitě tvrdit, kam jsem šlápl a kam nikoli. Jestliže to je opravdu moje stopa, jsem mnohem horší než všichni lidé, kteří vypravují o strašidlech a bojí se jich.

Z těchto úvah rostla pomalu touha podívati se tam ještě jednou a prohlédnouti důkladně celé okolí. Věznil jsem se dobrovolně již čtvrtý den ve srubu a maso mi již došlo. Měl jsem doma jenom ječné placky a trochu pitné vody. A nadto je svrchovaný čas podojit kozy v ohradě u letohrádku. Dojíval jsem je pravidelně vždy navečer a nyní zajisté budou mít obtíže s přeplněnými vemeny. A opravdu jsem také zjistil, že mléko některých koz se zkazilo anebo vyschlo úplně.

Posiluje se neustále myšlenkou, že to byla má vlastní stopa, šel jsem do údolí podojit kozy. Ale stálo zajisté za podíváním, s jakým strachem jsem krácel lesem a lukami, jak často jsem se ohlížel připraven jsa každým okamžikem odhodit nůši a utíkat závod o život. Řekli byste, že mě pronásleduje zlé svědomí, nebo že mě nedávno cosi poděsilo. Ano, seděl ve mně hrozný strach!

Uplynulo opět několik dní bez příhod. Chodil jsem denně do ohrad a nic mě nepotkalo. Vzmužil jsem se a myšlenka, že všechno, i ta stopa, byly jen přeludem obraznosti, opět nabývala vrchu. Ale za všechny úvahy bych nebyl dal ani zlámanou grešli. Dokud se nepřesvědčím, dokud nezměřím stopu a vlastní nohu, dokud obojí nesrovnám a neuvidím podrobnosti, neuvěřím, že to je moje dílo.

Sebral jsem tedy všechnu odvalu a vydal se na cestu k člunu. Tam jsem změřil otisk i vlastní nohu a zjistil, že stopa je mnohem menší. Jediná útěcha zmizela a opět jsem propadl strachu a nejistotě. Zimnice mnou lomcovala, a tak jsem se vracel do srubu s jistotou, že nedávno připlul nějaký muž nebo několik lidí na ostrov. Myšlenka, že tu již nejsem sám, mne neopouštěla, a připravoval jsem se na nepříjemná překvapení. A co učiním pro vlastní bezpečnost? Nevím! Nevím!

Po noci, probdění v zmatku a vyčerpání jsa dohady, usnul jsem k ránu tak tvrdě, že jsem se probudil, až když slunce stálo vysoko na obloze. Dobrý spánek však mi přinesl též vnitřní uklidnění a několik rozumných poznatků: Tak neobyčejně plodný a příjemný ostrov v blízkosti velké pevniny nemůže býti přece tak opuštěn. I když tu nežijí stálí obyvatelé, stává se asi někdy, že sem připlují čluny s domorodci, kteří žijí na protější pevnině. Snad je sem zaženou větry, snad sem plují úmyslně, ale je jisté, že brzy odcházejí a neusazují se tu. Žijí zde patnáct let a nepotkal jsem živé duše, ba neviděl jsem ani stín bytosti podobné člověku. Dočasní návštěvníci tu patrně meškají toliko několik hodin. Nesetkám-li se s nimi náhodou, nehrozí mi nebezpečí. Není tedy třeba obávati se jich a učiním dosti pro svou bezpečnost, jestliže si

někde v úkrytu postavím útulek, kde mě nenaleznou, i kdyby mě hledali. Tam se schovám, jakmile zjistím, že připluli.

Škoda, že jsem rozšířil jeskyni a prorazil druhý východ vně ohrady! Nyní musím postavit nový val, který zakryje i druhý vchod. Bude opět polokruhový a nedá mi mnoho práce. Stromky, které jsem před dvanácti lety zasázel do dvou řad před původní hradbu, vyrostly, a poněvadž rostou hustě u sebe, nastrkám mezi ně piloty, mezery ucpu hlínou a drnem a nemusím se obávat, že mi někdo nepovolaný vnikne zadem do tvrze.

Tento záměr jsem brzy uskutečnil a dvojitý val mě opět ukoľébal do bezstarostnosti. Vnější hradba byla náramně pevná, neboť jsem ji vyztužil dřevem, lany i kameny a všim, nač jsem si vzpomněl. Ponechal jsem v ní sedm děr tak velkých, abych jimi mohl prostrčít ruku. Uvnitř jsem ji zesílil až do třímetrové šíře hlínou a kamením, které jsem vynášel z pozadí jeskyně. Potom jsem hlínu udupal. Sedmi otvory jsem prostrčil sedm hlavní mušket tak, že se ohrada ježila jako pevnost. Muškety jsem připevnil k trámům, které podpíraly pažby. Pokus mě přesvědčil, že všech sedm pušek mohu vypálit za dvě minuty. Tuto hradbu jsem nanášel a dusal několik měsíců, a když jsem ji dokončil, nastrkal jsem do palouku před ní mnoho větví stromu podobného vrbě a jiných kolíků, které se ještě v témtě deštovém období ujaly a rostly jako z vody. Myslím, že jsem tak nasázel kolem dokola do značné vzdálenosti nejméně dva tisíce stromků, ponechávaje ovšem mezi nimi a hradbou tolik místa, abych viděl každého, kdo se přiblíží.

Za dva roky tu vyrostl hustý háj a v šestém roce již zde stál ohromný les, čítající na dvacet tisíc stromů, neboť jsem neustále sázel nové pruty a kmínky. Posléze zhoustl tou měrou, že jsem jím sám nemohl projít a nikdo si nemohl představit, že za ním je rozsáhlé obydlí. Vchod jsem zřídil těsně u skály ze dvou žebříků opřených o nižší skalní výstupky. Bez žebříku se nyní nikdo nedostal dovnitř, a když ano, tu se octl mezi oběma hradbami.

Při této práci jsem samozřejmě nezapomínal na běžné věci, zejména na setbu, sklizeň a stádo koz. To se zatím rozmnožilo tak, že mi stačilo a skývalo tolik masa v každé době, že jsem již nemusil

vycházeti s ručnicemi na lov. Tajemná stopa na břehu však mě přinutila myslet také na bezpečnost stáda, které se stalo základem celého mého hospodářství. Záměru, vykopati nedaleko letohrádku hlubokou a prostornou jeskyni, do které bych stádo zaháněl a zavíral vždy na noc, jsem se vzdal pro jeho obtížnost, ale druhý plán, oplotit dva nebo tři kousky pozemku dostatečně od sebe vzdálené a tak ukryté, aby je nikdo nenalezl, a chovati v každém asi pět nebo šest mladých koz, ten jsem provedl. Kdyby mi nyní někdo vybil nebo ukradl stádo, měl bych vždy ještě základy, z nichž mohu vypěstovati nové. Hledal jsem tedy vhodné místo a po několika dnech, strávených cestami po okolí srubu i letohrádku, našel jsem koutek tak skrytý zrakům, jak jsem si jen mohl přát. Uprostřed hustého lesa, v němž jsem kdysi zabloudil, rozprostírala se travnatá a vlhká mýtina zvící jednoho a čtvrt hektaru. Hustý les ji dokonale zakrýval. Stačilo postavit ohradu a nasázeti kolem ní několik řad ostrovních vrb. Za měsíc bylo vše připraveno a do nové skryše jsem vehnal stádečko o deseti kozách a dvou kozlech. Potom jsem ještě zdokonalil plot a zajistil jej proti škůdcům, kteří by jej mohli podhrabati anebo proraziti. Ačkoli jsem tuto ohradu nestavěl ani dva měsíce, byl plot stejně bezpečný jako ostatní, na kterých jsem se dřel celá léta.

A všechny tyto starosti a práce způsobil jediný otisk nahé mužské nohy!

Po dobrodružství se stopou uplynula další dvě léta, aniž jsem spatřil člověka na ostrově, ale nejistota, která mne tehdy přepadla, nedovolila mi ji? žít tak pohodlně, jako jsem žil předtím. K svému nejhlubšímu zármutku nemohu popřít, že duševní neklid působil velmi silně na náboženskou stránku mého myšlení. Obavy, že padnu do rukou divochů, sužovaly mne tak, že jsem málokdy myslil na svého Stvořitele. A když jsem o něm chtěl rozjímati a hovořiti s ním, nemohl jsem to nikdy činiti tak dokonale a vroucně jako dříve. Strach mne ustavičně rozptyloval.

Nu, musíme pokračovat!

Zajistiv jednu část svých živoucích zásob, toulal jsem se opět po ostrově, hledaje místo pro druhý takový sklad. Na těchto

potulkách jsem jednou zabloudil až k západnímu cípu ostrova, dále než jsem se kdy dostal. Zadíval jsem se na krásnou nezměrnou hladinu moře a všiml si jakési černé čárky daleko a daleko od břehů. Zdálo se mi, že je to člun. Doma jsem měl několik dobrých dalekohledů, zachráněných z vraku a z kufrů námořníků, ale u sebe jsem neměl ani jeden a prostýma očima jsem nepoznával přesně věc, ležící zdánlivě nehybně na obzoru. A díval jsem se napjatě, až mi zrak přecházel! Nevím, je to loď anebo není? Pro jistotu sestupuji s pahorku a za chvíli nevidím již ani moře, neboť jsem sestupoval do vnitrozemí. Toho dne jsem si však umínil, že k celé své cestovní výstroji připojím jako stálou součást ještě dalekohled. Na čárku na obzoru jsem již nemyslel.

Na zpáteční cestě jsem se podíval zvláštnímu úradku mého osudu, který mne vysadil právě na tom pobřeží, kam nikdy žádný divoch nepřišel. Otisk bosé lidské nohy v pobřežním písku není nic zvláštního, ale zvláštní opravdu je, že jsem ji nikdy nenalezl na svém břehu. Vždyť je docela přirozené, že divoši na březích pevnin mají kanoe a plují po moři. Náhoda je někdy zanele dále, než sami zamýšleli plouti, tu a tam také svádějí jejich drobná válečná loďstva námořní bitvy a vítězové potom odvázejí své zajatce na břehy vzdálených ostrůvků, aby je tam mohli v klidu zabít, upéci a snísti. Nepodivujme se strašným obyčejům lidožroutů. Takový je běh věcí a brzy jsem se s ním měl seznámiti lépe, než mi bylo příjemné. Ale o tom až později.

Obešel jsem pahorek, oddávaje se těmto úvahám, a vrátil se na pobřeží na jihozápadní straně ostrova. Nelze vyjádřit hrůzu, která mne roztrásla jako zimnice, když jsem se podíval na pobřežní pruh písku. Tam se povalovaly hnáty, lidské lebky, žebra a jiné kosti z lidských koster. Uprostřed tohoto hřbitova vybílených ostatků se černala mělká kruhová jáma ohniště, na němž barbarští divoši připravovali hostinu, při níž pojídali maso z těl svých bližních.

Pohled na tyto stopy mne zarazil tak, že jsem úplně zapomněl na vlastní bezpečnost. Myšlenky o nelidské a ďábelské skutečnosti, o níž jsem často četl i slyšel, ale kterou jsem nikdy neviděl, pochovaly všechny mé obavy. Odvrátil jsem se od hrozného

divadla a tu mne najednou posedla tak silná ošklivost, že jsem prchal z těchto míst na pahorek a domů, do svého klidného srubu. Jakmile jsem měl dějiště neblahých věcí daleko za sebou, zdálo se mi, že mám olověné údy a stanul jsem jako ohromen. Hluboká vděčnost a láska k Bohu mi naplnila duši, a s očima zdviženýma k nebi jsem děkoval Tvůrci za to, že mi dal život ve světě tak odlišném od světa obývaného tvory, jakými jsou lidožrouti.

Překypuje vděčností, kráčel jsem pomalu k srubu. Ulevilo se mi při pohledu na pevnost mého útulku a radoval jsem se z jeho bezpečnosti více než kdykoli dříve. Můj objev mi však také potvrdil, že divoši neplují na ostrov proto, aby tu něco hledali. Nikoli, nic nehledají, nic neočekávají a nic nechtějí. Snad se proháněli několikrát za mého pobytu v pobřežních lesích na odvrácené straně, ale nenalezli tam nic, co by je dovedlo nadlouho upoutati.

Žil jsem tu osmnáctý rok a jen jednou jsem viděl otisk nohy a pak stopy strašné hostiny. Nevrátím-li se však nikdy na vzdálené břehy ostrova, snad tu mohu žít zase osmnáct let, než naleznu něco podobného. Záleží jediné na tom, abych se nikdy neukázal kanibalům, kteří sem připlují. Úmyslně to zajisté neučiním a vynaložím všechno úsilí, abych se jim vyhnul a zůstal skryt před jejich lačnými zraky.

Pociťoval jsem k divochům a jejich nelidským obyčejům takový odpor, že jsem nadlouho zesmutněl a nepřebral se ze zamyšlení. Po dva další roky, prožité po této události na ostrově, jsem žil toliko v blízkosti věcí, které jsem sám stvořil a postavil. Má touha po toulkách zanikla nadobro a nikdy jsem se nevzdaloval příliš od políček, která mi dávala obilí, od ohrad, kde jsem choval milá zvířata, a od obou sídel, v nichž jsem odpočíval klidně jako v matčině klíně. Na druhé ostrovní pobřeží jsem nešel již nikdy, neboť příroda sama mi vložila do duše nejhlubší ošklivost před lidmi, kteří pojídají lidi. Nechtěl jsem je ani vidět a už jen pohledu na ně jsem se obával více než ďábla.

Ale čas a jistota, že mne nemohou nalézt, setřely mnoho z mého vnitřního neklidu a strachu před divochy. Vracel jsem se

ponenáhlu k starým zvykům, zachováváje však větší opatrnost při všem počínání. Když jsem musil odejít hlouběji do vnitrozemí, rozhlížel jsem se na každém kroku, zda tu nejsou a nevidí mne, a také při střelbě z ručnic jsem dbal opatrnosti a střílel jen tehdy, když jsem měl jistotu, že mne nikdo neslyší. Nyní se také osvědčovala má hospodářská moudrost. Měl jsem stáda koz a nemusil jsem chodit na hon a střílet je po lesích a lukách. A jestliže jsem i potom chtěl rozmnožit stádo nebo zásoby, líčil jsem pasti a kladl léče. V těchto dvou letech nezaduněly mé ručnice ani jednou ranou, ačkoli jsem bez nich nevyšel nikdy ani do nejbližšího sousedství srubu nebo letohrádku. Místo jedné bambitky jsem nyní nosíval všechny tři za pasem. Velký meč, nalezený v lodi, jsem vyleštil a vyrobil k němu silný opasek, abych jej mohl nositi, bez pochvy ovšem, po boku. Nepřeháním, tvrdím-li, že jsem se nyní podobal chodící zbrojnici anebo nejstrašnějšímu loupežníkovi pod sluncem. Ale čím více zbraní na těle, tím větší strach uvnitř!

Čas ubíhal a já jsem žil, nehledě k zvýšené opatrnosti, svým dřívějším klidným způsobem. Nic důležitého mi nechybělo, jen má stará spokojenost se nechtěla vrátit; nadto se mi zdálo, že ustavičné obavy, strach před divochy a nejistota, pokud šlo o můj život, otupily mou vynalézavost. Nedoplňoval jsem zásoby potravin a věcí tak důmyslně jako dříve.

Kdysi jsem chtěl z ječmene vyráběti slad a vařiti pivo, ale nyní jsem se vzdal tohoto dobrého úmyslu proto, že bych musil obětovati mnoho času na jeho provedení. A času bylo málo.

Má vynalézavost se nyní ubírala ve dne v noci jinými stezkami, ježto jsem ustavičně přemýšlel, jak bych zahubil několik z těch ukrutných divochů při jejich nelidské zábavě a zachránil oběti, které přivedou na můj krásný ostrov. Popis všech vynálezů a plánů směřujících k zničení nebo postrašení kanibalů by vyplnil mnohem tlustší svazek než je tento. Přemýšlel jsem mnoho o tom, jak bych jim překazil jejich výlety na mé pobřeží, ale všechno mé úsilí se rozbíjelo o skutečnost, že zůstanu vždycky sám, jediný proti hroznému a krutému smečce! Sám nepořídím nic, i kdybych nosil

ještě více zbraní, neboť Indiánů může přijít dvacet až třicet najednou, všichni ozbrojeni kopími, luky a šípy, a jeden mne zasáhne, i kdybych mířil a střílel tisíckrát lépe než oni.

Jednou mne napadlo, abych vykopal díru pod ohništěm, na němž připravovali své hrozné pečeně, a vložil do ní pět nebo šest liber střelného prachu, který vybuchne, až nad ním zatopí, a vyhodí do povětří všechny, kteří budou sedět kolem. Ježto však mi zbýval jediný soudek, nechtělo se mi plýtvati prachem a mimo to jsem nevěděl, zda bude účinek opravdu takový, aby je zastrašil jednou provždy. Upustil jsem tedy i od tohoto jinak dobrého záměru a rozhodl jsem se počíhati na ně jednou v záloze s třemi puškami nabitými dvojnásobnou dávkou olova i prachu a přerušiti jejich obřad právě uprostřed krvavých hodů. Každou ranou zabiji nebo raním dva nebo tři a pak se na ně vrhnu s vytaženými pistolemi a s mečem v ruce. Nepochybuji, že jich dvacet zabiji a ostatní vyženu na moře. Obíral jsem se touto myšlenkou několik týdnů tak náruživě, že se mi zdálo o příchodu divochů a boji s nimi, a sny bývaly tak živé, že nechybělo mnoho, abych vstal a šel opravdu střílet do jakéhokoli cíle.

Má obraznost mne tak unášela, že jsem jednou, při všech dobrých předsevzetích nenavštěvovati vzdálené břehy, vyšel k písčíně, kde se povalovaly kosti ubohých obětí, a hledal vhodné místo, odkud bych na ně střílel a útočil. Potom jsem opět navštěvoval častěji smutné jeviště jejich obřadů a přivykal pohledu na ně, neboť jsem myslel neustále na pomstu a na záchranu těch, které příště přivedou. Hrůza, již mne tato místa naplňovala, a stopy nelidských barbarů, pojidajících své barevné bratry, jen stupňovaly můj hněv. Takové místo bylo opravdu na úbočí pahorku. Člověk se tam mohl schovati a čekat tak dlouho, až uvidí jejich přibližující se čluny. Pak se může odplížit do hustého lesíka na břehu, kde rostly silné stromy, z nichž jeden měl v kmeni dutinu tak prostornou, že se do ní vešel pohodlně dospělý muž. Tam mohl klidně sedět a pozorovat jejich počínání, pečlivě namířit do hloučku shluknutého kolem ohně a poranit první ranou tři nebo čtyři muže. Strom stál tak blízko, že i špatný střelec musil zasáhnout cíl.

Tento úmysl dozrával rychle v čin. Jednoho dne jsem si připravil tři pušky, totiž dvě muškety, které jsem nabil sekaným olovem a čtyřmi nebo pěti koulemi, a obyčejnou loveckou pušku, do jejíž hlavně jsem nasypal mnoho prachu a hrst ptačích broků. Tři bambitky by pak vychrlily po čtyřech kulích. Mimo to jsem se zásobil střelivem pro druhou a třetí ránu z každé střelné zbraně a potravinami na několik dní. Po těchto přípravách jsem chodil denně ráno na vrchol pahorku vzdáleného asi tři míle od mého srubu a hledal na moři čluny plující k ostrovu.

Dalekohled mi však dlouho neukazoval nic jiného než krásnou hladinu, lesknoucí se jako stříbrné zrcadlo, a pomalu mne již začínala tato dobrovolná povinnost unavovat. Vydržel jsem to několik měsíců, ale když jsem stále neviděl nic na moři a nic na březích, uvažoval jsem o účelnosti takového konání.

Pokud jsem chodil denně na pozorovací stanoviště na pahorku, udržoval jsem se také v náležitě náladě k násilnému výkonu, jakým nesporně je zabití dvaceti nebo třiceti nahých divochů. Vzpomínka na jejich hrozný zvyky mne posilovala a neuvážil jsem nikdy, že hněv je špatný rádce a svádí mne k činům nehodným křesťana.

Jakmile však jsem přestal docházeti na kopec, ukázala se mi celá věc v naprosto jiném osvětlení. Mýlím se – řekl jsem si – ti lidé nejsou vrahy v obyčejném smyslu toho slova. Oni se neliší v ničem od křesťanů, kteří často popravovali zajatce z válek a stále ještě popravují mečem i ohněm celé pluky, ačkoli vojáci odhazují zbraně, zdvihají ruce a vzdávají se. Proto nemám práva na pomstu. Za druhé, ačkoli jeden pojídá druhého a všichni jednají nelidsky, mně doposud neublížili ani jednou, a proto se o ně nemám starat. Kdyby mne napadli nebo kdybych je musil napadnouti sám, abych zachránil svůj život, mohl by se takový čin omluvit, poněvadž by byl přirozený, ale pokud jsem mimo jejich dosah, dokud o mně nevědí a neznepokojují mne, nesmím je přepadnouti, nechci-li se dopustit nespravedlnosti.

Tyto úvahy mne přivedly k čárce, lépe řečeno k tečce za větou, a můj původní úmysl se rychle rozpouštěl v poznání, že jakýkoli nevyvolaný útok na ně je hoden odsouzení. Nikdo mne nepověřil

úkolem plésti se do jejich věcí, dokud se oni nepopletou do mých. A potom také smím učinit jenom tolik, abych jejich útok překazil. Kdyby mne našli a přepadli, pak je to něco jiného a znám svou povinnost!

Ostatně připuštěme, že mne přepadnou a já se ubráním. Připuštěme, že se mi podaří zabít všechny a jen jeden unikne do člunu a vrátí se na svůj ostrov k svým soukmenovcům, jimž poví vše, co se tu přihodilo! Nepřipluje jich sem ihned několik set, aby pomstili smrt svých druhů?

Tyto úvahy mne zaměstnávaly asi rok a nakonec jsem si vůbec nepřál přepadnouti divochy při jejich zlém hodokvasu. Přestal jsem také chodit na pahorek, odkud jsem dalekohledem vyhlížel jejich pirogy na obzoru nebo hledal na pobřeží jejich temná těla.

Nechtěl jsem se s nimi ani setkat, což byl můj původní plán, a proto jsem se jednou ráno odebral na pobřeží, kde přistávali, a odvěkl člun na jiné místo na východním břehu. Tam jsem našel malou, nenápadnou zátoku a v ní, pod přemisleným skaliskem, jsem upravil bezpečný dok, k němuž by se divoši nikdy neodvážili plouti již proto, že by přílišný příboj přílivu nebo odlivu mohl převrhnouti jejich vratké pirogy.

S člunem jsem uschoval a odnesl celou jeho výstroj: plachty, stožár, kotvu i vesla. Vše jsem skryl v lese tak dobře, aby nikdo netušil, že sem kdy vkročil člověk.

Starosti o hospodářství nyní zaujímaly všechnu mou pozornost, a většinu času jsem trávil doma nebo v blízkém sousedství obou domovů. Pečlivě jsem opatroval obě stádečka v lese a také dojení koz náleželo k mému pravidelnému zaměstnání. Nebál jsem se ani o lesní ohradu, ačkoli ležela skoro na druhém pobřeží. Nyní jsem věděl, že divoši nikdy nevstupují do vnitrozemí a odplují, jakmile dokončili slavnosti na břehu. Navštívili zajisté již často můj ostrov, jak v tomto roce, tak i v letech minulých, a můj vztah k nim se omezil toliko na husí kůži, která mi naskakovala po každé, kdykoli jsem si představil, co by se mi bylo stalo, kdybych je byl potkal ve dnech, kdy jsem ještě chodil nahý s jedinou puškou a netušil jejich přítomnost. Jaké překvapení bych byl mohl zažít, kdybych byl

místo jediného otisku nohy našel na břehu patnáct až dvacet křepčících Indiánů, kteří by se byli pustili za mnou! Neměl bych nejmenší naděje, že já, těžkooděnc s takovým množstvím zbraní za pasem a na ramenou, se slunečníkem nad hlavou a nůši na zádech, uniknu těmto lehkonožým nahým čertům!

Starosti o vlastní bezpečnost zatlačovaly daleko do pozadí všechny starosti o potraviny. Zdálo se mi, že se každý úder kladivem na hlavu hřebíku, každá rána sekerou při štípání dříví rozléhá jako dunění hromu nesmírným a ničím nerušeným ostrovním tichem. Výstřel z vlastní muškety by mne byl v té době poděsil. Ale ještě více strachu mi naháněl dým! Báł jsem se rozdělati oheň v pecích, ať už jsem chtěl vypalovati hrnce či dýmky, anebo vařiti a péci. Kouř, stoupající z ohniště, mohl na mne upozorniti na míle daleko. Proto jsem odstěhoval všechnu výrobu, k níž bylo třeba ohniště, daleko od nového obydlí do lesů, kde jsem k svému nevýslovnému potěšení jednou našel přirozenou jeskyni, táhnoucí se daleko pod zemí. Sem by se neodvážil vstoupit žádný divoch, i kdyby přišel až k jejímu vchodu!

Tato nová jeskyně ústila na povrch pod patou skály, již jsem objevil pouhou náhodou, když jsem osekával větve pro milíř, v němž jsem páčil dřevěné uhlí. Mám důvod přisuzovati všechny takové šťastné náhody Prozřetelnosti, ačkoliv musím uznat, že mi Prozřetelnost přispěla vždy teprve tehdy, když jsem jejího zásahu nejvíce potřeboval a sám se on přičinil neúnavnou prací. Než budu pokračovat, objasním ještě, proč jsem vyráběl dřevěné uhlí.

Bál jsem se rozdělávati oheň v blízkosti obydlí, ale nemohl jsem žíti bez chleba a vařeného masa. Pálil jsem tedy v lese dřevo v hromádách přikrytých drnem a hlínou, jak jsem to vídal doma. V takovém milíři krásně zuhelnatělo. Potom jsem zhasl milíř a dřevěné uhlí nanosil domů, abych ho mohl užiti, aniž mne prozradí kouř, vystupující z namnoze vlhkého dříví. Tolik jen mimochodem.

Jednou při osekávání strůmku jsem zpozoroval pod skalou pod silnou větví podrostu jakousi jamu. Zvědavost mne hnala dovnitř a tu jsem objevil dosti prostornou jeskyni, v níž jsem se mohl zpřima

postavit. Musím se však přiznati, že jsem byl rychleji venku, než jsem do ní vlezl. Jeskyně se totiž táhla do hloubky a ve tmě pozadí jsem náhle spatřil dvě velké svítící oči jakéhosi tvora. Čert, člověk, drak? Kdopak ví! V takové chvíli uvěříte pohádkám. Oči se třpytily jako dva uhlíky v přímém dopadajícím světle z vchodu do podzemí.

Sebral jsem všechnu odvalu a s jistotou Boží všudypřítomnosti jsem pomalu a opatrně postupoval do chodby. Zapálenou louč jsem držel nad hlavou. Kdo popíše můj údiv, když jsem spatřil na zemi ležícího prastarého ohromného kozla v posledním tažení! Umíral tu sešlostí věkem.

Rýpl jsem do něho, chtěje se přesvědčiti, podaří-li se mi zvíře vyhnati z jeskyně. Kozel se pokusil vstát, ale neměl již ani tolik síly, aby zdvihl zadek na obě nohy. Pomyslel jsem si: Ať si tu leží! Když polekal mne, může polekati každého divocha, který sem snad náhodou vstoupí. Pokusím se zachovati jej při životě.

Oddychl jsem si po tomto překvapení a prohlížel dále jeskyni. Byla menší, než jsem se domníval. Měřila asi čtyři metry v průměru, ale neměla ani čtvercový, ani kulatý půdorys. Byla to jen docela nepravidelná díra pod skalou. Nevyhloubily ji lidské ruce, stvořila ji sama příroda. Při bedlivější prohlídce mi neušel otvor v jejím nejzazším koutě. Byl tak malý, že jsem musil lézt po ruce a po nohou, abych se dostal aspoň několik metrů hlouběji, ale tato chodbička se ztrácela v hlubinách, a poněvadž jsem neměl svíčku, vzdal jsem se prozatím dalšího zkoumání. Zítra se sem vrátím se svícemi a křesadlem muškety, z něhož jsem zhotovil jakýsi zapalovač.

Nazítří časně ráno jsem stál před jeskyní, opatřen šesti znamenitými svícemi, vyrobenými z kozího loje. Za ústím podzemní chodbičky jsem lezl deset metrů po kolenou do jámy, o níž jsem nevěděl, kde a jak končí. Byl to odvážný podnik vzhledem k tomu, že jsem se mohl co chvíli zřítit do nějaké neznámé hlubiny a zemřít tam. Pak se strop náhle zvyšoval a po několika dalších krocích se přede mnou otevřela síň, vysoká nejméně sedm

metrů. Nikdy v životě jsem neviděl tolik přirozené nádhery jako zde. Strop a stěny černé jako uhlí odrážely v milionech jiskrných odrazů paprsky světla mých svíček. Chvíli jsem myslel, že strop je pokryt diamanty, pak se mi zdálo, že vidím jiné ohnivě rudé a zlaté drahokamy, a konečně jsem uvěřil, že hornina stěn a stropu prorůstá žilkami a krystaly ryzího zlata.

Překrásná jeskyně! – říkám si. Nejhezčí, jakou si dovedu představit! Tmavá jako hrob, ale docela suchá. Na zemi chrastí drobné kaménky, zdá se, že ponenáhlu stoupá, ale není tu žádný nepříjemný plaz a žádný odporný živočich. Stěny jsou také suché a se stropu nekape voda. Jisté nesnáze mi působí těsný vchod, ale i to je konečně v pořádku. Alespoň je tu bezpečno.

Takovou skrýši jsem si již dlouho přál, mám radost, že mi náhoda pomohla. Teď sem přenesu věci, o které se nejvíce bojím. Nejdříve ovšem skladiště zásobních zbraní a střelivo. Prach, hlavně střelný prach, a potom dvě brokovnice a tři muškety. Doma ve srubu jich nechám pět, ty, které jsem zastrčil jako děla do ohrady. Mohu je přece kdykoli vyjmout.

Když jsem za několik dní stěhoval zbrojnici, otevřel jsem mokré soudek prachu, vylovený na pobřeží. Shledal jsem, že voda pronikla jenom vrchní vrstvou do hloubky asi patnácti centimetrů, kde střelný prach ztvrdl na kámen a vytvořil zpečenou skořápku. Uvnitř pak zůstal neporušen. Vyschl dokonce velmi krásně za ta dvě desetiletí, a když jsem jej vysypal, odhadl jsem jeho váhu na šedesát liber. Příjemný objev v tak neklidné době! Dopravil jsem jej do nové jeskyně a ve srubu zůstala jenom nejnutnější zásoba tří nebo čtyř liber. Také olovo a kulky jsem uschoval zde.

Připadal jsem si nyní jako starý obr, o nichž pohádky a pověsti vypravují, že žili v jeskyních a skalních děrách, kde na ně nikdo nemohl. Kdyby mne honilo pět set a tisíc divochů, nikdy mne nenajdou, a kdyby, neodváží se útoku, neboť je mohu postřílet jednoho po druhém.

Staříčký kozel posel příštího dne u vchodu do jeskyně, kam se s posledním vypětím sil dovlekl. Nechtěje ho tahati ven, vykopál jsem v její předsíni hlubokou jámu a tam jsem kozla pohřbil.

Dvacátý třetí rok mého pobytu na ostrově ubíhal v pokoji a míru při neustálé práci. Kdybych měl záruky, že mne divoši nevyruší, byl bych se mohl zavázati, že zde milerád strávím zbytek života, až do chvíle, kdy ulehnu a zemru jako ten kozel v jeskyni. Čas mi nyní ubíhal příjemněji než dříve, neboť jsem vynalezl rozličné zábavy a hříčky pro kratochvíli a rozptýlení. Polo se naučil mluvit důvěrně, článkovaně a zřetelně a rád jsem ho poslouchaval. Měl příjemný hlas a nahradil mi z nedostatku lidské bytosti alespoň trochu rozhovory, které člověk zvláště po dlouhé osamělosti rád vede. Ovšem, neuvažoval, nemyslel a opakoval jen naučené věty, ale mně to stačilo. Žil se mnou dvacet šest let, a jak dlouho žil po mém odchodu z ostrova, nevím, ale Brazilci říkají, že se papouškové dožívají nezřídka i více než jednoho sta let. Snad žije ještě dnes a volá ubohého Robina Crusoe! Nepřeji nikomu, aby přijel na ostrov a slyšel ho. Myslel by jistě, že tu skřehotá čert.

Také můj pes mi zpříjemňoval pobyt. Měl mne rád a žil se mnou celých šestnáct let jako dobrý druh a přítel. Potom posel také sešlostí věkem. A co kočky? Ty se množily tak, že jsem je musil odstřelovat, aby mi nesežraly všechny zásoby. Když obě staré pošly, musil jsem mnoho mladých vyhnat a honil jsem je ustavičně. Rozutekly se po lesích, zdivočely a vídal jsem je často na pochůzkách ostrovem. Byli to jediné kočkovité šelmy v této zemi. Ponechal jsem si jenom dva nebo tři miláčky, ale i jejich mláďata jsem topil, aby nezamořila celý ostrov.

Kromě těchto zvířat jsem choval doma obyčejně tři kůzlata, která jsem učil žráti z ruky, a později jsem svůj zvěřinec obohatil ještě o dva papoušky. I ty jsem naučil mluvit, volali také „Robine Crusoe!“, ale ani hlasem, ani učelivostí se nerovnali Polovi. Snad jsem jim věnoval méně času a péče.

Tu a tam se mi podařilo uloviti živého mořského ptáka. Doma jsem mu ostříhal křídla, aby neuletěl, a nyní jsem choval již několik druhů těchto štíhlých a krásných pernatců. Nevím však, jak se jmenovali.

Tyčky, kolíky a větve, jež jsem zasázel před vnější hradbu, bujely a vyrostly tak, že před mým obydlím vznikl hustý háj, v němž si moji

ptáci postavili hnízda a poletovali s jednoho stromu na druhý, křičíce a zpívající od rána do večera. I tato divoká čeládka mne bavila a líbila se mi, měl jsem ji rád, a kdyby nebylo hrozby předvídaného, ale neočekávaného vpádu divochů na ostrov a jejich ponurých hostin na pobřeží, nebylo by mi tu chybělo docela nic k dokonalému štěstí.

Osud však tomu chtěl jinak a nebude proto škodit lidem, kteří čtou tuto knihu, poznají-li na mém příkladu, že zlo, kterému se nejvíce vyhýbáme, stává se často řízením Prozřetelnosti nástrojem našeho vysvobození a vykoupení ze všech smutků a běd, do nichž jsme vlastní vinou upadli.

Nic nedokazuje tuto pravdu tak přesvědčivě jako příhody, které jsem prožil v několika posledních letech svého pobytu na ostrově.

Nastal prosinec mého třiadvacátého roku na ostrově a s ním opět doba žní. Pracoval jsem na poli od časného rána až do soumraku. Jednou, ještě před rozedněním, mne zarazilo světlo, svítící na pobřeží. Asi dvě míle daleko ode mne hořel velký oheň, a to na cípu na mé straně ostrova. Překvapen i zarmoucen, zastavil jsem se v háječku před srubem, neodvažuje se vyjít na volné prostranství, aby mne ti karibští Indiáni neviděli. Ale strach o pole byl větší. Obával jsem se, že divoši na svých toulkách ostrovem objeví obilí a potom mne budou hledati tak dlouho, až mě naleznou. Vrátil jsem se tedy rychle do srubu, vytáhl za sebou žebřík a připravil se uvnitř k obraně.

Nabil jsem všechny muškety, pušky a bambitky, poprosil Boha, aby mne nevydával do rukou těchto barbarů a očekával jsem jejich příchod, jsa rozhodnut brániti se do posledního dechu. Čekal jsem na ně dvě hodiny, hoře netrpělivostí. Ale když nepřicházeli a nepřicházeli, toužil jsem po přesnější zprávě o jejich počínání na ostrově.

Nemohl jsem nikoho poslati na výzvědy a sám jsem se nesměl hnouti ze srubu. Čekal jsem tedy dále, přemýšleje, jak se zachovati. Čas ubíhal a nejistota vzrůstala, až konečně má trpělivost praskla. Nemohl jsem zůstávati v takové nevědomosti a proto jsem se vyšplhal po žebříku na skalní stěnu za srubem.

Dospěv na temeno pahorku, ulehl jsem na břicho a rozhlížel se dalekohledem po krajině i pobřeží.

A viděl jsem! Okolo nevelkého ohně sedělo devět nahých divochů. Poněvadž slunce již pražilo jako výheň, nepřihazovali na oheň proto, aby se ohřáli, nýbrž proto, aby si upekli barbarskou pečení z lidí, které přivezli živé či mrtvé.

Na písčíně opodál ležela dvě kanoie a divoši zřejmě čekali již jenom na příliv, aby je pohodlně dopravili na vodu a mohli odplouti. Tito první Indiáni, kteří přišli hodovati na mé pobřeží, mne uvrhli do strašného zmatku. Ale uklidnil jsem se brzy, uváživ, že jejich příchod i odchod závisí toliko na přílivu a odlivu a na ničem jiném. Nastane-li příliv, mohu kdykoli bez obav vyjít z tvrze, neboť i když meškali při odlivu na ostrově, s přílivem odplují.

Můj předpoklad se vyplnil. Jakmile příliv vrcholil a začínal se obracet, naskákali všichni do člunů a odpádlovali. Celou hodinu před odchodem však křepčili a tancovali, netušíce, že je pozoruji dalekohledem. Jakmile odrazily jejich štíhlé čluny od břehu, opásal jsem se mečem, opaskem s dvěma bambitkami, na ramena jsem si hodil dvě muškety, nabité drobným olovem, a zaujal opět pozorovatelské stanoviště na pahorku. Tentokrát mi cesta nahoru trvala dvě hodiny, neboť břímě těžkých zbraní mne příliš unavovalo. Dalekohled mi ukázal pět kanoí, ujíždějících daleko na moři k vzdálené pevnině. Větší skupina hrozných hodovníků hodovala asi za lesíkem, který mi je zakrýval. Kráčel jsem pomalu na břeh, připravuje se na ošklivou podívanou. A opravdu, kolem dvou ohnišť se povalovaly kosti a kusy lidských těl v tratolištích uschlé krve. Tu mne jal prudký hněv a přísahal jsem, že zničím každou bandu lidožroutů, která připluje na můj ostrov za příšerným hodokvasem, a neleknu se ani stonásobné přesily.

Od toho dne uplynulo patnáct měsíců, než jsem opět objevil na pobřeží divochy. Snad tu byli jednou nebo dvakrát, ale neslyšel jsem je, a možná, že zde nepobyli dlouho. Ale v květnu, ve dvacátém čtvrtém roce mého vyhnanství, došlo ještě k jinému podivnému setkání.

Asi uprostřed máje – můj ubohý dřevěný kalendář, na němž jsem stále ještě vyřezával vroubky a vruby, pravil, že je šestnáctého –
dul celý den silný vítr, přinášející jednu bouři za druhou. Blesky se křižovaly pod olověnou oblohou a hrom vyplňoval rachotem širé prostory nad ostrovem i oceánem. Rozjímal jsem právě nad biblí, sedě u stolu ve srubu, když mne najednou vyrušil jasný výstřel, rána z ručnice, která padla, jak mi sluch řekl, kdesi na pobřeží pod pahorkem.

To bylo zcela jiné překvapení, srdce mi poskočilo nadějemi, ale vzápětí přestalo bít obavami. Kde se střílí z ručnic, tam jsou jistě běloši, pomyslil jsem si a spěchal, nedbaje nepřízně počasí, na vrcholek nad srubem. Sotva jsem se rozhlédl, zablesklo se u břehu a za půl minuty třeskla opět rána a to v místech, kam mne kdysi zahnal proud. Nyní jsem poznal zřetelně, že to jsou dělové rány.

„Loď v tísní!“ blesklo mi hlavou. „Snad jsou tu dokonce dvě lodi a jedna volá druhou na pomoc!“ Pomyslil jsem si však také, že já jim nemohu pomoci, kdežto oni mně ano. A jednal jsem: za chvíli tu ležela velká hromada dříví, slámy, suchých větví a jiných hořlavin, a než se kdo nadál, vzplanul na temeni pahorku vysoký a jasný oheň, rozdmýchaný větrem. „Pluje-li tam na vzedmutém oceánu loď, a jsou-li na ní lidé, uvidí oheň,“ říkám si a vtom již zní s moře nová rána z děla a opět záblesk a nová rána a ještě jeden výstřel, druhý, třetí a mnoho jiných, všechny z téhož místa, pak z větší dálky a ještě dále, až konečně slábly a dozněly.

Ráno se vyjasnilo, obloha byla modrá a ovzduší křišťálově průzračné. Daleko na obzoru, již pod horizontem, východně ostrova se bělala plachta. Nevím určitě, snad to byla plachta! Ani můj dalekohled mi ji už nemohl ukázat jasně. Příliš daleko!

Celý den upírám oči do dálky na záhadný bělavý předmět. Nepohybuje se, nemění místo. Snad zakotvená loď, možná, že loď na skalisku? Musím zvědět pravdu. S puškou v ruce letím k jižnímu pobřeží, ke skalám, kde mě kdysi vyvrhlo moře. A hle: před mýma očima, k mému nesmírnému zármutku, trčí z moře vrak lodi hozené na skryté skalisko – na totéž skalisko, jež jsem našel při vyjíždě člunem, podmořské bradlo, které zmírňovalo

prudkost proudu a vysvobodilo mě kdysi z beznadějného a zoufalého postavení.

Takový je běh věcí! To, co jednoho zachrání, zničí druhého. Tento pohled naplnil mou duši nevyslovitelnou touhou. „Ach, proč tu nezůstal jeden, proč ne dva... ne, nikoli, proč se nezachránil jeden jediný člověk na tento pustý ostrov! Proč se neuchýlil ke mně, abych měl aspoň jednoho druhu v samotě!“ Za čtyřiaadvacet let života na ostrově jsem ani jednou necítil tak silnou touhu po zpřízněné lidské bytosti, ani jednou jsem nelitoval tolik jako nyní, že tu nikoho nemám.

Nu, není mi souzeno! Snad jim to zakazoval jejich osud, snad mně můj, snad všem náš společný úděl. Do poslední hodiny svého pobytu na ostrově jsem se nedověděl, zda se z této lodi zachránila jediná duše. Několik dní po těchto vzrušujících okamžicích vyplavilo moře – snad proto, aby ještě prohloubilo mou samotu a zármutek – mrtvolku utopeného chlapce. Ležela na písku na konci ostrova nedaleko vraku. Hošík měl na sobě modrý námořnický kabátek, krátké plátěné kalhotky a modrou košilku – avšak nic, co by dokazovalo jeho totožnost nebo alespoň národnost. V kapse měl dva piastry a dýmku. Tato upomínka mi byla desetkrát milejší než cokoli jiného.

Moře i větry se opět uklidnily a měl jsem tisíc chutí plouti s člunem k vraku. Nepochybuji, že naleznu v lodi mnoho užitečných věcí. Ale to není nejdůležitější. Možnost, že tam naleznu živou bytost, někoho, komu bych mohl zachránit život, mne žene neodolatelně k vraku. Jakou vnitřní posilou a útěchou by pro mne byla záchrana jiného člověka! Musím se odvážiti plavby k lodi, nemohu odolati nutkání. Nepudí mě tam zvědavost, ale srdce, jakási tajemná ruka mne vleče, abych uposlechl vnitřního hlasu.

Tyto pocity na mne doléhaly tak silně, že jsem se ihned rozběhl zpátky ke srubu a připravil se k plavbě. Odnesl jsem do člunu chléb, pitnou vodu, kompas, láhev rumu, košík hroznů a jiné nezbytnosti pro všechny případy. Na břehu jsem vylil vodu z lodi, uložil do ní přinesené věci a spěchal pro ostatek. Původní malou

zásobu jsem doplnil rýží, kozím mlékem, sýrem, několika bochníčky chleba a ještě jedním džbánem pitné vody. Také slunečník jsem vzal s sebou. To vše jsem v největším poledním parnu složil do člunu a potom jsem odrazil, prose Boha, aby mě doprovázel a chránil.

Vesloval jsem podél břehu až na konec severovýchodní části ostrova. Odtud jsem se chtěl pustit k vraku. Pozoroval jsem oba prudké mořské proudy, ženoucí se po obou stranách ostrova, a vzpomínka na nebezpečí, kterému jsem již jednou bezmála podlehl, ubírala mi odvahy. Jakmile se mě zmocní kterýkoli z těch proudů, zažene mě daleko na moře, snad dokonce z dohledu ostrova, a při trochu silnějším větru a vlnobití se tato chatrná lodička docela jistě převrátí.

Tyto úvahy mě odvracely ponenáhu od mého předsevzetí. Pro uklidnění jsem zavedl člun do zátoky, vystoupil na břeh, usedl na nízký pahrbek a oddal se svému zmatku, nemoha stále ještě rozhodnouti boj mezi strachem a přáním. Začínal příliv a napadlo mne, že bych si měl odněkud s výše prohlédnutí oba proudy při stoupajícím moři. Když mě jeden z nich zažene od ostrova, snad se mohu druhým proudem vrátit na druhé pobřeží? Šel jsem tedy pomalu na nedaleké návrší, s něhož jsem přehlédl oba proudy i působení přílivu na ně. Poznal jsem ihned, že se plavba k vraku podaří, jestliže nevypluji z proudu k severnímu pobřeží, neboť tento proud se dotýkal břehu u výběžku přede mnou. Tato pozorování mě povzbudila a rozhodl jsem se časně ráno se začínajícím novým přílivem vyrazit. Noc jsem strávil v člunu pod námořnickým pláštěm.

Nazítří za úsvitu jsem vplul do proudu, který mě rychle unášel k východu. Nebyl tak prudký, aby mě zbavil vlády nad kormidlem, a proto jsem po krátké plavbě zamířil přímo k vraku. Za další dvě hodiny jsem byl u cíle.

Lod', postavená zřejmě ve Španělsku, skýtala smutnou podívanou. Seděla pevně s přídílí vklíněnou mezi dvě skaliska. Zád' a kajuty se zbortily a rozsypaly nárazem, také hlavní a přední stožár se zlomily u samé paluby, ale čelní stěžeň a výbok příliš neutrpěly.

Když jsem se blížil k vraku, zaštěkal na palubě pes a zavyl, jakmile jsem naň zavolal. Vzápětí skočil do moře a plul ke mně. Vzal jsem jej do člunu. Vida, že zmírá hladem a žízní, nasýtil jsem ho koláčem a pes jej sežral hltavě jako vlk, jenž hladověl čtrnáct dní ve sněhu. Potom jsem dal ubohému zvířeti vodu.

Troskami na palubě jsem došel ke kuchyňskému nástavku, kde leželi dva mrtví muži v těsném objetí. Zadusili se pravděpodobně v přívalu vln, které na ně vrhlo rozbouřené moře po ztroskotání lodi. Nikde jsem nenalezl ani stopy života, nikdo tu nedýchal, nikdo tu nežil a také všechno zboží se zkazilo. Hluboko v trupu, zpola pod vodou, leželo několik velkých sudů. Nevím, co obsahovaly, neboť jsem je pro jejich velikost nemohl vytáhnouti. Potom jsem našel několik beden, patrně s věcmi námořníků, a dvě z nich jsem odnesl do člunu, aniž jsem se podíval, co v nich je. Později jsem z jejich obsahu usoudil, že loď měla na palubě velké bohatství a plula asi z Buenos Aires anebo z ústí Rio de la Platy v Jižní Americe podél brazilských břehů do Havany v Mexickém zálivu a snad mířila až do Španělska. Ale její drahocenný náklad nemohl nyní prospěti nikomu na světě, ani mně! Také osud její posádky mi zůstal do smrti nejhlubším tajemstvím.

V kapitánově kajutě se povaloval asi dvacetigalonový soudek likéru, několik mušket a roh se čtyřmi librami prachu. Pušek jsem nepotřeboval a proto jsem je tam nechal, ale soudek likéru, střelný prach, kleště a lopatku na příkládání jsem odnesl do člunu. Několik maličkostí mě nesmírně potěšilo. Byly to dva mosazné kotlíky, měděný hrnec na vaření čokolády a rošt na pečení.

S tímto nákladem jsem odplul, ježto se příliv již obracel, a pozdě v noci jsem šťastně přistál u břehu. Přemožen únavou a vyčerpáním, usnul jsem ihned ve člunu a teprve ráno jsem ukládal přinesené věci do nové jeskyně, neboť jsem je nechtěl odnášet až do tvrze. Po snídani jsem náklad podrobně prohlédl. Soudek obsahoval rum nevalné chuti, nikoliv tedy jamajský nebo brazilský. Zato obsah obou námořnických kufrů mě potěšil jako nejkrásnější dar. První kufr obsahoval hezkou skříňku s několika lahvemi ozdobenými stříbrem, plnými nejjemnějších likérů, dvě sklenice chutného

z cukernatělého ovoce, neporušeného mořskou vodou, několik krásných košil, půl druhého tuctu bílých plátěných kapesníků a několik barevných šátků na krk. Kapesníky jsem přivítal s úsměvem, neboť mě chladily, když jsem si jimi v parných dnech osušoval obličej. Na dně kufru ležely tři velké váčky plné piastrů; celkem tisíc jedno sto mincí. V jiném sáčku bylo šest zlatých dublonů a několik tyčinek ryzího zlata o váze nejméně půl libry.

Druhá bedna náležela asi některému dělostřeleckému pomocníkovi, o čemž svědčily téměř bezcenné šaty a dvě libry velmi jemného střelného prachu do brokovnic. Tato plavba mi tedy vynesla velmi málo. Nepočítám zlato a peníze; to pro mne nyní nemělo pražádnou cenu a celé toto bohatství byl bych milerád dal za dva nebo tři páry pořádných bot a ponožek. Hovořím-li o botách, musím připomenout, že jsem dva páry zul oběma mrtvým námořníkům v kuchyni a jiné dva páry střevíců jsem našel v kajutě. Vlastník druhého kufru byl očividně chudý člověk, neboť všechny jeho úspory činily toliko padesát piastrů, zabalených v šátku na dně kufříku.

Malé jmění, nalezené ve vraku, jsem uložil v jeskyni k penězům, zachráněným z naší lodi. Škoda však, že zadní část lodi nezůstala neporušena! Myslím, že bych byl mohl několikrát naložit lodičku nejvzácnějším zbožím i penězi. Takto však nemělo smyslu vracet se ještě jednou k prázdnému vraku, a proto jsem brzy pádlolval podle břehu do přístavu a domů.

Nyní jsem odpočíval v spokojenosti, kterou dlouho nic neporušilo. Staraje se o velkou domácnost, měl jsem ustavičně ruce plné práce a nikdy jsem se nenudil. Z opatrnosti jsem nevycházel příliš daleko od domu, ale zato jsem častěji stával na kopci a hleděl na moře i na krajinu pode mnou. Na východním cípu ostrova, kam divoši nikdy nepřišli, jsem tak úzkostlivě nedbal opatrnosti jako v jiných jeho částech, a proto jsem se tam také procházel bez těžkých zbraní a množství střeliva, které mi svou vahou ztrpčovalo každou cestu.

Uplynuly další měsíce. Má nešťastná hlava, která mi neustále připomínala, že jsem na světě jenom proto, abych sám sobě činil všelijaká příkoří, vymýšlela po celé dva roky plány úniku z tohoto ostrova. Často se mi chtělo plouti někam jinam, a kdybych byl měl člun, v němž jsem uprchl ze Salehu, nevím, na jakou dalekou a pošetilou plavbu bych se byl vydal. Můžete na mne hledět jako na odstrašující příklad člověka posedlého věčnou nespokojeností s místem, kam jej osud postavil.

Kterési deštivé noci v březnu, v pětadvacátém roce mého pobytu na ostrově, jsem ležel jako obyčejně ve visuté rohoži, ale nespal jsem. Celou noc jsem oka nezamhouřil, ačkoli mi nic nechybělo, byl jsem zdrav i spokojen a necítil jsem ani duševní, ani tělesné nevolnosti. Člověk by se marně snažil vystihnouti všechny myšlenkové pochody, které mu v takové bezesné noci projdou myslí, ale té noci jsem si vypravoval příběh svého života od první minuty, kdy mě vlny hodily na břeh, až do posledního dne.

Uvažoval jsem také o povaze divochů a o jejich zvycích. Kde asi žijí? Jak daleko jsou ostrovy či pevnina, odkud sem přicházejí? A proč bych nemohl jednou plouti já k nim, když oni bez nehod doplují ke mně? Nepřemýšlel jsem o tom, co bych tam dělal a co by ze mne zbylo, kdybych jim padl do rukou, ale soustředil jsem všechnu obraznost na možnost přeplouti v člunu na pevninu. Mé postavení se mi zdálo nejhorším, v jakém se člověk může octnouti, a moje malomyslnost mi našeptávala, že jenom smrt je horší. Kdyby se mi podařilo dosáhnouti pevniny, kdo by mi bránil plouti podle jejích břehů, jako jsem to učinil v Africe? Jistě bych i zde konečně doplul k nějaké osadě, k obydlené zemi, snad bych se setkal s evropskou lodí, která by mne vzala na palubu, a v nejhorším případě bych zemřel a má bludná životní pouť by skončila.

Teprve pozdě k ránu pozbyly tyto vzrušující myšlenky svých jasných obrysů. Celou noc mě udržovaly v polohorečkách a vyčerpávaly mě tou měrou, že jsem nakonec přece jen na hodinku usnul zdravým spánkem. Řekli bychom, že nyní bude sen

pokračovati tam, kde skutečnost přestala, ale chyba lávky! Nezdálo se mi nic takového. Můj sen vzal věc s docela jiné stránky!

Vycházím ze srubu jako obvykle a hledím na břeh. Tam jsou dvě pirogy a jedenáct divochů, kteří s sebou přivlekli ještě jednoho Indiána, aby ho zabili a snědli. Zajatec však náhle vyskočí a běží jak může k lesu, v němž hledá záchranu. Sen mi maluje, že prchá do mého háje před srubem a že se skrývá u mé ohrady. Vidím, že je sám, jeho pronásledovatelé zůstali kdesi daleko vzadu, a proto vylézám bez obav na ohradu, směji se naň, kynu mu přátelsky a povzbuzuji ho, aby se přiblížil. Indián kleká, jako by prosil o pomoc. Ukazuji mu žebřík a zvu ho, aby po něm vystoupil ke mně. Divoch poslouchá, odvádím jej do srubu a on se stává mým sluhou. V té chvíli však již také povídám: „Nu, teď se už mohu odvážit plavby na břeh! Bude to takové jako v Salehu. Tenhle chlapík bude kormidlovat, ukáže mi, kde máme přistát, kam jít pro potraviny, co činit, aby mě divoši nesnědli a čeho se musím stříci. To je dobré!“ řekl jsem si ještě a v té chvíli jsem procítl...

Má nevýslovná radost trvala ještě okamžik, ale ustoupila hlubokému zklamání, když jsem si uvědomil, že vše byl jenom sen. Zbytek noci jsem opět probděl ve velké malomyslnosti.

Čím déle jsem se ve dne zabýval tímto snem, tím zřetelněji jsem poznával, že mi přece jen naznačuje jisté východisko. Chci-li se pokusit o odchod z ostrova, musím si stůj co stůj opatřit divocha a to opravdu učiním nejlépe, vysvobodím-li některého jejich zajatce, odsouzeného k snědení. Jediná obtíž toho záměru tkvěla v nezbytnosti zaútočit sám na celou hordu, všechny je pobít a pak teprve zajatce zachránit. Takový zoufalý podnik by se mi snad ani nepovedl. Srdce se mi chvělo při pomyšlení na to krveprolití, i když běželo o mou záchranu. Ale po nekonečném tajném přesvědčování sebe sama, po námitkách a domluvách, po dlouhém sporu obou částí mé bytosti, přemohla horoucí touha po osvobození všechny ostatní důvody a umínil jsem si pevně, že si opatřím jednoho divocha, ať to stojí cokoliv. Musím si ještě vymyslet, jak to provedu. Dokud divoši nepřiplují na ostrov, nemohu vypracovati plán. Prozatím tedy budu na stráži a potom,

až připlují, ponechám ostatek náhodě. Arciže využiji dokonale první příležitosti, která se naskytne.

Chodíval jsem nyní často na výzvědy na rozličné úseky pobřeží, a ježto jsem míval mnoho zbraní, vracel jsem se vždy velmi unaven. Půl druhého roku mi neušlo nic, co se dělo na západním a jihozápadním konci ostrova, a teď, když jsem si tak toužebně přál viděti na moři řadu blížících se kanoí, nepřiplula, jako naschvál, ani jediná. Trápil jsem se tím a má odvaha mizela. Ale čím déle jsem čekal, tím více jsem toužil, a jestliže jsem se dříve vyhýbal každému setkání s ostrovany, teď bych se jim byl rád ukázal a vyhledal je.

Posléze se mi zdálo, že jeden divošský sluha nestačí. Nezkrotím pouze jednoho, nýbrž dva a tři a snad ještě víc. Až tu budou, donutím je hravě, aby udělali vše, co jim poručím, a postarám se, aby mi neublížili. Takové úvahy mi poletovaly hlavou jako jepice kolem lucerny. Žádná nepřezila dotyk skutečnosti.

Uplynulo osmnáct měsíců. Jednoho krásného jitra jdu spokojeně procházkou na pahorek nad srubem, a kdo popíše můj radostný údiv? Na písčině přede mnou leží pět pirog. Připluly, aniž jsem je spatřil, a nyní jsou již všichni divoši na břehu. V každé piroze připlulo pět až šest mužů. Tento počet mě mátl, neboť jak může jednotlivec, byť i dobře ozbrojený, napadnouti dvacet až třicet lidí? Sešel jsem ledy do tvrze, ulehl na ohradu a čekal, přemáhaje zmatek a nespokojenost.

Čekal jsem dlouho, připravuje se pečlivě k takovému útoku, jaký jsem si předsevzal. Ve vhodném okamžiku provedu rozhodný čin. Napínám sluch, aby mi neuniklo nejslabší hnutí, čekám dlouho a konečně praská má trpělivost jako obyčejně, opírám ručnice a žebřík o skálu a šplhám vzhůru na temeno hory. Ležím tak, aby neviděli ani mou hlavu. Dalekohledem pozoruji, co dělají. Nyní zapálili hranici, plameny šlehají do výše, divoši tančí kolem ohně. Jest jich třicet a maso k hostině leží připraveno u ohniště.

Nevím co pekli, ani co vařili. Myslil jsem, že již skončili hnusný hodokvas, ale vtom vlekou odkudsi ještě dvě oběti, dva nahé

ubožáky, a nesou je na porážku. Prvního okamžitě srazili k zemi kyjem či dřevěným mečem. Tak činívali vždycky. Několik divochů se vrhlo na oběť a neviděl jsem, co se s ní děje dále. Druhý zajatec čekal, až dojde na něho. Divoši si ho malý okamžik nevšíмали a on těžil bystře z jejich nepozornosti. Znenadání vyskočil a letěl neuvěřitelně rychle po písčině přímo ke, mně, přesněji řečeno k mému srubu.

Krev mi zledověla v žilách, když jsem spatřil, kam utíká, a že se ostatní dávají do divokého běhu za ním. První část mého snu se jistě splní. Zajatec prchá ke srubu a hledá útočiště v mém háji. Nemohu však očekávat, že se také druhá polovina snu splní tak nekrvavě, a proto čekám nehybně na svém pozorovacím stanovišti. Hle, co se stalo tam dole? Všichni divoši se vracejí k ohni a jen tři pronásledovatelé jsou mu v patách. On však letí na křídlech strachu o život a každou vteřinou zvětšuje svůj náskok. Vydrží-li jen půl hodiny, uteče jim.

Mne spadl těžký kámen se srdce!

Jak víte, mezi mou tvrzí a pobřežím ústí do moře potok, v němž jsem přistával s vorem. Uprchlík jej musí přeplouti, nemá-li býti chycen. Na štěstí říčka ho neznepokojila. Vrhł se do ní po hlavě, ačkoli ji příliv naplnil až nad břehy, potopil se, za chvíli vyběhl na protější břeh a běžel dále s nezmenšenou silou i rychlostí. Dva pronásledovatelé jednali jako on a přepluli říčku, kdežto třetí, zřejmě neplavec, zůstal na druhém břehu a díval se za svými druhy. Pak se vracel pomalu k táboru, čímž si zachránil život.

Oba pronásledovatelé pluli pomalu, a než vyběhli na břeh, uprchlík již vbíhal do mého lesíka. Nyní jsem se vzmužil. Vhodný okamžik se přiblížil a já, dík Prozřetelnosti, získám sluhu, druha i pomocníka, vděčného za záchranu života.

Utíkám do srubu, беру obě ručnice, opřené o skálu, vybíhám rychle na pahorek a odtud spěchám nejkratší cestou dolů k pobřeží, abych zastoupil cestu oběma pronásledovatelům. Při tom jsem povzbuzoval uprchlíka hlasitým křikem. Ten se ohlédl a poděsil, vida mě. Naznačoval jsem mu rukou, aby se nebál a šel ke mně. Zatím již doběhl první pronásledovatel tak blízko, že jsem ho

bez rozmyšlení napadl obrácenou puškou a srazil úderem pažby. Nechtěl jsem střílet, abych neupozornil smečku na břehu, ačkoli to byla zbytečná opatrnost. Druhý divoch viděl, jak jsem naložil s jeho druhem a zastavil se, nevěda co činiti. Kráčel jsem pomalu k němu s puškou připravenou k ráně. Také on šel blíže, a když stál přede mnou na dolet šípu, viděl jsem, že zdvihá luk a chce střílet. Musil jsem vypálit první ránu a kulka jej zasáhla tak, že ihned klesl do trávy.

Ubohý uprchlík se zastavil, spatřil oba své nepřátele na zemi a stál jako socha, neboť lomozná rána z pušky jej poděsila tak, že by se v něm byl nikdo krve nedořezal. Nehýbal se ani dopředu, ani dozadu, ačkoli chvilkové trhání údů dokazovalo, že má tisíc chutí vzítí ještě nyní nohy na ramena.

Zavolal jsem na něho, kynul mu přátelsky a naznačoval mu, aby se nebál a přišel ke mně. Opravdu, rozuměl mi a učinil několik kroků vpřed, ale pak se opět zastavil, zase učinil krok a opět stál. Viděl jsem, že se chvěje jako list. Myslil, že ho zabiji, jako jsem zabil oba jeho pronásledovatele. Povzbuzoval jsem ho všemožně, domlouval jsem mu a vábil ho, a on se poma lu krok za krokem přibližoval, zastavuje se nerozhodně po každých dvou nebo třech krocích. Konečně si klekl na znamení díků za záchranu života a nebál se mě již. Než ke mne došel, poklekl ještě několikrát.

Úsměvy, přívětivé pohledy a přátelské posunky řekly mu výmluvně, že s ním smýšlím dobře. Přišel až ke mně, klekl na obě kolena, políbil trávu přede mnou, vzal mé za nohu a položil si ji na temeno hlavy. Myslím, že mi tím naznačoval své poddanství. Zdvihl jsem ho, ale zatím co jsem mu ještě domlouval, pohnul se jeden z těch dvou, které jsem srazil k zemi, a obrátil mou pozornost na sebe. Upozornil jsem na něho svého nového druha. Ten se vzrušil a pronesl několik slov, která mi zněla rajskou hudbou, ačkoli jsem jim nerozuměl. Nemohl jsem se tak rychle přenést přes první dojem, který ve mně vyvolala lidská řeč, neboť po dvaceti pěti letech mlčení jsem po prvé slyšel jiný hlas, nežli svůj vlastní.

Nemohl jsem se však oddávati dojmům. Divoch, ležící na zemi, se již posadil, což mého druha nesmírně poděsilo. Namířil jsem pušku na sedícího, jako bych jej chtěl zastřeliti. Ale uprchlík mě požádal pohybem, abych mu půjčil meč, který se mi houpal po boku. Vyhověl jsem mu. Sotva že jej zachráněný Indián sevřel v ruce, běžel k svému pronásledovateli a sťal ho jedinou ranou. Jeho obratnost a síla mne překvapily, zvláště když jsem uvážil, že tito domorodci neznají mečů a neučili se zacházeti sečnou zbraní. Teprve později jsem se dověděl, že vyrábějí z tvrdého dřeva těžké a velmi ostré palaše, kterými dovedou v boji utnouti nejen hlavu, ale i ruku až u ramene. Když zabil svého pronásledovatele, přišel ke mně a smál se vítězoslavně. Meč položil s utátou hlavou nepřítele přede mne na zemi.

Nejvíce se však podívoval způsobu, jakým jsem zabil druhého Indiána. Prosil mě znamením, abych mu dovolil přiblížiti se k zastřelenému, načež jej obrátil na jeden bok, pak na druhý a prohlížel otvor vyražený střelou. Muž měl uprostřed prsou dosti velkou ránu, krvácející však jenom nepatrně. Divoch již nedýchal. Můj druh mu odňal luk i šípy a vrátil se ke mně. Vydali jsme se na cestu do srubu. Když jsem mu naznačil, aby šel za mnou, ukazuje stále rukou na divošský tábor na pobřeží, pochopil, že by nás jeho nepřátelé mohli pronásledovati a že je třeba uchýliti se někam do bezpečí.

Než jsme se vzdálili od obou mrtvých, naznačil mi ještě, že bychom je měli zahrabati, aby je jejich druhové nenalezli. Dal se ihned do práce, vyhrabal rukama dosti velkou jámu v písku a v době kratší čtvrt hodiny zahrabal oba padlé. Potom jsem jej odvedl do jeskyně na nejvzdálenějším cípu ostrova a nikoli do mého srubu. Tak jsem sám zabránil tomu, aby se vyplnila i druhá polovina mého snu.

V jeskyni jsem ho nakrmil chlebem a svazečkem hroznů. Také vodu obdržel, neboť potřeboval osvěžení po příhodách, které v uplynulých dnech zažil. Ukázal jsem mu, kam si má lehnouti, a za chvíli již opravdu tvrdě spal pod mým prostěradlem na balíku rýžové slámy.

Mně se ten chlapík líbil! Nebylo mu více než dvacet šest let a jeho tvář obrazila jakousi směs divošské mužnosti i evropské jemnosti, která vynikla nejvíce, když se smál. Měl dlouhé, černé a hladké vlasy, vysoké i široké čelo. Lesklé oči svítily živostí. Nebyl docela černý. Hnědá barva jeho pokožky však nepřipomínala ani trochu žlutohnědou kůži Brazilců, Virgiňanů a jiných jihoamerických kmenů, jichž zabarvení působí často nepříjemně. Viděl jsem v jeho pleti spíše jakýsi olivový nádech. Kulatý obličej nepostrádal jisté krásy, neboť drobný, ale nikoli plochý nos, hezky řezaná ústa, tenké rty, krásné bělostné zuby a příjemný tvar očí neporušovaly souměrnost celku.

Pozoroval jsem ho, když spal, a zdálo se mi, že spí jenom na půl oka. Probudil se asi za hodinu a vyšel z jeskyně do ohrady, kde jsem právě dojel kozy. Přiběhl ke mně, položil se přede mnou na zem a dokazoval mi znovu svou oddanost. Rozuměl jsem některým jeho posunkům, ale byl bych se s ním přece jenom raději domluvil slovy. Proto jsem naň ustavičně mluvil, doprovázející slova vhodnými pohyby nebo znameními. Nejdříve jsem mu vpravil do hlavy, že jsem ho nazval Pátkem, poněvadž jsem ho v pátek zachránil, a to jméno mu zůstane na památku. Potom se naučil říkati „pane“ a dlouho myslel, že to je moje jméno, konečně jsem ho naučil říkati „ano“ a „ne“. Zároveň jsem mu vysvětlil, co tato slůvka znamenají. Po této zábavě jsem nalil mléka do dvou nádob, do obou jsem nadrobil chléb a jedl jsem z jednoho hrnce, pobízející Pátka, aby jedl z druhého. Nedal se dlouho pobízeti, snědl hltavě vše, co dostal, a naznačoval mi, že to bylo dobré.

Zůstal jsem s ním celou noc a když se rozednilo, naznačil jsem mu, aby mě následoval. Posunky jsem mu také slíbil oděv, neboť byl nahý, jak ho Pánbůh stvořil. Na zpáteční cestě se zastavil u místa, kde zahrabal své dva nepřátele, a chystal se je vyhrabati. Ten ubožák je chtěl upéci a sníst!

Předstíral jsem hněv a hnus, ukazoval jsem mu, jak se mi zdvihá žaludek, a konečně jsem mu nařídil, aby ihned odešel od hrobu. Poslechl na slovo a šel za mnou. Vystoupili jsme na vrchol kopce

nad srubem, abychom viděli, zdali jeho nepřátelé již odpluli. Dalekohled mi ukázal opuštěné pobřeží, na němž daleko široko nebylo stopy po člověku. Divoši zřejmě odpluli, zanechávající své dva druhy jejich osudu. Nepokusili se je ani hledat.

Tato prohlídka břehů mě však neuspokojila. Můj úspěch v boji s divochy mi dodal odvahy a vzápětí vzrostla i má zvědavost. Nyní jsem chtěl vědět, co dělali a zdali se neskrývají v pobřežním lesíku. Vyzval jsem Pátka, aby mě následoval. Dal jsem mu meč do ruky, luk a toulec se šípy, na rameno jsem mu pověsil jednu těžkou pušku, kdežto sám jsem si vzal dvě, a takto ozbrojeni vydali jsme se na místo, kde divoši rozdělali oheň.

Když jsme došli na pobřeží, krev mi stydla v žilách při pohledu na zbytky vítězné hostiny, kterou tu pořádali na účet svých poražených nepřátel. Kolem ohniště se povalovaly tři lebky, pět rukou a hnáty z několika nohou, mimo jiné zbytky koster. Pátek mi vypravoval, že přivezli čtyři zajatce, aby je tu snědli. On sám měl býti čtvrtou jejich pečení.

Rozkázal jsem mu, aby sebral všechny pozůstatky, uložil je na hromadu a spálil. Při tom jsem zjistil, že měl tisíc chutí snísti to, co zbylo z jeho druhů, ale zamračil jsem se hrozně a dal mu najevo, že ho zabiji, jakmile se ještě někdy dotkne lidského masa. Byl přece jen lidožrout, ale nepochyboval jsem, že ho vychovám.

Po návratu do tvrze jsem dal Pátkovi plátěné krátké kalhoty, nalezené v bedně, pak jsem mu zhotovil kabát z kozí kožišiny, pokud mi má zručnost dovolovala, a na hlavu jsem mu nasadil čapku ze zaječího kožíšku. Křepčil radostí vida, že je oděn skoro stejně jako jeho pán. Z počátku mu ovšem tyto šaty překážely v pohybu, zejména kalhoty a rukávy kabátce se mu pranic nezamlouvaly, ale když jsem je povolil tam, kde ho tlačily, bylo mu v nich lépe a brzy si na ně zvykl.

Příštího dne jsem přemýšlel, kde Pátka ubytuji. Chtěl jsem, abychom si nepřekáželi a oběma bylo dobře, ale sám jsem se také nemínil vzdáti svého starého pohodlí. Po taval jsem tedy menší stan mezi oběma palisádovými ohradami. Poněvadž sem také ústila chodba z jeskyně, sroubil jsem z prken pevné dveře a zasadil

je poněkud hlouběji v chodbě. Zavíraly se zevnitř. Na noc jsem je uvnitř v chodbě dobře zahradil a žebříky jsem také ukládal do svého stanu.

Pátek nemohl bez mého vědomí vstoupiti do tvrze, a kdyby se o to byl pokusil, ztropil by velký rámus, při němž bych jistě procítl. Má ohrada měla totiž už několik let dokonalou střechu, zhotovenou z latí, prken a rýžové slámy. V této střеше byl otvor, zakrytý padacími dveřmi. Zbraně jsem uschoval vždy v tomto srubu.

Vůči Pátkovi však byla všechna opatrnost zbytečná. Nikdy jsem neměl oddanějšího přítele a upřímnějšího druha, než byl on. Miloval mě jako syn otce a nikdy by se nebyl rozpakoval zachrániti mi život za cenu svého vlastního. Dokázal mi to nesčetněkrát a proto jsem záhy všech takových opatření zanechal.

Působil mi jedno potěšení za druhým a já jsem ho zase učil všemu, co jsem dovedl sám a co mu mohlo prospěti. Naučil jsem ho zejména své mateřštině. Pokládám ho ještě dnes za nejschopnějšího žáka, jaký kdy žil. Vše mu působilo dětinskou radost, byl neustále veselý a pilný, rozuměli jsme si dokonale a zábava s ním mi zkrátila nejednu špatnou chvíli. Mohu říci, že dovršil mou spokojenost, neboť od toho dne, kdy jsem ho zachránil, se mi ani z ostrova nechtělo.

Začal jsem ho ovšem ihned vychovávat. Třetího dne jsem se pokusil odvrátit jej od jeho kanibalských choutek. Předkládal jsem mu rozmanitá masa všelijak upravená a tříbil jsem jeho chuť.

Jednou jsem ho vzal do lesa. Chtěl jsem zabíti kůzle vlastního chovu, přinésti je domů a upéci je. Ale cestou jsem uviděl kozu, ležící ve stínu stromu, a u ní dvě kůzlata. Vzal jsem Pátka za ruku a zastavil ho. Naznačil jsem mu, aby se nehýbal. Namířil jsem ručnici a vystřelil. Jedno kůzle padlo, ale ubohý divoch Pátek se trásl a chvěl, jako bych byl zasáhl jeho. Viděl ovšem, jak jsem nedávno zastřelil jeho nepřitele, ale nedovedl si představit, co jej zabilo, a nyní podléhal témuž zděšení jako po prvé. Musil jsem se smáti, neboť svlékal rychle kazajku a prohlížel si tělo, hledaje ránu, jakou našel na mrtvém pronásledovateli. Kůzlete si nevšiml. Pak skočil ke mně a chrлил ze sebe proudy nesrozumitelných slov, jimiž

mě pravděpodobně prosil, abych ho nezabíjel. Přitom mi stále objímal kolena a kladl hlavu pod mé chodidlo.

Vzal jsem ho za ruku a smál se naň, při čemž jsem ukazoval na zabité kůzle, žádaje ho znameními, aby pro ně doběhl. To jej uklidnilo a již se nedomníval, že ho chci zabít. Zatím co zvíře prohlížel, podivuje se tajemnému způsobu jeho smrti, nabil jsem znovu pušku a vyhledal jiný cíl. Nedaleko nás na stromě seděl velký pták, jistě asi papoušek, ač jsem se z počátku domníval, že to je ostrýž. Ukázal jsem na ptáka, pak na ručnici, namířil jsem, vystřelil a vyzval Pátka, aby došel pro sestřeleného papouška. Viděl jej padati se stromu, ale přesto se opět poděsil, jsa přesvědčen, že v pušce vězí duch, který může, kdykoli se mu zlíbí, zabíjeti zvířata i lidi. Dlouho se nechtěl ručnice ani dotknout, ale když byl sám, mluvil k ní a rozprávěl s ní, jako by mu odpovídala; později se přiznal, že ji prosil, aby ho nezabíjela.

Když se zmírnil jeho údiv nad věcí, která vysílá hrom a vraždí na dálku, vyzval jsem ho ještě jednou, aby došel pro ptáka. Ten však nezemřel okamžitě a měl ještě tolik sil, aby poodlétl několik kroků. Pátek jej našel a přinesl, kroutě hlavou nad podivnou smrtí, která mu oškubala peří na polovině těla.

Přinesli jsme kůzle domů, kde jsem je ihned stáhl a vykuchal, načež jsem uvařil kus masa a znamenitou polévku. Pátkovi chutnalo obojí, ale divil se, že maso solím. Ukázal mi, že sůl není dobrá. Vzal špetku do úst, předstíral, že mu je zle, plival a prskal a pak vyplachoval ústa studenou vodou. Poté jsem sám vzal kousek nesoleného masa do úst, a plivaje a prskaje více než on, dával jsem najevo, že nesolené věci nejsou dobré. Ale marně, Pátek nestál nikdy o sůl, a když solil, tedy jen malounko a s nechutí.

Příštího dne jsem jej hostil pečeným kůzlem. Před jeho očima jsem sestrojil z několika tyčí otáčivý rožeň, na němž jsem pomalu kůzle opékal. Když ochutnal maso, naznačoval mi mlaskáním, jak mu chutná, a nakonec jsme se po dlouhé rozpravě posunky a zvuky dohovořili, že již nikdy nepožije lidského těla.

Bylo třeba zaměstnati jej. Naučil jsem ho mnouti a mlátit klasy tak, aby dostal čisté zrno, i vymílali mouku z obilí. Zakrátko uměl

vše stejně dobře jako já. Potom jsem mu ukázal, jak se peče chléb, a když pochopil a ochutnal, konával tuto práci bez pobízení, jakmile viděl, že mouka dochází. Uvědomiv si, že dva žaludky potřebují více potravy než jeden, rozhlížel jsem se po vhodné půdě, abychom mohli zvětšiti orná pole. Vybraný pozemek nedaleko srubu jsem obehnal slabšími kolíky, z nichž později vzrostl hustý živý plot, a mimo to ještě proutěným pletivem. Pátek se na mne díval od začátku těchto prací, ale pak se sám pustil do díla a konal je tak zručně, že mě značně předstihl. Když jsem mu vyložil, že musíme mít větší pole, abychom se oba uživili, pracoval radostně a bez pobízení, žádaje mě neustále, abych všechny těžké práce svěřil jemu.

První rok v divochově společnosti byl nejšťastnějším rokem mého života na ostrově. Pátek se dobře učil, brzy mluvil dosti srozumitelně mou mateřštinou a zapamatoval si jména všech předmětů našeho každodenního života. Doběhl pro vše, pro co jsem ho poslal, a mluvili jsme spolu často a dlouho, neboť rozmluvy s ním mi působily neobyčejné potěšení jednak pro jeho přirozené a čisté názory, jednak proto, že se mi chlapík sám nesmírně líbil. Později jsem ho opravdu miloval pro jeho nepředstíranou a ničím nezvykatelnou poctivost. Ale také on mi podával denně výmluvné důkazy své nejhlubší náklonnosti.

Jednou jsem chtěl vědět, zda netouží po své rodné zemi. Poněvadž jsme se již jakž takž domluvili a on odpovídal na otázky, ptal jsem se ho, zdali obyvatelé jeho vesnice anebo jeho kmen nikdy neztřížili v boji?

Pátek se usmál a řekl: „Ano, my jsme vždycky bojovali lépe!“ Potom se rozvinul tento rozhovor, který tu podávám obvyklou řečí, poněvadž myslím, že nemá smyslu napodobiti výrazové nedostatky divocha, který se teprve učí mluvit.

„Pátku, jak je možné, že tě nepřítel zajal, když pravíš, že tvoji soukmenovci bojují lépe?“ tázal jsem se.

Pátek: „My jsme jich zabili velmi mnoho.“

Já: „Jak zabili? Když jste je zabili, jak tě mohli zajmout?“

On: „Na tom místě, kde jsem já bojoval, bylo jich mnohem více než nás, a tam zajali jednoho, dva, tři a mne. Ale jinde, kde jsem nebyl, pobili jsme jich více než oni a zajali mnohokrát tolik jako všechny prsty.“

Já: „A proč tě tedy tvoji lidé nevysvobodili z rukou nepřátel?“

On: „Oni běželi a hnali jeden, dva, tři a mne do kanoe na břehu. My jsme tam neměli pirogy.“

Já: „Co dělá tvůj národ se zajatými nepřáteli? Sníte je také jako oni vás?“

On: „Ano, my sníme všechny, všechny lidi.“

Já: „Kam je odvádíte? Kde je jíte?“

On: „Na jiné místo, kde o nás nevědí.“

Já: „Připlouvají lidé z tvé vesnice také někdy na tento ostrov?“

On: „Ano.“

Já: „A kam?“

On: „Daleko, kde nás nenajdou.“

Já: „Byl jsi tu někdy s nimi?“

On: „Byl,“ a ukázal k severozápadnímu cípu ostrova.

Pátek tedy připlouval s jinými divochy svého kmene na odlehlé pobřeží tohoto ostrova a zúčastnil se hrozných lidožroutských hostin stejně jako ti, kteří ho sem přivlekli. Později jsem ho zavedl v ta místa a on je poznal. Vypravoval mi, že sem jednou odvěkli jedenadvacet mužů, dvě ženy a jedno dítě a všechny snědli. Neuměl ovšem říci jedenadvacet a proto nakladl dvacet jeden kámen do řady na písek a ukázal mi, že jich bylo tolik. Po tomto rozhovoru jsem se ho tázal, jak daleko je nejbližší ostrov nebo pevnina, a neztroskotají-li pirogy cestou přes moře. Odpověděl, že se nikdy žádný člun nepřevrhl a nepotopil, plavba je docela bezpečná, neboť vítr a mořský proud jde ráno jedním a odpoledne opačným směrem. Pochopil jsem, že divoši využívají obratně přílivu a odlivu, ale později jsem poznal, že se věc má přece jenom trochu jinak. Můj ostrov ležel před ústím velké řeky Orinoko a její proud hnal všechny čluny při odlivu na moře a tedy také k ostrovu. Když nastal příliv, proud řeky se musil vraceti proti toku a čluny dopluly klidně na pevninu. Země, kterou jsem viděl na

severozápadním obzoru, však nebyla pevninou, nýbrž velkým ostrovem, nazývaným Trinidad čili ostrov nejsvětější Trojice, objevený španělskými plavci.

Tázal jsem se Pátka na tisíc věcí, týkajících se těchto končin, chtěje od něho zvědět vše, co sám ví o mořích, pobřežích, obyvatelích ostrovů a o různých jejich obyčejích. Odpovídal mi upřímně. Nevěděl však mnoho. Všechny kmeny, žijící na těchto pobřežích, ty, s nimiž válčili, i ty, s kterými se přátelili, nazýval společným jménem Karib, což odpovídalo našim mapám, které praví, že Karibové žijí mezi ústím Orinoka, v Guayaně a dále na severozápad až k Svaté Martě. Vypravoval mi, že daleko pod měsícem – čímž asi mínil krajiny ležící na západ – žijí muži s bílými vousy, jaké mám já. Myslí asi Španěly, kteří se tu kdysi smutně proslavili krutostmi tak hroznými, že přešly do legend a zkazky o nich se dědily s otce na syna a vnuky.

Tázal jsem se ho také, zda mi může poradit, jak bych se dostal z tohoto ostrova zpátky mezi bělochy. Odpověděl mi nesrozumitelně: „Ano, ano, já mohu jít ve dvě kanoe.“ Když jsem tento hlavolam rozluštil, pochopil jsem, že se mohu vydati za moře, budu-li mít člun dvakrát tak velký jako kanoe. Tato část rozhovorů s Pátkem mne potěšila, neboť ve mně oživila staré naděje. Uvěřil jsem opět, že jednou uniknu z těchto míst, a snad mi k tomu Pátek dopomůže.

Od začátku Pátkova pobytu na ostrově jsem přemýšlel, jak bych jej nejlépe poučil o náboženství a Bohu. Jednou jsem se ptal: „Pátku, kdo tě stvořil?“ Nerozuměl mi vůbec, ani po dlouhém vysvětlování. Zkusil jsem to tedy jinak a řekl jsem: „Pátku, kdo udělal moře a vrchy a zemi a trávu a lesy?“

„Starý Benamuky, který to všechno přežije,“ odpověděl ihned bez rozpaků. Nedovedl popsati tuto velikou osobnost, věděl jen, že Benamuky je nesmírně starý, starší než moře, země i hory a želvy. Táži se dále: „Pátku, když ten veliký pán udělal všechny věci kolem tebe, proč se mu všichni neklaníte?“

Podíval se na mne vážně a nevinně jako dítě a odpověděl: „Všechny věci říkají Ó k němu.“ Pochopil jsem, že Ó znamená modlitbu.

Já: „A co lidé, kteří umírají? Odcházejí někam vaši mrtví?“

On: „Ano, k Benamukymu.“

Já: „Jdou tam také ti, které jste snědli?“

On: „Ti také.“

Vypravoval jsem mu nejprostšími slovy o svém Bohu, o Bohu křesťanů. Poslouchal mne pozorně a měl radost, když zvěděl, že náš Bůh jej slyší, ať je kdekoli. Nakonec se mu zdál mnohem větším než Benamuky, neboť ten sídlí na jakési hoře a slyší jen ty, kteří k němu přijdou.

„Byl jsi tam již a mluvil jsi s ním?“ tázal jsem se.

„Ne,“ odpověděl, „mladí lidé nikdy nesmějí vstoupit na ten kopec.“

„A jak tedy víte, co říká?“

„Posíláme k němu starce, Owokaký, ti mu říkají Ó a když se od něho vrátí, říkají nám, co jim Benamuky povídal.“

Vysvětlil mi ještě, že Owokaký jsou knězi nebo čarodějové, a já jsem si poté uvědomil, že i nejnevědomější pohané mají kněžstvo i nepoznatelná tajemství náboženství. Všechna, i divošská náboženství na celém světě mají své vlastní články víry, podle nichž lidé žijí a jednají.

Když jsme se důvěrněji seznámili a Pátek rozuměl všemu, co říkám, vypravoval jsem mu také, jak jsem se dostal na tento ostrov a některé jiné příběhy ze svého života. Potom jsem mu vysvětlil tajemství střelného prachu a střelby, ukázal mu, jak se zachází s pusku, a on se brzy naučil střílet. Opásal jsem ho též vlastnoručně vyrobeným opaskem z kozí kůže a daroval mu lovecký nůž a malou sekeru, hodící se výborně jako zbraň i k jiným užitečnějším pracím. Opasek s třapcem a nožem mu způsobil největší radost. Jindy zase jsem mu vypravoval o Evropě, o jejím obyvatelstvu, o jeho zvycích i zaměstnáních. Vylíčil jsem mu daleké plavby po mořích a velké koráby, na nichž je podnikáme, a

konečně jsem mu ukázal místo, kde býval vrak. Tam však po něm nezbylo ani památky.

Dovedl jsem ho alespoň k troskám člunu, zasypaného na pobřeží. Když jej spatřil, zamyslel se nadlouho a mlčel. Na mou otázku, o čem přemýšlí, odpověděl: „Takový člun já už vidět. On přijít jednou k nám.“

Na pobřeží, kde se Pátek narodil, připlul tedy kteréhosi dne člun. Pravděpodobně ztroskotala nedaleko nějaká evropská loď, člun se utrhł anebo převrhl i s posádkou a moře jej vyplavilo na břeh. Byl jsem tak hloupý, že jsem při této úvaze ani jednou nepomyslel na možnost, že v tom člunu seděli lidé a neptal se Pátka ani na to, zda neví, odkud přišli. Chtěl jsem toliko vědět, jak člun vypadal.

Pátek jej popsal velmi podrobně, ale ještě lépe jsem mu rozuměl, když dodal:

„My zachránit bílé muže a oni se neutopit.“

„Bílí muži připluli v člunu?“ tázal jsem se napjatě.

„Ano,“ odvětil, „piroga plná mužů s bílou tváří.“

„Kolik jich bylo?“

Ukazoval na prstech tak dlouho, až jsem napočítal sedmnáct.

„Co se s nimi stalo? Snědli jste je?“ ptal jsem se opět polekaně.

„Nesnědli,“ řekl, „oni žít, pořád žít, oni bydlit u nás, bydlit tam dlouho.“

Mohli to býti zcela dobře trosečníci z lodi, kterou moře vrhlo na skalisko dvanáct mil severozápadně od srubu. Vidouce, že loď je odsouzena k nevyhnutelnému zániku, zachránili se v člunu a přistáli na vzdáleném ostrově mezi divochy. Vyptal jsem se Pátka podrobně na osudy těch plavců. Ujistil mne, že tam dosud žijí, že připluli asi před čtyřmi dešti a jeho soukmenovci jim dávají potraviny.

„Proč jste je nezabili a nesnědli?“ řekl jsem.

„My nejíst ty bílé tváře. Oni naši bratři a my jíst jenom nepřítel, když bojovat ve válce“ – což znamená, že pojídají toliko své zajatce.

Jednou dopoledne za jasného počasí jsme stáli na pahorku nad východním břehem ostrova. Pátek se díval dlouho vážně k

vzdálené pevnině a najednou – jako by ho bylo cosi překvapilo – zdvihl paže a jal se skákat a křepčit, volaje hlasitě na mne, neboť jsem stál opodál. „Ó radost! Ó radost!“ jásal. „Tam vidím ženu, tam vidím moje lidi!“

Opravdu, nikdy nevyzařovala jeho tvář takové štěstí a takovou radost. Oči mu jiskřily a každý pohyb rukou i těla vyjadřoval touhu vrátit se do rodné země. Zamyslel jsem se nad tímto výbuchem radosti a v prvních okamžicích mne ani trochu netěšilo, že tu musím žít s tímto divochem. Nepochyboval jsem, že několik měsíců, strávených mezi jeho soukmenovci, by jej uvrhlo do téže tmy lidožroutství, z níž jsem ho vyvedl. Zapomněl by na mne, vypravoval by jim o mně a snad by se jednou vrátil s mnoha divochy svého kmene a pochutnali by si nepochybně na mně stejně jako na jiných zajatcích.

Ještě dnes lituji, že jsem mu tehdy křivdil. Má žárlivost vzrůstala a v několika následujících týdnech jsem se choval k svému ubohému druhovi skoro ledově. Někdejší důvěřivost a laskavost byly ty tam. Denně jsem jej podroboval dlouhým výslechům, snaže se v něm nalézt myšlenky, z nichž jsem ho podezíral, ale vše, co mi kdy řekl, znělo tak prostince, tak upřímně a poctivě, že jsem při nejlepší vůli nenalezl nic, co by podepřelo mé podezření. Po tomto období pochybnosti jsem ho však miloval tím více, neboť nejen, že nikdy neprojevil nejmenší nespokojenosti nebo neklidu nad mým změněným chováním, nýbrž neuvědomoval si je ani, a já jsem ho již nemohl podezírat, že mne klame.

Když jsem překonal tuto pošetilou žárlivost, jak bych to dnes nazval, vystoupil jsem s Pátkem opět na temeno hory. Nad mořem ležela hustá mlha a pobřeží v dálce jsme neviděli.

Zavolal jsem Pátka k sobě a řekl mu vážně: „Nechtěl by ses vrátit domů, k svým lidem?“

„Ano,“ odpověděl, „žil bych rád doma.“

„A co bys tam dělal?“ pokračuji. „Zdivočel bys opět a jedl bys lidské maso?“

Zesmutněl, zatvářil se starostlivě a kroutil hlavou: „Ne, ne, potom jim řeknu, aby jedli chleba a maso zvířat a pili mléko.“

„Zabili by tě,“ namítl jsem.

Zahleděl se mi vážně do očí a pravil: „Ne, oni mne nezabijí, oni se rádi učí. Vousatí muži z člunu je už naučili mnoha dílům.“

„Nechceš se k nim vrátit?“ řekl jsem, směje se.

„Nedoplavu tak daleko,“ odvětil a podíval se tesklivě na moře v mlze.

„Udělám ti pirogu.“

Přisvědčil: „Ano, Pátek popluje, když i ty, pane, popluješ.“

„Jak bych mohl jít k tvým soukmenovcům?“ divil jsem se. „Vždyť by mne snědli.“

„Ne, ne,“ bránil se, „já jim říci, aby tě milovat, říci jim, že jsi zabil jeden a jeden nepřítel a zachránit mi život.“ Potom mi vypravoval chvíli dobře a srozumitelně, chvíli lámanou řečí a překotně, jak laskavě jednají se sedmnácti námořníky, anebo, jak on říkal, vousatými tvářemi, kteří k nim před několika lety přišli.

Tehdy jsem si přál plouti na vzdálený ostrov na západě k těm sedmnácti bělochům. Pravděpodobně to byli Španělové anebo Portugalci a nepochyboval jsem, že by se našemu společnému důmyslu podařilo najít cestu do civilisovaných končin světa. Za několik dní jsem opět naléhal na Pátka. Vzal jsem ho k velkému člunu, který jsem vyrobil, a nabídl mu jej darem. Vyčerpali jsme vodu z člunu, neboť jsem jej pravidelně naplňoval, aby mi dřevo nepopraskalo horkem, a oba jsme do něho vstoupili.

Pátek uměl ovládati loďku stejně zručně jako já. Když jsme v ní seděli, tázal jsem se: „No ta, Pátku, máme plouti na tvůj ostrov k tvým lidem?“

Podíval se na mne nechápavě, jako by se mu člunek zdál příliš malý. Potom jsem mu řekl, že mám mnohem větší lodici, a druhého dne ráno jsem ho odvedl na místo, kde jsem postavil velký cedrový člun, s nímž jsem potom nemohl ani hnout. Pátek mínil, že by tento člun byl dosti velký. Nemohli jsme ho však použít, neboť ležel již třiadvacet let na kraji lesíka a slunce jej vysušilo tak, že všecek popraskal. Ani k správce se nehodil. Slíbil jsem tedy Pátkovi, že vydlabeme a vypálíme jiný, stejně velký, a on se v něm vrátí domů.

Neodpovídal, jen zesmutněl a zvažněl. Ptal jsem se ho tedy: „Nu, co je ti, Pátku?“

„Proč vy nechťít Pátka? Proč se zlobit? Co on udělat?“ tázal se vyčítavě.

Ujistil jsem jej, že se na něho nezlobím, ale on nevěřil a řekl: „Tak proč posílat Pátka pryč? On nejít bez tebe, pane.“

„Co bych tam dělal. Pátku, ty popluješ beze mne a necháš mne tu, abych žil dále tak jako před tvým příchodem.“

Každý jeho pohyb prozrazoval svrchovaný zmatek. Utíkal k sekerě, podával mi ji a čekal. „Co s tou sekerou, Pátku?“ tázal jsem se.

„Vy vzít sekeru a zabít Pátka.“

„A proč?“

„A vy proč posílat Pátka pryč? Vy mne zabít a neposílat pryč, domů z ten ostrov.“ – Slzy mu stály v očích a za slzami jsem užířel jasné celou hlubinu jeho lásky ke mně. Nemohl jsem ho již pokoušeti a řekl jsem tehdy, a potom ještě mnohokrát, že ho nikdy nepošlu od sebe – pokud u mne chce zůstat.

Ale já jsem toužil čím dále, tím více po plavbě k ostrovu, z něhož přišel můj snědý druh, neboť jsem stále doufal, že tam ještě naleznu sedmnáct Španělů či Portugalců, a proto jsem se neprodleně vrhl s Pátkem do práce o novém velkém člunu. Nejdříve jsme hledali vhodný strom, z něhož bychom mohli udělati periguu, dosti velkou, aby nás dopravila přes mořský průliv. Na ostrově rostlo ovšem mnoho ohromných a vhodných stromů, a byli bychom z nich mohli postavit slušné válečné loďstvo, ale my jsme hledali strom na břehu, abychom jej mohli spustit na vodu, jakmile loď dohotovíme.

Pátek opravdu brzy našel takový strom a já jsem se podřídil jeho výběru, vida, že ví lépe než já, jaké dřevo se nejlépe hodí. Potom chtěl vypalovati vnitřek ohněm, ale ukázal jsem mu nástroje, dláta a kladiva, a když se chvíli díval, jak postupují při práci, vzal si také nástroje a pomáhal mi velmi vytrvale a zručně. Za měsíc jsme dokončili pěkný člun, který měl opravdu tvar lodi. Za dalších

čtrnáct dní jsme jej dopravili po válcích až k vodě a pak jsme zjistili, že se do něj vejde nejméně dvacet mužů.

Od prvního okamžiku jsem se podívoval Pátkově umění ovládati jakékoli plavidlo. Také tento velký člun ovládl nesmírně snadno. Tázal jsem se ho: „Můžeme se v tomto člunu odvážit plavby po moři?“

Prisvědčil a kýval horlivě hlavou: „Ano, ano, odvážit se. Plout i když vát moc a moc velký vítr.“

Pátek ovšem nevěděl, že chci do lodi postavit stožár a napnout plachty. A nerozuměl mi ihned. Pro stěžeň jsem vybral mladý cedr, rostoucí nedaleko břehu, a vyzval Pátka, aby jej porazil, vysvětliv mu zároveň, jaký tvar mu má dát. Plachty jsem si vzal sám na starost. Měl jsem, jak víte, mnoho starých plachet z dvou lodí, ale šestadvacet let je šestadvacet let a já jsem se o ně nikdy příliš nestaral. Očekával jsem, že naleznu hadry rozežrané myši. Myši je nerozhlodaly, ale většina hrubého tkaniva ztrouchnivěla. Toliko dva větší kusy se mi jakž takž hodily, a z těch jsem po dlouhé námaze, bez šídla a bez jehel, zhotovil ošklivou třírohovou plachtu, tak zvanou lopatkovou plachtu, s krátkým ráhnem nahoře a tyčí dole. Takové plachty mívají obyčejně naše dlouhé plachetky, šalupy a jachty. S těmi umím také dobře zacházet, neboť na člunu, vybaveném lopatkovou třínožkou, jsem urazil tisíc mil ze Salehu až k Zelenému mysu.

Vybavení člunu plachtami, kotvou, lanovím a ostatními nezbytnými potřebami trvalo dva měsíce, ježto jsem lodici vypravil dokonale, nezapomenuv ani na malé stěhlo a přední plachtu k němu pro případ, že by se obrátil vítr a my musili plouti proti němu. Samo kormidlovací veslo, které jsem upevnil na přídi, mi dalo měsíc práce.

Pátek vesloval vytrvale a velmi dobře, ale nyní bylo třeba mu ukázat, jak se zachází s plachtou a kormidlem. Cvičil jsem jej tak dlouho, až ovládl i toto umění, ale žel, kompasu nerozuměl nikdy. Na štěstí je v těchto končinách zamračená obloha velkou vzácností a hvězdy září v každé noci. V deštivém období však se nic nehýbalo, ani na moři, ani na souši.

Začínal jsem právě sedmadvacátý rok svého vyhnanství na ostrově. Měl bych vlastně vynechat z tohoto počtu poslední tři léta, poněvadž jsem již nežil sám. Život s Pátkem byl docela jiný než všechna předchozí léta. Oslavoval jsem výročí svého přistání tímtéž vroucím díkůvzdáním Bohu za milost, které mi dopřával déle než čtvrt století, ale zároveň se mne čím dále, tím zřetelněji zmocňoval jakýsi pocit, že se blíží mé vysvobození z tohoto zajetí. Pořád jsem si říkal, že tu již nebudu ani celý rok, a cítil jsem to ve všech kostech. Nespoléhaje však na taková tušení, hospodařil jsem dále stejně poctivě jako kdykoli před tím, sázel jsem, kopal, stavěl ploty i sklízel. Také hrozny jsem česal a sušil.

Práce na člunu jsme skončili těsně před deštivým obdobím. Uložili jsme člun bezpečně, zavedše jej do ústí říčky. Za přílivu jsme jej dovlekli pokud možno nejdále proti proudu a tam jsme postavili malý dok, do něhož jsme napustili vodu. Potom jsme jej zahradili tak, že v něm zůstala voda i po odlivu. Tuto jímku jsme přikryli větvemi a slaměnými víchy tak hustě, aby tam dešťová voda nezatékala do lodi. Tak tak, že jsme tyto práce ukončili před deští, neboť potom jsme žili většinou času pod střechou, zabývající se domácími pracemi! Čekali jsme na listopad a prosinec, kdy jsme se chtěli vydati na dobrodružnou plavbu.

Počasí se pomalu lepšilo a slunce se čím dále, tím usilovněji prodíralo mračny. Připravovali jsme se k cestě, ukládající zásoby a sušíce dostatek masa. Za čtrnáct dní jsem chtěl otevřít dok a dopravit člun do ústí říčky. Jednou ráno jsem se zaměstnával jakousi naléhavou prací, a poněvadž jsem snad potřeboval želvy, zavolal jsem Pátka a poslal jej na pobřeží, aby mi nějakou přinesl.

Nestaral jsem se o čas, ale pojednou vidím Pátka přelézajícího spěšně vnější ohradu. Pak přeletěl vnitřní ohradu jako člověk, kterému hoří půda pod nohama, a křičel: „Ó pane, ó pane! Ó starost, ó zle!“

„Co se stalo, Pátku?“ tázal jsem se.

„Ó, tam, pane, jeden, dva, tři kanoe a jeden a jeden a jeden.“

Porozuměl jsem, že na břehu přistálo šest členů, ale když jsem se ptal na každý člun zvlášť, vyšlo najevo, že jsou jenom tři. Řekl jsem tedy: „Inu, Pátku, neboj se, budeme bojovat! Umíš bojovat?“

„Já střílet, ale oni moc a moc,“ odvětil poplašeně.

„Nestarej se o nic, naše pušky poděsí ty, které nezastřelíme.“ Po těchto slovech jsem přinesl z jeskyně trochu rumu a dal Pátkovi napít, načež jsem ho ozbrojil dvěma brokovnicemi, nabitými broky největšího kalibru. Další čtyři muškety jsme nabili pěti kulkami a velkou dávkou prachu, a také do pistolí jsme dali hrubé broky. Mimo tyto střelné zbraně vzal jsem si meč a Pátkovi jsem dal sekeru.

Takto ozbrojen, vyšel jsem na svah pahorku a dalekohled mi ukázal, že na břehu křepčí jedenadvacet divochů kolem tří zajatců. Opodál ležely tři čluny. Tentokrát nepřistáli tam, kde hodovala poslední družina, která přivezla Pátka, nýbrž mnohem blíže říčky, kde hustý les dosahoval po nízkém břehu skoro k moři. Hnusná hostina, k níž se sem sjeli, a nebezpečí, které nám hrozí, objeví-li naši lodici, kotvíci nyní v říčce, mne přiměly, abych se neprodleně vydal na výpravu proti nim a zahnal je. Také Pátek již přemohl svůj strach, neboť rum mu dodal trochu odvahy, a když jsem se ho tázal, půjde-li se mnou, odpověděl: „Já umřít, když vy říci ty umřít!“

Nyní jsem rozdělil zbraně, Pátkovi jsem dal tři pušky na ramena a jednu bambitku za opasek. Sám jsem si ponechal také tři ručnice a pistoli. V kapse jsem měl pro všechny případy lahvičku rumu a Pátkovi jsem svěřil váček s kulkami a střelným prachem. Poručil jsem mu ještě, aby šel těsně za mnou a nestřílel dříve, než poručím. A celou cestu ani jedno hlasité slovo!

Za chvíli jsme došli do lesa a kráčeli jím tiše jako duchové. Mezi divochy na pobřeží a námi se táhl již jenom úzký lesní výběžek, jehož stromovím jsme viděli křepčící a tančící Indiány. Zavolal jsem Pátka, vyzval jej, aby odložil těžké ručnice a doběhl k velkému stromu na konci lesního výběžku. S tohoto stromu nechtěl se podívat, co divoši dělají.

Pátek zmizel jako duch v křovinách, a když se za chvíli vrátil, vypravoval, že se všichni sesedli kolem ohně a požírají maso jednoho zajatce. Druhý zajatec leží na písku vedle nich. Je spoután a čeká také na smrt. Tento druhý muž nenáleží však žádnému domorodému kmeni z ostrovů, nýbrž je jedním z těch sedmnácti vousatých mužů, kteří připluli do Pátkovy vesnice.

Když jsem pochopil, že tam leží běloch a čeká na smrt, vyvstala mi husí kůže na celém těle, ale poněvadž jsem nevěřil sluchu, spěchal jsem sám na cíp lesa, abych se přesvědčil na vlastní oči. Opravdu! Tam ležel spoutaný běloch, ještě živý, neboť trhal co chvíli svázanýma nohama.

Asi padesát metrů přede mnou rostlo nízké křovisko, které mi mohlo poskytnouti dostatečný úkryt před slídivostí divochů, ale musil jsem se vrátit skoro dvacet kroků a plaziti se k němu za houštinou, vybíhající za mnou z cípku lesa, na jehož konci jsem nyní ležel. Dostanu-li se za křovisko tam vpředu, nebudu od nich vzdálen více než na půl dostřelu, to jest asi osmdesát metrů.

Nesměl jsem ztrácet ani vteřinu. Devatenáct divochů hlučelo kolem ohně a právě posílalo dva, aby došli pro svázaného bělocha. Ti dva se dokonce již shýbali, aby mu rozvázali nohy. Obrátil jsem se k Pátkovi a řekl mu: „Pátku, teď musíš udělat všechno přesně tak, jak ti poručím, napřed však konej jenom to, co dělám já.“

Pátek přisvědčil. Položil jsem jednu mušketu a jednu brokovnici na zem. Pátek taktéž. Třetí ručnici jsem namířil na divochy a čekal, až se můj sluha připraví k ráně. A když Pátek odpověděl kladně na mou otázku, zdali je připraven, rozkázal jsem mu, aby střelil a sám jsem také stiskl spoušť.

Pátek mířil mnohem lépe než já, neboť jeho výstřel zabil dva a poranil tři divochy, kdežto můj zabil jen jednoho a poranil dva. I to však stačilo, a nikdo nepopíše jejich zděšení. Vyletěli jako vzpružiny a nevěděli, kam mají utíkat, kam se schovat a odkud přišla jejich zkáza. Pátek se díval na mne a sledoval mé počínání. Jakmile dozněl první výstřel, odhodil jsem pušku a přiložil brokovnici k líci. Koutkem oka jsem viděl, že můj druh již také namířil, a proto jsem rozkázal vypálit po druhé. Broky se příliš

neosvědčily. Po naší druhé salvě padli jenom dva a několik jiných utrpělo lehčí zranění. Ale divoši křičeli a rejčili jako šílení. Také ranění vyskočili a chtěli se někde skrýt, někam utéci, ale za chvíli ještě tři z nich klesli k zemi.

Odložil jsem opět vystřelenou zbraň, řka Pátkovi: „Vezmi třetí pušku a běž za mnou!“ Poslechl a v příští minutě jsme již oba utíkali s ručnicemi v rukou z lesa na písčinu. Pátek mi byl těsně v patách, a jakmile nás divoši spatřili, vyrazili jsme oba strašný válečný pokřik. Nestaral jsem se však o zmatené a prchající divochy, nýbrž utíkal jsem k svázanému bělochovi. Oba Indiáni, kteří ho šli rozvázat a měli jej zabít, prchli od něho při prvních výstřelech a nyní naskakovali do kanoe, kterou rychle hodili na vodu. Tři jiní divoši se chystali odvléci druhý člun na moře. Vyzval jsem Pátka, aby na ně střelil. Rozuměl mi, běžel k nim dokonce až na třicet metrů a pak vypálil doprostřed hloučku u člunu. V prvním okamžiku se mi zdálo, že zabil všechny, neboť všichni se váleli v písku. Nicméně dva z nich vstali a prchali podél břehu. Z těch pěti však zemřeli dva a třetí ležel polomrtev v kanoi, do které padl.

Zatím co Pátek zvyšoval tak účelně hrůzu kanibalů, přeřezal jsem pouta ubohého zajatce, uvolnil mu ruce i nohy, zdvihl jej a tázal se ho portugalsky, jak se jmenuje a kdo je.

Odpověděl mi latinsky „Christianus“, což znamená křesťan, ale byl tak sláb, že nemohl promluvit, natož postavit se na nohy! Podal jsem mu láhev s rumem a muž se dychtivě napil; pšeničnou placku také snědl s chutí. Tázal jsem se jej na jeho národnost. Odvětil „Espagnole“, což znamená Španěl. Když se trochu posilnil a osvěžil, děkoval mi za své zachránění, ale přerušil jsem jej a sbíraje drobtý svých španělských vědomostí, pravil jsem mu: „Pane, hovořit budeme potom, teď musíme ještě bojovat. Máte-li trochu síly, vezměte tuto pistoli i tento meč a střílejte a ohánějte se!“

Přijal zbraně a mně se zdálo, že mu vlévaly novou sílu do všech údů. Ožil okamžitě a vrhl se na své trýznitele tak divoce, že ihned srazil dva k zemi. Nelze ovšem popírat, že divoši propadli

ukrutnému zmatku a hrůza při každém výstřelu je porážela, aniž utrpěli zranění. Padali prostě strachem.

Svíral jsem mušketu v ruce a čekal na vhodnou chvíli, abych mohl zakročit, kdyby se divoši vzpamatovali a zaútočili na nás. Zároveň jsem poslal Pátka pro zbraně, zanechané pod stromem. Pátek je rychle přinesl a hned jsme všechny čtyři muškety opět nabili. Zatím co jsem se zaměstnával puškami, bojoval Španěl s Indiánem, jenž se naň vrhl s dřevěným mečem a ohrožoval jej. Zajatec byl ještě sláb, ale přesto zasadil divochovi dvě rány do hlavy. Nevydaly však mnoho, neboť silný divoch se jen otrásl, uchopil Španěla a porazil jej, než jsem se nadál. A již mu rval meč z ruky! Běloch se však nerval o meč, nýbrž pustil jej moudře a sáhl po bambitce. Spěchal jsem mu na pomoc, leč vtom již třeskla rána a divoch se svalil s prostřeleným srdcem na svého odpůrce.

Opět jsem se musel zabývat těžce oddychujícím Španělem a nemohl dávat pozor na Pátka. Ten využil své volnosti a pronásledoval divochy se sekerou v ruce. Zahnal je a dobil i ty tři raněné, kteří padli po našich prvních výstřelech. Španěl mne požádal o pušku, a když jsem mu dal nabitou brokovnici, běžel za dvěma prchajícími divochy, které také poranil. Ježto však nemohl příliš dobře utíkat, brzy ustal. Divoši zatím zmizeli v lese. Pátek viděl, že utíkají, a pustil se za nimi. Jednoho z nich dohonil a zabil, ale druhý utekl ke břehu, ponořil se do vody a plul ke kanoi, která se již pokoušela s posádkou dvou jiných divochů přemoci pobřežní vlnobití a odraziti na širé moře. Tito tři, kteří unikli v kanoi, byli jediní z celé výpravy, již se zachránili. Myslím však, že i ti utrpěli zranění. Pátek na ně vystřelil, ačkoli pádlovali divoce, aby se dostali z jeho dostřelu, leč zdá se mi, že mířil příliš spěšně a nezasáhl již nikoho.

Poněvadž jsme chtěli vědět, jestli některý neunikl do lesa a nebude nás znepokojovali jako nevitáný host na ostrově, spočítali jsme padlé a došli k tomuto výsledku:

3 divoši zabití první salvou od stromu,
2 divoši zabití druhou salvou,

2 divoši zabítí Pátkem v člunu,
2 divoši zabítí Pátkem v pozdější šarvátce s raněnými,
1 divoch, kterého Pátek zabil v lese,
3 zabítí Španělem,
4 zemřeli na rány anebo je Pátek dobil,
1 zabítý mnou,
3 divoši utíkající v kanoi.

Dohromady 18 mrtvých a tři, jimž se podařilo prchnouti v člunu. Nepohřešovali jsme tedy ani jednoho, ježto jedenadvacet divochů připlulo na ostrov, jak jsem zjistil hned na začátku, před bojem.

Pátek naléhal, abychom vzali jednu ze dvou kanoi, zanechaných na pobřeží, a pronásledovali je. Báł jsem se, že přinesou svému kmeni zprávu o bitce na mém ostrově a popudí proti nám všechen lid, jenž připluje ve dvou či třech stech kanoích, aby pomstil své padlé druhy. Taková přesila by nás ovšem zničila.

Svolil jsem tedy po zralé úvaze a již běžím k první kanoi. Cestou volám Pátka, aby si pospíšil. Ale když jsem skočil do lodice, spatřil jsem k svému největšímu překvapení ležet na dně člunu živou bytost, svázanou na rukou i nohou. Tento domorodec, patrně příslušník poraženého kmene, měl býti také sněden. Nyní se chvěl na celém těle a umíral strachem. Svázali ho tak pevně do kozelce, že se nemohl ani hnout, ba ani podívat se přes okraj lodi, aby viděl, co se děje na břehu. Pouta, hrozně utažená, podvázala krevní oběh tak, že mel všechny údy oteklé a sotva dýchal.

Přeřezal jsem okamžitě tvrdá lanka z krouceného lýka, jimiž byl svázán, a pomáhal mu na nohy, ale muž jenom sténal, domnívaje se pravděpodobně, že ho zabijeme.

Když k nám Pátek doběhl, požádal jsem ho, aby s tímto divochem promluvil několik slov a řekl mu, že jsme ho osvobodili a darujeme mu život. Poté jsem vyňal z kapsy láhev a podal ji Pátkovi, aby se zajatec osvěžil douškem rumu. Když se k němu Pátek přiblížil a podával mu láhev, muž se posadil a nyní jsem ztrnul úžasem. Pátek se k němu vrhl jako smyslů zbavený, objal jej a líbal a hladil ho. Potom vyskočil, smál se, plakal, křepčil, zpíval, skákal kolem

člunu a zase plakal, lomil rukama, tloukl se do hlavy a choval se tak, jako by se byl zbláznil. Dlouho jsem na něho volal, aby se vzpamatoval a řekl mi, proč tropí takové dílo. Konečně však se probral sám ze své divoké radosti a řekl mi hlasem přiškrceným pohnutím, že to jest jeho otec.

Nedovedu vyjádřit, jak mne dojímala synovská láska tohoto divocha. Nemohu ani přibližně popisovati nadšení a výstřednosti, s jakými svého otce uvítal. Pobíhal z člunu na břeh a zpátky do loďky, sedl si k starci a třel mu kotníky i zápěstí pohmožděná lýkovými pouty, potom zase odběhl a vrátil se. Vida, co tropí, dal jsem mu trochu rumu a radu, aby jím natíral otcovy oteklé ruce a nohy. Po tomto léčení se starý karibský Indián brzy vzpamatoval tak, že mohl vstát a chodit.

Tato příhoda nás samozřejmě zabavila tak, že jsme zapomněli na pronásledování divochů, uprchlých v piroze, ale nelitovali jsme, neboť za dvě hodiny se zdvihl prudký vítr a dul celou noc s přibývajícím prudkostí. Ježto vanul k jihovýchodu, dul proti nim, a podle temného hučení moře soudím, že ti tři divoši nedopluli nikdy domů.

Než vraťme se k Pátkovi. Otec ho zaměstnával tou měrou, že jsem ho nechtěl od něho odloučiti. Ale když jsem se domníval, že se starý divoch aspoň na chvíli obejde bez syna a postará se sám o sebe, zavolal jsem Pátka. Přiběhl ihned, smál se a z celé jeho bytosti zářila nezkalená radost. Tázal jsem se ho: „Dal jsi otcí chléb?“

Potřásl hlavou a odpověděl: „Nic, nic. Ošklivý pes všechno sežrat sám.“

Daroval jsem mu kus chleba z mošny, kterou jsem nosíval u pasu, a vyzval jsem ho také, aby se posilnil douškem rumu. Ale on odnesl vše, i hrst rozinek, svému otcí. Zabýval jsem se mrtvými divochy, a najednou běží Pátek mimo mne a zmizí v lese. Volal jsem, křičel, ale marně. Letěl jako vítr a marně jsem si lámal hlavu dohady, co do něho vjelo. Vrátil se za čtvrt hodiny, šel pomalu a když se přiblížil, spatřil jsem v jeho jedné ruce džbán s čerstvou vodou, šplýhající přes okraj, a v druhé nesl dva bochníčky

ječného chleba. Chléb přinesl mně, ale vodu otci. Poněvadž mi zatím již také vyschlo v hrdle, požádal jsem ho, aby mi dal napít. Jeho otec však pil skoro do dna a zdá se, že ho toto víno ze studánky občerstvilo více než rum.

Když se stařec napil, tázal jsem se Pátka, zda má ještě něco ve džbánu. Přisvědčil, a tu jsem mu řekl, aby dal zbytek ubohému Španělovi, jenž také umíral žízni. Poslal jsem mu též jeden z obou chlebů.

Španěl zatím odpočíval na trávě ve stínu stromu. Údy měl rudé podlitinami a krví, zasychající na zářezech, způsobených pouty, a teprve když se napil, vrátilo se mu alespoň tolik sil, že mohl usednouti. Nařídil jsem Pátkovi, aby mu provedl tutéž rumovou masáž jako svému otci. Potom konečně vzal chléb a jedl. Sel jsem k němu, podáváje mu hrst rozinek.

Podíval se na mne vděčně, ale byl ještě tak vyčerpán, že nemohl povstati ani promluvit. Vida, jak je zřízen, nařídil jsem Pátkovi, aby u něho zůstal a ošetřil jej. Chtěl jsem také, aby ho dopravil do člunu. Tam se o něho postarám sám. Ale Pátek si naložil milého Španěla na rameno a ubíhal s ním k indiánské piroze, kde ho posadil vedle svého otce. Vzápětí již odrazil od břehu a pádloval podél pobřeží tak rychle, že jsem jim sotva stačil, ačkoli jsem hodně přidal do kroku a přes to, že dul protivný vítr. Dopravil oba vysvobozené zajatce šťastně do zátoky a vrátil se ihned pro druhý člun. Potom se snažil pomoci oběma mužům na břeh a postavit je na nohy. Leč nemohli ještě státi a Pátek byl bezradný.

Vidouce, že se nám je nepodaří dopravit domů, totiž, že nedojdou sami, zhotovili jsme pevná nosítka, na něž jsme oba položili. Pak jsme je odnesli. Když však jsme stáli před vnější hradbou, vzrostly naše rozpaky ještě víc, neboť jsme nemohli vynést nosítka po žebříku a ohradu jsme také nechtěli zbořit. Nezbyvalo, než postavit jim stan před hradbami. Za hodinu stál a trochu později jsme jej obložili větvemi a slámou. Postavili jsme do něho dvě lůžka, sroubená z mladých kmenů a pokrytá rýžovou slámou i prostěradlem. Na přikrytí jsme jim dali staré plachty.

Ostrov se neočekávaným způsobem zalidnil a mne se zdálo, že jsem bohatý člověk, vládnoucí mnoha poddaným. A nepochybuji, že mne všichni opravdu milovali. Pozdější zkušenosti nejednou dokázaly, že jsou ochotni položit za mne kdykoli život.

Jakmile jsme zajistili oba nemocné, Pátek zabil kozu, usekl obě kýty, nakrájel je na dlouhé tenké proužky, přidal ječmene a rýže a uvařil polévku. Odnesl jsem horký pokrm do nového stanu na stůl, který jsem tam zatím postavil, a usedl s oběma muži k obědu. Obveseloval a povzbuzoval jsem je, seč jsem byl. Pátek konal službu tlumočníka, s jehož pomocí jsem se domluvil jak s Pátkovým otcem, tak i se Španělem, jenž se za dlouhou dobu, prožitou mezi divochy, naučil jejich jazyku.

Po obědě anebo lepe po večeři odplul Pátek na jedné z našich kanoí pro muškety a ostatní střelné zbraně, zanechané na bojišti. Nazítří časně ráno pohřbil těla padlých i hrozné zbytky jejich hostiny. Vykonal vše svědomitě a smazal všechny stopy boje, našeho pobytu i jejich tance na pobřeží tak dokonale, že jsem po několika dnech, kdy jsem sám to místo navštívil, nepoznal, kde jsme bojovali. Teprve lesní výběžek mne dovedl k osudné písčíně.

Rozmlouval jsem s novými přáteli. Pátek jim překládal mé otázky a ptal se svého otce, co soudí o útěku divochů v kanoi a máme-li se připravit na jejich návrat. Tentokrát připlují zajisté s takovou posilou, že je nezdoláme!

Starý Indián odpověděl, že divoši nepřežili bouři na moři a utonuli anebo je vítr zahnal daleko na jih, k jiným břehům, jejichž obyvatelé je určitě snědli. Neví, co by učinili, kdyby se vrátili domů, ale podle jeho mínění jsou tak poděšení způsobem přepadení, hlukem střelných ran a ohněm z pušek, že budou soukmenovcům vypravovati jen o hromech a blecích, které je pobily. O mně a o Pátkovi si myslí, že jsme dva bohové anebo zlí duchové, kteří přišli na břeh, aby je zničili. To věděl jistě, poněvadž slyšel, co jeden divoch volal na druhého. Indián měl pravdu. Později jsem se dověděl od obyvatelů, které jsem zanechal

na ostrově, že se divoši nikdy nepokusili přistáti na této části pobřeží.

Všichni však jsme se obávali po několik měsíců, že přece jen přijdou, a proto jsem já i celá moje armáda, čítající nyní tři muže, střežili bedlivě pobřeží, ačkoli bychom nyní byli se svými zbraněmi stačili na celou stovku divochů ozbrojených meči, kyji, luky a šípy.

Ale když se dlouho nic nehýbalo a moře bylo stále stejné prázdné jako na začátku světa, zmizel všechen strach a opět jsem začínal uvažovati o plavbě na pevninu. Pátkův otec mne ujistil, že jeho kmen se mnou bude zacházeti velmi přátelsky již proto, že jsem zachránil život jemu i Pátkovi.

Ale po rozmluvě se Španělem jsem se vzdal této myšlenky, neboť on mi vypravoval, že na vzdálených březích žije šestnáct jeho krajanů a několik Portugalců, kteří přežili ztroskotání jakési obchodní lodi. Žijí sice v dokonalém míru s domorodci, ale nemají ani nejnutnějších věcí k životu aspoň trochu civilisovanému. Na mou otázku o podrobnostech jejich plavby řekl, že pluli z Rio de la Plata do Havany s nákladem kůží a stříbra. Měli na palubě také pět portugalských námořníků, které zachránili z jakéhosi vraku zmítaného mořem. Po bouři, která je stihla, dopluli šťastnou náhodou na jediném člunu k lidožroutům na pobřeží, kde jim hrozila denně smrt a zánik v žaludcích divochů.

Otázal jsem se ho, jak by přijal mou nabídku, která by mohla vésti k záchraně všech, a zda by mne námořníci nezabili, kdybych je vzal na tento ostrov? Přiznal jsem se mu upřímně, že se obávám zrady a nějaké proradnosti, jestliže vložím svůj život do jejich rukou.

Odpověděl, že všichni jsou zdvořilí lidé a poctiví muži, nucení žít v nepředstavitelné bídě. Nemají ani zbraní, ani oděvů, ani pořádného jídla a jsou odkázáni toliko na milosrdenství divochů. Nedoufají vůbec, že se ještě někdy vrátí do vlasti k svým rodinám. Nakonec dodal: „Jsem přesvědčen, že budou žít jen pro vás, že pro vás také skočí do ohně, jestliže jim podáte jen prst, aby se zachránili.“

Po těchto slovech jsem si umínil, že je opravdu zachráním, jakmile budu moci. Nejdříve k nim pošlu Pátkova otce a starého Španěla. Připravil jsem rychle vše pro jejich cestu, ale když měli vyplouti, Španěl měl rozmanité námitky, obsahující jednak tolik opatrnosti a jednak tolik upřímnosti, že jsem je musil uznat a odložit záchranu jeho přátel alespoň o půl roku. Celá věc se měla takto:

Španěl žil asi měsíc na ostrově a v té době jsem ho zasvěcoval do svého hospodářství. Ukázal jsem mu, jak co dělám, viděl zásoby obilí i rýže, již bylo dosti nejenom pro mne, ale i pro další čtyři členy mé rodiny, která by nám však brzy došla, kdybychom měli živit jeho šestnáct druhů. Může se také státi, že si jednou postavíme velkou loď, která nás doveze do některého antilského nebo amerického přístavu, a pak bychom neměli potravin ani na cestu.

Souhlasil se mnou ve všem a odpověděl mi, že by se doporučovalo, aby on a jeho dva druhové obdělali větší pole, tolik půdy, kolik bych jí mohl ošít obilím a rýží, kterou mám v zásobárně. Potom vyčkáme žní, sklídíme, a jistě budeme mít dosti obilí, abychom uživili sebe i jeho přátele, žijící nyní za mořem na pevnině.

Radil mi tak opatrně, srozumitelně a dobře, že jsme se všichni čtyři dali ihned do práce na naší novině. Za měsíc, těsně před deštivým obdobím, jsme měli připraveno tolik půdy, že jsme mohli zasít na deset hektolitrů ječmene a šestnáct džbánů rýže.

Žilo nás nyní na ostrově tolik, že zmizel všecken strach před divochy. Chodili jsme svobodně, kamkoli se nám zachtělo jíti.

Všichni uvažovali občas o možnosti záchrany, ale já jsem přemýšlel ustavičně o nejrůznějších způsobech a prostředcích, s jejichž pomocí bychom se mohli vrátit do Evropy. První podmínkou byl ovšem dosti velký člun, schopný daleké plavby i po neklidném moři. Několik vhodných stromů pro stavbu lodi jsme označili a potom jsem nařídil Pátkovi a jeho otci, aby je porazili. Španěl, jemuž jsem řekl o všech svých záměrech, na ně dohlížel. Ukázal jsem jim, kolik potu a námahy mne stálo jediné prkno vysekané z celého stromu a potom jsem je přemluvil, aby se řídili mým příkladem. Pracovali s vervou a brzy jsme měli dvanáct krásných

dubových prken, tlustých šest až osm centimetrů, dlouhých deset metrů a širokých nejméně půl metru.

Také stádo krotkých koz jsme musili rozmnožiti. Proto jsem pozval Pátka a Španěla na lov. Prvého dne jsme jen s Pátkem chytli dvacet chovných kůzlat, odňatých zastřeleným matkám. Všechny kozičky se ihned připojily k našemu stádu a ochočily se dřívě, než jsem očekával. Stejnou péči jsem věnoval sklizni hroznů. Načesali a rozvěsili jsme jich tolik na stromy, aby se usušily, že bychom jimi byli v Alicante, kde se rozinky suší, naplnili nejméně osmdesát sudů, neboť hrozny, rozinky a chléb byly základem naší výživy.

Pak nastaly žně. Z deseti hektolitrů ječmene jsme sklidili a vymlátili sto a deset hektolitrů, tedy desetkrát tolik. Rýže se také urodila, ale zažil jsem na ostrově již lepší sklizeň. Nicméně obilnice takto naplněná by byla pohodlně uživila dvacet lidí až do příštích žní, ba mohli jsme z ní opatřiti zásobami i loď, plující do kteréhokoli amerického přístavu.

Po večerech i v době žní a po nich jsme pletli koše, abychom mohli všechno obilí uložit. Španěl byl znamenitý košíkář a vyčítal mi, proč jsem ještě nevyrobil obranná zařízení z pleteného proutí.

Nyní, kdy jsme měli plné sýpky a mohli přivítati jakékoli hosty, dovolil jsem Španělovi, aby odplul na pevninu a podíval se, jak se daří jeho druhům. Nařídil jsem mu písemně, že smí přivést na ostrov jen toho, kdo odpřisáhne, že neublíží osobám, které nalezne na ostrově, že s nimi nebude bojovati ani na ně útočiti, ale že bude věrně stát při muži, jenž pro ně poslal. Každý nový příchozí se musí písemně zavázati, že mne bude poslouchat a bránit za všech podmínek v každé době. Tuto přísahu měli potvrditi podpisem. Nevěděl jsem, jak to udělají, ale věděl jsem, že nemají ani pero, ani inkoust.

Španěl a Pátkův otec odpluli v piroze Indiánů, kteří si je přivezli jako lahůdku k hostině. Oběma jsem dal po jedné mušketě a tolik prachu a nábojů, aby mohli osmkrát vystřelit. Nemusil jsem jim ani připomínat, aby šetřili střelivem a stříleli jen v sebeobraně.

Po sedmadvaceti letech a několika dnech pobytu na ostrově jsem konečně učinil první nadějný kroky k osvobození. Tento první pokus, který sliboval úspěch, mne nesmírně dobře naladil a ustavičně jsem se veselil. Do člunu obou poslů jsme uložili osmidenní zásobu rozinek, placek, chleba a kozího masa pro oba i pro šestnáct mužů, které přivezou. Potom jsem jim přál dobrý vítr a rozloučil se s nimi, dohodnuv se ještě o znamení, které nám dají, až se budou vraceti; chtěl jsem je poznati na dálku, abych se vyhnul nemilým možným překvapením.

Čekal jsem osm dní. Devátého dne ráno se přihodila podivná a nepředvídaná věc. Spím ještě. Najednou přiběhne Pátek, vyburcuje mne ze sna a křičí: „Pane, pane, oni přišli, oni jdou!“

Vyskočím s lože, nestaraje se o nebezpečí, které by nás mohlo ohroziti, kdyby Pátek špatně viděl, obléknu se, jak nejrychleji umím, a běžím ven. Jak jsem byl překvapen, když mi dalekohled ukázal plachetnici, plující asi půl druhé míle od břehu a hnanou větrem k nám! Všiml jsem si také, že nepluje s té strany, odkud jsem očekával Španěla, nýbrž od jejížnějšího mysu ostrova. Zavolal jsem Pátka a poručil mu, aby se schoval a neukazoval se, neboť to nejsou lidé, na něž čekáme. Nevím ani, zda přicházejí s přátelskými nebo nepřátelskými úmysly!

Nejdříve jsem si došel pro lepší dalekohled, pak jsem přistavil žebřík ke skále a vystoupil na vrchol, což jsem činil vždy ve chvílích nebezpečí, a potom jsem si prohlížel plachetnici, skrývaje se za vyvýšeninou půdy. Ale jakmile jsem došel nahoru, spatřil jsem zřetelně loď, zakotvenou asi dvě a půl míle na východ od zátoky. Od pobřeží však ji dělilo jenom půl druhé míle. Podle svých zkušeností jsem měl před sebou anglický koráb, a jola, kterou vysílal na ostrov, byl obyčejný dlouhý záchranný lodní člun, osmiveslová šalupa.

Nemohu popisovati zmatek a radost, již jsem pocítil při pohledu na loď, řízenou mými krajany a tedy přáteli. Nicméně jakési tajné pochybnosti pronikaly nadějemi i radostí. Nevím, kde vznikaly, ale vnitřní hlas mi napovídal, že není vše v takovém pořádku, jak se zdá. Co hledá anglická loď v těchto místech, vzdálených všech

lodních cest? Vždyť se již ani nepamatuji na poslední bouři, která by ji byla vyšinula z její dráhy. Vítr ji sem také nemohl zahnat. Jsou-li to opravdu Angličané, mohou tu meškati s nekalými úmysly, a bylo by lépe pro mne, kdybych zůstal na ostrově a neplul s nimi. Snadno to mohou býti zloději a piráti!

Člun se blížil ke břehu a zdálo se, že hledá přístav anebo vhodnou zátoku. Přílišná blízkost jim nedovolila viděti zátoku v ústí říčky, ale jim to asi nevadilo. Přistáli prostě o půl míle níže, což mi bylo vhod. Kdyby byli vystoupili na břeh pod mou tvrzí, byli by mne mohli pohodlně oblehnout, vystřílet ze srubu a vyplenit jej.

Když vystupovali na břeh, viděl jsem, že to jsou opravdu Angličané. Toliko o dvou nebo o třech jsem pochyboval a zdálo se mi, že příslušejí k holandské národnosti. Ale mýlil jsem se. Na břeh vystoupilo celkem jedenáct mužů, z nichž tři neměli zbraně a byli spoutáni na rukou. První čtyři muži, kteří opustili člun, vyvěkli zajatce a za nimi šli ještě dva námořníci. Ostatní zůstali v šalupě. Tento obraz mne mátl a nevěděl jsem, co to vše znamená. Pátek na mne křičel: „Ó pane, teď vidět vy, jak bílý muž jíst zajatce jako divoký muž!“

„Pátku,“ odvětil jsem, „myslíš opravdu, že je sem přišli zabít a sníst?“

„Ano, oni je sníst!“ řekl neochvějně.

„Ne, ne. Pátku,“ namítl jsem, „snad je zastřelí anebo pověsí, ale nesnědí je.“

Neměl jsem ani potuchy o jejich úmyslech. Stál jsem na vrcholku, chvěje se hrůzou, a očekával jsem v tu chvíli popravu těch tří. Cestou dokonce hrozil jeden z námořníků prvnímu zajatci mečem. Ostatní se zatím rozběhli po ostrově, jako by si jej chtěli prohlédnouti. Pak odešli i strážci těch tří a zajatci mohli vstát a jít kamkoli. Ale oni zůstali sedět tam, kam si sedli, a hleděli jaksi zamyšleně, ba řekl bych, že dokonce zoufale na moře.

V člunu seděli nyní již jenom dva muži a ti tam pravděpodobně zůstali proto, že vypili příliš mnoho kořalky a nyní usnuli, což mi později kapitán lodi potvrdil. Jeden z nich procitl dříve než druhý, a vida, že odliv posadil člun více než z poloviny na souš, křičel na

ostatní, aby mu pomohli. Ačkoli mnoho mužů přiložilo ruce k dílu, nepodařilo se jim vystrčiti šalupu tak daleko, aby ji voda opět nadnesla, neboť lodice vážila příliš mnoho a pohyblivý písek utíkal pod nohama námořníků tak, že se neměli o co opřít. Proto se – jako praví námořníci – opět rozběhli po ostrově, nestarajíce se již o člun.

Prozatím jsem se ještě neodvažoval opustit úkryt a vyšel jsem jenom na skálu nad srubem. Viděl jsem, že člun může odplouti nejdříve za deset hodin. Do té doby se setmí, a pak si mohu pečlivěji prohlédnouti jednotlivé vzácné hosty a snad i vyslechnout úryvky jejich rozhovorů.

Pro všechny případy jsem se připravil k boji. Také Pátkovi jsem poručil, aby se ozbrojil. Sám jsem nesl dvě brokovnice a jemu jsem dal tři muškety. Vypadal jsem nesmírně divoce. Vysoká chlupatá čepice, chlupaté kalhoty a kazajka, nahý meč po boku, dvě bambitky za pasem a dvě ručnice na ramenou – hotový mořský lupič!

Chtěl jsem k nim sejít až po setmění, ale kolem druhé hodiny odpolední odešli všichni do lesa, aby unikli polednímu vedru, a také ti tři ubozí zajatci usedli do stínu pod košatý strom, vzdálený ode mne asi dvě stě padesát kroků.

„Nu, spral to kat!“ řekl jsem si. „Půjdu k nim hned a dovím se aspoň, co tu pohledávají.“ A šel jsem, s Pátkem v patách.

Došli jsme nepozorovaně až skoro k nim a potom jsem pravil španělsky: „Kdo jste, pánové?“

Vyskočili, ohlédli se polekaně a při pohledu na mne se zděsili ještě více. Neodpověděli mi hned, ale všichni tři se tvářili, jako by chtěli prchnout. Tu jsem promluvil mateřštinou, řka: „Pánové, nelekejte se mne. Snad vám přišel pomoci přítel v okamžiku, kdy jste ho nejméně očekávali.“

„Jistě ho posílá samo nebe!“ řekl jeden z nich a smekl klobouk, dodávaje: „Naše postavení je tak zlé, že nám nemůže pomoci žádný člověk.“

„Pane, všechna pomoc přichází s nebe,“ odvětil jsem, „ale vy můžete cizinci alespoň naznačit, jak by vám mohl pomoci. Zdá se

mi totiž, že jste se octli v jakési tísní. Viděl jsem vás přistáti a spatřil jsem také, že jeden z těch hrubců na vás tasil meč.“

Ubohému muži tekly slzy po tváři. Potom přemohl dojetí a řekl: „Kdo jste, člověk anebo anděl?“

„Jen se nebojte!“ utišoval jsem ho. „Kdyby Bůh byl poslal anděla, aby vám pomohl, byl by přišel jistě lépe oděn a jinak ozbrojen než já. Zbavte se strachu, jsem člověk a chci vám pomoci. Mám jenom jednoho sluhu, ale máme zbraně a střelivo a přeji si, abyste mi řekl upřímně, jak vám můžeme pomoci. Vypravujte, co se vám stalo!“

„To je dlouhý příběh, pane,“ odvětil s povzdechem, „a nemůžeme vám jej vypravovati teď, dokud naši vrazi jsou tak blízko. Ale několika slovy vám povím toto: Byl jsem velitelem lodi, která kotví tam venku. Posádka se vzbouřila a chtěla mne zavraždit. Ale pak se rozmyslili a dohodli se, že mne vysadí s těmito dvěma věrnými přáteli na pustém anebo alespoň neobydleném ostrově, jeden z těchto mužů je kormidelník lodi a druhý cestující. Domnívali jsme se, že ostrov není obydlen a že zde zahyneme; také nevíme, co si máme myslit o tomto vašem zázračném zasažení do našich osudů.“

„Kde jsou ti vzbouřenci? Nevíte, kam šli?“ tázal jsem se.

„Lehli si pod stromy asi dvě stě kroků odtud,“ pravil, ukazuje na hustý háj na břehu říčky. „Obávám se, že nás viděli a slyšeli hovořit. Zabijí nás všechny,“

„Mají střelné zbraně?“

„Málo,“ odvětil, „jen dvě pušky, a jednu z nich ještě nechali v člunu.“

„To není zlé!“ povzbudil jsem ho. „O nic se nestarejte a vše ponechte mně. Vidím, že všichni usnuli. Mohu je zabít anebo je mám raději zajmout?“

Odpověděl, že jsou mezi nimi dva zoufalí, všeho schopní zločinci, kterým bych, již pro vlastní bezpečí, neměl dávat milost. Kdyby se nám podařilo dostat ty dva, ostatní by se opět vrátili ke kázni a pořádku.

Tázal jsem se: „Kterí dva to jsou?“

Leželi příliš daleko, aby mi je mohl označiti, ale všichni tři muži slíbili, že mne poslechnou na slovo.

„Prozatím poodejdeme tak daleko, aby nás neslyšeli.“ Vyzval jsem je, aby vstali a šli za mnou. Za chvíli jsme byli dosti daleko a hustý lesík nás zakrýval.

Cestou jsem se obrátil ke kapitánovi řka: „Podívejte se, pane, odvážím-li se osvoboditi vás, přistoupíte na dvě podmínky?“

Předešel mne ujištěním, že mohu sám velet jeho lodi, jestliže se nám ji podaří zachrániti z rukou zločinců, a kdyby ne, je ochoten nasadit pro mne život, kdykoli a kdekoli. Jeho dva druhové také přisvědčili a slíbili mi totéž.

Nicméně, aby mezi námi bylo docela jasno, řekl jsem jim své dvě podmínky: „Zůstaneme-li společně na ostrově, nebudete si nikdy osobovati moc nade mnou, a když vám vydám zbraně, nepoužijete jich nikdy proti mně či proti lidem, kteří sem snad ještě přijdou. A za druhé, podaří-li se nám vyrvati loď vzbouřencům, dopravíte mne a mého sluhu zdarma do Evropy.“

Slíbil mi, zaklínaje se svou ctí, že těmito dvěma podmínkám dostojí do slova a do písmene a nadto že mi bude vděčen až do smrti.

Poté jsem pravil: „Dobře, pánové! Zde máte muškety, náboje i střelný prach. Řeknete mi, jak jste se rozhodli. Co míníte učiniti pro svou záchranu?“

Kapitán poděkoval za důvěru i zbraně a odvětil: „Zařídíme se podle vás.“

Nařídil jsem tedy, abychom se vrhli okamžitě na spící čeládku a vystřelili do nich salvu dříve, než vstanou a rozutekou se.

„Nerad bych je postřílel,“ namítl skromně, „toliko ti dva nenapravitelní zločinci, kteří vzbouřili posádku, nesmějí uniknout. Kdybychom je pustili, poplují na loď, přivedou zbytek posádky a zničí nás.“

Uprostřed této rozmluvy si kormidelník povšiml, že se vzbouřenci probouzejí, a za chvíli dokonce dva již vstali. Otázal jsem se, zdali některý z obou je hlavou vzpoury. Kapitán zavrtěl záporně hlavou a já jsem dodal: „Dobře! Tedy je můžeme pustit. Zdá se, že sama

Prozřetelnost je probudila, aby se zachránili, ale teď se dopustíme sami nenapravitelné chyby, podaří-li se uniknouti ostatním.“

Tři muži se rázem zbavili malomyslnosti. Kapitán uchopil mušketu, zasunul pistoli za opasek a vyzval své druhy, aby učinili totéž. Oba muži však postupovali neopatrně a způsobili značný šramot, našlapující na suché větvičky. Jeden ze dvou stojících povstalců se ohlédl a vida nás, křikl na ostatní. Na štěstí příliš pozdě. V okamžiku, kdy zavolal, oba naši přátelé vystřelili, zatím co kapitán ponechal náboj v hlavni pro vhodnější terč. Oba námořníci však mířili tak dobře, že bližší muž ihned klesl mrtev k zemi a druhý, těžce raněn, se vzchopil a volal o pomoc. Leč kapitán šel k němu a řekl: „Příliš pozdě křičíte o pomoc! Modlete se raději k Bohu, aby vám odpustil vaše zločiny,“ načež jej srazil pažbou k zemi. I tento muž ztichl brzy na věky.

Tři zbývající námořníci vyskočili a chtěli se bránit, ale v té chvíli jsem také já vystoupil ze zákrytu za stromem a oni, vidouce přesilu zbraní a marnost obrany, prosili o milost. Jeden z nich utrpěl těžké zranění při prvním výstřelu. Kapitán jim slíbil, že ušetří jejich životů, jestliže projeví účinnou lítost a odčiní zradu. Potom musili přísahati, že mu pomohou obsaditi loď a vrátit se do Jamajky, odkud vypluli. Slibovali hory doly, přísahali mu věrnost a on jim rád uvěřil a daroval svobodu i život. Nenamítal jsem nic, ale pro jistotu jsem ho přiměl, aby jim svázal ruce a nohy a nechal je v poutech tak dlouho, dokud budeme na ostrově.

Pátek a kormidelník se odebrali k člunu, aby jej zajistili pro nás. Měli odnésti vesla, odepnout plachty a odvázat lana. Když vykonali tento úkol, vrátili se. Zatím však se také vraceli tři členové posádky, kteří se zatoulali hlouběji do lesa a znepokojili se oběma výstřely. Jakmile viděli, že kapitán, který byl ještě před půl hodinou v poutech, je osvobozen a drží mušketu připravenou k ráně, podrobili se nám. Také je jsme svázali a tímto okamžikem jsme vyhráli boj na celé čáře.

Nemohouce ihned dokončiti tak dobře začaté dílo, ježto nám nízký stav vody nedovolil spustit člun na moře, užili jsme vnucené nečinnosti k vzájemnému seznámení. Vypravoval jsem kapitánovi

v hrubých obrysech, jak jsem přišel na ostrov a žil zde dvacet osm let. Poslouchal mne pozorně a divil se zejména podivuhodnému hospodářství, které jsem zde sám a bez nejprostších nástrojů zřídil. Odvedl jsem jej do srubu pod skalou a ukázal mu všechny své vynálezy a výsledky práce dlouhého života v samotě. Vypravoval jsem mu také, že ve vnitrozemí mám ještě jednu pevnůstku, jakýsi letohrádek, jako mívají knížata, i tam jej zavedu, ale prozatím je třeba ukončiti tuto zábavnou rozmluvu a projednati příští kroky, jež povedou k dobytí lodi.

Souhlasil, ale zároveň mi řekl, že neví, co bychom měli učiniti, ježto na palubě zůstalo ještě dvacet šest mužů, vesměs spiklenců. Všichni ztratili před zákonem právo na život a nyní se zajisté vynasnaží zabítí nás, uvědomující si, že je pošleme do vězení a na šibenice, jakmile se nám podaří zvítěziti nad nimi a doplouti do některého řádného přístavu v Evropě nebo v Americe. Zdá se mu tedy, že na ně nemůžeme útočit, ježto bychom proti takové přesile vedli marný boj.

Kapitán měl pravdu a jeho závěr zněl rozumně. Ale mně napadlo, že se bude za chvíli posádka na lodi shánět po družích na pobřeží a snad se někteří pojedou podívatí v druhém člunu, co se stalo s první skupinou. Snad dokonce připlují v plné zbroji a budou příliš silni pro nás.

Nejprve bylo třeba prorazit člun, vytažený na písek, aby jej nemohli odvléci. Odebrali jsme se tedy na palubu malé plachetnice, sebrali zbraně, které tam nechali, a vše, co bylo uvnitř. Bylo toho bědně málo! Musili jsme se spokojiti s lahví kořalky, lahví rumu, několika suchary, asi šesti librami cukru, zabalenými v plátně, a rohem střelného prachu. Uvítal jsem i tuto kořist, zejména cukr a brandy, neboť ty dvě věci jsem neměl v ústech již skoro čtvrt století.

Někteří odnášeli ukořistěné věci na břeh a jiní zatím proráželi velkou díru do dna. I když přijdou na ostrov v takové přesile, že se nebudeme moci postavit na odpor a musíme se skrývat, nepodaří se jim spraviti tuto velkou lodici a ona zůstane nám. Až odplují, snadno ji opravíme a odcestujeme k Návětrným ostrovům. Cestou

se zastavíme pro naše španělské přátele, na něž jsem nepřestal myslet.

Zatím co jsme vlekli těžkou loď dále na pevninu, aby ji příští příliv nespláchl do moře, a připravovali se na příchod nových vzbouřenců, zaduněla z lodi na širém moři dělová rána, za chvíli druhá a pak třetí. Lodní posádka volala těmito znameními své druhy, meškající na břehu, zpátky na palubu.

Dělostřelec na lodi měl mnoho trpělivosti a opakoval znamení několikrát. Samozřejmě na ostrově se nic nehnulo. Proto se na lodi rozhodli vyslati druhý člun a dalekohled mi opravdu brzy ukázal, že se spouští na moře lodice, že do ní vstupuje deset ozbrojených námořníků a veslují ke břehu. Všichni měli ručnice.

Za chvíli jsme je viděli docela jasně prostým okem a kapitán poznal jednotlivé osoby. O třech mužích pravil, že jsou poctivými plavci, svedenými jen sliby a hrozbami ke vzpouře. Vrchní lodník, který, jak se zdá, byl hlavou posádky člunu, a všichni ostatní veslaři náleželi straně vzbouřenců a prosluli již dávno jako bezohlední násilníci, dohnání touhou po zlatě k šílenému podniku, korunovanému zajetím kapitána a krádeží lodi.

Člun se pomalu a velmi opatrně blížil a my jsme zatím rychle zabezpečovali zajatce. Dva, jimž kapitán nevěřil tolik jako ostatním, jsme poslali pod dohledem Pátka a jednoho ze tří osvobozených mužů do nové jeskyně v lese. Tam jim nehrozilo nebezpečí a oni také, i kdyby prchli, nemohli tak snadno ohrozit nás. Tam je nikdo neuvidí a neuslyší. Ponechali jsme je prozatím v poutech, ale dali jsme jim dostatek potravin a slib, že je pustíme, jakmile nebezpečí pomine – ovšem, zachovají-li se rozumně! Pátek jim nechal v jeskyni také několik svíček, aby tam nemusili být ve tmě, a sám se postavil ke vchodu na stráž.

S ostatními jsme naložili poněkud mírněji. Dva jsem dokonce přijal na kapitánovo doporučení hned do služeb. Odpřísáhli ochotně, že budou věrně bojovat po našem boku a jsou připraveni žít a zemřít pro nás. V této chvíli jsme mohli postavit proti

vzbouřené lodní posádce sedm odvážných a dobře ozbrojených lidí, z nichž každý viděl záchranu jenom ve vítězství.

Jakmile námořníci dopluli na místo, kde ležel první člun, přistáli bez rozmyšlení, vyskákali na břeh, odvěkli lodici z dosahu vln a běželi k dlouhému člunu. Viděli jsme jejich zděšení, když poznali, že někdo odnesl plachty, lana, vesla i ostatní obsah člunu, a nám neunikla ani jejich zlost, vzbuzená pohledem na díru v lodním dně.

Uvažovali chvíli a potom vykřikli dvakrát hodně hlasitě: „Halóóóó, halóó!“ a čekali. Ale jejich přátelé na ostrově je, jak se jim zdálo, neslyšeli, neboť nikdo se nevracel na břeh. Potom se sestoupili do kruhu a vystřelili do vzduchu. Les opakoval salvu a hory vrátily za chvíli ozvěnu. Ale ani výstřel nepomohl. Ti dva ve sklepě neslyšeli nic a ostatní se neodvažovali odpovídat, ježto jsme je nespouštěli s očí.

Ticho na ostrově a tajemné zmizení jejich druhů je překvapily tou měrou, že se chtěli neprodleně vrátit na loď a říci, že jejich přátelé byli povražděni a lodice proražena. Vlekli člun, v němž přijeli, k vodnímu okraji, naskákali do něho a odrazili. Ale za chvíli se asi rozmysleli jinak, neboť obrátili a vraceli se na břeh. Tentokrát zůstali v člunu tři muži jako hlídka a ostatní se vydali do lesa hledat ztracené druhy. Tímto činem nás překvapili a nevěděli jsme v prvním okamžiku, co počítí. Nezbylo než čekat, jak se věci dále vyvinou.

Skupina vzbouřenců došla až na nedaleký hřeben, s něhož se jim otevřel pohled do krajiny, do údolí a na rozlohy lesů. Tam se zastavili a křičeli do ochraptění. Potom usedli pod strom a neodvažovali se jíti dále. Čekali jsme dlouho na to, co budou dělat, leč nehýbali se a rokovali. Po dlouhé poradě konečně vstali a vraceli se k moři, což nás opět znepokojilo. Jakmile jsme viděli, že sestupují k pobřeží, napadlo nám, že se vzdali pátrání a odveslují na loď. Kapitán by si byl při této černé vyhlídce nejraději zoufal, ale tu se mi v hlavě zrodila válečná lest, která je přivedla zpátky.

V té chvíli se k nám přidružil Pátek. Svěřil stráž u jeskyně osvobozenému cestujícímu, který ho doprovázel, a poněvadž

vytušil nebezpečí, jež mne může co chvíli ohrozit, chtěl být se mnou a chránit mne. Poručil jsem jemu a kormidelníkovi, aby šli k malé zátoce v říčce na západním pobřeží, na místa, kde obyčejně přistávali divoši, a tam aby křičeli z plných plic tak dlouho, až zjistí, že je námořníci slyšeli. Jakmile však uslyší křik odpovídajících námořníků, nechť volají znovu a znovu. Přitom musí pomalu ustupovati do vnitra ostrova a lákati povstalce za sebou do lesů. Pak se mohou vrátit k nám.

Posádka vstupovala do člunu právě v okamžiku, kdy Pátek a kormidelník zavolali. Muži je slyšeli a okamžitě odpověděli, pak vyskákali na písek a utíkali k východu za hlasem, který je volal. Doběhli k zátoce a proud říčky, rozšířený mořem, je zastavil. Zavolali člun a přepluli řeku. Toho jsem chtěl dosáhnout. Když převezli hlídku, která se znovu vydala do lesa, zavedli loďku asi dvě stě metrů proti proudu a tam ji přivázali k pařezu.

Jeden z těch tří, kteří střežili člun, dokud stál na břehu, se připojil nyní k hloučku jdoucímu za volajícími hlasy, a v lodici zůstali pouze dva strážci.

Teď přišla naše chvíle! Zatím co Pátek a kormidelník lákali hlouček hlouběji a hlouběji do vnitrozemí, překročili jsme říčku asi sto padesát kroků nad jejich kotvištěm tak, aby nás neviděli a neslyšeli, a překvapili jsme nic netušící strážce. Jeden ležel v trávě na břehu a druhý seděl v lodi. Chlapík na břehu již již usínal, ale když nás zpozoroval, vyskočil, a kapitán, jenž nyní stál těsně u něho, udeřil jej pažbou ručnice do hlavy. Muž se skácel a kapitán vzápětí vyzval strážce člunu, aby se vzdal. Náhodou byl jedním z těch tří, které kapitán označil za svedené. Nyní se nebránil, zdvihl ruce a po krátkém rozhovoru s kapitánem se připojil k nám.

Pátek a kormidelník lákali zatím námořníky od jednoho pahorku k druhému, z lesa do lesa, tak dlouho, až se sami unavili; pak je nechali bezradné tam, kam došli. Stačilo to však, neboť hlouček zašel tak daleko do vnitrozemí, že se nemohl ani do večera vrátit k člunu.

Nám nezbyvalo než čekat a pak je přemoci. Pozdě večer už za tmy se přiloudali unavení a vyčerpaní k lodici. Nepokusím se

popisovati zmatek, jemuž propadli, vidouce prázdny člun, posazený odlivem na dno potoka. Kam zmizeli strážci? Odešli asi! Rozběhli se tedy do nejbližšího okolí a hledali je, křičeli a volali, ale nikdo jim neodpovídal.

Moje malá armáda chtěla tento hlouček přepadnouti co nejdříve, ale pohled na prolitou krev mne nikdy netěšil a proto jsem si přál, aby se i tato nevyhnutelná půtka obešla pokud možno bez krvavého násilí. Doufaje, že se skupina odbojníků rozdělí, nařídil jsem svým přátelům, aby se schovali a vyčkávali. Toliko Pátkovi a kapitánovi jsem řekl, aby se nepozorovaně připlazili k rokujícímu a hledajícímu houfci a vyslechli, o čem se radí.

Štěstí nám přálo. Oba zvědové leželi v křovisku a střežili námořníky, jejichž netrpělivost a nejistota vzrůstala každou minutou. Konečně vstali tři muži a šli do lesa. Musili jíti mimo naši hlídku, a když se přiblížili natolik, že bylo slyšeti každé šeptané slovo, poznal kapitán, že má před sebou vrchního lodníka, hlavu celé vzpoury, a dva jiné vzbouřence. Vědomí, že má v ruce svůdce posádky a prvního osnovatele spiknutí, zbavilo jej na chvíli rozvahy. Vstal, nečekaje, až se muži přiblíží, aby jim bylo viděti do tváře, a vystřelil. Pátek učinil vzápětí totéž.

Vrchní lodník zemřel na místě a druhý muž padl s prostřeleným břichem na něho. Třetí muž vzal do zaječích. Výstřely nás samozřejmě vyburcovaly z klidu. Běžel jsem s celou armádou šesti mužů za oběma střelci a potom ke skupině zděšených povstalců. Ve tmě nepoznali, kolik nás je, a neviděli také, kdo je přepadl. Nyní nás bylo osm: Já, kapitán. Pátek, dva spolehliví námořníci a tři méně spolehliví, jimž jsme však také svěřili zbraně.

Muž, kterého jsme zajali u člunu, jednal podle mého rozkazu a otázel se jich, zda chtějí bojovat anebo vyjednávat. Když chvíli neodpovídali, křikl: „Tome, Tome Smithe.“

Volaný ihned odpověděl: „Kdo volá? To jsi ty, Robinsone?“ neboť v té chvíli poznal hlas svého druha, jenž se náhodou také jmenoval Robinson.

Náš mluvčí opět pravil: „Pro Krista Pána, odložte ihned všichni zbraně! Tome Smithe, vzdejte se nebo zemřete!“

„Komu se máme vzdát?“ ozval se opět hlas ze tmy.

„Těm, kteří jsou se mnou,“ odpověděl Robinson, „je zde náš kapitán s padesáti muži. Honili nás a potom šli dvě hodiny za vámi. Vrchní lodník je již mrtev. William Frey umírá, O'Neil padl na břehu u člunu a já jsem zajat. Vzdejte se nebo jsme všichni ztraceni.“

„Dostaneme milost, když se vzdáme?“ tázal se Smith.

Robinson odpověděl: „Půjdu k nim a zeptám se.“

Obrátil se opravdu ke kapitánovi a tázal se. Ale kapitán, místo aby mu odpověděl, volal sám: „Smithe? Znáte přece můj hlas? Radím vám, složte ihned zbraně a daruji vám život! Jenom Willa Atkinse pověsíme.“

Tu se ozval jiný hlas z houští ve trne. Později mi řekli, že to byl Atkinsův. Muž křičel: „Pro milosrdenství Boží, kapitáne, darujte i mně život! Copak jsem horší než ostatní? Všichni jsme stejní!“

Atkins však nemluvil pravdu, neboť při vypuknutí vzpoury na lodi napadl on sám kapitána a spoutal jej, spílaje mu nepřetržitě. Kapitán mu však odpověděl, aby se vzdal na milost i nemilost a vyčkal rozsudku, který nad ním vynese guvernér tohoto ostrova. Myslil tím mne a od té doby mne všichni nazývali guvernérem.

Vyjednávání skončilo. Všichni vzbouřenci složili zbraně a prosili o milost. Odebrali jsme jim ručnice, bambitky i nože a pak jsem je dal spoutati.

Všichni litovali svých činů a prosili o život, ale kapitán jim řekl, že nejsou jeho zajatci, nýbrž podléhají veliteli ostrova. Pravidl: „Dohodli jste se, že mne zajmete a vysadíte na pustém ostrově. Ale Bůh mi pomohl, ostrov je obydlen a spravuje jej můj krajan. Jenom na něm záleží, zdali budete žít. Ježto však již slíbil všem, že dostanou milost, pošle vás pravděpodobně do vlasti, kde soud rozhodne podle vašich skutků. Toliko Atkins nechť se připraví na smrt, neboť jej ráno pověsíme.“

Kapitán si vše vymyslel, ale jeho prohlášení mělo žádaný účinek. Atkins padl na kolena a prosil velitele, aby se za něho přimluvil u guvernéra. Také všichni ostatní prosili, aby je neposílal do Anglie, slibující, že svou vinu odčiní.

Chvíle mého osvobození se přiblížila a tito chlapíci změkli tak, že jsem je snadno mohl přimět k tomu, aby se zmocnili lodi. Skryl jsem se ve tmě, aby neviděli, jakého mají guvernéra, poněvadž můj oděv se přece jen trochu lišil od šatů, jaké nosívají tito hodnostáři, a pak jsem k sobě zavolal kapitána. Jeden z mužů šel k němu a pravil: „Kapitáne, guvernér vás žádá, abyste přišel k němu.“

A kapitán odpověděl docela vážně: „Vyřídte Jeho Excelenci, že přijdu hned.“

Po této výměně slov všichni povstalci uvěřili, že guvernér s padesáti muži čeká kdesi nablízku.

Vyložil jsem kapitánovi, jak bychom se snadno mohli zmocnit lodi. Můj plán se mu líbil a rozhodl se jej za svítání provést. Ježto jsme nechtěli nic ponechat náhodě, rozdělili jsme zajaté vzbouřence na dvě skupiny, z nichž jednu, totiž Atkinse a dva jeho nejhorší společníky, jsme poslali do jeskyně. Napřed jsme je však spoutali. Tuto práci obstaral Pátek s oběma muži, kteří přišli s kapitánem na břeh. Ostatní jsme doprovodili do ohrady u besídky a tam jsme je také spoutali a uvěznil.

K této skupině jsem poslal ráno kapitána, aby s nimi vyjednával. Slíbil jim, že pro ně vyprosí guvernérovu milost, jestliže mu pomohou získati loď. Uhodnete, že lidé v jejich postavení se dlouho nerozmýšlejí, jde-li o život anebo svobodu. Přisvědčili horlivě, padli na kolena a přísahali, že mu za jeho velkomyslnost zachovají věrnost až do smrti.

Kapitán vybavil oba čluny a obsadil je mužstvem, které také prozatímně spravilo díru v malé plachetnici. Jeden z člunů svěřil cestujícímu a čtyřem námořníkům, kdežto do druhého člunu vstoupil on sám, jeho kormidelník a pět jiných plavců.

Kolem půlnoci dopluli k lodi. Kapitán a kormidelník vystoupili první na její palubu a srazili pažbami druhého kormidelníka i lodního tesaře. Když s věrnou pomocí ostatních přemohli tiše tu část posádky, která spala na hlavní palubě, vnikli do podpalubí, kde zneškodnili zbytek mužstva. Konečně vstoupili do velké kajuty, kde spal nový kapitán vzbouřenců a několik jeho věrných.

Ti již cosi tušili a přivítali je střelbou, při níž zranili prvního kormidelníka do ramene tak, že mu prostřelili kost a zasáhli, ale nikoli nebezpečně, ještě dva jiné muže. Nikdo nezaplatil toto dobrodružství životem kromě spikleneckého kapitána, jemuž kormidelník v sebeobraně prostřelil ústa kulkou z bambitky. Když ostatní viděli, že jejich náčelník padl, vzdali se bez dalšího odporu a kapitán se opět ujal řízení lodi, dobyté s nejmenšími ztrátami na lidských životech.

Nyní bylo třeba oznámiti smluveným znamením, totiž sedmi ranami z děl, že se dílo podařilo. Představte si mou radost, když zazněla první rána a za ní šest ostatních! Seděl jsem totiž na břehu a čekal na tuto radostnou zvěst až do druhé hodiny noční, oddávaje se v tichu nejbouřlivějšímu zmatku myšlenek a nadějí, jaký jsem kdy prožil.

Potom jsem si však šel lehnout, neboť jsem měl za sebou den takového napětí a vzrušení, jako žádný jiný. Všechna starost se mne rázem spadla, v duši se mi rozhostil nejhlubší mír a spal jsem až do bílého dne. Snad bych byl spal až do večera, ale ve snu jsem zaslechl výstřel z ručnice a procitl jsem. Vzápětí volal kdosi: „Guvernére, guvernére!“ Poznal jsem kapitánův hlas. Vyběhl jsem na vrchol skály, ale tam již stál kapitán a ukazoval na loď, kotvící nedaleko břehu. Nepromluvil, ale ihned mne sevřel do náručí a políbil na tvář. Pak řekl: „Drahý příteli a osvoboditeli, tam stojí vaše loď! Náleží jen vám a my všichni s ní!“

Podíval jsem se na moře. Velká fregata nekotvila, nýbrž plula pomalu asi ve vzdálenosti půl míle od břehů před ústím říčky, neboť byl příliv. Kapitán s několika muži připluli na osmiveslici, přistáli časně ráno v zátoce a odebrali se ihned ke mně.

Omdlával jsem takřka. Hodina vykoupení se blížila mílovými kroky, a skoro co by kamenem dohodil stála pyšná loď, která mne odveze kamkoli se mi zlíbí. Z počátku mne cosi rdousilo tak, že jsem nemohl pronést ani slova, a potom jsem asi zavrával, neboť kapitán ke mně opět přiskočil, objal mne a já jsem se k němu přitiskl, abych neupadl. Dostal jsem závrať z přílišného štěstí. Kapitán zpozoroval mé pohnutí a mou slabost a podal mi

láhev brandy, abych se posilnil. Ale já jsem se posadil na zem, poněvadž se nohy pode mnou třásly tak, že mne neunesly. Chtěl jsem něco říci, leč nové a nové vlny radosti zaplavovaly neustále můj rozum, mé srdce a celé mé nitro tak silně, že jediná věc, kterou jsem v té chvíli mohl učiniti, byl pláč a pláč. Plakal jsem opravdu, utápěje se v ohromných slzách, které mi pomalu stékaly po osmahlé, vousaté a větry ošlehané tváři. Teprve za hodnou chvíli po tomto záchvatu vděčnosti Bohu a lidem jsem našel několik slov díky kapitánovi: „Hledím na vás jako na posla, kterého nebesa vyslala, aby mne zachránila. To dokazuje, že skrytá ruka Prozřetelnosti ovládá všechny naše osudy a oči nekonečné Moci pátrají v nejvzdálenějších koutech světa, hledajíce nešťastnou duši, které by pomohly.“

Když jsme chvíli hovořili, řekl mi kapitán, že pro mne přivezl jakési občerstvení. Zavolal na muže ve člunu a požádal je, aby přinesli věci určené guvernérovi, načež přede mne rozložil dvě libry jemného tabáku, šest lahví madeirského vína, dvanáct kusů nejlepší hovězí, šest kusů vepřového masa, pytlík hrachu, asi cent sucharů, bednu cukru, bednu pšeničné mouky, bednu citronů, dvě láhve citrónové šťávy a mnoho jiných věcí a lahůdek. Největší radost však mi způsobil šesti novými košilemi, šesti nákrčníky, dvěma páry rukavic, párem střevíců a ponožek, ozdobným kloboukem a skoro novým oblekem z vlastního šatníku. Slovem, oblékl mne od hlavy k patě a k špičkám prstů.

Poslal jsem všechny tyto věci do srubu a potom jsme se radili, co máme učiniti se zajatci. Kapitán mne ujistil, že je zná jako své boty a budou-li naléhati, aby je odtud odvezl, poveze je toliko v železech a odevzdá je spravedlnosti v první anglické osadě, kam doplují.

Odpověděl jsem: „Chcete-li, přemluvím je, aby zůstali na ostrově.“ „Přijímám rád váš návrh,“ pravil, přisvědčiv pokynem hlavy.

Poslal jsem tedy Pátka s pěti námořníky, aby přivedli všech pět mužů, spoutaných v jeskyni, a zavedli je do ohrady u mého letohrádku, kde na mne mají počkat. Potom jsem se šel převléknout do nových šatů a všichni, kdož jsme byli v té chvíli na

ostrově, jsme se odebrali do ohrady k besídce. Vida před sebou pět drsných zločinců, obrátil jsem se k nim a pravil: „Pomohl jsem vašemu kapitánovi, aby se opět zmocnil lodi, kterou jste mu vzali. Dopustili jste se zločinu a mám právo pověsiti vás. Kapitán vás nechce odvézti z ostrova jinak než v poutech a potom vás odevzdá soudu. Já a všichni moji přátelé odplujeme do vlasti a zanecháme tu neobydlený ostrov. Každá vzpoura na lodi a každé zcizení lodi vzbouřeným mužstvem se trestá smrtí. Jsem však ochoten dáti vám milost, jestliže chcete dobrovolně zůstat na ostrově.“

Muži nevěřili svým uším. Děkovali mi za takovou milost a proto jsem je pustil na svobodu s podmínkou, že se ihned odeberou do lesů a zůstanou tam, dokud loď neodpluje.

Když jsem vyřídil tyto věci, požádal jsem kapitána, aby na mne nečekal a odebral se sám na loď. Ujistil jsem ho, že chci ještě jedinou noc strávit na ostrově a připravit se na cestu, ježto mám některé věci, které bych rád vzal s sebou. Prokáže mi laskavost, jestliže mi ráno pošle člun a dopraví mne na palubu své lodi.

Po kapitánově odchodu jsem poslal pro pět odsouzenců a vyzval je, aby vstoupili do mé tvrze. Tam jsem je poučil, jak připravuji chléb, jak suším hrozny, obdělávám pole, vyrábím hrnce a koše a jak lze na ostrově krásně a pohodlně žít. Zpravil jsem je také o šestnácti Španělech, kteří mají zakrátko připlouti. Potom jsem odevzdal Atkinsovi dopis pro svého španělského přítele a ostatní trestance jsem požádal, aby mi slíbili, že budou užívati všeho společně se Španěly. Zanechal jsem jim také všechny zbraně i pytel hrachu, darovaný mi kapitánem. Poradil jsem jim, aby hrách zašili. Ráno pak jsem se odebral na palubu lodi. Toho dne jsme ještě nezdvihli kotvy. Příštího dne připluli k lodi dva muži, které jsme minili nechat na ostrově, a prosili nás, abychom je vzali s sebou, neboť zůstanou-li na ostrově, jejich druhové je jistě zavraždí. Žádali kapitána, aby je raději oběsil na rahně, než aby je posílal zpátky na ostrov.

Uvěřivše jejich slibům, vzali jsme je na palubu, kde se však nevyhnuli tělesnému trestu, jak bývalo tehdy zvykem. Nezklamali

nás však, oba se polepšili a stali se slušnými lidmi. Námořníkům na ostrově jsme ještě poslali kufříky s jejich osobním vlastnictvím. Když jsem se připravoval k odchodu z ostrova, vzal jsem s sebou jako upomínku svou kožišinovou čepici, kožený slunečník, papouška a peníze i zlato – jmění, které tak dlouho leželo nečinně a chtělo být konečně využito. Shledal jsem však, že všechno zrezivělo a musil jsem čistit i jednotlivé mince.

Strávil jsem na ostrově dvacet osm let, dva měsíce a čtrnáct dní a odplul jsem z něho 29. prosince roku 1686, ve výroční den svého útěku z maurského otroctví v Salehu. Do Anglie jsem připlul 2. června příštího roku, po nepřítomnosti trvající celkem třicet pět let.

Do vlasti jsem se vrátil jako cizinec. Neznal jsem nikoho, a nikdo neznal mne. Zdálo se, že jsem tam nikdy v životě nebyl. Má přítelkyně a opatrovatelka mých peněz žila ještě, ale potkalo ji neštěstí, neboť ovdověla po druhé a zchudla docela. Uklidnil jsem ji, pokud šlo o nepatrnou částku, kterou jsem u ní uložil, a z vděčnosti za její někdejší věrnost a péči jsem jí pomohl, jak mi mé prostředky dovoľovaly.

Poté jsem jel do Yorkshiru a tam jsem zažil nesmírný zármutek. Otec i matka byli dávno mrtvi a celá rodina, kromě dvou sester, také pomřela. Žily ještě dvě děti jednoho z mých bratrů. Poněvadž mne již dávno pokládali za mrtvého, nikdo se o mne nepostaral a také mé dědictví připadlo příbuzným. Neměl jsem nic a nikoho.

Ale tam, kde bych to byl nejméně očekával, setkal jsem se s vděčností, která mne překvapila. Kapitán lodi, kterého jsem zachránil před úklady smečky vzbouřenců, podal o mně zprávu vlastníkům lodi a kupcům, jimž náležel náklad, a ti mi blahopřáli. Svě přání však doprovodili peněžitým darem dvou set liber šterlinků.

Příliš malá jistina, abych se směl někde usadit a žít z hotového! Rozhodl jsem se tedy, že půjdu do Lisabonu a pokusím se vypátrati, co se stalo s mými plantážemi v Brazílii a kam se poděl můj společník.

V Lisabonu mne potkalo nové štěstí. Nalezl jsem svého přítele kapitána, který mne zachránil na africkém pobřeží a dopravil do Brazílie. Byl již velmi stár. Vzdal se zámořských cest a jeho syn ho zastoupil na kapitánském můstku obchodních lodí. Otázal jsem se ho, co ví o mých brazilských plantážích.

Odpověděl: „Nebyl jsem v Brazílii už celých devět roků, ale když jsem odtamtud odjížděl naposled, žil váš společník, a podle jeho zpráv vám dopadne vyúčtování s ním velmi dobře. Vaši právní zástupci mysleli, že jste zemřel, neznámo kde, anebo utonul na moři, a proto rozdělili váš majetek na tři díly. Dva připadly klášteru svatého Augustina a jeden králi. Kdyby se však ukázalo, že se mýlili a vy žijete, bude vám všechen majetek vrácen. Váš společník se také domníval, že jste zemřel, ale odevzdal mi vašim jménem šesti nebo sedmiletý výtěžek z vašich plantáží. Tyto peníze bych vám nyní měl odevzdati.“

Měl mi dáti čtyři sta sedmdesát moidorů, šedesát beden cukru a patnáct žoků tabáku. Ale cukr a tabák klesly na mořské dno asi před jedenácti lety, kdy jeho loď ztroskotala na jeho poslední plavbě z Brazílie do Lisabonu. Můj starý přítel a dobrodinec naříkal nad těžkými ztrátami, které ho postihly, a přiznal se, že musil použít i mých peněz, aby je kryl. Za část koupil podíl na nové lodi. Pak pravil: „Nicméně nebojte se o nic! Nebudete trpět nedostatkem a všechny vaše potřeby uspokojím. Jakmile se vrátí můj syn, obdržíte vše, co vám náleží.“

Poté vyňal odkudsi starý váček a odpočítal mi na stůl sto šedesát portugalských moidorů ve zlatě. Zároveň mi podával svůj i synův úpis na lodní podíl. To mi chtěl dáti jako záruku.

Jeho poctivost mne dojímala. Vzal jsem z hromádky zlata sto moidorů a požádal ho o péro a inkoust, abych mu potvrdil příjem. Zbytek jsem mu vrátil, slíbiv ihned, že vrátím i těchto sto moidorů, jakmile opět dostanu své plantáže. To jsem později také učinil.

Stařec se mne ptal, zda mi smí poraditi, jak bych se mohl nejlépe opět ujmouti správy svého brazilského majetku.

„Pojeďte se tam podívat,“ odvětil jsem.

„Nu, jed'te, chcete-li!“ řekl. „Ale kdybyste se rozhodl jinak, znám několik způsobů, jak byste si zajistil své právo.“

V Lisabonu kotvily tou dobou lodi, chystající se na plavbu do Brazílie. Kapitán dal zapsati mé jméno do veřejného záznamu a potvrdil přísahou, že žiji a jsem totožný s člověkem, který koupil před mnoha a mnoha lety půdu, na níž vyrostly později mé plantáže. Notář potvrdil tuto výpověď, určil mé zastoupení a o zbytek se postaral dopisem napsaným mému společníkovi, jenž se od těch časů stal známým kupcem v celé Brazílii. Kapitán mi ještě navrhl, abych zůstal u něho tak dlouho, až dostanu odpověď.

Jednoho dne po sedmi měsících jsem obdržel dopis od synů svých právních zástupců, to je kupců, pro které jsem se vydal na osudnou plavbu, a v obálce byly účty vykazující 3241 moidorů k mému dobru. Mimo to mi psal opat augustiniánského kláštera, že mám za klášterem pohledávku 872 moidorů kromě toho, co vyplatil nemocnici. Také tyto peníze mohu obdržeti. Můj společník mi blahopřál k záchraně a poslal mi podrobný účet. Zlepšil naše plantáže, oznamoval mi, kolik vynášejí ročně, o kolik hektarů se zvětšily a kolik otroků zaměstnává. Zval mne, abych přijel do Brazílie a ujal se vedení svého vlastnictví. Na konci mi vyřizoval pozdravy celé své rodiny, a zároveň s dopisem, toutéž lodí, poslal krásný dar: sedm leopardích kožišin, pět beden znamenitého cukroví a sto roubíků neraženého zlata. Toutéž lodí mi posílali synové obchodníků tisíc dvě stě beden cukru, osm set žoků tabáku a zbytek peněz ve zlatě.

Nyní jsem měl pět tisíc liber šterlinků ve zlatě, mnoho znamenitého zboží, jež jsem mohl prodati se značným ziskem, plantáže v Brazílii, vynášející tisíc liber ročně a majetek přivezený z ostrova. Zbohatl jsem tak, že to přesahovalo moji chápavost. Nejdříve jsem odměnil svého dobrodince. Vrátil jsem mu sto moidorů a dal mu stejně velkou roční rentu. Jeho synovi jsem připsal padesát moidorů ročního důchodu.

Nyní bylo třeba přemýšlet, co podniknu s majetkem, který Prozřetelnost svěřila mým rukám. Starosti na mne doléhaly se všech stran a bylo jich mnohem více než na ostrově, kde jsem mel

vše, čeho jsem potřeboval, a kde jsem si nadto nic nežádal. Jak mám ten majetek uložit? tázal jsem se stokrát denně sama sebe. V Evropě si nemohu hledat jeskyni, kam bych peníze uložil tak dokonale, že by mi zplesnivěly, neznal jsem jediného člověka, kterému bych je byl mohl bez obav svěřit, a proto mi nezbylo, než vrátit se do vlasti a vzít si všechnen majetek s sebou. Rozmýšlel a odhodlával jsem se k tomu několik měsíců a v té době jsem poslal vdově po svém prvním dobrodinci sto liber a oběma svým sestrám, které nežily právě v nadbytku, také po stu liber. Ježto v přístavu opět stálo loďstvo připravené odplouti do Brazílie, napsal jsem všem přátelům vhodné odpovědi. Opatu augustiniánského kláštera jsem nabídl darem osm set sedmdesát dva moidory, které jsem měl u něho, pět set jsem určil nemocnici a klášteru a zbytek chudým.

Konečně jsem poděkoval synům svých právních zástupců a svému společníkovi, jemuž jsem poslal darem několik svitků vzácného italského hedvábí pro jeho dcery.

Pak se mi jednoho dne podařilo prodati výhodně všechno zboží a proměnit peníze ve směnky splatné v Londýně. Nyní jsem se již připravoval na návrat domů. Kolik cest jsem vykonal po moři, žil jsem na něm jako ve svém přirozeném živlu a přece jenom jsem tentokrát váhal, pociťuje jakýsi nenadálý a nevysvětlitelný odpor k lodím i k vodě! Nemohl jsem udati důvod pro tento rozmar, který mí nyní způsobil lecjakou potíž, neboť jsem již nalodil všechna zavazadla, pak jsem poručil, aby je vylodili, a to se opakovalo asi třikrát nebo čtyřikrát. Nemohl jsem přemoci tento náhlý odpor k moři.

Pravda, mohl bych se omlouvat neštěstími, která mne stihla na různých zámořských cestách, ale myslím, že vnitřní výstrahy se netýkaly minulých plaveb, nýbrž těch, na které jsem se chtěl vydati. Tak na příklad osud dvou prvních lodí, s kterými jsem chtěl plouti, potvrdil mou jasnozřivost. První fregata nedoplula do Anglie proto, že ji zajali alžírští piráti, a druhá nedoplula proto, že ztroskotala nedaleko Torbaye a jenom tři lidé z celé posádky se zachránili, skoro nazí a jako žebráci.

Vypravoval jsem o těchto obtížích starému kapitánovi a ten se mnou sdílel ihned všechny mé předtuchy. Poradil mi konečně, abych cestoval po souši do Groyne, Biskajským zálivem do La Rochelle, odtud do Paříže, dále do Calais a konečně lodí do Doveru. Mohl bych však také odcestovati do Madridu a potom napříč francouzským vnitrozemím až k Rukávníkovému čili Lamanšskému průlivu.

Cesta po moři mne odpuzovala tak, že jsem se rozhodl cestovati po pevnině. Starý kapitán mi opatřil dobrého průvodce a druha pro tuto cestu v osobě syna jistého lisabonského kupce. Dva portugalští šlechtici, kteří chtěli cestovati do Paříže, a dva angličtí obchodníci, směřující také za Kanál, se přihlásili skoro sami, takže nás nyní bylo šest kromě sluhů, jichž jsme dohromady měli pět. Oba kupci a oba Portugalci se spokojili každý s jedním sluhou, ale já jsem si vzal vedle Pátka, kterého nepočítám, ještě jednoho námořníka, ježto Pátek byl příliš cizincem a příliš divochem, aby mi mohl sloužiti v zemích, jichž obyvatelstvu nerozuměl.

Vyjeli jsme z Lisabonu. Celá naše malá cestovní společnost měla dobré koně i zbraně, a ježto jsem byl jejím nejstarším členem, jmenovala mne velitelem či náčelníkem. Pravda je ovšem také, že jsem navrhl a vypracoval podrobný plán celé pouti.

Nenudil jsem vás podrobnými popisy mořských cest a nemíním vás nudit ani denními zápisky této cesty po souši. Některé příhody však, které jsme zažili na zdlouhavé a těžké pouti Španělskem a Francií, nemohu vynechati. Když jsme přijeli do Madridu, chtěli jsme tam několik dní zůstat, abychom viděli španělský dvůr a rozličné pamětihodnosti města, ale poněvadž se léto již chýlilo ke konci, spěchali jsme odtamtud již v polovině října.

Cestou k pahorkům navarským vypravovali lidé, že na francouzské straně Pyrenejí napadlo tolik sněhu, že se několik cestujících musilo vrátit do Pampeluny pro velká nebezpečí hrozících lavin a zavátých horských přechodů. V Pampeluně nám tyto zprávy potvrdili a tu jsem uvažoval, zda máme jíti dále či zůstat přes zimu ve Španělsku. Žil jsem skoro celý život v tropickém podnebí,

kde jsem takřka nepotřeboval oděvu, přivykl jsem horoucímu vedru, a nyní mám cestovati mrazivou zimou, kterou nesnáším? Před deseti dny isme vyšli ze Staré Kastilie, kde panovalo ještě krásné počasí, a nyní jsem již cítil ledové větry, vanoucí ze zasněžených nor. Toto poznání mne zarazilo tím více, že již zde, na jižních svazích, dul vítr tak studený a ostrý, že nám tuhly prsty na rukou i na nohou. Prostě, mráz pro mne nesnesitelný!

Ubohý Pátek se poděsil, když viděl hory pokryté sněhem a ucítil zimu, o jaké nikdy v životě ani neslyšel.

Do Pampeluny jsme ke všemu ještě vstupovali za ohromné sněhové vánice a všichni lidé říkali, že zima přišla toho roku předčasně a je mnohém krutější než kdykoli před tím. Varovali nás před dalším pochodem, upozorňující nás na to, že cesty horskými pásy, namnoze neschůdné i za dobrého počasí, jsou nyní hluboko zaváty závějemi a nelze po nich kráčet ani zdejším zkušeným lidem. Sníh ležel místy tak vysoko, že se nikdo nedostane dále, a nadto nezmrzl jako v severních krajinách, nýbrž zůstal měkký, a člověk, jenž naň vstoupí, se může na každém kroku propadnouti do bezedného ledového hrobu.

V Pampeluně jsme čekali dvacet dní na lepší počasí, ale vida, že se neustále zhoršuje, navrhl jsem, abychom jeli do Fontarabie a vstoupili na loď, plující do Bordeaux.

Ale mezitím přišli do města čtyři francouzští šlechtici, kteří se zastavili na druhé straně pohoří jako my na této a vypravovali nám, že našli vůdce, který je převedl nedaleko Languedocu tak skvělým způsobem přes hory, že takřka ani nevědí, jak obtížné je cestování v zimě.

Poslali jsme pro zmíněného průvodce. Uvolil se převést nás přes Pyreneje, ale upozornil nás, že se musíme co nejlépe ozbrojiti na obranu proti divokým zvířatům, ježto se v horách ukázali vlci a jiní dravci. Dohodli jsme se brzy a k naší výpravě se připojilo ještě dvanáct jiných pánů se svými sluhy. Patnáctého listopadu jsme vykročili z Pampeluny.

K mému největšímu překvapení jsme se vraceli asi dvacet mil toutéž cestou, kterou jsme přišli z Madridu. Překročili jsme dvě

řeky a zastavili se na den v teplé krajině s příjemným podnebím. Nikde žádný sníh, nikde takové plískanice jako v Pampeíuně! Náš průvodce se nyní dal k západu a brzy jsme poznali, že se blížíme k horám s jiné strany. Pravda, hory a propasti se zdály strašné, ale náš muž nás vedl bezpečně takovými cestami, že jsme překročili pohoří, nevědouce ani jak, a octli se v příjemné a krásné languedocké krajině, za níž v dálce se nám ukázalo úrodné, přívětivé, zelené a kvetoucí Gaskoňsko.

Celou následující noc a celý příští den sněžilo, což nás poněkud znepokojilo. Ale průvodce nás uklidnil slibem, že brzy vyjdeme z nevlídného kouta. Spoléhali jsme na něho a opravdu denně jsme sestupovali níže a níže.

Jednou navečer, asi dvě hodiny před setměním, jel náš průvodce několik desítek kroků před námi, aby obhlédl krajinu. Tu na něho vyrazilo z blízké lesní strže docela neočekávaně několik vlků, myslím, že byli tři, a za nimi velký medvěd. Dva vlci skočili na průvodce, jeden na koně, druhý na muže, a to tak prudce, že Španěl neměl ani kdy vytrhnouti bambitku. Můj sluha, jedoucí přede mnou, viděl tuto příhodu první a dal se do křiku: „Pane, ó pane!“ Ale poněvadž byl v jádře odvážný chlapík, neutekl, nýbrž vrhl se k ohroženému muži a prostřelil vlkovi hlavu.

Pátkův výstřel se nesl tisícerou ozvěnou mezi skalisky a horami a na obou stránkách se ozývalo strašné vytí vlků, také zmnohonásobené ozvěnou. Celá naše společnost se poděsila, ježto se nám zdálo, že jsme obklopeni velkými smečkami hladových zvířat.

Jakmile Pátek zabil prvního vlka, druhý utekl. Na štěstí zakousl se koni toliko do postroje a neublížil mu. Průvodce však utrpěl vážné poranění tesáky. Jednou mu je zaťal vlk do ramene a po druhé nad koleno do stehna.

Ale nikdy jsem neviděl takový velkolepý a srdnatý zápas, jaký Pátek svedl s medvědem. Z počátku nás přepadl strach o našeho přítele, ale potom se celý boj proměnil v hru, která nás všechny rozjařila a pobavila. Medvěd je nemotorné zvíře a neutíká tak dobře jako vlk. Má však dvě výborné vlastnosti: nenapadá lidi, ač

nevím, čeho je schopen, když jej trýzní hlad. Jisté je, že neútočí na člověka, dokud není sám napaden. Potkáte-li ho v lese, chovejte se k němu zdvořile a jděte mu z cesty. Nevyhnul by se ani psinci! Poděsí-li vás, dívejte se honem jinam a jděte svou cestou, neboť medvěd se určitě urazí, díváte-li se mu do očí. Druhá vlastnost je horší. Když ho jednou urazíte, neodpustí vám nikdy a jde za vámi tak dlouho a tak rychle, až vás dohoní.

Pátek zachránil našeho průvodce a pomáhal mu právě s koně. Vtom jsme spatřili medvěda, vycházejícího z lesa. Byl to největší medvěd, jakého jsem kdy viděl, a polekali jsme se všichni, jen Pátek se smál a volal: „Ó, ó, ó pane, vy mi dovolit a já potrást mu ruku, pak se moc a moc smát, ó pane!“

Pátkovo chování mne překvapilo a myslil jsem, že se zbláznil leknutím. Pokáral jsem ho: „Blázníš, Pátku? Vždyť tě sežere!“

„Sežrat mne? Sežrat Pátka?“ opakoval. „Vy zůstat tady a já udělat něco, čemu vy se moc smát!“

Nestaral se již o mne, usedl a zouval si boty. Potom vklouzl do střevíců, podal koně mému sluhovi a odběhl jako vítr.

Medvěd kráčel pomalu a tiše vpřed a nevšímal si nikoho. Najednou se k němu Pátek přiblížil a volal na něho, jako by věděl, že mu porozumí: „Slyšte, vy! Slyšte! Teď já mluvit s vámi!“

Potom kráčel tiše za medvědem, zdvihl těžký kámen a hodil jej na zvíře tak, že je zasáhl do hlavy. Jakmile medvěd ucítil ránu, obrátil se a hnál se neuvěřitelně dlouhými kroky za Pátkem. Ale ten prchal k nám, jako by u nás hledal pomoc. Všichni jsme v první chvíli zkameněli, ale potom jsme se chopili ručnic a chtěli střílet, abychom Pátkovi zachránili život. Zlobil jsem se nesmírně na svého sluhu, že nám přivedl tu šelmu na krk, a křičel jsem naň: „Ty opice! Takto nás chceš rozesmát? Jdi a chyt' si svého koně, abychom mohli medvěda zastřelit!“

Slyšel mne a odpovídal vzrušeně: „Ne, nic nestřílet, stát, stát, vy dostat mnoho smích,“ a utíkal hbitě asi dvě stopy před medvědem. Najednou se však obrátil k velkému dubu, rostoucímu po jeho pravé straně, kynul nám, abychom se šli podívat, co provede, a vyhoupl se do větví. Jeho ručnice zůstala na zemi.

Medvěd se přivalil ke stromu a my jsme spěchali v bezpečné vzdálenosti za ním. Tu čichlo ohromné zvíře k ručnici a šplhalo rychle na strom. Lezl jako kočka, ačkoli vážil nejméně půl třetího metrického centu. Všichni jsme postoupili, abychom viděli, co se stane.

Pátek se smekl na konec silné a dlouhé větve a medvěd klouzal pomalu za ním. Jakmile se dostal na slabší místo, stal se opatrnějším, ale Pátek již zase volal: „Ha, teď vy uvidět, jak Pátek učit medvěda tancovat!“ A tu již poskakoval na větvi a třásl jí tak, že se medvěd potácel, ačkoli dosud stál na všech čtyřech. Ohlížel se však za sebe, zkoumaje zřejmě, jak by se dostal dolů. Všichni jsme se upřímně smáli, ale Pátek se ještě nenabažil hry. Kdykoli se zvíře zastavilo, křičel na ně: „Copak vy nejít dál?“ a opět třásl větví. Zdálo se, že medvěd poslouchá jeho vyzvání, neboť po každé učinil ještě krůček kupředu. Můj divoch skákal na větvi jako ztřeštěný a medvěd se konečně zastavil a již neposlechl. Držel se pevně a bál se, že spadne. Tu mu Pátek povídal hlasem docela přátelským: „No, tak dobře! Když vy nejít dál, já jít, já jít k vám!“ Poté se soukal až na nejtenčí koneček větve, sklonil ji a spustil se pružně na zem. Tam zdvihl pušku a čekal.

„Dobře, Pátku,“ řekl jsem. „Co uděláš teď? Proč jej nezastřelíš?“

„Ne, ne! Zastřelím! Já střílet teď a zabít medvěda. Vy ještě se smát!“ Když nemotorný tvor viděl, že jeho nepřítel stojí pod stromem, vracel se nesmírně pomalu a opatrně po větvi a kráčel pozpátku až ke kmeni. Pak jej objal všemi čtyřmi a lezl zvolna dolů. A v okamžiku, kdy postavil zadní nohu na zem. Pátek skočil k němu, vsunul mu hlaveň ručnice do ucha a zabil ho jedinou ranou.

Ten dareba se potom obrátil k nám, aby viděl, zdali se radujeme, a zasmál se hlasitě.

„Tak my zabíjet medvědy v naší zemi!“

„Lháři,“ odvětil jsem, „vždyť nemáte pušky.“

„Ale dlouhé šípy!“ řekl a skočil na svého koně.

Byli jsme v divoké končině a náš průvodce již nás nemohl vésti, poněvadž utrpěl těžké zranění. Nikdo nevěděl, co dělat. Noc se blížila. Pátek chtěl, abychom medvědu stáhli kůži. Byli bychom to

zjistě učinili, ježto medvědí kožišina v této době měla velkou cenu, ale musili jsme toho dne uraziti ještě tři míle a náš průvodce hartusil, abychom si pospíšili. Jeli jsme tedy dále.

Musili jsme projeti ještě jedním nebezpečným místem a náš průvodce nám řekl, že se tam pravděpodobně srazíme s ještě jednou smečkou vlků. Vyjeli jsme na planinku, vroubenou lesy. Táhl se mezi nimi jako úzký pruh a touto mýtinou jsme musili projet, abychom se dostali do vesnice, v níž jsme měli přenocovat. Nabitě pušky jsme svírali v rukou, očekávající přepadení, a tu jsme již slyšeli hrozný hluk trochu před námi v lese po pravé straně.

Noc se rychle snášela do krajiny a valem se stmívalo. Hluk vzrůstal a brzy jsme poznali neomylně, že kdesi v lese vyje smečka vlků. Vtom však jsem již také spatřil dvě nebo tři skupiny temných, štíhlých stínů po levici a jednu smečku přímo proti nám. Ježto nás, jak se zdálo, obíhali kolem dokola, ozýval se za chvíli jejich řev na všech stranách. Nicméně, prozatím na nás neútočili a proto jsme spěchali tak rychle dále, jak mohli koně v této tmě postupovat neschůdnou cestou po hrbolatém okraji lesa. Po několika minutách zahýbala stezka přímo do černého a hrozivého hvozdu a u vchodu strže, jíž jsme nyní jeli, stál neklidný houfec vlků.

Připravili jsme zbraně, chtějíce si prostřílet vstup, ale vtom se ozval nedaleko nás výstřel a z lesa vyběhl osedlaný kůň, prchající krkolomnou cestou před šestnácti nebo sedmnácti vlky. Smečka mu běžela v patách a nepochybuji, že ho dříve nebo později v této noci uštvali.

U vchodu do lesa se nám naskytla strašná podívaná. Na sněhu zbroceném krví ležel rozervaný koňský trup a vedle něho dvě lidské postavy. Poznali jsme, že to jsou muži. Jeden z nich vypálil ještě před krátkou chvilkou ránu, kterou jsme slyšeli, neboť ručnice ležela těsně vedle něho. Hladová smečka však mu zle potrhala hlavu a hořejšek těla.

Jala nás hrůza a nevěděli jsme, co dělat. Ale vlci nám nedovolili dlouho přemýšlet. Než jsme se nadáli, shlukli se všichni kolem nás, větříce kořist, a když jsem se rozhlédl po okolí, odhadl jsem je na tři sta zvířat anebo ještě více. Nedaleko místa, kde nás

obkroužili, leželo na štěstí několik poražených kmenů, za něž jsme se v prvním okamžiku bezděčně uchýlili. Tam jsem rozestavil muže do řady za jeden dlouhý kmen, druhou řadu jsem rozestavil za druhý kmen a jiné za třetí strom. Tak jsme vytvořili uzavřený trojúhelník, do jehož středu jsme vzali koně.

Tato obrana se osvědčila. Podráždění vlci brzy útočili, vrčíce a vyjíce, a lezli na hromady kmenů, za kterými jsme se skryli. Nařídil jsem, aby všichni muži střídavě, ob jednoho. Tak nevznikne mezera a vlci neprorazí, nehledě k tomu, že příliš drzí útočníci naleznou vždycky některou ručnici nebo bambitku nabitou. Za chvíli se rozléhal lesem lomoz nepřetržité střelby. Muži mířili dobře, ale bylo třeba stříleti neustále, ježto zadní houfce smečky se tlačily na přední a posunovaly je neodvratně na nás. Po druhé ráně se mi zdálo, že se vlci zarazili, ale dojem trval jen chvíli.

Jiní skočili ihned na místa zabitých a přední řada se opět hnula k nám. Pálili jsme, jak jsme stačili nabíjet zbraně. Po dvou salvách padlo asi dvacet vlků a dvakrát tolik se jich válelo raněno anebo uteklo do lesa. To však je nemohlo zastavit. Přicházeli stále noví a noví.

Nerad bych byl vystřílel poslední špetku prachu, a proto jsem zavolal svého bílého sluhu a nařídil mu, aby z prachového růžku nasypal pruh prachu na dlouhý kmen před námi. Muž poslechl a když se vzdálil, vlci se hrnuli na kmen. Tu jsem zapálil ranou z bambitky střelný prach na kmeni. Oheň a výbuch popálil několik vlků, jiní skočili mezi nás, ale brzy jsme je vyřídili a ostatní ustoupili poněkud do lesa, zanechávající před námi asi dvacet svíjejících se a ochromených šelem. Vypálili jsme ještě jednu salvu do smečky, a když utekla z dostřelu, vrhli jsme se na zvířata před námi a dobili je meči.

V této pútcce jsme zabili asi šedesát vlků a potom jsme jeli dále, neznepokojení ostatními. Ti se patrně sytili zdechlinami svých druhů, jichž padlo tolik, že mohli zahnati hlad hodně velké smečky. Asi za hodinu jsme dorazili do vesnice, kde jsme chtěli přenocovat. Všichni obyvatelé byli vzhůru a ozbrojeni, jako by

očekávali nepřítele. Vypravovali nám, že v předchozí noci vpadla smečka vlků a několik medvědů do vesnice a roztrhala několik domácích zvířat. Obyvatelům nezbývalo než se ozbrojit a udržovat hlídky na ochranu proti divoké zvěři.

Všechny tyto události zhoršily poranění našeho vůdce tak, že nemohl s námi jeti dále. Najali jsme tedy jiného průvodce a ten nás dovedl do Toulouse, městečka ležícího v teplém, plodném a příjemném kraji.

Na další cestě Francií se nám nestalo nic pamětihodného a cestovali jsme tak rychle, že jsem již 14. ledna příštího roku připlul šťastně do Doveru.

Dospěl jsem ke konci vypravování. Několik podrobností, o nichž se ještě chci zmíniti, ukáže čtenáři, jak jsem zařídil svůj život po návratu z tak dlouhých cest, putování a bloudění.

Brzy po návratu ze Španělska jsem shromáždil všechnen svůj majetek v Londýně. Také směnky jsem umístil. Jedním z hlavních rádců byla mi dobrá, staříčká vdova, která se o mne starala jako o syna. Chtěl jsem jí svěřit správu celého jmění a odcestovat opět do Lisabonu a potom do Brazílie. Ale věci víry bránily mne, protestantovi, usaditi se v katolické zemi, kde inkvisice řídila osudy věrných vyznavačů i kacířů. Katolíkem jsem se státi nemohl, a pro mučednictví, které mi zbývalo, jsem neměl dosti pochopení. Zůstal jsem tedy doma a uvažoval o možnostech, jak naložiti s plantážemi.

Napsal jsem starému příteli do Lisabonu a ten mi v odpovědi nabídl, že prodá můj brazilský majetek dvěma tamějším kupcům, kteří mu za něj vyplatí čtyři nebo pět tisíc piastrů. Souhlasil jsem s jeho návrhem a za osm měsíců, když se loď vrátila, přivezla listiny a zprávu, že kupci přijali mou nabídku a odevzdali již 35.000 piastrů svému zástupci v Lisabonu, aby tni je poukázal.

Podal jsem vám úplnou zprávu o první části svého života, tak bohatého na události a dobrodružství, že svět málokdy ukáže osudy pestřejší. Začal jsem pošetile, ale končím šťastněji, než jsem kdykoli v minulosti mohl předpokládati. Rozumní lidé si pomyslí, že mne blahobyt odvrátil od nových toulek a nebezpečí. Snad by

se to bylo podařilo, ale život se pomalu měnil a nové podmínky a svody mne opět vyhnaly na pouť světem.

Ježto jsem přivykl toulavému životu – ačkoli nevím, můžete-li zváti tulákem člověka, který proseděl dvacet osm let na jediném maličkém ostrůvku v oceánu – nezaložil jsem rodinu a měl jsem málo příbuzných. Ani jako bohatý člověk jsem nezískal mnoho přátel. Nic mne nepoutalo k místům, která se mi odcizila, a konečně jsem nemohl odolat touze vrátit se a pohledět aspoň ještě jednou na ostrov, kde jsem tak dlouho žil. Co tam asi dělají ti španělští trosečníci z divošského pobřeží? A snášejí se s trestanci, které jsme tam nechali? To mne zajímalo nade vše.

Má věrná přítelkyně mi rozmlouvala takové tužby a podařilo se jí opravdu udržeti mne celých sedm let v Londýně. V té době jsem přijal za vlastní obě děti mého bratra. Staršího jsem vychoval panský a odkázal mu peníze, aby si po mé smrti přilepšil. Byl dosti bohat, neboť zdědil po otci pěkný statek. Druhý synovec se plavil po mořích, a když jsem se s ním jednou setkal, zalíbil se mi nesmírně. Poněvadž se ukázalo, že je podnikavý a odvážný chlapík, koupil jsem loď a poslal ho s ní, jako jejího kapitána, na obchodní cesty do zámoří. A právě tento mladík mne, usedlého občana, vylákal na nové pošetilé cesty a svedl mne k dalším bláhovým dobrodružstvím.

Ale prozatím sedím v teplém hnízdě a již jsem se také oženil. Myslím, že jsem se oženil dobře, i když jsem přitom nic nevydělal. Měl jsem tři děti: dva syny a dceru. Moje žena však brzy zemřela a synovec se vrátil z úspěšné cesty do Španělska. Všechny mé sklony mne pudily znovu na daleké cesty do ciziny, a pošetilý chlapec, místo aby řekl, že mám sedět v klidu za pecí, mne vyzval, abych jej doprovázel jako soukromý obchodník na jeho výpravě do Východní Indie.

Na této cestě, podniknuté opravdu roku 1694, jsem navštívil také novou osadu na svém ostrově, viděl pokračovatele svého díla, poznal nové Španěly a slyšel všechny příběhy ze života plavců, řádných lidí i špatných mužů, kteří tam zůstali. Ale to vše vám budu vypravovat později.

Prodlel jsem na ostrově dvacet dní a nechal jsem osadníkům zbraně, prach, střelivo, nástroje a zásoby potravin, aby jich užívali k svému dobru. Také několik dobrých řemeslníků jsem tam usadil. Konečně jsem rozdělil obyvatelům většinu půdy na ostrově, ale vlastnického práva na celý ostrov jsem se nevzdal. Osadníci byli jen doživotními nájemci pozemků.

Pak jsem odplul do Brazílie, odkud jsem jim poslal ještě jednu velkou šalupu, naloženou zásobami a užitečnými předměty. Také sedm žen jsem přiměl k tomu, aby se odstěhovaly na můj ostrov. Mohou se tam uplatnit jako dobré manželky mých věrných druhů. Těm, kteří mi slíbili, že se budou vážně zaměstnávat plantážnictvím a zemědělstvím na ostrově, jsem slíbil rozmanité výhody a později jsme všichni dostali svým slovům, neboť osadníci vynikali pílí, pracovitostí a poctivostí.

Z Brazílie jsem poslal na ostrov mimo jiné pět krav, z nichž tři byly březí, a několik ovcí i prasat. Tato domácí stádečka se brzy netušeně rozmnožila a pomohla založiti blahobyť osadníků, který, bohužel, příliš dlouho netrval, ježto se osada jednoho dne rozpadla a příliš silná touha po vlasti zahнала osadníky zpátky do civilisovaného světa.

Ale to vše, i vypravování o divoších, kteří opět přišli a zničili plantáže, o bojích s mnohonásobnými přesilami tří set Karibů, o tom, jak je osadníci přemohli a pobili, o bouřích, které zničily nepřátelské pirogy, o tom, jak obyvatelé ostrova obnovili zpustošené plantáže a žili dále na ostrově, všechny tyto překvapující události a dobrodružství dalších deseti let svého života vám popíši jistě později.

DÍL DRUHÝ

Prosté a často užívané přísloví „Co v kostech vězí, masem nevyjde“ se nikdy neosvědčilo tak dobře jako v příbězích mého života. Každý by se domníval, že jsem po třiceti pěti letech útrap a nehod,

s jakými se přede mnou setkal málokdo, a po bezmála sedmi letech klidu, pohody a života v dostatku nabyl s pokročilejším věkem znamenitých zkušeností a že jsem poznal vše, co může člověka oblažiti. Pravím, kdekdo by si po všem, co jsem zažil, pomyslel, že vrozený sklon k toulkám, který mne přiměl k prvnímu skoku do světa, jak jsem vám o tom již vypravoval, vyprchal a že jsem jako člověk jedenašedesátiletý mohl přece jenom trochu více toužiti po klidu domova a nehráti zas o život a jmění.

Ale kdež! Neměl jsem ani nejobyčejnější pohnutku, která dohánívá lidi k dobrodružstvím v cizině, neboť jsem nemusil nabývat a hromadit jmění, ba nemusil jsem hledat ani cokoli jiného. Pro sebe jsem měl všeho dost a takových deset tisíc liber, které bych snad byl mohl získat, by mne vůbec nebylo obohatilo. Můj majetek se očividně množil a nemusil jsem opravdu dělat nic jiného, než tiše sedět a dívat se, jak mi jmění denně vzrůstá pod rukou.

To vše na mne nepůsobilo, a když, tedy ne natolik, abych odolal prudké touze odebrati se opět do ciziny. Přepadala mne ustavičně jako chronická nemoc. Chtěl jsem především spatřit opět své nové plantáže na ostrově, a mimo to nemohl jsem odvrátit myšlenky od osady, kterou jsem tam nechal. Snil jsem o ní každé noci, zaměstnávala od rána do večera mou obrazotvornost a ovládala všechno mé myšlení tak silně, že jsem o ní hovořil ze sna.

Často jsem slýchal rozumné lidi říkat, že všechna vypravování o zjeveních a duchách jsou jen výplodem obrazotvornosti a nespoutané představivosti a že se duchové ani nezjevují, ani nechodí mezi námi. Já sám nevím dodnes, jsou-li strašidla a zjevení věcmi skutečnými, nevím, ukazují-li se duše mrtvých lidí živým a nemohu posoudit, do jaké míry jsou takové povídky výtvořiny chorobné obraznosti, podrážděných nervů anebo pobloudilé mysli. Jisto však je, že mne má obrazotvornost unášela do světa vytržení a vidin. Často byla tak silná a živá, že mne přenášela tělesně do starého srubu za stromy, že jsem očima viděl svého starého Španěla, Pátkova otce a zpustlé námořníky, které jsem zanechal na ostrově, ba hovořil jsem s nimi dokonce a hleděl jsem na ně tak upřeně, jako by stáli živí přede mnou – a při tom

jsem bděl a hrozil se často obrazů, které mi předváděla má fantasie. Jednou ve snu mi vypravoval první Španěl a Pátkův otec o padoušství, kterého se dopustili tři námořní lupiči. Byl jsem překvapen živosti toho snu. Povídali mi, že tři piráti chtěli vyvraždit všechny Španěly, trýznili je hladem, spálili jim všechny zásoby potravin a tak dále, samé věci, o jakých jsem jakživ neslyšel a jež měly daleko k pravdě. Zdálo se mi také, že jsem lupiče hnal před soud, vyslýchal je a konečně rozkázal, aby byli pověšeni. Uvidíme později, jak tyto sny odpovídaly skutečnosti. Necht' jsem k nim přišel jakkoliv, ať už si je má mysl vytvořila z čehokoli, anebo ať mi je duchové vnukli nebo nevnukli, kteréhosi dne se ukázalo, že obsahovaly mnoho pravdy.

Inu, vraťme se teď zase k mému příběhu. V takových náladách jsem žil několik let. Neměl jsem radosti ze života, ba ani chvilky spokojenosti, a nic mne nemohlo příjemně rozptýlit. Má žena viděla, že se všechny mé myšlenky nesou na ostrov, a jednou večer mi řekla velmi vážně: „Věřím, že tě sama Prozřetelnost dohání naléhavě k návratu. Měl bys tam jít.“ Neviděla jiné překážky v cestě, kromě mého závazku k ní a k dětem. Řekla mi také, že nikdy nepomyslela na rozchod se mnou, ale ví určitě, že cesta na ostrov by byla prvním činem, který bych provedl, jakmile by zavřela oči na věky. Nechce mi ani teď překážet, neboť ví, že věc je už dávno rozhodnuta „tam nahoře“, neboť mám-li tuto cestu za účelnou a jsem-li pro ni rozhodnut...

Tu si všimla, jak pozorně poslouchám, jak vážně se na ni dívám, a zarazila se zmatena. Ptal jsem se, proč nepokračuje a nedopoví, co chtěla říci, ale ihned jsem postřehl, že její srdce přetéká a že má oči plné slz a dodal jsem: „Jen se vyslov, má drahá. Svoluješ, abych odešel?“

„Nikoliv,“ odvětila velmi vážně. „Ani trochu nesvoluji, ale jsi-li rozhodnut jíti a jsem-li já jedinou překážkou, půjdu s tebou. Taková cesta pro muže v tvých letech a v tvých poměrech je pošetilá, ale když nedáš jinak,“ dodala plačíc, „neopustím tě. Snad je to vůle nebes a té nemůžeš odporovat. Zavazují-li však tebe,

abys šel, zavazují mne, abych tě následovala, nebo se mnou naloží jiným způsobem tak, abych ti aspoň nepřekážela.“

Šetrné chování mé ženy mne poněkud vytrhlo z mých vidin a zamyslel jsem se vážně nad svým počínáním. Opravil jsem svou blouznivou obraznost a ptal se sám sebe, co mne tak najednou posedlo, že se chci po šedesáti letech, po životě plném utrpení a odříkání, po všech pohromách, které skončily tak šťastně a v pohodlí, znovu vrhnouti do nových nebezpečí a dobrodružství, jimž může čeliti toliko mládí a chudoba.

Přemýšlel jsem o svých nynějších závazcích. Mám ženu a dvě děti, mám vše, co svět mi může poskytnout, nemusím se ničeho odvažovat, abych ještě něco získal, jsem na sklonku života a měl bych raději pomýšlet na to, abych závětí rozdělil to, čeho jsem v životě nabyl. Nemusím už zvětšovat své jmění. Nevěřil jsem také, že jednám z nátlaku nebes, jak má žena řekla, a že je mou povinností jíti. Uvažoval jsem mnoho, zápasil jsem s obrazností, promyslel jsem vše svědomitě a užil jsem konečně nejúčinnějšího způsobu zapomenutí. Rozhodl jsem se rozptýliti se jinými věcmi a upoutati se prací, která by mi překazila jakýkoli výlet, neboť jsem shledal, že se mi touha po cestách vracívá zejména v době nečinnosti, když nemám co dělat a když nemám nějaký významný cíl před očima.

Koupil jsem proto stateček v Bedfordském hrabství a přesídlil tam. Brzy jsem poznal, že půdu kolem dokola lze velmi zlepšiti, což mi vyhovovalo, neboť jsem se radoval z hospodaření, zušlechťování půdy, setby a pěstování. Statek stál ve vnitrozemí. Byl jsem tomu rád, neboť život na venkově mne vzdaloval vzpomínek, nemohl jsem hovořiti s námořníky, neviděl jsem lodi a moře, ani jiné věci připomínající mi neustále vzdálené kouty světa.

Odjeli jsme tedy na náš statek, usadil jsem tam rodinu, koupil pluhy, brány, žebřinový vůz, valník, koně, krávy a ovce, a sedě tak vážně půl roku nad svým novým dílem, stával jsem se ponenáhlu pouhým venkovským šlechticem. Obdělávání půdy, starost o služebnictvo, oplocování a sázení, to vše mne dokonale zaujalo. Měl jsem za to, že nyní žiji nejpohodlnější život, k jakému nás

příroda vede anebo k němuž se může uchýliti nešťastný člověk. Hospodařil jsem na svém, neplatil jsem nájem a nic mne neomezovalo. Mohl jsem vytrhati, pokáceti a síci, co mi napadlo. Vše, co jsem zasadil, rostlo jen pro mne, vše, co jsem zvelebil, zvelebil jsem pro svou rodinu. Nemyslil jsem již na cestování a nepociťoval jsem nejmenší nespokojenosti s čímkoli v životě. Domníval jsem se, že užívám příjemně života tak, jak mi to otec doporučoval, a dnové plynuli v jakémsi božském klidu, jak se o něm zmiňuje básník:

Prosto neřesti, zbaveno starostí,
mládí nemá osidel a stáří bolestí.

Ale uprostřed této blaženosti mne zasáhl nepředvídaný úder a zvrátil všechna má předsevzetí. Způsobil mi nejen hlubokou a nevyléčitelnou ránu, nýbrž měl za následek návrat všech mých tuláckých sklonů, které, snad už proto, že jsem je měl tak hluboko v krvi, se mne opět zmocnily a ovládly mne takovou silou, že jsem se jim nemohl ubrániti. Strašnou ranou, která mne zasáhla, byla smrt mé ženy.

Ona mi byla oporou ve všem, osou všeho mého počínání. Vděčil jsem jenom její opatrnosti za to, že jsem žil v tak šťastném okolí daleko od výstředních a zhoubných tužeb, které mne kdysi ustavičně znepokojovaly. Ona řídila mého těkavého ducha mnohem lépe, než by to byly dovedly učiniti matčiny slzy, otcova naučení, rady přátel anebo vlastní úvahy. Když zemřela, svět zpustl a nevěděl jsem, co činiti a čeho nechati. Vracel jsem se myšlenkami opět k starým věcem a vrtošivá touha po dobrodružstvích v cizích krajích mne mátla tak, že mé příjemné a nevinné zábavné práce na statku, v zahradě, s dobytkem a v rodině, které mne předtím úplně zaujímaly, ztratily všechnu přitažlivost a nepůsobily mi nejmenší potěšení. Byly mi tím, čím je hudba člověku bez sluchu a potrava tomu, kdo nemá chuť k jídlu. Rozhodl jsem se tedy, že rozpustím domácnost, pronajmu statek a vrátím se do Londýna. Za několik měsíců jsem to opravdu udělal.

Když jsem přišel do hlavního města, jal mne dřívější neklid. Neměl jsem nejmenší radosti, nepracoval jsem a toulal se toliko ulicemi jako dokonale nepotřebný člověk, o němž se říkává, že nezáleží na tom, zda je živ nebo mrtev. Takový život se mně, člověku zvyklému činnosti, protivil ze všeho nejvíce. Nečinnost je pravá ssedlina života a myslím, že jsem se zaměstnával rozumějí, když jsem dvacet šest dní pracoval na jednom prkně pro sebe.

Počátkem roku 1693 se vrátil můj synovec z krátké cesty do Bilbaa. Jak víte, vychoval jsem ho pro moře a jmenoval jej velitelem lodi. Navštívil mne brzy a vypravoval, že mu jeho známí kupci navrhli, aby pro ně, pro jejich soukromý obchod, plul do Číny a do Východní Indie a dodal: „Strýčku, chcete-li se mnou na moře, dohodneme se a vysadím vás na vašem starém ostrově, neboť přistanu tak jako tak v Brazílii.“

Nic nedokazuje budoucí život a jsoucnost neviditelného světa lépe než souvislost podřadných věcí s představami, které si tvoříme, aniž o nich komukoli řekneme. Můj synovec nevěděl, jak prudce ožil můj chorobný sklon k cestám, a já jsem zase před jeho návštěvou ani zdaleka netušil, co mi řekne, ale ráno před jeho příchodem jsem se náhle octl ve velkém zmatku. Uváživ vše, rozhodl jsem se totiž, že odpluji do Lisabonu, poradím se se starým kapitánem a pak pojedu, když to bude rozumné a možné, na svůj ostrov, abych se podíval, co se zatím stalo s mými lidmi. Těšil jsem se myšlenkou, že ostrůvek zalidním obyvatelstvem, které odvezu odtud, že získám vlastnické právo na tu zemičku a bůhvíco ještě. Vtom přijde můj synovec a navrhne mi, že mne tam odveze, až pojedou do Východní Indie!

Zarazil jsem se při jeho slovech, hleděl jsem naň chvíli upřeně a pak jsem řekl: „Který čert tě posílá s takovým poselstvím?“

Mladík se znepokojil, jako by se byl polekal, ale brzy vystihl, že nejsem příliš nerad jeho návrhu, vzpamatoval se a odpověděl: „Doufám, že to není tak špatná nabídka. Myslím dokonce, že uvidíte rád svou novou osadu, kde jste kdysi panoval šťastněji než většina vašich bratrů panovníků ve světě.“ Vystihl tak přesně mou náladu, totiž zaujetí, jemuž jsem podléhal a o němž jsem tolik

hovořil, že jsem mu po několika slovech oznámil úmysl odcestovat s ním, dohodne-li se s kupci. Řekl jsem mu však též, že nepopluji dále než na ostrov. Odpověděl mi: „Cože? Snad nechcete, abych vás tam nechal?“

„A proč ne?“ namítl jsem. „Nemůžeš mne vzít s sebou na zpáteční cestě?“ Pravil pak, že by mu kupci sotva dovolili plouti s naloženou lodí cestou, která znamená zajižďku a zpoždění jednoho anebo snad dokonce tří měsíců, a dodal: „A mimo to, kdyby mne stihl nezdar a loď ztroskotala, nevrátil bych se vůbec a vy byste se octl zase v témž postavení, v jakém jste byl už jednou.“

To byla jistě rozumná námitka, ale pomohli jsme si. Naložíme na palubu jeho lodi menší rozebranou šalupu a několik tesařů, kteří mi ji na ostrově opět sestaví. Bude pak v několika dnech schopna plouti.

Nerozmýšlel jsem se dlouho, neboť jeho naléhání odpovídalo mé náklonnosti a nic mi nemohlo překážeti. Má žena zemřela a nebyl tu nikdo, kdo by mne byl přesvědčil o nerozumnosti mého počínání. Toliko stará přítelkyně, vdova, mi domlouvala, abych pomyslel na svůj vysoký věk, na blahobyt, na nebezpečí cesty a především na své malé děti. Leč usilovala marně. Chtělo se mi cestovat a odpověděl jsem jí: „Myslím, že mne sama Prozřetelnost vyhání na tuto cestu, tak neobyčejně silná je má touha po ní. Kdybych zůstal doma, nejednal bych asi správně.“ Poté mi už nedomlouvala, ba dokonce mi pomohla připravovati zásoby, uspořádat mé rodinné věci a slíbila mi, že se do mého návratu postará o výchovu mých dětí.

Vzhledem k nejisté budoucnosti jsem napsal poslední vůli. Majetek jsem uspořádal a vložil do spolehlivých rukou, aby byl zajištěn pro mé děti. Nechť se stane cokoli, dostanou, co jim náleží. Jejich výchovou jsem pověřil vdovu, vyplativ jí zároveň dostatečnou odměnu za její péči. Zasloužila si ji, neboť málokterá matka měla své děti raději než ona mé a žádná se nemohla o jejich vychování starati lépe než ona. Dožila se ostatně mého návratu a já jsem se dožil chvíle, v níž jsem jí mohl upřímně poděkovati.

Synovec byl počátkem ledna roku 1694 připraven vyplouti a já jsem se sluhou Pátkem vstoupil na jeho loď v Dunách 8. května téhož roku. Naložil jsem kromě šalupy značný náklad potřeb a věcí všeho druhu, kterých osadníci na ostrově mohli potřebovati a jež jsem jim hodlal ponechatí darem, jestliže osadu naleznu v pořádku.

Odvážel jsem také několik sluhů, kteří měli pro mne pracovat. Byl jsem rozhodnut nechatí je na ostrově, kdyby se jim tam líbilo, anebo vzíti je s sebou domů. Byli mezi nimi dva tesaři, jeden kovář a jeden člověk, který uměl vše. Povoláním byl bednář, ale byl tak zručný řemeslník, že vyráběl kola, ruční mlýnky na obilí, dovedl dělat hrnce a rozuměl práci u soustruhu. Nazývali jsme jej všeumělcem, poněvadž opravdu uměl vyrobiti vše, co bylo lze vyrobiti ze dřeva nebo z hlíny. Vezl jsem s sebou také krejčího, který původně chtěl plouti se synovcem do Indie, ale potom se rozmyslil a přijal zaměstnání na našich nových ostrovních plantážích. Byl též velmi obratný a kromě svého řemesla vykonával mnoho různých zaměstnání, neboť, jak se říká, nouze láme železo a naučila i Dalibora housti.

Nezapisoval jsem si nikdy podrobnosti, ale pokud se pamatuji, můj náklad obsahoval dostatečně mnoho prádla a jemných anglických látek pro Španěly, které jsem tam doufal nalézt. Podle mého odhadu jim to postačí na sedm let. Mimo to jsem vezl boty, rukavice, klobouky, ponožky a jiné oděvní součástky, několik peřin a postelí, hromadu domácího a kuchyňského náradí a nádobí jako jsou kotlíky, hrnce, cínové a mosazné nádoby, pak hřebíky, řemeslnické nástroje, skoby, háky, závěsy a jiné věci, na něž jsem si vzpomněl. Všeho dohromady bylo na dva tisíce liber.

Ani na zásobní zbraně jsem nezapomněl. Měl jsem asi sto ručnic a pistolí, jakož i značné množství nábojů všech ráží. Také dvě lehká děla jsme vezli na palubě, a poněvadž jsem nevěděl, do jakých nebezpečí jedeme, zásobil jsem se stem soudků střelného prachu, několika mečí, tesáky, železnými součástmi pik a halapartnami, což byl zajisté velký sklad zbraní všeho druhu. Přiměl jsem synovce, aby vybavil zadní palubu lodi dvěma lehkými děly, která

postavil vedle obvyklé lodní výzbroje. Bude-li chtít, může i tato dvě děla nechat na ostrově tak, že tam můžeme jednoho dne postavit pevnost a vyzbrojit ji dostatečně proti útokům jakýchkoli nepřátel. A opravdu, domníval jsem se, že toho všeho nám bude třeba, chceme-li udržet ostrov ve svém vlastnictví; pozdější zkušenost nám dala za pravdu.

Nepříznivé větry nás hnaly z počátku na sever a musili jsme přistáti v irském městečku Galoway, kde jsme kotvili dvacet dva dny pro špatné plavební podmínky. Naše rozmrzelost však byla menší než naše radost, neboť jsme zde našli nesmírně mnoho neobyčejně levných zásob a proto jsme nemusili na vlastní náklad ani sáhnouti, ba dokonce zvětšili jsme jej. V Galoway jsme vzali na palubu několik živých vepřů, dvě krávy a dvě telata. Tento dobytek jsem mínil vysadit na ostrově, ale později jsme měli příležitost naložit s ním jiným způsobem.

Pátého února jsme zdvihli kotvy a pluli několik dní s dobrým větrem v zádech. Jednou večer, asi po čtrnácti dnech plavby, vstoupil kormidelník do kajuty a oznámil nám, že spatřil záblesk ohně a slyšel výstřel z děla. Ještě když vyprávěl, přišel plavčík, který měl hlídku, a hlásil, že správce lodních potřeb pozoroval totéž. Vyběhli jsme všichni na palubu. Chvilku jsme neslyšeli nic, ale za několik minut jsme uzřeli velké světlo, z něhož jsme usuzovali na lodní požár na moři. Asi po půlhodinové plavbě po mírném větru se poněkud vyjasnilo a všichni jsme spatřili velmi jasně velkou loď v plamenech.

Tato pohroma se mne dotkla, ačkoli jsem neznal postižené osoby. Vzpomínal jsem na vlastní postavení, v němž jsem byl, když mne před mnoha a mnoha lety vzal portugalský kapitán na palubu, a pomyslel jsem si, oč hůře se daří tam těm ubohým lidem, kteří neplují v průvodu druhé lodi. Poručil jsem okamžitě, aby bylo vypáleno pět ran z děl, jedna za druhou, neboť chtěl jsem je upozorniti na blížící se pomoc. Doufal jsem, že se zachrání na člunech, jakmile nás uslyší, ježto nás nemohli viděti pro vlastní plameny. Potom jsme leželi tiše na hladině a vítr nás hnál stejně pomalu jako loď, jejíž posádka čekala na rozbřesk dne. Najednou

však se ozval výbuch – který jsme ovšem mohli očekávat – a loď vyletěla do vzduchu. Za několik minut uhasiv plameny a trosky lodi klesly ke dnu.

Zarmucující pohled pro nás a věc hrozná pro lidi, kteří zahynuli při výbuchu anebo se nyní zmítali v lehkém člunu kdesi ve tmě na vlnách! Nerozeznali jsme, co se s nimi stalo, ale poněvadž jsme chtěli pomoci těm, kteří pohromu snad přežili, rozkázal jsem vyvěsiti světla na všech stranách naší lodi a pálení v krátkých přestávkách z děla. Tím jsme je chtěli upozorniti, že nejsme daleko.

Kolem osmé hodiny ranní spatřili jsme dalekohledy dva čluny nabitě lidmi a ponořené po kraje do vody. Zpozorovali jsme též, že veslují k nám, ač vítr vál proti nim. Viděli nás tedy a nyní se namáhali všemožně, aby také nás na sebe upozornili. Rozvinuli jsme starou vlajku na znamení, že je vidíme a že je přijmeme na palubu, potom jsme napjali plachty a zamířili k nim. Zanedlouho jsme se s nimi setkali a vzali na loď šedesát čtyři muže, děti a ženy. Francouzská kupecká loď, která shořela, plula z Quebecu v Kanadě a vezla cestující do vlasti. Kapitán nám široce a dlouze vysvětloval, že požár vznikl v kormidlovém ústrojí neopatrností kormidelníka. Už prý mysleli, že se jim podařilo plameny uhasiti, ale vtom zjistili, že jiskry zalétly do nepřístupných prostorů lodi, kde hašení bylo velmi obtížné. Konečně zachvátily plameny trámoví, žebra, stropy a nitro lodi a rozšířily se tak, že všechno lidské snažení bylo marné. Posádce i cestujícím nezbylo než vstoupiti do záchranných člunů, jež na štěstí byly dosti velké pro všechny.

Mimo to naložili na velkou šalupu a na jednu jolu toliko zásoby vody a potravin. Přesto však měli pramalou naději na záchranu života, neboť byli příliš daleko od pevniny. Věděli, že unikli toliko plamenům, a nyní ještě doufali, že potkají náhodou nějakou loď, která je vezme na palubu. Měli plachty, vesla i kompas a připravovali se na dlouhou zpáteční cestu do Novofundlandského zálivu, spoléhajíce, že příznivý vítr potrvá.

Kapitán dále vypravoval, že uprostřed zoufalství a beznaděje na lodi, ještě když se radili, překvapil je radostně výstřel z děla a za ním hned čtyři další rány. To byly výstřely, jež jsem dal vypáliti, jakmile jsem spatřil hořící loď. Vzpružily jejich srdce a oznámily jim to, co jsem chtěl, že totiž je na blízku loď, která je zachrání. Nemohu popisovati různé posunky, slova a podivné projevy radosti, kterými nám tito ubozí trosečníci dekovali za tak neočekávanou pomoc. Někteří se chovali výstředně, jiní plakali, jiní se radostí prali, jedni třestili jako náměsíčníci, jiní běhali po palubě a dupali, jiní lomili rukama, někteří tančili, někteří se smáli, jiní pozbyli řeči, několik jich omdlelo nebo bylo blízko mdlobám, a jen málokdo se pokřížoval a poděkoval Bohu.

Mezi zachráněnými byli dva knězi, jeden starý a druhý mladý. Stařec se nechoval příliš pěkně, ale zato mladý kněz byl vzorem zbožnosti. Jakmile vstoupil na palubu, padl na zem a děkoval Bohu za zachránění. Výstřednosti našich nových cestujících způsobily prvního dne trochu nepořádku na lodi, ale když jsme je ubytovali, jak jsme mohli, a když se vyspali, což většina učinila, uklidnili se a příštího dne byli zcela jinými lidmi.

Většina z nich měla dobré způsoby a děkovala nám zdvořile za záchranu. Kapitán a jeden z obou knězi přišli nazítří ke mne na poradu se mnou a s mým synovcem. Nejdříve nám řekli, že všechna majetek, který zachránili, je dosti malou náhradou za život a kapitán nám nabídl trochu peněz a cenných věcí, které se jim podařilo vyrvati plamenům a odnésti do člunů. Pak si přál, abychom je vysadili na břeh kdekoli, odkud by se mohli vrátit do Kanady nebo do Francie. Synovec chtěl zprvu přijmouti peníze, ale přemluvil jsem jej, neboť jsem věděl, co znamená život na pobřeží v cizí zemi bez možnosti opatřiti si nejnnutnější věci. Vzpomněl jsem si na portugalského kapitána, který se mne kdysi ujal. Kdyby mi byl odebral vše, co jsem měl, byl bych zajisté zemřel hladem anebo musil žít jako otrok v Brazílii, jako jsem jím byl v zemi barbarů. Snad by mne tam nebyli prodali mohamedánovi do

otroctví, ale kdo mi zaručuje, že Portugalci jsou lepšími pány než Turci? Někdy se mi dokonce zdálo, že jsou ještě horší.

Odpověděl jsem tedy francouzskému kapitánu, že jsme je ovšem přijali v tísní na loď, ale že to bylo naší prostou povinností a sami bychom si také přáli tak blízkého zachránce, kdybychom se někdy octli v podobném postavení. Učinili jsme pro ně jen to, co by oni udělali pro nás, kdybychom byli na jejich místě. Vzali jsme je na palubu proto, abychom je zachránili, a nikoli, abychom je vyplnili; proto nedovolím přijmouti od nich jakoukoli odměnu. Zároveň však jsem jim řekl, že nám je za těžko vysaditi je kdekoli na břeh, neboť naše loď pluje do Východní Indie a můj synovec nemůže odpovídati majitelům lodi, kterým se zavázal nájemní smlouvou, za dlouhou pouť podél brazilských břehů. Poplujeme však cestou, na niž pravděpodobně potkáme jiné lodi, plující ze Západní Indie do Evropy, a vyjednáme jim přeplavbu do Anglie nebo do Francie.

První polovina našeho návrhu byla jistě velkomyslná a dobrá. Mohli nám za ni býti vděční, ale při pomyslení na to, že mají býti odvezeni do Východní Indie, se zděsili a zapřísahali mne, abych – když už jsem byl zahrán tak daleko na západ z původního směru – zachoval aspoň nynější kurs a plul k Novému Foundlandu, kde jistě nalezneme loď anebo šalupu, po níž se dostanou do Kanady, odkud vypluli.

Soudil jsem, že jejich žádost je rozumná, a chtěl jsem jim vyhověti, uvědomuje si, že plavba do Východní Indie by pro ně byla krutým údělem. Ale na druhé straně, poplujeme-li podle jejich přání, zmaříme účel výpravy a spotřebujeme všechny zásoby. Nu, konečně snad ani neporušíme lodní smlouvu, neboť taková nepředvídaná příhoda činí jisté změny nezbytnými a nikdo nám nemůže zazlívati, že jsme poskytli pomoc trosečníkům. Rozhodl jsem se tedy, že je odvezeme do Nového Foundlandu, dovolí-li nám to vítr a počasí, a kdyby povětrnostní podmínky byly příliš proti nám, vysadím je na Martiniku v Západní Indii.

Asi za týden jsme opravdu přistáli u novofoundlandského pobřeží, kde trosečníci vstoupili na palubu najaté bárky, která je později

odvezla do Francie. Toliko mladý kněz se rozhodl plouti s námi dále, jakmile se dověděl, že míříme do Východní Indie. Chtěl, abychom jej vysadili na Koromandelském pobřeží. Souhlasil jsem ochotně, neboť jsem k tomuto člověku pojal skutečnou náklonnost, jak se později ukázalo, dobře zdůvodněnou. Také čtyři námořníci z francouzské lodi vstoupili do našich služeb a osvědčili se velmi dobře.

Odtud pak jsme pluli k cíli, směřujícíce ustavičně jižně a jihovýchodně. Pak jsme pluli po slabém větru anebo stáli v bezvětrí celých dvacet dní, až jsme opět zažili příhodu, při níž jsme mohli uplatnit lidskost a pomoci několika nešťastníkům. Jakási loď, která chtěla plouti z Barbadosu do Bristolu, kotvila v přístavu. Uragán, který se přihnál, utrhł její kotvy a vyhnal ji na moře několik dní dříve, než byla naložena, zásobena a připravena vyplouti. Kapitán a kormidelník zůstali na břehu a nezkušená posádka lodi neuměla dopravit loď do žádného přístavu. Zmítali se již devět týdnů na moři v době, kdy jedna bouře stíhá druhou, ztratili všechny stožáry a stali se hříčkou větrů, proudů a náhod. Nejhorší však bylo, že neměli co jíst a trpěli hladem, nemyslíme-li ani na únavu, již pomalu podléhali. Již jedenáctý den neměli v ústech ani kousek masa nebo chleba. Vody měli ještě trochu a mouky jim zbývalo asi půl soudku. Toliko cukru měli ještě dostatečnou zásobu a rumu jsme našli více než sedm sudů.

Na lodi byl jakýsi mladík s matkou a se služkou. Chtěli plouti jako cestující. Když viděli loď v barbadosském přístavu, domnívali se, že je již připravena vyplouti, a vstoupili na palubu. Vtom však je přepadla bouře. Tito lidé neměli žádné vlastní zásoby a dařilo se jim mnohem hůře než všem ostatním, neboť lodníci, sami trpící svrchovanou nouzí, neslitovali se nad ubohými cestujícími a ti trpěli nepopsatelně. Snad bych se o nich ani nebyl dověděl, kdyby mne má zvědavost nebyla zavedla na palubu cizí lodi. Její druhý kormidelník, který byl za těchto okolností velitelem, vypravoval mi ovšem, že na lodi jsou tři cestující v největší bídě, že snad dokonce již zemřeli, neboť neslyšel o nich ode dvou dní ani

zmínky. Neměl ani odvalu sejít k nim do kajuty, neboť nenalezl na celé lodi nic, čím by byl mohl zmírniti jejich bídu.

Dali jsme jim okamžitě vše, čeho nejnutněji potřebovali. Ovládal jsem synovce tak, že bychom byli bludnou posádku zaopatřili potravinami i za cenu cesty do Virginie, kde bychom se byli mohli znovu zásobiti. Ale na štěstí toho nebylo třeba. Sotva že jsme jim dali trochu potravin, vrhli se na ně a octli se v novém nebezpečí, neboť zesláblé žaludky nebyly s to cokoli strávit. Lodníci byli tak slabí, že sotva seděli u vesel, a když vyhladovělý druhý kormidelník snědl tři nebo čtyři sousta, začal ihned zvracet. Náš lékař mu připravil jakýsi lék a trochu polévky, po níž se mu ulevilo. Ale ostatní muži podlehli záchvatu žravosti, někteří se roznemohli a dva z nich se octli v nebezpečí života.

Když mi kormidelník vypravoval o bídě lodní posádky, myslil jsem ustavičně na úděl tří cestujících ve velké kajutě. Vždyť sám přiznával, že o nich dva nebo tři dny nic neslyšel a že je při vlastní velké nouzi naprosto zanedbal, nestaraje se o ně. Snad jim nedali ani trochu potravin a ti lidé jsou již mrtvi? Proto jsem se rozhodl podívat se na palubu lodi. Kormidelníka a jeho plavčíky jsme zabavili na naší lodi, poskytli jsme jim občerstvení a sami jsme pluli s dvanácti našimi lodníky a s kormidelníkem k cizí plachetnici. Posádce, která tam zbyla, jsme dali pytel chleba a několik kusů hovězího masa. Mezitím, co jedli, sestoupil můj kormidelník do kajuty, aby se přesvědčil, zdali ubozí tři cestující ještě žijí a jak se jim daří. Lékař mu dal pro ně velký džbán slabé polévky, která je mohla občerstviti, aniž by jim ublížila.

To vše mne neuspokojilo, chtěl jsem sám viděti jeviště hrozných běd, o nichž nám vypravoval velitel lodi. Vzal jsem ho tedy s sebou a plul jsem za naším kormidelníkem k cizí lodi, na jejíž palubě jsem našel houfec ubožáků, rvoucích se před kotlem, v němž se pro ně vařila potrava. Bída tří lidí v kajutě však byla mnohem větší. Když posádka viděla, že sama trpí nedostatkem zásob, šetřila jimi zejména na cestujících, a brzy jim nedávala skoro nic. Nyní již neměli sedm až osm dní pořádné sousto v ústech. Ubohá matka, rozumná a vzdělaná žena, schovávala vše, co dostávala, pro svého

syna a nejedla. Konečně se zhroutila slabostí a vyčerpáním, a když ji kormidelník spatřil po první, seděla na podlaze mezi dvěma židlemi, hlava jí visela bezvládně na prsa a zdálo se, že za chvíli zemře. Můj kormidelník se snažil dodat jí odvahy jak slovy, tak i okamžitou pomocí. Když ji poněkud osvěžil lžící polévky, zdvihla konečně ruku a chtěla promluvit. Ale nemohla. Rozuměla a dávala mu znamení, že chápe, a že pomoc pro ni přišla příliš pozdě. Ukazovala ustavičně na svého syna, jako by chtěla říci, abychom se především postarali o něho. Podívaná na tuto ženu kormidelníka hluboce vzrušila a on chtěl ženě stůj co stůj pomoci. Vpravil jí konečně dvě nebo tři lžice polévky do úst, ale ona již odmítla potravu a ještě téže noci zemřela.

Mladík, kterého matčina obětavost zachránila, nebyl tak sešlý. Ležel na posteli a nehýbal se, neboť byl také více mrtev nežli živ. Když jsme jej spatřili, měl v ústech kus rukavice. Zbytek již požřel. Ale poněvadž byl mlád, měl více odolnosti než jeho matka a jedl ihned trochu polévky, kterou mu podával náš kormidelník. Za chvíli se pohnul, začínal se zotavovati, ale nakonec přece jen zvrátil všechnu požitou potravu. Potom jsme se postarali o služku. Ubohá žena byla vyhladovělá neméně než ostatní a nadto se neobyčejně děsila myšlenky na smrt, jež se jí zdála hroznou při pohledu na milovanou paní, která před jejíma očima už druhý nebo třetí den umírala. Když jsme tuto dívku po značné námaze zkušeného ranhojiče opět vrátili životu, musili jsme se nejdříve starati o její mysl, neboť byla poněkud pomatena.

Plavby na moři se nepodobají cestování po souši. Na pevnině můžete zastavit kdekoli a prodletí deset nebo čtrnáct dní na místě, jež se vám líbí. Povinnost nám nařizovala, abychom vyhladovělé posádce pomohli ze všech sil, ale nikdo po nás nemohl žádat, abychom ji doprovázeli na její cestě nebo zůstali u ní. Bludní námořníci chtěli plouti s námi. Ježto však neměli plachet ani stožárů, nemohli jsme ani my napnouti plachty a leželi jsme skoro nehybně vedle sebe. Konečně nás kormidelník požádal, abychom mu pomohli vztyčiti aspoň jakýsi stožár a napnouti na nouzovou plachtu brámovou čnělku. Tyto práce trvaly čtyři nebo pět dní,

načež jsme posádce dali pět beček hovězího a bečku vepřového masa, dva sudy sucharů a tolik mouky, hrachu a jiných potravin, kolik jsme mohli sami postrádat. Dali nám za vše trochu rumu, několik beden cukru a menší částku peněz. Potom jsme od nich odpluli s posádkou, rozmnoženou o mladíka, služku a kněze, kteří nás naléhavě prosili, abychom je vzali s sebou. Vyhověli jsme jim rádi, zejména mladíček byl dobře vychován, byl skromný a rozumný a na svých sedmnáct let měl značné vzdělání. Matčina smrt jej nesmírně zarmoutila a z jeho slov jsme vyrozuměli, že mu před několika měsíci v Barbadosu zemřel otec.

Nechci nikoho nudit drobnými příhodami na naší další cestě a proto zkrátím své vypravování ku prospěchu věcí příštích. Podotýkám toliko, že jsem desátého dubna roku 1695 přistál u ostrova před svým starým bydlištěm. Nalezli jsme jej teprve po dlouhém bloudění a tápání. Tomu se nelze divit. Když jsem vstoupil po prvé na jeho východní břeh, plul jsem z Brazílie, kdežto nyní jsem přicházel od severu a to cestou mezi ostrovem a pevninou. Neměl jsem mapy ani znamení, podle něhož bych ostrůvek poznal. Hledali jsme tedy dlouho, při čemž jsme vystoupili na několik neznámých ostrůvků v ústí Orinoka, ale nikde jsem neviděl svůj cíl. Poznal jsem jen, že jsem se mýlil. Pevnina, kterou jsem vídával s ostrova, nebyla Jižní Amerikou, nýbrž dlouhým ostrovem, anebo ještě lépe skupinou ostrůvků v široké deltě mohutné řeky. Divoši, kteří přišli na ostrov, nenáleželi plemenům karibských ostrovanů, jak jsem se domníval, nýbrž byli to jim příbuzní Indiáni, žijící na ostrovech rozptýlených u brazilského pobřeží.

Vstoupili jsme marně na několik ostrovů, kolem nichž jsme pluli. Některé nebyly obydleny, jiné ano. Posléze, plující od jednoho ostrova k druhému, někdy v člunu, jindy v šalupě, kterou jsme vzali z francouzské lodi, zakotvili jsme bezpečně v malé zátoce, kterou jsem poznal a o níž jsem věděl, že leží na jižním břehu mého starého ostrova. Jakmile jsem spatřil naše někdejší obydlí, zavolal jsem Pátka a tázal se ho, zda ví, kde jsme. Rozhlédl se, vzápětí zatleskal a zvolal: „Ó, ano, tam, ano, tam!“ Ukazoval na

staré bydliště a tančil a skákal jako šílený. Měl jsem co dělat, abych mu zabránil skočit do moře a plouti k ostrovu.

„Nu, Pátku,“ řekl jsem, „myslíš, že tu někoho nalezneme, anebo ne? Doufáš, že tu uvidíme tvého otce?“

Chlapík stál dlouho jako němý přede mnou. Ale když jsem opět promluvil o jeho otci, vytryskly mu slzy z očí. „Co se stalo. Pátku?“ tázal jsem se. „Jsi zmaten, že zase uvidíš svého otce?“

„Ne, ne,“ odvětil, potřásaje hlavou. „Nespatřit ho, už nikdy otce nevidět.“

„Proč, Pátku? Jak to víš?“

„Ó, ne, ne, on před dlouhou dobu zemřít. On starý, moc starý muž.“

„Nu dobře, dobře,“ uklidňoval jsem jej. „Nic nemůžeš vědět jistě. Snad uvidíme někoho jiného?“

Chlapík měl zajisté lepší zrak než já, neboť ukázal přímo na návrší za mým starým domkem a volal: „Vidíme, vidíme, ano, vidíme tam mnoho mužů – tam jsou a tam...“

Podíval jsem se udaným směrem, ale neviděl jsem nikoho, ani když jsem přiložil dalekohled k očím. Snad jsem se nedíval přesně v ta místa, kde on viděl postavy, ale jisto je, že měl pravdu, neboť později jsem se přesvědčil, že tam opravdu stálo pět nebo šest mužů, kteří se dívali na naši loď a nevěděli, co si o nás mají myslet. Jakmile mi Pátek řekl, že vidí lidi, nařídil jsem vztyčiti anglickou vlajku a vypáliti tři rány z děla na znamení, že se blíží přátelé. Asi po dvaceti minutách jsme spatřili dým, stoupající z břehů zátoky. Spustili jsme ihned člun, do kterého jsem vstoupil s Pátkem, vyvěsili bílou vlajku a zamířili ke břehům. S námi plul mladý kněz, kterému jsem za dnů plavby na ostrov vypravoval podrobně vše o mém životě, jakož i o lidech, jež jsem tu nechal. Proto byl nyní velmi zvědav a chtěl se mnou stůj co stůj plouti. Posádku člunu tvořilo ještě šestnáct dobře ozbrojených námořníků. To pro všechny nepředvídané případy. Brzy se však ukázalo, že není třeba zbraní.

Ježto jsme pluli s přílivem ke břehu, zajeli jsme přímo do ústí potoka a prvním člověkem, na kterého padl můj zrak, byl Španěl, jemuž jsem kdysi zachránil život. Chtěl jsem jít sám na břeh a zakázal jsem ostatním opustit člun, ale Pátka nebylo lze zadržet, neboť tento prostinký člověk poznal už zdáli svého otce, a kdybychom jej nebyli pustili do člunu a na břeh, byl by zajisté skočil do moře. Nyní letěl k svému otci jako šíp vystřelený z luku. Kdo viděl první projevy radosti tohoto ubožáka, nemohl se ubránit slzám dojetí. Pátek skočil k svému otci, líbal ho, objímal, hladil, vzal ho do náručí, posadil jej na poražený strom, lehl si k němu jako pes, hleděl naň jako na podivuhodný obraz, a to trvalo nejméně čtvrt hodiny. Potom ulehl na zemi a hladil a líbal mu nohy. Člověk by byl řekl, že je Pátek očarován. Druhého dne pak se jeho láska projevila docela jinak. To už chodil s otcem po břehu, vedl jej ustavičně za ruku jako dámu, pak zase najednou odběhl ke člunu, odkud přinesl nějakou drobnost, kus cukru, doušek kořalky, suchar anebo něco jiného. Odpoledne posadil starce na zem a tančil kolem něho. Tisíc pitvorných postavů a posunků doprovázel nepřetržitým proudem slov, kterými popisoval všechna svá dobrodružství v cizině a vypravoval neustále, jen aby starého muže pobavil.

Ale vraťme se k vypravování. Španěl, kterému i sem kdysi zachránil život, přišel první k člunu a za ním šel jiný s vlajkou příměří. Nejen že mě nepoznal, ale ani zdaleka netušil, že to jsem já. Promluvil jsem na něho, řka portugalsky: „Seignior, už mě neznáte?“ Neodpověděl slůvkem, nýbrž hodil mušketu muži, který jej doprovázel, rozhodil paže, skočil ke mně a objal mě, řka, že je neodpuštělné nepoznati mne, člověka, kterého nebesa seslala k jeho záchraně. Pak pronesl ještě mnoho zdvořilých slov a konečně zavolal své druhy. Ptal se mě, zda chci jít ke svému starému obydlí, aby mně je mohl odevzdati. Uvidím prý, že se mnoho nezměnilo, jen některé věci trochu zlepšil. Šel jsem s ním. Ale žel! Za nic na světě jsem nemohl poznati místo, kde dům stál. Vše mi bylo naprosto cizí, neboť nasázeli kolem dokola tolik stromů, tak hustě a takovým způsobem, že se člověk mezi nimi nyní po deseti

letech, kdy značně vyrostly, musil proplétati úzkými a točitými cestičkami, o nichž věděli jen ti, kdo ty stromy sázeli.

Když jsem se jich tázal, proč se tak opevnili, odpověděl mi, že je k tomu přiměla nutnost; později mi podají podrobnou zprávu o všem, co se stalo na ostrově od mého odchodu. Španěl mě také ujistil, že mi přál mé štěstí, když se doslechl, že jsem odplul na dobré lodi.

O třech zlosynech, které jsem nechal na ostrově, mi chtěl vypravovat dlouhý příběh. Všichni Španělé se cítili bezpečnější mezi divochy, jichž konec konců nebylo mnoho. Privil, že by už dávno byli v očištcí, kdyby těch námořníků bylo bývalo více. Privil: „Doufám, že se nebudete zlobit, až vám řeknu, jaké události nás přiměly odzbrojiti lodníky, které jste tu nechal, a podrobiti si je, když nechtěli býti našimi shovívavými pány a neprahli po ničem jiném než po vraždě.“ Odpověděl jsem mu, že jsem se toho obával, opouštěje ostrov. Mrzelo mě, že jsem jim nemohl vše odevzdat a učinit je jakýmisi správci ostrova, jimž by ti dobrodruzi musili sloužit.

Zatím co jsme takto hovořili, vrátil se druhý Španěl a přiváděl s sebou jedenáct druhů, jichž národnost jsem nemohl poznati. Ale Španěl mi vše vysvětlil, řka, že to jsou lidé, kteří mi vděčí za svůj život. Jim pak řekl, kdo jsem já. Potom jsem ho požádal, aby mi pověděl něco o sobě a o cestě, kterou tehdy podnikl na mou radu ke svým krajanům. Poslechl, ale nemohl mi říci nic zvláštního: cesta byla klidná, vítr a moře příjemné. Pluli tři týdny, a v té době, na neštěstí pro ně, naskytla se mi příležitost odejít z ostrova, jak jsem již dříve vypravoval. Zanechal jsem tam tři svrchovaně drzé, zatvrzelé a bezuzdné padouchy. Darebáci učinili jedinou správnou věc: odevzdali Španělům, kteří vstoupili na břeh ostrova, můj dopis i zásoby a pomáhali jim, jak jsem poručil. Dali jim též dlouhý seznam pokynů a rad, vytěžených z vlastní zkušenosti, ať už šlo o pečení chleba, chov koz, setbu obilí, výrobu hrnců, nakládání hroznů a jiné. To vše jsem sepsal a dva Španělé uměli dosti anglicky, aby tomu rozuměli. Zlotřilci jim v prvních dnech

vyhovovali také v jiných věcech, neboť všichni se snášeli a žili z počátku tak družně, že dům i sklep byl stejně otevřen všem.

Španělové by se s tím byli bývali spokojili, kdyby ostatní nebyli dali podnět k svárům. Nedorozumění byla nějdříve nepatrná a nestála ani za řeč, ale později se proměnila v otevřený boj. Ale než dojdou k podrobnostem, musím doplnit své dřívější vypravování. Zapomněl jsem totiž napsati, že před odplutím, ještě než jsme zdvihli kotvy, strhla se na naši palubě rvačka, která se snadno mohla zvrátit v druhou vzpouru. Kapitán musil sebrati všechnu svou odvahu, povolati nás na pomoc a roztrhnouti násilím nespokojence. Zmocnili jsme se dvou nejzpuštěnějších chlapíků a kapitán jim dal železa na ruce, poněvadž se zúčastnili dřívějších nepokojů a nyní opět vyhrožovali. Pohrozil jim, že je odveze v poutech do Anglie a odevzdá soudu, který je oběsí pro vzpouru a útěk z lodi. Snad by to nebyl učinil, ale ostatní nespokojenci na lodi se polekali a nasadili několika lidem do hlavy mínění, že kapitán se nyní holedbá dobrými slovy, ale že je v nejbližším přístavu vydá spravedlnosti, načež neuniknou doživotnímu vězení. Kormidelník se dopátral těchto věcí a řekl nám o nich. Kapitán si přál, abych užil svého vlivu na tyto lidi a domluvil jim. Šel jsem tedy do podpalubí, kde někteří leželi spoutáni, uklidnil jsem je a slíbil jim, že vše, čeho se dopustili, jim bude prominuto, jestliže se od nynějška budou vzorně chovat. Potvrdil jsem jim tento slib čestným slovem a oni mi uvěřili tím spíše, že jsem odpustil i dvěma mužům v železech a dal jim sejmut pouta. Ale nazítří ráno jsme zjistili, že právě tito dva ukradli náš osmiveslový člun, zásobili se ručnicemi, zbraněmi, náboji a jinými drobnostmi a prchli ke svým druhům na ostrově. Poslali jsme za nimi ihned dlouhý člun s dvanácti muži a kormidelníkem, ale marně: zběhové prchli do lesů, jakmile spatřili blížící se lodici, a naši lidé je ani nezahlédli.

Nyní bylo na ostrově dohromady pět vzbouřenců, ale ti tři, kteří tam zůstali od počátku, byli přece jen mnohem horší než ti dva, kteří k nim přibyli. Z počátku žili svorně pospolu, ale už za tři dny

se strhla mezi nimi hádka a tři staří zahnali dva nové, aniž jim dali cokoli ze svých zásob. A Španělé se ještě nevrátili.

Jejich příchod rychle změnil vše. Španělové chtěli, aby tři angličtí hrubci, ponechaní námi na ostrově, vzali uprchlíky k sobě a žili s nimi, jak řekli, jako jedna rodina. Ale ti o tom nechtěli ani slyšet a oba nerozumní ubožáci musili žít osaměle a poznati, že jenom přičinlivost a píle jim zabezpečí pohodlný život. Postavili si stany na severním pobřeží u východního cípu, aby nebyli tak na ráně divochům, kteří sem občas připlouvali na lodicích, a ze stanů vyrostly brzy dvě chatrče, jedna obytná a druhá, pevnější, která jim byla zásobárnou. Španělové darovali těm dvěma trochu zrní a zejména trochu hrachu a oba muži se dali do obdělávání půdy. Kopali, orali, sázeli, oplocovali podle rad, které jsem jim dal, a žili po jisté době velmi dobře. Jeden z těchto chlapíků býval kdysi kuchařovým pomocníkem a uplatnil nyní své umění. Připravoval polévky, puddingy a jiné pokrmy, jež lze z rýže, mléka a masa uvařit. Ale po nějaké době klidného života přišli k nim jejich zlotřilí krajané a začali je znepokojovali. Ohrožovali je, tvrdili jim, že ostrov jest jejich majetkem, guvernér – tím mysleli mne – jim jej prý daroval a ti dva si zde nesmějí stavěti chaty, leda že by zaplatili nájemné.

Oba muži mysleli, že to jsou žerty, a vyzvali výtržníky, aby vstoupili, usedli a podívali se na jejich hospodářství. Pak se, také žertem, tázali, jaký nájem žádají. Jeden ze tří však zuřil a klel a konečně odešel k ohništi, kde se vařil pokrm, vzal oharek a chtěl zvenčí chatu zapálit. Byla by opravdu shořela, kdyby jeden z těch dvou nebyl včas žháře zahnal a po jistých obtížích neuhasil založený oheň.

Zločinec byl tak rozrušen obranou poctivého člověka, že vzal železnou tyč a chtěl jej zabít, ale ten se vyhnul ráně a běžel do chatrče. Jeho druh postřehl nebezpečí, které jim hrozí od tří zlotřilců, běžel též do chaty a vzápětí tu stál s mušketou v ruce. Zatím už napadený srazil k zemi muže, jenž začal vádu, a teď tu stáli dva proti dvěma, všichni s mušketami v rukou. Jeden z obou řádných mužů však měl více odvahy. Nedbal nebezpečí, namířil na

oba zločince a vyzval je, aby odložili zbraně. Jestliže se odváží pohnout rukou nebo učiní jediný krok, zemřou. Muži neodložili zbraně, ale vidouce rozhodnost svého protivníka, jali se vyjednávat a nakonec slíbili, že seberou svého raněného druha a odejdou.

Od toho dne mysleli jenom na pomstu a dokazovali ustavičně, že se dovedou mstít nejrozmanitějším způsobem. Zdupávali obilí, odstřelili kozu s třemi kůzlaty a činili těm dvěma potíže na každém kroku. Oba napadení byli již zoufalí a konečně se rozhodli, že si právo vybojují při první vhodné příležitosti. Odebrali se do „hradu“, jak nazývali původní své bydliště, v němž nyní sídlili Španělé a ti tři darebáci, a chtěli se s lotry vyrovnati spravedlivým bojem před očima Španělů. Vstali tedy před svítáním, přišli k hradu, zavolali jménem jednoho z Angličanů a Španělovi, jenž odpověděl na jejich volání, oznámili, proč přicházejí. Španělové věděli téměř vše. Den před tím se totiž setkal jeden z poctivých anglických námořníků s několika Španěly v lese a vypravoval jim, jaká příkoří musí vytrpěti jejich malá kolonie. Stěžoval si na své krajany, kteří jim zabili kozu s kůzlaty a podupali a zničili zahradu, a upozornil Španěly, že zemřou hladem, jestliže jim přátelé nepomohou.

Když se Španělové vrátili večer domů, zavolali tři zločinné Angličany a pokárali je. Ale ti se opět chovali odbojně a jeden z nich se dokonce zpupně osopil na Španěly a ptal se jich, co pohledávají na ostrově, kam přišli bez dovolení a kde nemají ani co sázet, ani co stavět. Ostrov prý náleží jim, Angličanům, guvernér jim jej daroval a nikdo tu nemá co pohledávat. Potom přísahal při Stvořiteli, že půjdou, zapálí obě chaty a nedovolí nikomu, aby tu postavil nové.

Tento hovor a výtky Španělů je rozohnily tou měrou, že jeden z nich, jakýsi Will Atkins, vstal a řekl druhému: „Jacku, pojď, půjdeme a dáme se do nich. Zboříme jejich chaty, pobijeme je a ručím za to, že na tomto ostrově už nikdo nezaloží osadu.“ Poté odešli. Každý měl pušku, bambitku a meč a cestou vrčeli hrozby a sliby, co vše udělají Španělům, až se jim dostanou na kobyliku.

Španělé se nikdy nedověděli, kam odešli a co toho večera dělali. Pravděpodobně prochodili část noci po ostrově a pak si lehli na místě, které jsem kdysi nazýval „besídkou“. Tam zůstali a usnuli. Zamýšleli ovšem podniknout cosi jiného. Jak se později přiznali, chtěli bdít do půlnoci a potom se vydat na cestu k oběma chatám nenáviděných druhů. Chtěli je překvapit ve spánku, vyhnat z chatrčí a domky zapálit. Oba muži měli býti zavražděni, jakmile by vyšli z hořící chaty. Ačkoli zlost mívá neklidný spánek, všichni tři spali náramně tvrdě a probudili se, až když slunce stálo vysoko na obloze. Když pak přišli k chatrčím obou Angličanů, našli je prázdné, neboť ti dva, zamýšlejíce cosi mnohem poctivějšího než je vražda a žhářství, byli už dávno na cestě ke Španělům.

Atkins, nejodvážnější z těch tří, viděl, že hnízdo je prázdné a vykřikl na své kamarády: „Holá, Jakube, hnízdo je tu a ptáci odletěli! Co uděláme?“ Přemýšleli chvíli o tom, proč obyvatelé chaty odešli a dohodli se na podezření, že je Španělové varovali. Podali si ruce a přísahali si vzájemně, že se Španělům pomstí. Jakmile sjednali tuto krvavou dohodu, dali se do práce. Nezapálili nic, ale strhli obě chaty, vytrhali kdejaký kůl, pošlapali každý záhon, porazili všechny ploty, rozbili drobné domácí nářadí a rozházeli trosky ubohého majetku těch dvou tak dokonale kolem dokola, že některé věci ležely až tisíc kroků daleko od chat. Nakonec vyrvali zasazené stromy a vyloupili zásobárnu. Řádili hůře než Tataři.

Když se oba postižení vrátili a viděli, co se tu stalo za jejich nepřítomnosti, vzali zbraně a vydali se za zločinci s úmyslem utkat se s nimi, ačkoli byli jen dva proti třem. Ale náhoda řídila věci moudřeji. Cestou se minuli, a když je ti dva hledali v lesích, dorazili tři pachatelé do svého obydlí v hradu.

Vrátili se tam jako vzteklá zvířata. Byli rozjařeni provedenou prací a zlostí, že oba Angličany nezastihli. Jejich podezření je nutilo jít k Španělům a říci jim, co si myslí. Zároveň se jim přiznali chvástavě ke všemu, co spáchali. Jeden z nich si dokonce dodal odvahy, skočil k jednomu ze Španělů, jako by byl klukem, s nímž si hraje, strhl mu klobouk s hlavy, zamával jím a vysmál se mu, řka

posměšně: „Ach, vy páni Španělé, však my zatočíme také s vámi, nezlepšíte-li své chování!“

Oslovený byl tichý a zdvořilý člověk. Nevynikal postavou, ale byl statečný, dobře rostlý a velmi silný. Díval se chvíli upřeně na mluvku, a poněvadž neměl v ruce zbraň, přistoupil k němu a jedinou ranou pěstí jej srazil k zemi jako dobytče na porážce. Druhý darebák, jenž stál za ním, vypálil okamžitě ránu z bambitky po Španělovi, ale chybil o vlas. Rána proletěla těsně podle hlavy a poranila bolestné ucho. Španěl silně krvácel, a proto se domníval, že je raněn tíže, než tomu skutečně bylo. Ačkoli byl ještě před okamžikem úplně klidný, propadl nyní hněvu a chtěl útočníka zastřelit pistolí, kterou vytáhl z opasku muže ležícího na zemi. Nicméně neučinil to, neboť jeho druhové, meškající právě v jeskyni, slyšeli výstřel, viděli vše, co se stalo, a nyní volali, aby nestřílel. Pak přiběhli, zmocnili se obou zločinců a vzali jim zbraně.

Nyní viděli odzbrojení výtržníci, že proti sobě popudili jak Španěly, tak i své někdejší druhy, a rychle vystřízlivěli. Mluvili pokorněji a prosili Španěly, aby jim vrátili zbraně. Ale ti nezapomínali na nepřátelství mezi oběma skupinami Angličanů, odmítli a řekli jim, že zbraní vůbec nepotřebují, jestliže opravdu chtějí žít v míru. Zbraní nedostanou, dokud se nevzdají všech myšlenek na pomstu a dokud nenapraví všechny škody, které spáchali.

Když darebáci nepochodili, přestali se přetvařovati. Nebyli o nic přístupnější rozumným radám než rozumným činům a odešli, vybíjejíce svou zuřivost křikem a kletbami. Vyhrožovali kdekomu, ačkoli neměli zbraní. Španělové však jim dali výstrahu a varovali je před každým pokusem poškodit plantáže anebo dobytek. Jestliže se dopustí čehokoli proti jejich majetku, budou zastřeleni jako vztekli psi anebo oběšeni na nejbližším stromě. Ani tyto vážné míněné hrozby však je nezastrašily a trojice odcházela, zuřic a spílajíc a slibujíc hroznou pomstu.

Sotvaže odešli, vrátili se ti dva, jimž byl zničen majetek. Zuřili také, což bylo samozřejmé, uvědomíme-li si ztrátu, kterou utrpěli. Španělové je skoro ani nenechali domluvit a již sami vypravovali rozčileně příhodu, kterou zažili oni s třemi dobrodruhy. Stěží pochopíme, jak je možné, aby tři lidé naháněli dvanácti mužům takovou hrůzu, a to beztrestně! Španělé jimi pohrdali, a když je odzbrojili, posmívali se jejich hrozbám, ale oba Angličané se rozhodli zakročiti proti nim, nechť je při tom očekávají jakékoli obtíže.

Avšak Španělové jim zabránili tento úmysl provést. Poněvadž je odzbrojili, nemohou připustit – jak pravili – aby je kdokoli pronásledoval se zbraněmi v rukou, a vážený muž, který byl jejich vůdcem, dodal: „Postaráme se, aby se také vám dostalo práva, svěříte-li nám hájení svých zájmů, a po tomto slibu jsem přesvědčen, že proti nim nepoužijete zbraní, leč v sebeobraně.“

Angličané souhlasili toliko velmi neradi, ale konečně se smířili s návrhem Španělů a zůstali u nich ve srubu, ježto jejich obydlí bylo zničeno. Uplynulo několik dní. Pátého dne šel velitel Španělů s dvěma muži podél potoka k lesíku a tu najednou spatřil tři unavené a vyhladovělé vyvržence. Přišli k němu a prosili zkroušeně, aby je opět přijal do srubu. Španěl svolil a brzy je přinutil po dobrém, aby postavili chaty svých krajanů, jednu stejnou a druhou trochu větší, než byla ta, kterou strhli, aby oplotili pozemek, zasázeli nové stromky, slovem, aby vše, co zničili, uvedli opět do pořádku jaký tam vládl, než tuto malou usedlost zpustošili. Tři vyvrženci pracovali pilně, neboť dostali mnoho zásob i potřeb. Tato práce na ně měla blahodárný vliv, neboť se zdálo, že se naučili pořádku a vzdali se úplně svých mstivých záměrů. Celá společnost žila od toho dne v značně příjemném vztahu a všichni se radovali. Ti tři chlapíci ovšem pracovali stále ještě neradi a z donucení, ale tu a tam přece jenom něco vykonali. Když uplynul měsíc a žádná výtržnost neporušila soužití mužů, dali se Španělé obměkčiti, vrátili třem Angličanům zbraně a dovolili jim chodit kamkoli se jim líbilo.

Od té chvíle však bylo po klidu a spokojenosti. Nevděční lidé byli zase tak nepříjemní jako předtím, chovali se odbojně a drze, a kdo ví, jak by se vše bylo vyvinulo, kdyby se nebyly přihodily události, pro něž všechn soukromý hněv musil ustoupit a lidé byli donuceni semknouti se, aby zachovali vlastní život.

Jedné noci náčelník Španělů procitl a pocítil jakýsi vnitřní neklid. Ležel tiše a přemítal, ale když po delším bdění nemohl usnout a nepokoj stále vzrůstal, vstal a šel se podívat před srub. Noc však byla temná a on viděl málo anebo nic. Mimo to stromy nedovolovaly rozhled a tichá hvězdnatá noc mu nedávala nejmenší příčiny k nepokoji. Vrátil se tedy na lože, ale opět jej posedl dřívější neklid a nemohl spát. Hluk, který způsobil, vstáváje a chode po místnosti, probudil druhého Španěla. Na otázku, kdo se tu prochází, náčelník odpověděl a přiznal se ke svému neklidu.

„Jste opravdu neklidný?“ tázal se druhý Španěl a dodal: „Takové věci nesmíte podceňovat, věřte mi, že se tu kolem nás děje cosi nekalého.“ Ztichl a pak bez přechodu vyhrkl nedůvěřivou otázku: „Kde jsou ti tři Angličané?“

„Ve svých chatách,“ odvětil náčelník a podotkl: „Jsou neškodní, spí.“ Španělé totiž po poslední vzpouře bydlili v hlavním srubu a nyní postavili třem Angličanům chaty opodál tak, aby nemohli nikoho zákeřně přepadnouti.

„Inu,“ podotkl opět Španěl, „ale trochu pravdy přece jen na takovém tušení je, vím to z vlastní zkušenosti. Pojdte, vyjdeme ven a podíváme se po okolí.“

Vyšli ze srubu a vstoupili až na vrchol pahorku, kam jsem tak často chodíval. Poněvadž však byli silní a nežili na ostrově sami jako já, nedbali příliš opatrnosti, nepoužili žebříku a nevytáhli jej za sebou, nýbrž obešli bezstarostně lesík a zastavili se na jeho cípu. To, co viděli, je překvapilo. Opodál, nikoli však příliš daleko, uzřeli světlo jakéhosi ohně a brzy k nim dolehly hlasy několika mužů. Zdálo se, že mluví mnoho lidí najednou. Náčelník i jeho průvodce běželi ihned do srubu, vzbudili všechny spáče a vypravovali jim o přímém nebezpečí, které jim hrozí. Nepodařilo

se jim však ani jednoho příměti, aby zůstal na loži a nechodil ven. Všichni do jednoho vyběhli a chtěli se podívat, jak se věc má.

Za noční tmy jim nic nehrozilo a mohli se do syta vynadávat na tři táborové ohně, planoucí nepříliš daleko od sebe. Viděli také, že kolem ohňů je mnoho nepřátel. Toto poznání je znepokojilo, a když shledali, že se tmaví domorodci rozptýlili po celém břehu, nepochybovali, že dříve nebo později naleznou jejich osadu anebo některé jiné místo, podle něhož poznají, že ostrov je obydlen. Báli se také o svá stáda koz, neboť kdyby je divoši objevili a odehnali, hrozila by jim smrt hladem. Poslali proto nejdříve tři muže, aby ještě před rozedněním zahnali kozy do velkého údolí, kde byla jeskyně, a aby zvířata skryli, kdyby bylo třeba, do bezpečného úkrytu ve skále.

Po dlouhém přemýšlení poslali starého divocha, Pátkova otce, na výzvědy, neboť chtěli vědět, proč sem tito Indiáni přišli a co mají za lubem. Starý muž se podjal ochotně svého úkolu. Svlékl se do naha, aby se přizpůsobil těm na břehu, a odkvapil. Asi za dvě hodiny se vrátil se zprávou, že dlel nepovšimnut mezi nimi. Zjistil, že to jsou dvě tlupy, náležející dvěma různým kmenům válečným spolu. Obě strany zajaly v nedávných bojích zajatce a pouhou náhodou přistály obě skupiny na témž ostrově, aby oslavily vítězství. Mé když příslušníci kmenů viděli, že se tu opět sešli, zmizela všechna radost a divoši se opět hotovili k boji. Jakmile nastane úsvit, dají se asi do sebe. Nic nenasvědčovalo tomu, že by tušili přítomnost jiných lidí na ostrově. Nevěděli nic a byli přesvědčeni, že tu jsou sami. Pátkův otec ještě nedopověděl svou zprávu a obě skupiny divochů se vrhly na sebe v divokém boji. Neobyčejný rámus, který tropily, dokazoval, jak vážně a krvavě miní svůj zápas.

Pátkův otec uváděl mnoho důvodů pro to, abychom zachovali klid a zůstali tiše v úkrytu. Řekl Španělům i Angličanům, že jim nic nehrozí, setrvají-li nečinně v bezpečné vzdálenosti. Divoši se prý pobijí a ti, kteří zbudou, odplují co nejdříve. Ale marně jim domlouval; zejména Angličané nedali na jeho slova, neboť jejich

vrozená zvědavost byla mnohem silnější než jejich opatrnost. Nakonec je nikdo neudržel, vyběhli na pahorek a dívali se na boj. Nezůstali ovšem státi před lesíkem, nýbrž skryli se přece jen obezřetně za prvními řadami stromů, kde byli, jak se domnívali, neviděnými svědky zápasu. Pozdější události však nám ukázaly, že neunikli zrakům divochů.

Bitva byla velmi prudká, a chceme-li věřit vypravování Angličanů, mezi divochy bojovalo několik opravdu udatných a lstivých bojovníků, jichž ducha nemohla zlomiti ani těžká poranění. Zápas trval dvě hodiny a pak teprve mohli Angličané uhodnout, která skupina bojovala vítězně. Zástup obrácený zády k nám začínal konečně ochabovat a v další čtvrt hodině se někteří jednotlivci dali opravdu na útěk. Možnost, že prchající naleznou nás srub, nás poděsila, a proto jsme ihned musili jednat, abychom se zabezpečili před prozrazením. Postavili jsme se ozbrojeni před ohradu, a kdyby divoši utíkali do lesíka, vyjdeme jim vstříc a zneškodníme je tak, aby se nikdo nemohl vrátit na pobřeží a podat zprávu o nás. Chtěli jsme je zabít meči nebo srazit pažbami mušket. Střílet bylo zakázáno, ježto každá rána by je na nás byla upozornila.

Stalo se přesně to, co španělský velitel očekával. Tři muži z přemožené skupiny prchali k potoku, přepluli jej a vběhli přímo k obydlím, nevědouce ani, kam běží. Hledali toliko úkryt v hustém lese a ten byl před srubem Španělů. Náčelník však měl dobré srdce a nedovolil ani, aby tito tři uprchlíci byli zabiti. Poslal tři své lidi na pahorek a nařídil jim, aby divochy zaskočili a zajali živé, což se brzy stalo. Zbytek poraženého kmene utíkal ke kanoím. Tak poplach minul a Španělé měli opět ostrov pro sebe. Po této události neviděli divochy několik let.

Když obě bojující skupiny, poražená i vítězná, odpluly z ostrova, šli se Španělové podívat na bojiště. Tam našli třicet dva mrtvé. Někteří byli zabiti dlouhými šípy, ale většinou zemřeli po hrozných ranách, zasazených těžkými dřevěnými šavlemi, jichž patnáct až dvacet zůstalo ležet na bojišti. Také našli mnoho luků a ozdobných šípů.

Jak jsem pravil, Španělé zajali tři mladé, veselé a silné chlapíky a učinili z nich své sluhy. Naučili je pracovat a divoši se osvědčili.

Všichni běloši na ostrově se nyní spřátelili, neboť společné nebezpečí je účinně smířilo a semklo. Uvažovali také poněkud důkladněji o svém postavení. Nejdříve se chtěli odstěhovat se vším všudy na vzdálenější břeh, neboť předpokládali, že netrpí tak často nájezdy divochů. Zdálo se jim, že by tam byli bezpečnější, dobytek i obilí by tam bylo lépe chráněno a podmínky životní tam zajisté byly stejně příznivé jako zde. Ale pak po dlouhém rokování rozhodli, že nepřenesou svá obydlí jinam, neboť předpokládali, že jednou přece jen opět přijedu na ostrov, a kdyby se odtud odstěhovali, mohl bych se domnívati, že navždy odešli s této pevniny. Doufali také, že jednou někoho pošlu, aby je vyhledal, a tu chtěli, aby je můj posel našel na popsaném místě.

Toliko obilí a dobytek odeslali do údolí, kde byla má jeskyně. Tam byla dobrá půda a hodila se k pastvě i setbě. Nakonec však obdělali jen malé pole a poslali tam jen část svého dobytka. Soudili správně, že kdyby Indiáni našli jednu osadu a vyplenili ji, zbylo by jim stále ještě dosti zásob ve druhé, ať už by to byla kterákoli. Z opatrnosti neřekli nikdy těm třem zajatým divochům o plantáži založené v údolí a neprozradili jim, že tam chovají dobytek. Také jeskyni zatajili, neboť ta by jim byla mohla kdykoli poskytnouti bezpečný útulek. Do ní odnesli dva soudky prachu, který jsem jim poslal, než jsem odjel. Rozhodli se tedy, že své bydliště nezmění, ale zároveň si umínili, že srub lépe zastřou a skryjí pohledům náhodných návštěvníků ostrova. Proto zasázeli nové řady stromů – tak jako jsem já kdysi zasázel kolíky, které za ten čas vypučely a dosáhly objemu mužského stehna – daleko před vchodem a zbytek prostranství vyplnili stromovím tak, že mezi starou ohradou a palisádou nebylo místočka, kde by někdo mohl přistáti, anebo znamení, že tu někdo bydlí. Také mezi stromy, které jsem já sázel, vysadili mladé štěpy a za několik let stála před srubem palisádová překážka široká pět set kroků a tak hustá, že se jí sotva prodral drobný psík.

To však jim nestačilo. Vlevo, vpravo od srubu, na pahorku i u potoka postupovali stejně. Nikde nenechali cestu ani pro sebe, a když někdo chtěl vyjít ze srubu do vnitra ostrova, musil šplhat po žebříku, který stál na svahu pahorku. Když odnesli žebřík, nemohl nikdo ven ani dovnitř.

Tak žili dva celé roky v úplné odloučenosti a divochy ani nezahlédli. Jen jednou vznikl nepokoj pro dvacet divošských člunů, plujících mimo ostrov. Španělé vzbouřili celou posádku, ale poplach byl zbytečný. Čekali připraveni den a noc marně, neboť divoši pluli dále a vůbec se u ostrova nezastavili. Jednotvárnost života porušila brzy nepříjemná příhoda, vyvolaná třemi vzpurnými lodníky. Jeden z nich, takový bouřlivák, rozzlobil se kdysi na jednoho z Indiánů, které po šarvátce na pobřeží zajali. Chlapík nevykonal svou práci tak, jak mu jeho pán poručil, a vzpouzel se poněkud, když mu lodník činil výtky. Angličan se rozzlobil a vrhl se na ubohého Indiána se sekerou v ruce, chtěje ho zabít. Kterýsi Španěl viděl, jak ťal divocha do ramene, když mu sekera, namířená na hlavu, uklouzla, a běžel ihned k surovému námořníkovi, aby mu zabránil spáchat tuto vraždu. To však surovce ještě více rozzuřilo. Nyní ťal sekerou po Španělovi a přísahal mu, že jej zabije. Muž se vyhnul ráně a lopatou, kterou držel v ruce, srazil násilníka k zemi. Druhý Angličan běžel svému druhovi na pomoc, načež se další ošklivé půtky zúčastnili ještě dva Španělové a třetí anglický námořník. Nikdo neměl střelné zbraně při sobě, kromě tohoto třetího rváče. Ten nyní namířil, vystřelil a poranil oba Španěly. Tato bitka způsobila zmatek v celé osadě bělochů. Španělé se zmocnili tří Angličanů a zavřeli je. Ti lidé byli tak nepokojní, násilní, bouřili se tak často a vyznamenávali se takovou leností, že je nikdy nikdo neviděl pracovat; propadali zuřivosti. Nikdo nevěděl, co s nimi. Byli záškodníky a život všech, kteří s nimi musili žít, byl ohrožen.

Španělský náčelník pravil, že by je pověsil, kdyby byli jeho krajany, neboť všichni náčelníci jsou povinni chrániti společnost. Ti pak, kteří ohrožují bezpečnost lidí, musí býti odstraněni. Ale poněvadž

nechce vynášeti soud nad příslušníkem jiného národa, žádá jejich krajany, aby je odsoudili sami.

Jeden ze dvou poctivých Angličanů odmítl tento úkol, řka, že by je musili bezpodmínečně odsoudit k smrti. Tito tři muži jim totiž navrhli, aby se všichni společně vzbouřili, postavili proti Španělům a zabili je ve spánku. Oba Angličané i Španěl, který zachránil Indiánovi život, chtěli jednoho z výtržníků pověsiti na výstrahu ostatním. Ale náčelník se stále bránil takovému rozuzlení a konečně přesvědčil i ostatní, že by nebylo lidské, kdyby se dopustili takového činu, byť i odsouzený byl zločinec, který si oprátku dávno zasloužil. Uvažovali tedy, co mají učiniti, aby těm třem násilníkům zabránili páchat nové zlo, a jakých prostředků mají užít, aby odvrátili nebezpečí od celé společnosti. Po dlouhé při se dohodli, že je odzbrojí a vyloučí ze společnosti osadníků. Necht' žijí sami v jiné části ostrova a necht' konají, co se jim zlíbí. Žádný Španěl ani Angličan se s nimi nemá v budoucnosti stýkat, nikdo s nimi nesmí mluvit a těm třem se zakazuje přibližovat se na dostřel k místům, kde osadníci bydlí anebo právě meškají. Jestliže se dopustí jakékoli výtržnosti, spálí-li anebo zkazí-li zrno, setbu, ploty, chaty, anebo zabijí-li dobytek některého osadníka, budou ihned odsouzeni k smrti a popraveni.

Náčelník přemýšlel o tomto rozhodnutí, načež se obrátil k druhým dvěma Angličanům a pravil: „Nesmíme zapomenout, že uplyne mnoho času, prve než tito lidé sklídí po prvé ovoce své práce a první obilí svého pole. Zemřeli by hladem, kdybychom jim nepomohli. Musíme je zaopatřiti nejnutnějšími potravinami a životními potřebami.“

Tři psanci tedy obdrželi na jeho přímlovu tolik obilí, aby jim vydrželo osm měsíců, dostali semeno k zasetí, čtyři kozy dojnice, čtyři kozly a šest kůzlat. Sekery, kosy, širočinu a jiné nástroje hospodářské a řemeslnické obdrželi teprve tehdy, když odpřísáhli, že jimi nikdy nenapadnou člověka.

Po tomto vyloučení ze společnosti slušných lidí odešli vzdorovitě a vzpurně, jako by se jim nechtělo. Ale poněvadž viděli, že všichni

jsou proti nim a nikdo pro ně, odešli konečně, tvrdíce, že jdou vybrat místo, kde se usadí. Na cestu dostali trochu zásob, ale žádné zbraně. Pátého dne se vrátili pro potraviny a oznámili náčelníkovi, kde se utáboří. Zvolili nejvzdálenější severovýchodní část ostrova a volili dobře, neboť půda v té končině se hodila pro pole i plantáže. Brzy si postavili dvě chaty pod návrším, porostlým se tří stran hustým lesíkem. Bylo tedy třeba osadit ještě čtvrtou stranu a nikdo nebude v tomto háji hledat lidské obydlí. Než odešli, žádali ještě několik kozích koží na lůžka a několik pokrývek. Náčelník jim dal vše, co chtěli, a když slíbili, že nepoškodí hospodářství ostatních osadníků, obdrželi sekery, nože a jiné nezbytné nástroje. Slovem, měli vše od hrachu, ječmene a rýže k setbě až k lucernám a oděvům. Toliko zbraně a střelivo nedostali.

V tomto vyhnanství žili šest měsíců. Sklidili první úrodu, ovšem jenom nepatrné množství, neboť z lenosti obdělali jen malý kousek půdy. Pak nastala doba dešťů a tři vyhnanci se měli postarat o nádoby a suché přístřešky pro výsledky své práce. Ale oni neuměli zhotovit nádoby, nařezat prken a postavit zásobárny z cihel anebo z kamene. Hrozilo jim nebezpečí, že se sklizené zrna zkaží, a toto vědomí je učinilo povolnějšími. Jednoho dne přišli do srubu a prosili Španěly, aby jim pomohli. Ti jim rádi vyhověli a za čtyři dny vyhloubili v úbočí prostornou jeskyni, v níž psanci ukryli obilí a ostatní zásoby před deštěm.

V tomto odloučení od ostatních žili asi tři čtvrti roku. Dařilo se jim a dobré bydlo je začínalo ponenáhlu pálit. Pracovitý život je unavoval, a když přemýšleli, musili si říci, že nemají nadějí na zlepšení svého postavení. Na ostrově musili pracovat, jestliže chtěli žít, ale oni chtěli žít bez práce a proto se kteréhosi dne rozhodli, že odplují na pevninu, přepadnou nějakou osadu domorodců a zmocní se zajatců. Ty pak přivezou na ostrov a donutí je pracovat pro ně jako otroky.

Neváhali dlouho. Jednoho jitra stáli před srubem Španělů a žádali velmi pokorně, aby je náčelník vyslechl. Když je obyvatelé vpustili a projevíli ochotu vyslechnouti jejich stížnosti nebo přání, zatvářili

se ještě zkroušeněji a říkali, že jsou unaveni tímto způsobem života, že si nedovedou nic vyrobiti a že jistě zemřou hladem, poněvadž jim nikdo nepomůže. Kdyby jim Španělové půjčili jeden z těch člunů, v nichž připluli, a kdyby jim dali zbraně a střelivo, odpluli by s ostrova na pevninu a nikdy by se sem už nevrátili. Tím by posádce srubu odpadla nepříjemná nutnost zásobovati je nadále potravinami a jinými předměty. Osadníci byli rádi, že se jich zbaví, ale přesto jim důtklivě domlouvali, upozorňující je na nebezpečí, které jim hrozí, ba říkali jim dokonce, že půjdou vstříc jisté záhubě. Ale tři psanci naléhali dále a prohlásili, že odplují, i když nebudou mít zbraně.

Náčelník je ochotně ujistil, že jim vydá dostatečné množství zbraní, jestliže jsou opravdu rozhodnutí opustit ostrov. Nemohou přece plouti do neznáma bez možnosti sebeobranu. A opravdu, z malé zbrojnice ostrovní osady obdrželi dvě muškety, jednu bambitku, šavle a tři sekery. Mimo to dostali člun naložený potravinami pro jednoměsíční plavbu. Španělé jim napekli chleba, dali jim mnoho koziho masa, velký koš sušených hroznů, sud pitné vody a kůzle, aby měli i později čerstvé maso. Pak vypluli ti tři pošetilci odvázně na cestu dlouhou nejméně čtyřicet mil. Stožár jejich člunu, vyrobený z dlouhého bidla, nesl plachtu, sešitou ze čtyř kozích kozí, a když v se člun dobrodruhů odpoutal od břehu, volali za nimi všichni Španělové i zbylí dva Angličané „Bon Veyajo“, což znamená „šťastnou cestu“ – a doufali, že je už nikdy neuvidí.

Osadníci si často libovali a pochvalovali příjemný a pokojný život, který na ostrově po odchodu tří bouřliváků zavládl. Všichni si oddychli a nikomu ani ve snu nenapadlo, že by se ti tři jednou mohli vrátit. Avšak tu najednou, z ničehož nic, spatřil Angličan, pracující na poli, tři ozbrojené muže, nesoucí pušky na ramenou a kráčející přímo k němu. Muž nechal všeho a utíkal do srubu, kde vykládal náčelníku Španělů, že cizí ozbrojenci přistáli na ostrově. Nevěděl, kolik jich je, ale myslel, že všem obyvatelům hrozí nebezpečí. Španěl chvilku poslouchal a pak pravil: „Jak to, že nemůžete říci, odkud jsou? Jsou to jistě divoši.“

„Ne, ne,“ odvětil Angličan. „Jsou to běloši v šatech a se zbraněmi.“
„Tak proč se děsíte?“ pravil Španěl. „Když to jsou běloši, jsou jistě našimi přáteli.“

Zatím co takto hovořili, došli tři ozbrojenci k nedávno vysázenému lesíku před srubem a jeden z nich již volal: „Haló!“

Všichni okamžitě poznali, že to jsou tři vyhoštěnci, kteří se po třítýdenní nepřítomnosti vrátili na ostrov. Neváhali dlouho a přivedli je před náčelníka, jenž se vyptal, kde byli a co dělali. Muži popsali několika slovy své osudy. Za dva dni dopluli k zemi, ale setkali se s lidem, který je přivítal hrozbami, luky a šípy. Poněvadž domorodců bylo mnoho, nebylo ani pomýšlení na boj, ba dokonce nevystoupili ani z člunu a pluli šest nebo sedm hodin dále k severu, kde se před nimi rozevřela širá mořská hladina, neohraničená žádnou pevninou. Tu poznali, že břehy, které viděli s našeho ostrova, nejsou břehem pevniny, nýbrž ostrovem, za nímž je opět oceán. Pluli však odvázně dále, až uviděli na severu a severozápadě napřed jeden, a pak několik neznámých ostrovů. Rozhodli se na nejbližším přistáti. Když vystoupili na břeh, našli tam lid velmi zdvořilý a ochotný. Domorodci jim dali ihned suché kořeny a trochu sušených ryb. Všichni se k nim chovali přátelsky, ženy stejně jako muži je zásobili vším, co mohli sehnati, a přinášeli z daleka ovoce a plodiny ve velkých svazcích na hlavách.

Tři plavci tu zůstali čtyři dni a snažili se dorozuměti se znameními. Konečně usoudili z rozmanitých posunků domorodců, že kolem dokola na ostrovech žijí divocí a strašní kmenové, kteří pojídají lidi. Hostitelé však pojídali toliko ty muže a ženy, které zajali v bitvách. Posléze vyrozuměli tři Angličané, že tito divoši právě připravují velkou slavnost a snědí dvě stě zajatců, které jejich náčelník anebo král zajal v nedávných bojích.

Angličané se zajímali o tyto zajatce a byli by je rádi viděli, ale divoši jim nerozuměli a domnívali se, že se chtějí hostiny zúčastnit. Kývali na ně, ukazovali na západ slunce, pak zase k východu a naznačovali jim takovým způsobem, že jim zítra ráno přivedou několik tučných zajatců k snědku. Nazítří opravdu

svému slibu dostáli, neboť přivedli jedenáct mužů a pět žen a dali je Angličanům, tak jako by loď, plující na dalekou cestu, zásobili živým dobyt看em.

Ti tři běloši byli hrubí lidé, ale nyní se jim přece jen obracel žaludek. Zprvu nevěděli co počítí. Odmítnout tento dar nemohli, neboť by byli urazili své hostitele, a proto se po krátké poradě rozhodli, že jim za zajatce zaplatí sekerkou, starým klíčem a několika náboji, z nichž divoši měli zřejmou radost. Poté se vážně rozloučili a odpluli k prvnímu ostrovu, kde vysadili osm zajatců, jimž darovali svobodu, poněvadž jim překáželi. Cestou se jakž takž domluvili s těmito domorodci, ale divoši sami nechápali nic z toho, co jim naznačovali anebo chtěli říci. Nejdříve je rozvázali. Ubozáci při tom pištěli, jako by cítili nůž na hrdle. Domnívali se zajisté, že jim tito bílí muži rozvazují pouta jen proto, aby je zabili a snědli. Kdykoli jim Angličané dali něco k jídlu, divoši mysli, že je krmí, aby ztučněli, a proto nechtěli jísti. Jestliže se na některého podívali trochu pozorněji, už soudili, že vyhledávají nejtlustšího a nejvhodnějšího pro pekáč, a když si je přivedli domů a zacházeli s nimi laskavě, divoši nedůvěřovali a čekali denně, kdy svým pánům poslouží jako pečeně k obědu nebo k večeři.

Když tři poutníci dopověděli své podivuhodné příběhy, ptal se jich Španěl, kde nechali svou četnou rodinu. „Na břehu,“ odvětil jeden z trojice, „zavřeli jsme je do chaty a nyní vás prosíme o nějaké potraviny, abychom my i oni nezemřeli hladu.“

Poté se odebrali druzí dva Angličané, několik Španělů a Pátkův otec k chatě, aby viděli zajaté divochy. Ti tam seděli svázáni tak, jak je Angličané zanechali a zajistili před možností útěku. Všichni byli nazí. Tři bujaří, hezcí muži rovných údů a souměrných, silných postav nebyli starší než třicet nebo pětatřicet let. S nimi tu sedělo pět žen, z nichž dvě překročily jistě třicítku, ale nedosáhly ještě čtyřiceti let, druhé dvě nebyly starší než dvacet pět anebo dvacet šest let a konečně pátá žena byla mladičká dívka, již ještě nebylo sedmnáct. Všechny měly zvláštní půvab a příjemné vzezření. Kdyby byly bílé a žily v Londýně, mohly mladší ženy býti považovány za krasavice. Chovaly se skromně a zdrželivě a daly si

na sobě záležet zejména poté, když se oděly několika barevnými hadříky, které jim Španělové darovali.

Angličané k nim poslali nejdříve Pátkova otce, aby se podíval, zdali některého z těch domorodců nezná anebo rozumí-li jejich řeči. Stařec neznal nikoho a nikomu nerozuměl; toliko jedna z žen znala několik slov Pátkovy mateřštiny. Ta se ujala úkolu tlumočnicka a Španělové ji vyzvali, aby se otázala svých krajanů, jsou-li ochotni zůstat na tomto ostrově a pracovati pro bělochy, kteří je přivezli a zachránili. Divoši se ihned dali do radostného tance, chápali se rozličných předmětů, které si kladli na ramena jako břímě, a naznačovali tím ochotu sloužiti a pracovati pro své zachránce.

Pokud šlo o ženy, každý Angličan chtěl jednu z nich za dočasnou manželku. Tito vzpurní lidé, kteří se nesnášeli, shodli se najednou kupodivu dobře. Nechali ženy v chatě a odešli jinam, kde o ně losovali. Ten, na kterého padl los, vstoupil do chaty a vybral si jednu z nich. Když ubohé divošky viděly, že za nimi zapadly dveře chaty a když pak shledaly, že po chvilkách přicházejí muži do chatrče a každý odvádí jednu z nich, byly přesvědčeny, že se blíží konec jejich života a že budou zabity. Kdykoliv vešel některý Angličan a vzal si tu, která mu připadla losem, spustily ostatní ženy ohromný nářek, vrhly se k své nešťastné družce, tlačily se k ní a loučily se s ní s takovou úzkostí a láskou, že by to bylo dojalo i nejtvrďší srdce. Angličané jim nedovedli vyložit, že je nesnědí, až teprve Pátkův otec je upokojil, neboť podařilo se mu vysvětliti jim, že si je bílí muži vybrali za manželky.

Když se ženy uklidnily a přestaly se bát, dali se všichni do práce. Španělové pomáhali Angličanům a za několik hodin měl každý svou chatu anebo stan, v němž mohl bydliti sám s vyvolenou ženou. Věčně nespokojení psanci postavili své příbytky na severním pobřeží nejdále od srubu, poněkud blíže se usadili druzí dva Angličané, a tak se stalo, že ostrov byl nyní zalidněn na třech dosti od sebe vzdálených místech, kde vyrostly jakési základy ke třem budoucím osadám.

Nyní musím vypravovati o příhodách, které se liší od všeho, co se stalo osadníkům anebo mně na ostrově: Jednoho dne přistálo u břehu pět nebo šest kanoí plných Indiánů, či chcete-li, divochů. Nikdo nepochyboval o tom, že sem přišli snísti své otroky a zajatce. Španělové a ostatní osadníci se o divochy nestarali, neboť věděli, co budou dělat, a dávali toliko pozor, aby nebyli náhodou objeveni. Skryli se, vedouce, že divoši odplují, jakmile dokončí hostinu. Oznámili tedy příchod kanibalů všem třem plantážím, postavili hlídky a neukazovali se. Na pahorku se skryl pozorovatel, který měl osadníkům oznámit, že nebezpečí minulo, jakmile Indiáni vstoupí do svých člunů a zmizí za obzorem.

To byl zajisté správný výpočet, ale nešťastná náhoda zmařila všechna opatření a prozradila divochům, že ostrov jest obýván bělochy. Když kanoe s divochy odplula, vyšli Španělové před lesík u srubu, ale někteří nemohli přemoci svou zvědavost a běželi se podívat na místo, kde divoši hodovali. Chtěli viděti, co tam dělali. Ale v táboře našli k svému největšímu překvapení tři divochy v nehlubším spánku. Přejedli se asi a usnuli anebo odběhli do lesů a vrátili se teprve po odjezdu člunů.

Osadníci byli velmi překvapeni a nevěděli, co dělat. Ani španělský náčelník, který šel s nimi, neviděl rozumného východiska. Sluhů již měli dosti a nikdo nechtěl ty prosté děti přírody zabít. Z počátku chtěli osadníci nechat vše, jak je, a skrýti se, aby je divoši neviděli. Doufali, že až procitnou, odplují za svými soukmenovci. Ale náčelník si uvědomil, že tu pro ně nezbyl žádný člun a že se pravděpodobně rozběhnou po ostrově za nějakým plavidlem a při tom objeví plantáže i srub. To by znamenalo konec osady a obyvatelů.

Vrátili se tedy opět k divochům, probudili je a všechny tři zajali. Ubožáci, které ihned spoutali, aby neuprchli, se zděsili a byli přesvědčeni, že je osadníci zabijí a snědí. Není divu, že pro sebe očekávali tentýž osud, který tak často připravovali jiným! Nicméně Španělové je brzy utišili, ujistivše je, že nebudou snědzeni, a odvedli je do mé besídky, z níž učinili jakési středisko polních prací. Jednali moudře, že je neodvedli do svého srubu, čím myslím

velkou hlavní stavbu pod pahorkem, a že je potom převedli do chat obou Angličanů. Tam je zaměstnávali, i když pro ne neměli mnoho práce. Střežili je však jenom nedbale, neboť jeden z divochů těžil z první příležitosti, která se ostatně naskytla velmi brzy, a utekl do lesů. Nechtěl se osadníci namáhali jakkoli, hledali jej marně a konečně se vzdali naděje, že ho ještě jednou polapí. Měli dokonce mnoho důvodů pro domněnku, že se divoch dostal domů v některé z kanoí, která u ostrova přistála tři nebo čtyři týdny později a jichž posádky po dvou dnech divokých hodokvasů jako obvykle odpluly.

Pomyšlení na tuto možnost osadníky znepokojovalo nikoli bez příčiny. Když se ten divoch vrátil zdrav k svému kmeni, pověděl jim zcela určitě o lidech na ostrově a také jim řekl, jak jich je málo a jak jsou slabí. Jeho zprávy budou ovšem vždy neúplné, neboť neviděl všechny, neznal srub a nikdy neslyšel výstřel z ručnice, z bambitky nebo děla. Neukázali mu ani jednu z chatrčí, ani sklep, ani nové útulky, které si postavili dva Angličané.

Prvního potvrzení, že divoch doplul domů a vypravoval o lidech na ostrově, dostalo se osadníkům asi dva měsíce po této události. Tehdy připlulo k ostrovu šest člunů s padesáti či šedesáti divochy. Nejprve veslovali podél severního břehu, kam přece nikdy předtím nepřišli, a hodinu po západu slunce přistáli na nejvhodnějším místě asi míli za obydlím obou Angličanů, kde uprchlík pracoval.

Španělský náčelník soudil, že kdyby se zde byli všichni osadníci shromáždili, nemusilo toto vylodění ještě nic znamenat. Tu by zajisté nebyl unikl ani jeden divoch, ale za těchto okolností stáli nyní dva Angličané proti půl stovce divochů, což byl příliš velký nepoměr sil. Oba muži na štěstí zpozorovali divošské čluny ještě když pluly dobrou míli od pobřeží, což znamenalo více než hodinu času do okamžiku, kdy první Indián vstoupí na břeh. Když pak opravdu přistáli nedaleko jejich chat, měli oba lodníci důvod předpokládat, že je uprchlý divoch zradil. Svázali tedy především oba jeho druhy a požádali druhé dva Angličany, kteří zatím přišli i s ženami, aby je odvedli hluboko do lesa a ukryli je tam. Pak

odnesli vše, co mohli pobrat a vyčkávali dalších událostí na zmíněném skrytém místě v lese.

Divoši vyskákali na břeh a běželi přímo k chatě, jako by je vedl kdosi, kdo zná každý krok na tomto ostrově. Nalezli ovšem chatu prázdnou. Nebyly v ní ani dojné kozy, neboť Angličané je pro jistotu vyhnali z chlívků a pustili do lesa. Když však oba poděšení Angličané viděli takovou záměrnost v jednání divochů, poslali jednoho z těch sluhů, kteří přibyli na ostrov se ženami, ke Španělům a požádali o rychlou pomoc. Pak vzali zbraně, nabili muškety a uchýlili se na číhanou opodál místa, kde schovali své ženy.

Nečekali dlouho. Než se pořádně zabezpečili proti útoku, shlédli malou armádu divochů před oběma chatami, a za chvíli vzplanuly chýše jasnými plameny, v nichž, k jejich velkému zármutku, hořelo všechno domácí nářadí a některé cenné zásoby. Pak se vetřelci rozběhli do houštin kolem chat, hledající obyvatele, neboť vše nasvědčovalo tomu, že zde očekávali přítomnost lidí, o nichž jim uprchlík vypravoval. Tváří v tvář slídícím divochům uznali oba Angličané svůj nynější úkryt za nedostatečný a proto odešli asi o půl míle hlouběji do lesa, doufající, že větší vzdálenost od břehu rozptýlí divochy, kteří tak jako tak nejsou zvyklí poslušnosti a kázni. Dojdou-li až tam, nepřijde jich nikdy tak mnoho, jako kdyby se s nimi srazili na kraji lesíka. Události se vyvinuly podle očekávání.

Oba Angličané, ukrytí v prostorném dutém pařezu v nejhustší části lesa, uzřeli první dva blížící se divochy, kteří zamířili k nim tak přesně, jako by je někdo vedl. Několik kroků za nimi poskakovali tři jiní divoši, pak pět, s jiné strany jich přicházelo sedm nebo osm a konečně se zdálo, že jsou uprostřed zatažené léče. Ohrožení lodníci nevěděli, mají-li vyčkávat na místě anebo prchnout včas ještě hlouběji do lesa. Ale konečně se rozhodli pro klidné vyčkávání, a kdyby se na ně nahrnulo příliš mnoho nepřátel, vylezli by na strom a stříleli dolů tak dlouho, až by jim přišli Španělé ze srubu na pomoc. Umínili si také, že na první dva divochy nevystřelí. Vyčkají na tři následující a když se jim podaří

zneškodniti tyto tři, roztrhnou skupinu, neboť pak budou mít pět divochů daleko před sebou a dva, skoro bezbranné, několik kroků za sebou. Oba první divoši se po několika krocích odchýlili s přímé cesty a zmizeli v lese, ale ti tři a těch pět za nimi kráčelo přímo k pařezu. Angličané se dohodli, že vystřelí jeden za druhým. Ten, který měl vypáliti první ránu a zasáhnouti – podaří-li se to – alespoň dva z nich, nabil svou mušketu čtyřmi kuličkami. Pak vysunul hlaveň z pařezu, zamířil pečlivě a čekal, až se divoši přiblíží na dvacet nebo pětadvacet kroků. Indiáni poskakovali, nic netušíce, a oba Angličané poznali v tom, který je vedl, uprchlíka, zajatého po hostině na pobřeží.

Pochopili, že právě ten jim nesmí uniknout, neboť měl nyní úkol vůdce a musil padnout, i kdyby bylo třeba vystřelit na něj z obou mušket. Tak stáli oba připraveni. Kdyby první rána nezasáhla, dostane jistě druhou.

Ale oba muži byli příliš dobrými střelci a zvláště první střílel výborně. Tři divoši postupovali v řadě. První rána zasáhla prvního, jenž byl okamžitě mrtev, a potom projela tělem druhého. To byl uprchlík, jenž divochy přivedl. Ten však byl toliko zraněn. A konečně třetí divoch utrpěl nepatrné škrábnutí, ale poděsil se tak hrozně, že se svalil a vrískal, jako by se blížila jeho poslední hodinka.

Zadunění výstřelu poděsilo pět divochů, postupujících poněkud dále vzadu. Neznajíce střelné zbraně, neuvědomovali si nebezpečí a netušili, že se vystavují témuž hromu. Nejprve se zastavili a stáli několik vteřin docela tiše. Nevěděli, co se děje, ale potom, když ozvěna výstřelu umlkla, dali se tito nevědomí tvorové v klus a zastavili se u těl svých druhů. Sklonili se k poraněnému a hovořili s ním, živě posunkující a křepčíce. Patrně se ho ptali, co ho poranilo, a raněný jim asi odpověděl, že blesk a hrom zaslaný bohy zabil jeho dva druhy a jej poranil.

Oba Angličané si činili výtky proto, že musí zabít tolik nevinných tvorů, netušících, odkud na ně dopadne rána. Ale dlouho uvažovat nesměli a proto vystřelili, jakmile ten, který vypálil první ránu, opět nabil mušketu. Dohodli se, kdo si kterého divocha vezme na

mušku a v příštím okamžiku stiskli spoušť. Z pěti divochů čtyři byli zasaženi velmi těžce, kdežto pátý byl toliko lehce raněn. Ale i ten se svalil s ostatními a ležel, nehýbaje se, takže vypadal jako mrtvý.

Angličané se domnívali, že všichni divoši jsou zabiti a spěchali k nim, nedbajíce nutné opatrnosti. Ani nenabili ručnice, což byla chyba. Jaké bylo jejich překvapení, když viděli na první pohled, že dva divoši jsou toliko lehce poranění a třetí není ani škrábnut. Musili na ně zaútočit pažbami a proto se ihned vrhli na Indiána, který je přivedl. Za chvíli dorazili také druhého, jemuž olovo roztránilo koleno, a když chtěli zabít třetího, ten klekl, lomil rukama a prosil je, aby jej ušetřili. Ačkoli vůbec neutrpěl nejmenšího zranění, ječel a sténal tak žalostně, že se nad ním smílovali. Naznačili mu posunky, aby mlčel a usedl pod blízký strom. Když učinil, co chtěli, jeden z bělochů vzal provaz a svázal divochovi ruce i nohy, načež oba běželi rychle za ostatními Indiány, kteří prve odbočili a zašli hlouběji do lesa. Námořníci se obávali, že divoši naleznou stezku, vedoucí k jejich skrýši a k chatám, v nichž se nyní skrývaly ženy se vším majetkem, který mužům zbyl. Na štěstí jejich obavy byly plané. Oba divoši utíkali docela jiným směrem, a když je po chvílce náhodou spatřili, byli už daleko za údolím a sestupovali po svahu k pobřeží. Běloši se tedy vrátili k svázanému zajatci. Když však došli ke stromu, kde ho nechali, našli na zemi jen mrtvé, kdežto zajatec zmizel. Přerezaný provaz dokazoval, že jej pravděpodobně jeho hnědí druhové našli a osvobodili.

Toto překvapení jim neubralo starostí. Nevěděli nyní, kde jsou jejich nepřátelé a kolik jich je nablízku. Řekli si, že půjdou nejdříve do chaty k oběma ženám a podívají se, zda tam je všechno v pořádku. Divošky se asi také náramně polekaly a snad se bály svých krajanů tím více, čím lépe je znaly. Bylo zajisté třeba uklidnit je.

Když přišli k chatám, shledali, že se divoši pohybovali v sousedství, ale chýší nenalezli. Vše bylo tedy v pořádku, toliko ženy se bály,

jak bylo lze očekávat. U chaty se setkali se sedmi Španěly, kteří spěchali oběma Angličanům na pomoc. S touto silnou hlídkou šel také jeden z divochů, a to právě ten, kterého svázali a připoutali ke stromu. Španělé našli čtyři mrtvé Indiány a jednoho zajatce, jemuž sňali pouta, načež ho vzali s sebou. Vypravovali, že svázali ještě dva jiné, kdežto třetímu se podařilo utéci. Jiná skupina Španělů s Pátkovým otcem běžela rychle do jeskyně v údolí, kde chtěla bránit zásoby obilí a dobytek. Na štěstí všechny obavy osadníků byly zbytečné. Když Angličané a skupina Španělů doprovázeli tři zajaté divochy do mého starého sklepa, kde je minili uvěznit, šli mimo zničené plantáže a s pahorku se jim otevřel pohled na moře. To, co viděli, je potěšilo. Na břehu pobíhali divoši, mávali rukama, strkali kanoje po písčité k vodě a nasedali. Za chvíli odpluli a jejich čluny se brzy ztratily za vlnami. Ubozí Angličané však se octli na mizině. Výsledek dlouhé práce ležel podupán a spálen, nářadí bylo zničeno a obilí rozmetáno. Španělé, vidouce pohromu, která je potkala, projevíli ochotu pomoci jim, a když mimo očekávání přišli ještě druzí Angličané a přiložili ruce k dílu, byly škody brzy odčiněny. Angličané si postavili nové chaty a přátelé je vybavili potřebnými předměty a dostatečnými zásobami potravin.

Uplynulo půl roku. Osadníci na ostrově již již doufali, že si divoši vzali svůj poslední nezdar k srdci, anebo jsou přesvědčeni o nepřemožitelnosti bílých mužů, vládnoucích bleskem a hromem, a že nepřijdou. Ale jednoho dne se zarojila mořská hladina před ostrovem množstvím dlouhých, štíhlých člunů, plných Indiánů, ozbrojených luky, šípy, kyji, oštěpy, dřevěnými meči a jinými zbraněmi a válečnickými nástroji. Na osmadvaceti kanoích připlulo k ostrovu tolik divochů jako nikdy předtím, a osadníci, vytržení z bezstarostnosti, byli ohromeni.

K večeru vyskákali divoši za strašného povyku a křiku na nejvýchodnější břeh ostrova a pak ztichli. Zdálo se, že té noci nic nepodniknou. Běloši měli tedy kdy uvažovat o nejlepší způsobu obrany. Zkušenost je poučila, že jim nikdy nic nehrozilo, pokud se skrývali a neupozornili divochy na sebe. Ale tenkrát o nich divoši

ještě nevěděli. Mohou doufat v totéž štěstí, když nepřítel je tolik a všichni vědí o jejich přítomnosti na ostrově?

Po dlouhých poradách se rozhodli rozebrat chaty, které postavili Angličanům, a zahnat kozy ke starému sklepu, neboť měli za to, že divoši s rozbřeskem dne opět přepadnou ta místa, kde již jednou byli. Hráli zřejmě touž hru jako po prvé a osadníci se nedali oklamat tím, že ti barevní mořeplavci přistáli tentokrát o dva tisíce kroků dále na východ. Španělové zahnali ještě v noci svá stáda ke staré besídce a příštího jitra zaujali spolu se všemi ostatními osadníky obranné postavení na plantáži obou Angličanů. Tam čekali na příchod divochů. Příští události potvrdily jejich výpočty. Nájezdníci vytáhli své čluny na břeh a dali se pobřežím přímo k osadě. Bylo jich více než dvě stě padesát a převyšovali co do počtu skoro desateronásobně počet obránců. Armáda osadníků byla skutečně malá a značný nedostatek zbraní snižoval její sílu. Celkem žilo na ostrově 17 Španělů, 5 Angličanů, Pátkův otec, 3 otroci a 5 žen ve službách Angličanů, jiní 3 otroci ve službě Španělů. Toto vojsko bylo vyzbrojeno jedenácti lehkými puškami, pěti bambitkami, třemi brokovnicemi, pěti mušketami neboli brokovnicemi na sekané olovo, které jsem kdysi odebral vzbouřené lodní posádce, dvěma meči a třemi starými halapartnami. Sluhové nedostali střelné zbraně, ale zato měl každý náš barevný pomocník halapartnu anebo dlouhé kopí, vyrobené z tyče, opatřené sekerou a železným bodcem na konci. Mimo to měli všichni muži po sekeře. Také dvě ženy projevily ochotu k boji a proto jsme je vyzbrojili luky a šípy. Všichni osadníci se podřídili velení španělského náčelníka. Podvelitelem se stal Will Atkins, jeden ze tří nepoddajných Angličanů. Atkins vynikal neobyčejnou odvahou, pro níž nyní bylo třeba zapomenout na jeho špatné vlastnosti. Teď zaujal se šesti muži postavení za nízkou houštinou, kde čekal jako předvoj na přicházející divochy. Běloši nestáli výhodně na začátku boje. Nemohli se úspěšně krýt a Indiáni je mohli snadno obejít, ale jejich odvaha vyrovnala tyto nevýhody. Will Atkins se rozhodl pustit první skupinu divochů za sebe a potom teprve střílet brokovnicemi do největšího houfce

postupujících nepřátel. Potom ustoupí, obejde výběžek lesa a postaví se za řadu Španělů, ukrytých mezi hustými stromy.

Když první velká skupina divochů dorazila k lesíku, rozběhli se na všechny strany a postupovali v nepořádných hloučcích. Atkins pustil asi padesát Indiánů za sebe, ale do hustého zástupu, jenž se blížil za nimi, dal vystřeliti tři muškety nabitě kuličkami. Z každé hlavně vyletělo sedm až osm kulí. Nevěděli, kolik divochů zabili nebo poranili, ale zaradovali se, když uzřeli, jaké zděšení a jakou nevýslovnou hrůzu v Indiánech vyvolali, útočníci se nesmírně polekali, vidouce zabité i raněné druhy a slyšíce tak strašný rámus. Nevěděli však, kdo to způsobil. William Atkins chtěl stupňovati jejich zděšení, a proto do nich vypálil druhou salvu a vzápětí třetí.

Kdyby byl se svou skupinou ustoupil ihned po výstřelech, jak původně chtěl, anebo kdyby byli ostatní Španělé stáli dosti blízko, aby byli mohli udržet nepřetržitou palbu, bylo by se jim zajisté podařilo rozprášit divochy a zahnat, neboť všichni věřili, že je bohové vraždí hromem a bleskem. Ale Atkins čekal, až jeho druhové opět nabijí muškety, a v té chvíli jej divoši zpozorovali a uklidnili se vědomím, že bojují s pouhými lidmi. Vzdálenější skupiny nájezdníků obešly Atkinse a jeho šest střelců a octlý se najednou v jejich týle. Atkins a jeho lidé na ně vystřelili ještě dvakrát nebo třikrát ze všech mušket, zabili asi dvacet útočníků, ale potom rychle ustoupili, neboť Atkins sám byl raněn šípem a jeden Angličan padl mrtev. V této přestřelce padl později ještě jeden Španěl a jeden indiánský sluha. Tento domorodý chlapec bojoval statečně a věrně. Neměl střelné zbraně a toliko svou sekerou a kopím zabil pět divochů.

Atkinsovi lidé ustupovali za ustavičných útoků divochů na pahorek v lese. Cestou zabili anebo zranili již více než padesát nepřátel, ale jejich druhové se nebáli nebezpečí. Bylo jich příliš mnoho a bojovali zoufale, vystřelovali mračna šípů a jejich lehce ranění bojovníci se vrhali jako šílení před zbraně bělochů. Atkins musil nechat zabitého Angličana a Španěla na bojišti. Když k nim divoši doběhli, padli na ně, lámali jim nohy a ruce a rozbili jim hlavy meči a kyji. Chovali se krutě jako praví divoši. Když si však

uvědomili, že Atkinsova malá četa ustoupila, utvořili kruh kolem padlých a vykřikli dvakrát na znamení, že zvítězili. Zdálo se, že pro ně skončila tato část boje. Nepronásledovali nikoho, ale oddávali se zármutku nad padlými druhy, z nichž někteří již byli mrtví a jiní se ještě svíjeli na zemi, umírajíce na těžká zranění.

Španělský velitel pozoroval průběh této půtky a nyní shromáždil svou malou armádu na návrší. Atkins, ačkoli sám byl raněn, chtěl, aby se ihned znovu útočilo, ale Španěl, soudil, že divoši teď zanechají boje a radil, aby se klidně vyčkalo rána. Čekali tedy.

Měsíc vyplul z lehkých obláčků a ozářil jasně krajinu. Osadníci viděli zřetelně, jak divoši propadali zmatku a smutku nad raněnými a mrtvými druhy. Z jejich tábora se ozýval nepřetržitý hluk a hrozivý pokřik. Zdálo se, že se rozplameňují k novému boji, a proto se velitel Španělů rozhodl pro okamžité noční přepadení. Jeden z těch dvou Angličanů, u jejichž chatrčí vzplanula první půtka, odvedl Španěly pobřežím mezi lesem a mořem k západu. Potom se dali na jih a octli se v týle nejhustšího houfu divochů. Dříve než je kdokoli slyšel anebo spatřil, vypálili osm ran z brokovnic a za půl minuty vystřelili po druhé. Oběma salvami zabili anebo zranili opět mnoho mužů. Divoši je marně hledali v hustém lese, a nevidouce nikoho, podlehli strachu a chtěli uprchnout. Ale byli tak zmateni, že nevěděli kudy kam a tančili na místě.

Španělové opět nabili střelné zbraně, utvořili tři skupiny po osmi lidech, a když obešli houfec nájezdníků tak, že je měli mezi sebou, vypadli třemi proudy z lesa a křičeli přitom tak hlasitě, jak dovedli. Divoši se semkli, ale nevěděli zřejmě, co se děje. Nyní slyšeli křik na třech stranách a přece jen nemohli s nikým bojovat, poněvadž nikde neviděli nepřítele. Jakmile však se jednotlivé skupiny osadníků octly na mýtině na pobřeží, přivítali je divoši mračnem šípů, z nichž jeden poranil lehce Pátkova otce. Ale osadníci jim neposkytli času, aby se vzpamatovali. Vystřelili v běhu ze všech bambitek, ručnic a mušket a potom na ně dotírali pažbami, pikami, sekerami a meči tak dobře, že se Indiáni dali do křiku a na útěk. Nebojovali už, nýbrž snažili se zachránit holý život.

Vzrušení, obavy a boj unavily obránce, kteří ve dvou šarvátkách zabili anebo smrtelně poranili nejméně sto padesát divochů. Rozprášené zbytky nájezdníku, vyděšených na smrt, utíkaly lesem a přes navrší ke svým člunům. Poněvadž je nikdo nepronásledoval, doběhli k nim šťastně a ihned se vydali na moře. Ale jejich neblahá noc ještě neskončila. Vítr, vanoucí s moře, ustavičně sílil a proměnil se konečně ve vichřici, která zahнала všechny čluny zpátky na břeh ostrova. Tam je uchopily mohutné vzbouřené vlny přílivu a zdvihly je na útesy nebo je odplavily daleko od břehu. Při tom propadlo mnoho lodí zkáze a s ostatními se musili divoši velmi lopotit, než je opět dostali k vodě.

Zatím co se barevný nárůdek potýkal s mořem a s lodičkami, osadníci odpočívali. Radovali se ze svého vítězství, posilňovali se a zaháněli únavu. Potom se opět sebrali a šli za divochy na pobřeží, neboť chtěli viděti, co asi nyní podniknou. Když došli na svah, s něhož spatřili pobřeží, uviděli na něm chatrné zbytky divošské výpravy. Asi sto lidí dřepělo na zemi s koleny pod bradou a s hlavou zabořenou do dlaní, položených na kolena. Osadníci se k nim přiblížili na dostřel a pak vypálili dvě slepé rány, aby je poplašili. Jakmile rána z první muškety dozněla, divoši vyskočili a hleděli zděšeně na nás. Spatřili záblesk druhé ručnice. Tu již je nikdo neudržel, rozutekli se a prchali na všechny strany do kopců a do lesů.

Osadníci si z počátku přáli, aby se bouře utišila a divoši mohli odplout z ostrova, ale když déle přemýšleli o následcích, řekli si, že se z této hordy nesmí nikdo vrátit k svému kmeni, neboť zpráva o těžké porážce na ostrově vzbouří mnoho kmenů a zanedlouho tu přistane několik set člunů s nepřemožitelnou přesilou divochů. Will Atkins, jenž při svém poranění stále ještě bojoval a pronásledoval divochy, nyní radil, aby osadníci těžili z toho, že divoši utekli od svých člunů, a aby kanoe rozbili a zapálili. Řekl, že je lépe vyřídít sto mužů než sto kmenů, a že je nutno zničit jak muže, tak i čluny. Osadníci se dali přesvědčiti jeho důvody a pustili se do ničivé práce. Nalámali suchého dříví, kůry a větví a chtěli zapáliti některé čluny. Ale ty byly tak nasáklé vodou, že

nehořely. Oheň však spálil aspoň vrchní část lodí, což stačilo, neboť žádné z nich nebylo už lze použít jako plavidla.

Když Indiáni viděli, co běloši dělají, vyběhli z lesa, přiblížili se pokud mohli, klekali na písek a křičeli: „Oá, oá, varamoka!“ a ještě jiná slova. Nikdo jim nerozuměl, ale prosebné posunky a zoufalý nářek vyjadřovaly přání, abychom ušetřili člunů. Divoši nám slibovali křikem a rozčilenými pohyby, že odplují a už nikdy se nevrátí na tento ostrov. Osadníci však dobře věděli, že to jsou jen plané sliby. Jestliže chtějí zachránit vlastní život a majetek, chtějí-li uchránit osadu před zkázou v blízké budoucnosti, nesmějí pustit ani jednoho z těch hnědých vetřelců z ostrova. Kdyby se jediný vrátil a vypravoval svým soukmenovcům, co zde zažil, bude osud kolonie brzy zpečetěn.

Naznačili tedy prosícím divochům, že se nad nimi nesmilují, a za několik hodin zbyly z kanoí, pokud je bouře nezničila, bedné trosky a oharky. Divoši, vidouce, že jsou navždy odříznuti od svých domovů, rozprchli se po lesích a naplnili je hrozným křikem. Chovali se jako šilenci a osadníci opravdu nevěděli, co s nimi. Žel, zlost domorodců se nevybila křikem! Někteří našli na svých toulkách plantáže u besídky a zničili je. Strhli chatu, vyškubali a pošlapali obilí, servali révu, rozmačkali dozrávající hrozny a způsobili osadníkům velkou škodu, aniž tím sami čehokoli nabyli. Od toho dne žili na ostrově jako zvěř; osadníci je pronásledovali a nebylo příkoří nebo protivenství, kterého by jim nebyli dopřáli. Ale pravda je, že divoši působili také osadníkům nesmírné škody. Kde mohli, ničili jim obilí i stáda, chatrče i zásobárny, nedovolili jim sklídit, neboť je ustavičně ohrožovali ze zálohy, a osadníci často litovali, že je nepustili z ostrova, takto se octli v zoufalém postavení. Konečně jim zbyly jen kozy a ten trošek zrna, které bylo schováno anebo vyrostlo jinde než na plantáži Willy Atkinse a jeho anglických druhů. Ostatně jeden z Atkinsových přátel, ten, který chtěl zabít sekerou svého sluhu, v bitce s divochy padl.

Bylo třeba podniknouti rozhodné kroky na záchranu osadního hospodářství. Španělové si tedy umínili, že nejdříve zaženou všechny divochy na vzdálený konec ostrova tak, aby se nemohli

setkat se soukmenovci, kteří sem snad náhodou zabloudí s výpravou, jakých na ostrově bylo již několik. Mimo to je chtěli denně pronásledovat, zajímat a střílet, aby snížili jejich počet. Jednoho dne, až jich bude méně, pokusí se je zkrotit. Potom jim též dají obilí, naučí je orbě i polní práci a ukáží jim, jak člověk může žít z práce vlastních rukou.

Honili je tedy tak soustavně a náruživě, že se divoši děsili pouhého pohledu na bělocha, a když po nich někdo vystřelil z ručnice, padali k zemi, i když rána byla slepá, a vzdávali se. Osadníci zabili na těchto honech skoro denně některého divocha, a ostatní byli nakonec tak vyplašení, že se neodvažovali z lesů a umírali v nich raději hladem a na poranění, která utrpěli buď v boji anebo náhodou.

Když běloši viděli nesmírné utrpení těchto nerozumných a prostých dětí přírody, zželelo se jim jich a zejména španělský náčelník chtěl zjednatí nápravu. Zakázal po nich střílet a nařídil, aby mu osadníci co nejdříve přivedli některého živého divocha, kterému vysvětlí, co s nimi zamýšlí a jak by mohli svůj úděl zlepšit. Tohoto člověka mínil pak poslat k jeho soukmenovcům do lesů, neboť doufal, že je tímto způsobem zbaví strachu a přiměje k poslušnosti.

Osadníci musili čekat dosti dlouho, než se jeden z divochů dal chytit. Ale konečně se jim to podařilo. Nalezli v lese polomrtvého a hladem zesláblého Indiána a zajali jej. Z počátku se bránil a nechtěl vůbec přijmout potravu, ale když viděl, že s ním jednájí laskavě a nikdo mu neublíží, a když poznal, že mu nic nehrozí, povolil a přestal se bránit. Brzy se vzpamatoval, a jak se zdálo, pojal k bělochům důvěru.

Španělé k němu přivedli Pátkova otce. Ten se s ním brzy domluvil a vypravoval mu, jak laskavi by běloši byli k jeho lidem, kdyby slíbili, že už nikomu nebudou tropit škody. Sliboval jim pokrmy, záchranu života, svobodu, ba dokonce i část ostrova, jakož i nutné obilí, aby je mohli zasít. Potom vyzval divocha, aby šel k svým druhům do lesů a vyřídil jim tento vzkaz. Kdyby se však vzpírali

poslechnouti a okamžitě nepřišli, propadnou všichni životem a budou zastřeleni.

Co zbývalo těm ubožákům? Přišli ponížení a vyhublí a prosili o trochu potravy. Bylo jich třicet sedm. Ozbrojení Španělové, Angličané, tři sluhové a Pátkův otec šli na místo, kde se divoši shromáždili a čekali. Tři sluhové nesli koše s chlebem a rýžové koláče pečené na slunci. Tři živé kozy běžely za nimi. Osadníci poručili divochům, aby se odebrali na úpatí kopce. Tam se shlukli a jedli vděčně podané potraviny. Na úpatí pahorku se usadili trvale. Nikdy se nevzdálili se svého místa, a jestliže cokoli slíbili, dostáli vždy slovu. Jen někdy přišli před srub a prosili o potraviny anebo o rozkazy, týkající se práce. Když jsem se vrátil na ostrov, sídlili tam ještě a viděl jsem, že tam žijí v míru a pořádku.

Osadníci jim věnovali mnoho péče, naučili je pěstovat obilí, péci chléb, chovati kozy a dojiti je. Španělé je naučili vyráběti dřevěné rýče, jaké jsem si zhotovoval já, a darovali jim dvanáct seker a několik nožů. Jejich královstvím byla nevalně široká zemská převlaka, sevřená s jedné strany příkrými skalami a s druhé mořem. Půda však byla úrodná a divoši zde žili v největší prostotě a nevinnosti.

Když byl zmíněný velký nájezd Indiánů odražen, nastalo na ostrově údobí naprostého klidu, nerušeného ničím až do chvíle, kdy jsem opět vstoupil na půdu ostrova.

Myslím, že jsem podrobně popsal vše, co se událo až do mého návratu, a zmínil se o všem, co za zmínku stálo. Indiáni se stali podivuhodně civilisovanými osadníky a Španělé je nyní často navštěvovali. Do srubu anebo do blízkosti plantáží je ovšem ani nyní nepouštěli z obav, že by je jednoho krásného dne při první vhodné příležitosti mohli zradit. Po jedné stránce se musili těmto ostrovanům podívat: Naučili je plésti košíky a rohože, ale učedníci brzy předstihli učitele a pak pletli náramně umělá síta, klece, poličky, postele, židle a pohovky, nehledě k mnoha jiným hezkým věcem pro ozdobu a užitek. Tito divoši se vyznamenávali velkou vynalézavostí ve všech řemeslných pracích. Stačilo, když jim někdo dal nejkratší návod.

Můj příchod na ostrov přinesl těm lidem značné ulehčení, neboť jsem jim dal nože, nůžky, rýče, lopaty, kopáče a desítky věcí všeho druhu, jaké si jen mohli přát.

Brzy se naučili používat těchto nástrojů a jejich rukodělná dovednost se zvyšovala. Postavili si krásné chaty a kolem nich upletli silné košatiny, jejichž hustota je chránila jak před horkem, tak i před hmyzem; pak je ozdobili vzory z barevných prutů a lýk. Osadníkům se tyto proutěné stěny líbily tou měrou, že si pozvali divochy, aby jim upletli také takové.

Když jsem navštívil po prvé obe anglické kolonie, podobaly se z dálky včelínům s několika úly. Will Atkins, jenž konečně zmoudřel a stal se vzorným, pilným a užitečným členem společnosti, postavil si z pletiv chatrč, jakou jsem ještě nikdy nikde nespatriil. Will měl opravdu nadbytek vynalézavosti. Když se rozhodl pro slušný život a věnoval své síly pořádným věcem, vyrobil kovárnu s dvěma dřevěnými měchy, z železné páky zhotovil dosti pevnou a dobrou kovadlinu a pak si udělal mnoho dobrých a užitečných předmětů. Vyráběl hlavně háky, skoby, bodce, závory, petlice a obrtníky.

V jeho včelínu žily tři rodiny: Will Atkins a jeho žena s dětmi, jeho starý přítel se ženou a s dětmi a konečně vdova po padlém Angličanovi. Ta také měla již tři děti. Oba žijící muži podporovali ochotně ženu svého kamaráda. Přinášeli jí vždy od všeho, co sklídili anebo měli, dali jí mléko, obilí i hrozny, zásobili ji masem a darovali jí dokonce i živá kůzlata anebo želvu, kterou chytili na pobřežním písku. Tak žili velmi pohodlně, ačkoliv se nenamáhali a nebyli tak příčinliví a pilní jako jejich angličtí druhové v sousední osadě.

Domorodé ženy všech Angličanů se naučily obstojně hovořiti anglicky ale děti mluvily od malička stejně dobře jako jejich otcové. Když jsem přišel na ostrov, našel jsem v obou osadách dvacet dětí, z nichž nejstarší nedosáhlo ještě šestého roku. Matky, které již sedmý rok pracovaly v těchto osadách pro své muže a děti, vynikaly tichou pracovitostí a skromností. Vzpomeneme-li

jejich původu, musíme uznat, že byly dobře vychovány. Pomáhaly si v obtížném postavení anebo při těžších pracích navzájem a poslouchaly své pány.

Když jsem takto doplnil svůj popis podrobnostmi z osad a života pěti Angličanů, musím říci ještě několik slov o Španělech, neboť ti tvořili jádro osadníků a v jejich příbězích je také mnoho poučného a zajímavého.

Dokud Španělové žili mezi divochy, hovořival jsem s nimi často o jejich životě a osudech. Vypravovali mi ochotně, že neměli nikdy příležitost projevit píli anebo vynalézavost. Tvořili vždy ubohou, sklíčenou hrstku lidí, oddaných zármutku, z něhož je nemohlo nic vytrhnout. I kdyby byli měli v rukou všechny podmínky dobrého života, byli by vždy klesali na mysli, oddávali se zármutku a očekávali smrt hladem.

Někteří z nich si uvědomovali, že se moudří lidé neoddávají malomyslnosti a že se vždy chopí pomoci, kterou člověku skýtá rozum, a jeden Španěl mi dokonce řekl, že žal a zármutek je nejnerozumnější hnutí mysli, ježto vidí jen věci minulé, často nenapravitelné a vždy nenávratné. Smutek se nikdy nedívá do budoucnosti a brání člověku v každém úsilí osvobozovacím, násobí a rozmnožuje toliko trýzeň ducha a nepomáhá nám. Pak opakoval španělské přísloví, které zde nemohu uvést, ale jehož smysl je: své trampoty zvětšuje každý, kdo se pro ně souží.

Upozornil mne také na to, oč duchapřítomnější a odolnější jsou Angličané v protivenstvích života. Jsou mnohem vytrvalejší než všichni ostatní lidé, s kterými se setkal. Tento Španěl byl přesvědčen, že příslušníci jeho národa a Portugalci jsou nejneschopnější lidé, že nedovedou bojovat s nebezpečím, neboť si okamžitě zoufají, jakmile se mu octnou tváří v tvář. Podléhají a zmírají, aniž se namáhali najít východisko z nouze, aniž přemýšleli o cestách záchrany.

Vypravovali mi též, jaké radostné překvapení jim způsobil návrat druhá, o němž mysli, že už dávno zahynul a byl sněden lidojedy. Nevycházeli z údivu, když jim potom popisoval své poslání a člověka, který je zachrání, neboť má zkušenosti a vyniká lidskostí.

Žasli už jenom při pohledu na pomoc, kterou jsem jim poslal, na bochníky chleba, který neviděli od okamžiku, kdy stanuli na tomto bídném místě, a na sušené maso. Jak často žehnali chlebu, považující jej za pokrm seslaný s nebes, a jak osvěžil jejich ducha! Onen Španěl by mi byl rád popsal také radost, kterou jim způsobil člun, jenž je měl zachránit a dopravit tam, kde naleznou novou posilu a útěchu. Nenalezl však slov, neboť tenkrát, když jsem je zachránil, hraničila jejich radost s pomateností, někteří plakali, jiní se smáli a některým konečně povolily nervy úplně. Tato rozmluva mne nesmírně dojala a připomněla mi radost, již pocítil Pátek při shledání s otcem, a já, když jsem po dvaceti osmi letech osamělosti na ostrově našel dobrou loď a lidi, ochotné dopravit mě do vlasti. Nyní, když jsem popsal vše, co jsem viděl a slyšel, musím vyprávět, co jsem pro osadníky učinil a jak se jim dařilo, když jsem konečně navždy odplul z ostrova.

Všichni osadníci i já jsme se shodovali v přesvědčení, že od divochů nám již nehrozí nejmenší nebezpečí. Kdyby přišli v jakémkoli počtu, posádka ostrova byla nyní tak silná a tak dobře vyzbrojena, že by se byla beze ztrát ubránila jakékoli přesile. Hned v prvních dnech jsem rozmlouval s náčelníkem Španělů o možnostech odchodu všech obyvatelů srubu a řekl jsem mu, že jsem nepřijel proto, abych je odvezl. Mohl bych vzít na loď toliko některé a ostatní by pak byli zklamáni a cítili by se oslabeni a opuštěni.

Řekl jsem jim, že jsem přijel proto, abych je tu zařídil, a nikoli, abych je odvezl. Oznámil jsem jim také, že jsem pro ně přivezl mnoho užitečných věcí a předmětů, nezbytných pro jejich pohodlí a obranu. Několik řemeslníků, které tu nechám, posílí jejich osadu a naučí je vyrábět vše, co potřebují.

Mluvil jsem k celému shromáždění, neboť všichni mě chtěli slyšet, ale dříve, než jsem jim odevzdal zásoby, jsem se jednoho po druhém vyptal, zda zapomněli na stará nepřátelství, a když mne ujistili svorností, žádal jsem je, aby si podali ruce a slíbili si, že budou žít vždycky v upřímném přátelství a shodě, která zabrání vzniku jakýchkoli svárů a nedorozumění. Will Atkins se docela

změnil; nyní překypoval dobrou vůlí a otevřeností. Řekl, že zažil dosti protivenství, aby zmoudřel, a že on sám i jeho druh viděli dosti nepřátel, aby uznal nutnost přátelství s osadníky, s nimiž nyní chce žít i zemřít. Uznával, že se k němu Španělové zachovali spravedlivě a přiměřeně jeho šíleným nápadům. Na jejich místě by byl s odbojníky jednal jinak. Kdyby si přáli, je ochoten požádat je za prominutí pošetilých a často hrubých činů, jichž se se svými dvěma druhy dopustil, a slíbil, že s nimi bude žít v míru a pokoji. Své přátelství jim bude od nynějška dokazovati každým činem, všechny síly vynaloží pro obecné dobro a do Anglie se nemíní vrátit ani za dvacet roků.

Španělové potvrdili pak statečné chování Willa Atkinse při obraně ostrova a pochvalovali si jeho moudrost a rozvážlivost, kterou projevil za jiných podmínek. Zapomněli už dávno všechny nepřijemnosti, které jim kdysi působil, důvěřovali mu natolik, že mu vrátili zbraně, a jeho zásluhy odměnili tím, že ho jmenovali druhým velitelem osadníků. Toto upřímné prohlášení přátelství zasloužilo oslavy a dohodli jsme se, že příštího dne uspořádáme slavnostní hostinu pro všechny. Vyzval jsem tedy lodního kuchaře, aby přišel na ostrov i se svým pomocníkem a připravil nám slavnostní oběd. Lodníci naší posádky přinesli na břeh šest kusů hověziny, čtyři velké kusy vepřového masa, nádobu na punč a všechny přípravky k výrobě punče, a mimo to deset lahví francouzského vína, jakož i deset lahví anglického piva, což způsobilo všem velkou radost, neboť neviděli už mnoho let takové pochoutky.

Španělé darovali k slavnosti pět kůzlat a kuchaři je upekli na rožnících. Tři z nich jsme poslali mužstvu na palubě, aby si pochutnalo na čerstvém mase z pevniny, tak jako si osadníci pochutnávali na soleném hovězím a vepřovém. Když jsme se nasýtli, napili a pobavili, jal jsem se rozdílet dary, které jsem přivezl. Ukázal jsem jim, že je všeho dost a že se na každého dostane, takže není třeba obávati se sporů a závisti. Nejdříve jsem rozdál plátno na košile. Chtěl jsem původně, aby každý muž dostal po čtyřech košilích, ale Španělové si jich přáli šest. Nu dobře!

Vyhověl jsem jim, uvědomiv si, že už dávno zapomněli, jak příjemná je čistá košile na těle. Jemné anglické látky jsem rozdělil tak, že každý dostal na lehký plášť, zvlášť výhodný v horku, které na ostrově většinu roku panovalo. Stejně spravedlivě jsem rozdělil lehké střevice, kožené boty, punčochy, klobouky a ostatní součástky oděvu. Nedovedu popisovati radost mužů, když viděli, jak dobře jsem se o ně postaral a jak bohatě jsem je zásobil. Nazývali mě svým otcem a všichni mi z vděčnosti slíbili, že ostrov neopustí bez mého svolení. Všichni tu chtěli zůstat dobrovolně.

Konečně jsem jim představil řemeslníky, které jsem přivezl: krejčího, kováře, oba tesaře a zvlášť mého obratného všeučelce. Pochvalovali si hlasitě tyto školené a užitečné lidi, a krejčí, aby ukázal svůj zájem o ně, ihned se dal do práce. Již nazítří ušil každému osadníku jednu košili. Potom naučil domorodé ženy sešívati jehlou, stříhati a vyráběti prádlo. Poněvadž byly zručné, pomohly mu a brzy měli jejich manželé a ostatní muži na ostrově slušnou výbavu. O prospěšnosti tesařů se nemusím ani zmiňovat. Nejdříve rozebrali všechny mé prosté a neumělé výrobky a zhotovili důmyslné stolky, hezké židle a postele, poličky, skříně, truhly na zásoby a mnoho jiných potřebných věcí.

Chtěje ukázati tesařům, jak obratné řemeslníky vychovává příroda, odvedl jsem je do Atkinsova domu. Oba prohlásili, že ještě nikdy neviděli příklad takové přirozené vynalézavosti a nic tak čistě a obratně zhotoveného. Jeden z nich pozoroval chvíli dílo Angličanových rukou a potom řekl: „Jsem přesvědčen, že se tento člověk nemusí ničemu učit, dejte mu nástroje a ukáže vám mistrovská díla.“

Po této připomínce jsem vybalil nástroje z beden a dal každému muži rýč, lopatu, hrábě a sekeru, neboť neměli ani pluhů, ani radlic, ani jiného polního nářadí. Do každé chaty jsme dodali motyku, sochor, širočinu a pilu a ujistil jsem je, že za opotřebované nebo zkažené věci dostanou z osadního skladiště nové. Hřebíky, skoby, závěsy, kladiva, dláta, nože a nůžky, drobné nástroje a železné zboží náleželo všem a každý si sám mohl vzít,

čeho potřeboval. Toliko pro kováře jsem nechal ve srubu dvě tuny nezpracovaného železa, což byla zajisté dostatečná zásoba.

Nová zbrojnice a skladiště prachu, které jsem jim zařídil, zvýšily pocit jejich bezpečnosti. Nyní mohl každý chodit po ostrově tak, jako já jsem chodíval, s puškou na každém rameni, a nemusili se obávat žádné přesily divochů. Při trochu výhodném postavení mohli přemoci jakoukoli válečnou výpravu ozbrojenou luky, šípy a dřevěnými meči.

Vzal jsem na břeh také mladíka, jehož matka zemřela hladem na bloudící lodi, a její služku. Byla to rozumná, dobře vychovaná a skromná mladá žena a chovala se tak přívětivě, že jí každý odpovídal příjemným slovem. Opravdu, tato dívka neměla příliš mnoho štěstí v životě; ani nyní nebyl její osud záviděníhodný. Byla jedinou běloškou na lodi i na ostrově, ale snášela své osamění statečně, a po několika dnech, když viděla, jak moudře žijí všichni tito osadníci a jak pěkně rozkvétá dílo jejich rukou, přišla ke mně a prosila mne, abych jí dovolil zůstat v osadě. Neměla nikde ve světě příbuzných, ve Východní Indii si nechtěla hledat zaměstnání a netoužila ani po obtížích tak dlouhé námořní cesty; proto se rozhodla zůstat zde. S ní přišel také syn její někdejší zaměstnavatelky a vyslovil totéž přání. Oba chtěli, jak pravili, vstoupit „do mé rodiny“. Neměl jsem námitek a vyhověl jsem jim. Daroval jsem jim několik měřic úrodné půdy a osadníci jim pomohli postavit chaty, obehnané košatinovou ohradou, jakou viděli kolem Atkinsova obydlí. Postavili si tři chatrče: v jedné bydlil mladík, v druhé dívka a uprostřed mezi oběma stála větší chata, do níž uložili zásoby a v níž jedli a pracovali.

Když se mladík a dívka usadili na ostrově, druzí dva Angličané se odstěhovali do jejich nejbližšího sousedství a zřídili si tu plantáž a zahradu.

Ostrov měl nyní dvě osady. Ve větší žili Španělové, Pátkův otec a několik divochů, kteří vykonávali práce sluhů. Středem této osady byl můj starý srub pod pahorkem. Bylo to jakési hlavní město, neboť k původnímu obydlí přibýlo několik chat, také srub se rozšířil a vznikla vesnička, jejíž roztroušená stavení vyplňovala

celé prostranství mezi první a druhou řadou palisádové hradby. Obyvatelé zde žili poněkud stísněně, ale přece jenom docela volně a svobodně. Jsem přesvědčen, že v celém světě nebylo osady tak dobře ukryté zrakům vetřelců. Tisíc lidí se mohlo toulat měsíc po ostrově a nebyli by našli tuto pevnůstku schovanou v hloubi lesa, neboť stromy kolem dokola rostly tak hustě a těsně u sebe a větve utvořily tak neproniknutelnou spleť překážek, že by si každý nepovolaný útočník byl musil cestu k osadě prokácet. Touto přirozenou hradbou vedly jen dva vchody, z nichž první směřoval dolů k říčce, vzdálené asi dvě stě kroků, a druhý vedl nahoru na stráň. Ale touto cestou neprošel nikdo, jakmile osadníci odnesli žebříky položené na palisády.

V druhé osadě, nazvané osadou Willa Atkinse, žily čtyři rodiny Angličanů, tři indiánští sluhové, vdova a děti po Angličanu, zabitém při posledním nájezdu, mladík a dívka, která se ostatně provdala ještě před mým odjezdem z ostrova, oba tesaři a krejčí i kovář, který konal práci zbrojíře, opravuje zbraně, a konečně můj podivný všeumělec. Ten vydal opravdu za dvacet jiných mužů. Byl veselý, vynalézavý a chytrý. Toho jsme právě oženili s bělošskou dívkou.

Mluvím-li o sňatku, musím říci také něco o francouzském duchovním, kterého jsme zachránili z hořící lodi. Jednou ráno, když jsem šel navštívit osadu Angličanů, přišel ke mně a žádal o rozmluvu. Vyzval jsem jej, aby šel se mnou; cestou můžeme nerušené hovořiti. Přijal pozvání, neboť to, co mi chtěl říci, týkalo se právě těchto Angličanů.

Pravil: „Pane, na ostrově žijí čtyři lidé, kteří si dojeli pro ženy k divochům a nyní s nimi mají několik dětí. Sluší se, aby učinili zadost lidským i božským zákonům a uzavřeli s matkami svých synů a dcer řádné manželství. Navrhuji vám, abychom je oddali smlouvou, podepsanou ženou i mužem před svědky tak, aby tato manželství platila v kterékoli civilisované zemi.“

Jeho neobvyklá nestrannost a horlivost mě překvapily a uznal jsem správnost důvodů, které mi řekl, ale jichž není třeba opakovat. Slíbil jsem mu také, že promluvím se všemi, jichž se věc týká, a

věřil jsem, že Angličané neodmítnou. Když jsme došli do osady, zavola jsem je a zeptal se jich, zdali jsou svobodní anebo ženatí. Dva z nich ovdověli již několik let před tím, než se vydali na svou osudnou plavbu, a dva byli svobodní. Will Atkins mluvil za své druhy a řekl, že milují své ženy, jako kdyby se byly narodily v jejich vlasti, a že by je nikdy neopustili. On sám by se prý od své ženy neodloučil, ani kdyby mu slibovali kapitánské místo na válečné lodi. Je také ochoten oženiti se se svou divoškou podle všech zákonů. Ostatní souhlasili a ujistili mě, že si též přejí zákonité manželství.

Pozval jsem je na příští den k sobě a požádal je, aby tento obřad vysvětlili svým družkám. Nazítří přišli muži i spokojené ženy do mého obydlí, kde na ně čekal francouzský kněz. Byl bez ornátu, choval se velmi důstojně a zanedlouho požehnal manželství čtyř námořníků.

Když jsem vyřídil tuto věc, začínal jsem se připravovati na odchod z ostrova. Byl jsem na obchodní cestě do Východní Indie a nechtěl jsem svého synovce zdržovat, neboť ten mi vyměřil toliko dvanáctidenní zastávku a za každý následující den bych byl musil zaplatit tři libry šterlinků odškodného. Ale v posledním okamžiku přišel ke mně mladík, kterého jsme našli na vyhladovělé lodi, a řekl mi, že ví o dvou mladých lidech, kteří by chtěli uzavřít sňatek jako čtyři Angličané. Myslil jsem, že mluví o sobě a o dívce a chtěl jsem mu tento úmysl rozmluvit, neboť to děvče bylo o šest nebo sedm let starší než on. Upozornil jsem jej na to, že by jednou, po návratu do Anglie, kde měl mnoho statků, mohl svého nynějšího rozhodnutí litovat, a že by žil se svou ženou nešťastně. Chtěl jsem mu říci ještě ledaccos jiného, ale on mne s úsměvem přerušil a řekl, že se mýlím. Nechce se oženiti, poněvadž by se nikdy nespokojil se životem na ostrově a je rád, že jej chci vzít zpátky do vlasti. Nepopluje však se mnou do Východní Indie, poněvadž ta cesta je příliš dlouhá a nebezpečná a zavezla by ho ještě dále od jeho příbuzných a přátel. Pravit, že se tu usadí toliko prozatím a počká na můj návrat anebo na jinou loď, kterou pro něho po mém

návratu do Anglie pošlu. Majetek, který mu prozatím svěřím, bude obdělávati a vrátí mi jej. Zároveň mě prosil, abych jeho přátelům odevzdal několik dopisů, které pro ně napsal.

Mluvil hezky a potěšil mě zprávou, že se nechce oženit s dívkou, již jsem zachránil zároveň s ním. Slíbil jsem mu, že se vrátím, že na něho nezapomenu a jeho dopisy odevzdám, ale hořel jsem touhou zvědět, za koho se přimlouval, když mluvil o manželství. „Myslím vašeho všeumělce a Zuzanu, služku mé nebožky matky,“ odvětil a usmál se. Zaradoval jsem se, když jsem slyšel právě tato dvě jména. Ti lidé se k sobě znamenitě hodili. Muž byl řádný a pilný a dívka poctivá, skromná, mladá a příjemná. Ukázalo se, že je dobrou hospodyní a že se umí chovat v každé společnosti.

Vybavil jsem dívku maličkostmi i značnými pozemky a šel jí za svědka. Svatba se konala ještě téhož dne. Když jsem dával dívce věnem část půdy na ostrově, určil jsem také anglickému šlechtici pozemek, z jehož výtěžku by mohl žít do mého návratu anebo do příjezdu lodi, kterou pro něho pošlou jeho příbuzní; a tu mi napadlo, že bych mohl osadníkům rozdělití všechnu půdu, aby později nevznikly spory o majetek. Tímto rozdělením však jsem pověřil Willa Atkinse, jehož přehled a rozum zaručoval spravedlivou dělbu. Všichni osadníci byli spokojeni s jeho rozhodnutím, chtěli toliko, abych jim jejich vlastnictví potvrdil psanou smlouvou, opatřenou podpisem a pečeti. Smlouvy určovaly přesně rozměry a polohu každé plantáže, jakož i dědická práva na ně. Ostatní nerozdělená část ostrova zůstala nadále mým vlastnictvím. Pokud jde o vládu a zákony platné v této obci, řekl jsem jim, že jim nemohu dát lepší zákony, než si dají sami, a požádal jsem je toliko, aby mi slíbili, že budou žít vždy v míru, v lásce a v dobrých sousedských vztazích.

Když jsem je takto usadil k nemalé práci, musil jsem ještě rozhodnout, co se má státi s třiceti sedmi divochy, usídlenými na vzdáleném cípu ostrova. Do té doby byli naprosto nezávislí a pracovali jen velmi málo. Navrhl jsem Španělskému náčelníkovi, aby se k nim odebral s Pátkovým otcem a navrhl určitá zaměstnání. Mohou obdělávati svobodně kus země, na němž žijí,

anebo vstoupiti do služeb osadníků. Jako placení pomocníci a nikoli jako otroci, neboť, když se vzdali, zaručili jsme jim svobodu a toto ujednání jsem nemínil porušit.

Ostrované přistoupili na tyto návrhy a přišli k nám. Čtyři z nich přijali podíly, které jim Atkins vyměřil, a ostatní se rozhodli pro službu. Má osada vypadala nyní takto: Španělové sídlili v původním srubu a postavili si obydlí na březích potoka, kde si založili hezké zahrady. Své polnosti pak rozšířili dále na západ. Angličané žili v severovýchodní části a obdělávali pole na jižní a jihozápadní straně. Obě osady měly dostatek neobdělané půdy, takže se mohly rozšiřovati podle potřeby a bez jakýchkoli třenic. Východní cíp ostrova zůstal neobydlen, a divoši, kteří občas připlouvali na ostrov, aby zde hověli svým barbarským a krutým zvykům, se na něm mohli pohybovat, aniž se srazili s bělochy a ostatními osadníky. Tam nikoho neobtěžovali, mohli přijeti, kdy chtěli, a odejít, kdy se jim zamloulo. Toto uspořádání se osvědčilo a nikdy jsem neslyšel, že by osady znepokojovali svými nájezdy.

Tím jsem ukončil své poslání na ostrově. Odcházel jsem, zanechávaje osadníky v dobrých životních podmínkách a na začátku blahobytu, který poroste s jejich pracovitostí a pílí. Začátkem května jsem vstoupil na palubu lodi, slibiv napřed ještě všem svým přátelům, že jim pošlu další zásoby a pomoc z Brazílie, jakmile tam dorazíme. Chtěl jsem jim opatřit především dobytek, to jest ovce, vepře a krávy, neboť ta zvířata, která jsme vezli z Anglie, musili jsme zabít cestou pro nedostatek píce.

Příštího jitra jsme vypálili pět dělových ran na rozloučenou a zdvihli kotvy. Vítr se opřel do plachet a můj ostrůvek splynul pomalu s obzorem. Po dvaceti dvou dnech dobré plavby bez pozoruhodných událostí jsme zakotvili v brazilské zátoce Všech svatých. Cestou jsme zahlédli dvakrát nebo třikrát zemi, ale nevěděli jsme, zda to jsou ostrovy nebo pevnina.

Když jsme třetího dne večer stáli na palubě a pohlíželi na zářící hladkou mořskou hladinu, upozornil nás kormidelník na černé tečky, vynořující se v dálce na obzoru. Dlouho jsme nevěděli, co to

je. Konečně však kormidelníkovi přešla trpělivost, došel do kajuty pro dalekohled a hleděl chvíli napjatě do dálky. Pak seskočil s hlavní stěžňové záporky a zvolal, že to je armáda. Necháпали jsme, co myslí slovem „armáda“, a poněvadž jsem tak hořel zvědavostí, ukvapil jsem se a nazval kormidelníka bláznem anebo čímsi takovým. „Ne, ne, pane!“ hájil se, „nezlobte se na mne, ale je to opravdu armáda. Zároveň však to je celé loďstvo, neboť myslím, že jsem viděl alespoň tisíc kanoí – a podívejte se, jak ti divoši veslují a jak rychle se blíží!“

Byl jsem tím poněkud překvapen a můj synovec se dokonce polekal, neboť slyšel na ostrově o těchto obyvatelích pobřeží tak hrozné věci, že nevěděl, co o nich má soudit.

Ještě nikdy neplul v těchto mořích a nyní vyslovil přesvědčení, že nás ti divoši snědí. Musím se přiznat, že mě tento útok znepokojoval tím více, že panovalo naprosté bezvětrí a moře proudilo k pevnině. Prosil jsem však synovce, aby se nebál a zakotvil, jakmile se k nim přiblížíme a shledáme, že srážka je nevyhnutelná.

Nikde se nehnul ani větérek a divoši pluli rychle k nám. Poručil jsem tedy vyhodit kotvy a svinout plachty, věda, že nám nemohou ublížit jinak než ohnivými šípy, kterými mohou zanítit požár v plachtoví. Nařídil jsem také spustit čluny a připoutat je k lodním bokům na přídi a pod zádi. Do těchto člunů sestoupilo mužstvo s mušketami a čekalo na vývoj událostí. Na palubě pak jsem rozestavil muže s kbelíky vody, aby ihned uhasili oheň, který by snad chtěli metati na palubní nástavby. Pak jsme čekali a za chvíli se rojila divošská kanoe kolem lodi. Můj kormidelník odhadoval špatně počet člunů. Když se přiblížili, viděli jsme, že jich je sto dvacet šest a v každém sedělo šestnáct až dvacet mužů. V některých člunech jich bylo ovšem méně, někdy toliko šest nebo sedm.

Jednotlivá kanoe připlula docela blízko a viděli jsme, že se lidé v nich dívají a žasnou. Zírali překvapeně na naši loď, jako by ještě nikdy neviděli podobnou plující věc. Zvědavost však je pudila a chtěli nás obeplout. Tu jsem křikl na mužstvo v člunech, aby jim

nedovolilo připlouti na dostřel luků. Právě tento rozkaz zavinil k mému údivu šarvátku. Pět nebo šest dlouhých člunů připlulo totiž tak blízko k lodi, že na ně mužstvo v člunech kývalo a naznačovalo divochům, aby se vzdálili. Ti sice obrátili, ale než se kanoe rozjela, chlapíci poslali posádkám našich člunů asi padesát šípů, z nichž jeden těžce zranil našeho námořníka.

Volal jsem, aby naši lidé nestříleli, a podali jsme do člunů několik prken, aby se za ně mužstvo schovalo. Posádka zřídila ihned dostatečné bednění a skryla se za ním.

Za půl hodiny připlul větší počet kanoí k zádi a to tak blízko, že jsme zřetelně viděli tváře i tetování posádek. Poznal jsem snadno, že to jsou zčásti naši staří přátelé, kteří mě navštěvovali na ostrově, anebo to byli aspoň jejich velmi blízcí příbuzní. Tentokrát nás neznepokojovali, neboť provedli několik obrátů a odpádlovali dále na moře. Zas uplynulo několik chvil, než se jiná skupina člunů přiblížila. Nyní zastavili ještě blíže, tak blízko, že mohli slyšet vše, co hovoříme. Poručil jsem lidem v našich jolách, aby nevystřkovali hlavy nad bednění, neboť jsem se důvodně obával, že se na ně snese nový déšť šípů. Zároveň jsem poručil nabít děla a připravit je k výstřelu.

Poněvadž pluli tak blízko nás, řekl jsem Pátkovi, aby vyšel na palubu a zeptal se jich, co zamýšlejí. Nepochyboval jsem, že se dorozumějí. Pátek šel, ale jakmile zavolal, obrátili se k němu zády, shýbli se a posunkovali velmi neslušně. Nevím, zda to znamenalo výzvu k boji, anebo nám tím vyslovili své opovržení. Možná také, že dávali znamení svým vzdálenějším druhům. Ale Pátek jim rozuměl lépe a v příští vteřině již volal, že budou střílet. Více než tři sta šípů letělo na loď a Pátek, zasažen byl třemi nebo čtyřmi šípy, skácel se mrtev na palubu. Jiné tři šípy utkvěly ve dřevě nedaleko místa, kde stál. Stříleli tedy špatně, ale mně způsobili největší zármutek, jaký jsem v celém životě zažil.

Smrt mého starého druha a přítele, jenž se mnou snášel léta mých útrap a mou samotu, mě rozrušila tou měrou, že jsem ihned poručil nabít pět děl kartáči a čtyři děla hrubým sekaným železem a vypáliti na nejbližší čluny. Všechna děla na jednom boku

vystřelila najednou, načež zaduněla rána, jakou ti divoši ještě nikdy neslyšeli a už nikdy neuslyší. Nebyli od nás vzdáleni ani padesát kroků a dělostřelci mířili opravdu znamenitě. Čtyři čluny s divochy se ihned převrhly a jejich posádky zmizely ve vlnách.

Nemohu říci, kolik jsme jich zabili a kolik poranili, ale takové leknutí a takový spěch jste nikdy neviděli! Asi třináct nebo patnáct kanoí plovalo dnem vzhůru na hladině a moře se hemžilo černými těly. Zbytek divošského loďstva prchal tak rychle, jak jej pádla mohla pohánět. Nikdo se nestaral o záchranu těch, jichž čluny se převrhly anebo roztříštily. Myslím, že tenkrát přišlo mnoho divochů o život, a ještě hodinu potom, když čluny zmizely, vylovili naši lidé jednoho unaveného a vyčerpaného domorodce, jenž vytrvale zápasil o život. Tři hodiny po tomto krátkém boji ležely na hladině ještě tři poškozené čluny, kolem nichž se zmítali tonoucí lidé. Pak všechno zmizelo a už nikdy jsme nikoho z těch divochů nespátřili, neboť k večeru zadul větřík, my jsme zdvihli kotvy a zamířili do Brazílie.

Měli jsme zajatce, ale ten tvor byl tak poděšen a tak vzdorovitý, že nechtěl ani jíst, ani mluvit. Všichni jsme mysleli, že chce umřít hladu. Konečně však jsem přece jen objevil způsob, jak ho vyléčiti a přimět k řeči. Vsadili jsme jej do našeho dlouhého člunu, aby myslel, že ho chceme znovu vrhnout na moře a ponechat ho tam vlnám, hladu a rybám. Vlekli jsme jej chvíli za sebou, ale ani to nepomohlo. Námořníci ho tedy hodili do vody a odpluli. Za chvíli však se k němu vrátili a viděli, že umí plovat jako korek. Křičeli na něho a on odpovídal nesrozumitelnou řečí. Posléze zkrotil úplně a muži jej opět vzali na palubu. Ostatně nikdy jsem ho nechtěl utopit.

Napjali jsme všechny plachty a pluli rychle z neblahého místa. Byl jsem nejzoufalejším mužem pod sluncem, neboť jsem ztratil svého dobrého sluhu Pátka. Chtěl jsem se vrátit na svůj ostrov pro jiného divocha, kteří tam žili, ale to jsme nemohli učinit a pluli jsme dále. Náš zajatec byl zvláštní a tvrdohlavý. Dlouho jsme se s ním nemohli dohovorit a když ho naši trpělívní námořníci naučili

několika anglickým větám, nerozuměli jsme, co mluví, ba nepochopili jsme ani, když nám říkal, jak nazývá zemi, z níž pochází, neboť mluvil hrdlem a to tak dutým hlasem, že jsme nedovedli ani opakovati shluky hlásek, jež pronášel tak chrčivě. Zdálo se nám, že by mohl pohodlně mluvit i s roubíkem v ústech. Nepoužíval totiž ani jazyka, ani rtů, ani patra, ale vytvářel slova právě tak, jako lovecká trubka tvoří tóny. Teprve po dlouhé době, když jsme ho naučili řeči a výslovnosti a když pochytil dostatek angličtiny, vypravoval nám, že pluli se svými králi do velké bitvy. Na otázku, kolik králů plulo, odpověděl, že pluli králové pěti kmenů proti dvěma jiným kmenům. Ptal jsem se, proč pluli k nám a on řekl prostě: „Abychom se podívali na veliký div.“

Nyní se musím rozloučit s ubohým, dobrým Pátkem. Pochovali jsme ho, jak se slušelo, a prokázali jsme mu všechny pocty námořníka. Vložili jsme tělo do rakve, zatížili ji kameny a hodili do moře. Rozkázal jsem vypáliti jedenáct dělových ran na jeho počest. Tak skončil život nejvděčnější, nejvěrnější, lásky nejhodnější sluha, jakého člověk kdy měl.

S dobrým větrem v plachtách jsme nyní pluli do Brazílie. Mys svatého Augustina zůstal za námi a po třech dnech jsme vyhodili kotvy v Zátocě Všech svatých, na starém místě mého osvobození, kde mě potkal můj zlý, ale i můj dobrý osud.

Nikdy nepřišla do těchto míst loď, jejíž kapitán měl méně obchodních úmyslů než já. A přesto jsme se setkávali s největšími obtížemi ve styku s břehem. Ani můj osadník, jenž dosud žil a měl tu nyní vynikající úlohu, ani mí obchodní zplnomocněná mi nemohli pomoci nebo ulehčiti můj úkol. Ba ani proslulost, již jsem nabyt podivuhodnou záchranou na ostrově, nebyla mi nic platná. Můj společník však si vzpomněl, že jsem daroval klášteru bratří Augustiniánů pět set moidorů a chudým z okolí dvě stě sedmdesát dva moidory. Šel tedy do kláštera a přinutil opata, aby zakročil u guvernéra. Měl přinésti mně, kapitánovi a osmi námořníkům povolení ke vstupu na břeh, při čemž jsme se zavázali, že nevyloíme zboží z lodi a že nikoho nevezmeme na loď bez svolení guvernéra. Pobřežní úřad byl tak přísný, že mi jenom po

mnoha obtížích dovolil vyloditi tři balíky anglického sukna, látek a plátna, vesměs věci, které jsem přivezl darem svému společníku. Můj společník byl šlechtetný a velkomyslný muž, pocházející z obyčejné a chudé rodiny. Neměl ani tušení, že jej míním obdarovat, a poslal mi na palubu čerstvé zásoby, víno, sladkosti, tabák a několik zlatých pamětních penízů v ceně nejméně třiceti moidorů. Můj dar jemných látek a krajek nebyl o nic levnější a mimo to jsem mu poslal ještě jiné tkalcovské a krajkařské zboží v ceně jednoho sta anglických liber. Nyní jsem požádal svého přítele, aby vystrojil k plavbě a naložil zbožím šalupu, kterou jsem vezl již z Anglie. Chtěl jsem totiž poslat na ostrov čerstvé zásoby a zboží, které jsem před odjezdem slíbil osadníkům.

Sehnal dělníky a sestavil v několika dnech šalupu, jejíž součástky jsem přivezl. Když se loď již houpala na vlnách, naložil jsem na ni nevelký náklad a chtěl jsem ji poslati na ostrov pod velením jednoho z mých plavců, který se mi k této službě dobrovolně nabídl a projevil úmysl usadit se na ostrově. Napsal jsem dopis španělskému náčelníkovi, aby mu vyměřil dostatečně půdy na plantáž a rovněž mu měl dáti šatstvo a nástroje, potřebné k osadnické práci. Při této příležitosti jsem se dověděl, že v mladých letech býval bukanýrem a že už hospodařil na svém statečku v Marylandu. Povzbudil jsem jej zárukami, že dostane vše, čeho potřebuje, a daroval jsem mu divocha, kterého jsme zachránili před utonutím.

Když jsme tohoto muže vypravovali na cestu, pravil mi můj starý společník, že tu dlí jakýsi brazilský plantážník, který se octl v církevní nemilosti. „Nevím, jak bych mu mohl pomoci,“ pravil. „Zdá se, že je nevěrec a nyní se musí schovávat před inkvisicí.“ Můj společník si přál, aby směl použití mé šalupy a uniknouti se ženou a s dvěma dcerami do bezpečí. Kdybych mu dovolil odplouti na ostrov a zaručil mu také kousek půdy k obživě, vybavil by ho zásobami a oděvem, neboť úředníci církve mu zabavili a vzali všechn majetek, statky i oděvy a nezbylo mu nic, kromě trochy domácího nářadí a dvou otroků. Pak mi řekl: „Ačkoli

nesouhlasím s jeho zásadami, přece jenom nechci, aby padl inkvisici do rukou, neboť by ho za živa upálila.“

Samozřejmě neměl jsem nic proti tomuto přání a odvedl jsem ho ihned k mému anglickému příteli. Pak jsme ho ukryli s oběma dcerami a s manželkou na palubě mé lodi, kde zůstal až do odplutí šalupy, kam jsme přenesli nepatrný zbyteček jeho kdysi velkého majetku. Když pak lodice jednoho dne vyplula z přístavu, nevěřící plantážník vyšel s celou rodinou na palubu a rozloučil se s námi i s městem, kde žil. Tímto novým osadníkem jsme způsobili největší radost našemu dobrému námořníkovi. Jeho bohaté zásoby a množství nářadí a jiných potřebných předmětů ho potěšily rovněž tak. Musím poznamenati, že šalupa vezla na palubě také náklad vzácných sazenic cukrové třtiny, jejímuž pěstování Portugalec výborně rozuměl.

Kromě jiného jsem poslal osadníkům tři dojné krávy, pět telat, dvaadvacet vepřů a tři koně. Věren danému slibu, opatřil jsem pro několik Španělů na ostrově tři portugalské ženy a doporučil jsem náčelníkovi, aby se tři muži s nimi oženili a jednali s nimi přívětivě. Mohl jsem opatřit více žen, ale vzpomněl jsem si, že pronásledovaný muž má dvě dcery a Španělové mi říkali jen o pět dívek, které by si mohli vzít za manželky. Ostatní byli ženati buď ve Španělsku, nebo jinde.

Tento drahocenný náklad doplul šťastně na ostrov. Osadníci jej přivítali s jásotem, což si dovedete představit. Ostrovní osada vzrostla s těmito novými členy na padesát až šedesát lidí, mimo mnoha dětí. Když jsem se po dlouhé době vrátil do Londýna, očekávalo mě tam několik velmi radostných dopisů, které došly přes Lisabon.

Konečně jsem hotov s vypravováním o mém ostrově, a kdokoli se chystá číst dále tyto paměti, učiní dobře, jestliže se s ním rozloučí a upne myšlenky na popisy pošetilostí starého muže, jenž si nevzal k srdci výstrahy rozumu a poučení ze svého života, který ho varoval před novými dobrodružstvími. Mne neochladilo čtyřicet let útrap, běd a zklamání. Nebyl jsem spokojen s blahobytem a nepřetržité úzkosti a starosti mě neučinily opatrnějším.

Pro svou cestu do Východní Indie jsem neměl o nic víc důvodů, než jich má svobodný člověk, který se nedopustil žádného zločinu a přece jde k bráně vězení a dá se zavřít se zločinci, aby trpěl a hladověl. Kdybych byl v Anglii najal menší loď a naložil na ni vše, čeho bylo třeba pro ostrov a jeho osadníky, kdybych byl zabral všechny plantáže pro sebe jako anglický poddaný, který nepotřebuje nic, kromě souhlasu guvernérova, kdybych tam byl dovezl děla a střelivo, opevnil ostrov, učinil jej nedobytným a vztyčil nad ním anglickou vlajku, kdybych byl ještě více rozmnožil počet obyvatelů, což jsem mohl pohodlně učinit, kdybych se tam byl usadil, naložil loď dobrou rýží, což jsem mohl vykonat za šest měsíců, kdybych byl konečně požádal své přátele v Anglii o pravidelné dodávky nových zásob a zůstal tam sám, byl bych zajisté jednal jako rozumný člověk.

Ale mne posedla cestovatelská vášeň. Pohrdal jsem všemi výhodami jmění a spokojeného života, chtěl jsem si hráti na ochránce lidí, které jsem usadil na pevnince na okraji oceánu a choval jsem se k nim jako starý patriarchální panovník, zdůrazňující pyšně svůj majestát. Staral jsem se ovšem o ně tak svědomitě, jako bych byl otcem celé té rodiny a vlastníkem všech plantáží a lesů na ostrově. Nikdy jsem nepředstíral, že zakládám osadu ve jménu kterékoli vlády a můj lid nebyl podroben ani té, ani oné národnosti. Neuznával jsem žádnou vládu, ba nedal jsem ani ostrovu, ani osadám jména, nýbrž zanechal jsem vše tak, jak jsem to našel: zemi beze jména, ostrov nepatřící nikomu, lid bez cizí nadvlády, osadníky, kteří neposlouchali nikoho mimo mne. Ačkoli jsem na ně mohl mít vliv mnohem větší než otec na své děti, ačkoli si mne vážili a milovali mě jako svého dobrodince, nepřisvojil jsem si ani právo jednat za ně a rozkazovat jim. Oni pak sami z dobré vůle plnili svobodně všechna přání, která mi vyčtli z očí. I taková moc by byla postačila, ale ani ta mne nepoutala a nevábila. Nezůstal jsem u nich, nýbrž odešel jsem zase, a už nikdy jsem se k nim nevrátil. Poslední dopisy jsem obdržel prostřednictvím svého brazilského společníka, který poslal na ostrov ještě jednu šalupu se zásobami. Tyto dopisy, zároveň s jeho

listem, mě došly teprve za pět let a oznamovaly, že se osadníkům nedaří. Byli nespokojeni s dlouhým pobytem na ostrově. William Atkins zatím zemřel, pět Španělů odešlo, jakmile se jim naskytla příležitost, a ostatní, ačkoli je nic neznepokojovalo, měli ustavičné šarvátky s divochy sousedních ostrovů. Proto prosili mého přítele, aby mi připomněl slib, který jsem jim dal a odvezl je, „aby spatřili svou rodnou zemi ještě jednou, než zemrou“.

Ale já jsem se pustil do bláznivého podniku, a koho ještě zajímají mé osudy, musí mě následovati novými obměnami pošetilostí, zkoušek, divokých dobrodružství a nebezpečí. Nemám kdy rozepisovati se o důvodech tohoto jednání. Vstoupil jsem na loď k nové plavbě a tu plavbu jsem prostě vykonal, Měl bych ještě dodat, že můj dobrý a opravdu zbožný kněz také odešel. V přístavu stála loď, plující do Lisabonu, a on mě požádal, abych jej propustil. „Mým údělem je nedokončiti žádnou cestu, kterou začnu,“ pravil mi. Jaké štěstí by mě bylo potkalo, kdybych byl odcestoval s ním!

Z Brazílie jsme pluli přímo přes Atlantický oceán k mysu De Bonne Espérance, čili jak my říkáme, k Mysu dobré naděje. Směřovali jsme ustavičně k jihovýchodu a cesta s příznivým větrem ubíhala snesitelně klidně. Jen tu a tam jsme propluli bouří nebo se setkali s protivným větrem. Pro mne však již moře nepřipravovalo žádnou nehodu. Všechny příští nesnáze a svízelné události potkaly mě na pevnině, aby mi osud dokázal, že metly, kterými Bůh trestá člověka, rostou stejně hojně na souši jako na moři.

Naše loď konala obchodní cestu a měla na palubě obchodního dozorce, který rozhodoval o všech jejích pohybech, jakmile doplula k Mysu. Podle lodní úmluvy se omezoval náš pobyt zde a v jiných přístavech vždy jenom na několik dní. To se mne netýkalo a nestaral jsem se o tyto věci, neboť můj synovec kapitán se dohodl s dozorcem o všech podrobnostech plavby.

V přístavu na Mysu dobré naděje jsme stáli jen tak dlouho, pokud jsme nenabrali čerstvé pitné vody, a potom jsme spěchali co nejrychleji ke Koromandskému pobřeží v Přední Indii. Dověděli jsme se, že francouzská válečná loď, vyzbrojená padesáti děly, a dvě velké obchodní lodi odpluly do Východní Indie, a plavci jiných

lodí nám řekli, že jsme ve válečném stavu s Francií. Báł jsem se trochu, ale francouzské lodi pluly svou cestou a nikdy jsme o nich již neslyšeli.

Spokojte se prostým výčtem přístavů, v nichž jsme chvíli kotvili, a míst, mimo která jsme pluli. Povím také jen krátce, co se nám přihodilo cestou. Nejdříve jsme zastavili na Madagaskaru, jehož obyvatelé jsou bojovní a zrádní a dobře ozbrojeni luky a šípy, jichž dovedou znamenitě užívat. Ale shodli jsme se s nimi, darovali jsme jim několik maličkostí, jako nože, nůžky, sekery, a oni nám za ně přivedli jedenáct prostředně velkých tučných volů, které jsme nalodili živé, abychom jednak měli stálou zásobu čerstvého masa a jednak dostatek nasolených zásob.

Tam jsme leželi několik dní na kotvách, a poněvadž mne vždycky lákaly neznámé kouty světa a musil jsem vše vidět, rozhodl jsem se jíti na břeh. Jednou večer jsme vystoupili na východním břehu ostrova a hned nás obklopil velký zástup domorodců. Jiné hloučky se na nás dívaly zpovzdáli, ale poněvadž jsme jednali přívětivě a vyměňovali volně jednotlivé věci, neměli jsme příčin k obavám. Když jsme spatřili dav, který se k nám hrnul, uřízl jsem tři větve a zastrčil je do země několik kroků před námi, což v této zemi znamená příměří a přátelství. Jestliže druhá strana učiní totéž, naznačuje tím, že příměří přijala, a je třeba dbáti jen toho, aby nikdo nepřekročil hranici udanou větvemi nebo tyčkami. Za touto hranicí jsou obě strany v bezpečí a prostor mezi oběma řádkami větví se považuje za tržiště pro výměnu, obchod i za místo pro volnou rozmluvu. Ovšem ani do tohoto prostoru nesmíte vstoupit se zbraněmi, a proto každý, kdo sem vkročí, odkládá zbraně u větví. Domorodci zabodli oštěpy a kopí u prvního kolíku a přišli s prázdnýma rukama. Kdyby se kterákoli strana dopustila násilí a porušila tak příměří, běží druhá strana k tyčím, uchopí své zbraně a příměří se skončilo.

Kdysi k večeru, když jsme opět šli na břeh, shromáždil se kolem nás větší počet domorodců než obvykle, ale všichni se chovali přátelsky a zdvořile. Přinesli rozmanité zásoby, neboť jsme je uspokojili cetkami pro jejich ženy.

Nabídli nám mléko, různé hlízy a jiné přijatelné potraviny. Vše bylo v nejlepším pořádku. Postavili jsme tedy stan na břehu a spali jsme v něm celou noc. Toliko já jsem měl jisté obavy a nemohl jsem se uklidnit. Nevím proč, ale nespál jsem na pevnině stejně rád jako ostatní. Proto jsem odešel do našeho člunu, zakotveného nedaleko břehu, a požádal jsem jednoho z plavců, kteří byli se mnou, aby nalámal větvi a rákosu, kterými jsem se přikryl. Ležel jsem tedy celou noc na plachtě v loďce, schován jsa pod větvemi. Asi ke druhé hodině ranní mne probudil hrozný povyk, způsobený jedním z našich lidí, kteří spali na břehu. Muž křičel, abychom ihned přirazili s loďkou a pomohli jim, nebo že je domorodci jistojistě povraždí.

V téže chvíli se ozval výstřel z ručnice a potom rány ze všech pěti mušket, které jsme měli ve stanu. Tato salva se opakovala třikrát, neboť zdejší domorodci byli zkušenější a nedali se tak snadno postrašiti střelnou zbraní jako divoši v Americe.

Nevěděl jsem, co se děje, ale nařídil jsem ihned, aby náš člun vytáhl kotvu a plul ke břehu, načež jsem si hodil všechny tři pušky, které jsem měl s sebou, na rameno a šel našim lidem pomoci. Ale ti, kteří spali venku, spěchali příliš, nevyčkali, až přistaneme a vrhli se do vody, brodíce se mělčinou. Běželi tak rychle, jak mohli, neboť v patách za nimi ječelo a hartusilo aspoň čtyři sta domorodců, kteří je pronásledovali. Našich lidí bylo všeho všudy devět a mimo to měli celkem toliko pět ručnic. Ostatní měli pouze bambitky anebo meče, a těch nemohli v tomto postavení použít.

Vzal jsem do člunu sedm mužů a to s největšími obtížemi, poněvadž tři z nich už utrpěli těžká zranění. V té chvíli, kdy jsme je brali do lodi, byli jsme naprosto bezbranní a nadto vydáni největšímu nebezpečí. Domorodci na nás vypouštěli mračna šípů, před nimiž jsme se kryli toliko několika větvemi, které jsem dal večer nařezati, a třemi prkny, která náhodou anebo snad řízením Prozřetelnosti ležela na dně loďky.

Mohli jsme mluvit o štěstí, neboť měsíční srpek ozařoval pobřeží jenom nejasně, a myslím, že domorodci náš člun ani neviděli, ale

až se rozední, jistě nás přemohou, zůstaneme-li na místě. Viděl jsem na břehu řady černých těl, z jichž středu vyletovaly ustavičně šípy a oštěpy a dopadaly do vody nedaleko nás. Tito černoši stříleli výborně a ve dne jim zajisté postačí, ukážeme-li jim jen kousek hlavy nebo trupu, aby nás zasáhli. Inu, co platno, musili jsme se bránit! Připravili jsme ručnice a vypálili salvu do zástupů. Křik, který se po našich výstřelech rozlehl nad pobřežím, nám dokazoval, že jsme zasáhli nejeden cíl. Pak bylo ticho a černoši stáli nepohnutě ve válečném šiku těsně u vody a vyčkávali svítání, aby na nás mohli, jak jsme předpokládali, lépe mířit.

My jsme se ani nehnuli. Nemohli jsme ani zdvihnouti kotvu, ani napnouti plachtu. Kdybychom byli chtěli učiniti to anebo ono, byli bychom musili vstát a vysadit se šípům, které co chvíli přeletovaly člun. Omezili jsme se tedy na to, že jsme posílali naší lodi poplašná znamení, přes to, že kotvila ve vzdálenosti půl míle od břehu. Ale můj synovec slyšel naše výstřely a díval se na nás dalekohledem. Jakkoli málo viděl, vytušil naši nesnáz, zdvihl okamžitě kotvy a plul rychle k nám. Brzy jsme uslyšeli rachot kotevního řetězu a obrysy lodi se vynořily nedaleko nás z nočního šera. Potom jsme také spatřili na vlnách člun s desítičlennou posádkou, spěchající nám na pomoc. Volali jsme na ně, aby se příliš nepřibližovali, a popsali jsme jim své postavení. Leč oni nedbali a pluli až skoro k nám. Jeden z mužů uchopil vlečné lano a skočil do vody. Ukrýváje se opatrně za náš člun, podal nám lano, které jsme ihned přivázali k přídi, a potom vyvekl naše kotevní lanko z oka kotvy, kterou jsme se zabezpečili. Konečně jsme ucítili trhnutí a náš člun se dal do pomalého pohybu k lodi. Za chvíli jsme byli mimo dostřel šípů a z dosahu oštěpů, takže nám již nehrozilo nebezpečí.

Jakmile jsme se dostali z prostranství mezi lodí a pobřežím a loď se mohla přitočiti bokem, vypálila lodní posádka plnou boční salvu. Děla, chrlící kusy železa, olovo, kartáče i náboje, způsobila domorodcům těžké ztráty.

Když jsme se shromáždili v bezpečí na palubě, jal jsem se vyšetřovati příčiny noční srážky. Náš nákladní dozorce prodléval na svých dřívějších cestách často na tomto pobřeží a byl nyní podle svých zkušeností přesvědčen, že šarvátku vyvolali naši lidé a že jistě nezachovali podmínek příměří. Jinak by nás zdejší mírumilovní černoši nebyli napadli. Pravda vyšla posléze najevo: Jakási stará domorodá žena přinesla našim plavcům mléko. Vstoupila na tržní prostranství v průvodu mladé černošky, nabízející kořinky a byliny. Jeden z našich námořníků využil chvíle, kdy stařena, zaujatá obchodem, nedávala pozor na děvče a dopustil se vůči dívce hrubosti. Obě ženy se daly do křiku, ale muž se nechtěl vzdát své kořisti a vlekl dívku, bránící se ze všech sil, za sebou, až oba zmizeli stařeně s očí, neboť soumrak se již rychle snášel na pobřeží. Stařena tedy utekla a pobouřila své soukmenovce tou měrou, že se za hodinu sešla na břehu velká armáda černošských válečníků a vrhla se na naše námořníky, kteří jen tak tak unikli jisté smrti.

Hned na začátku přepadení byl jeden z našich mužů zabít oštěpem, jakmile vyběhl ze stanu, v němž spali. Ostatním se podařilo uniknouti kromě toho, jenž zlo způsobil. Ten zaplatil draze za čin, kterého se dopustil, neboť černoši jej zajali a dlouho jsme se o něm nic nedověděli. Kotvili jsme u tohoto pobřeží ještě několik dní, dávajíce mu neustále znamení, a také náš člun plul několik mil podél břehu, ale vše marně. Nakonec jsme se ho vzdali a byli bychom jej oželeli, kdybychom byli ztratili toliko jeho, člověka, jenž trpěl jen za svou vlastní nerozvážnost.

Přesto však jsme doufali, že jej zachráníme, neboť jsem nevěřil, že je ztracen, dokud jsem se sám nepřesvědčil. Třetí noc po boji jsem byl zvědav, jakou škodu jsme způsobili domorodcům a co oni nyní zamýšlejí. Proto jsem vyzbrojil člun s posádkou a vydal se znovu na pobřeží. Provedl jsem to opatrně a ve tmě, abychom se vyhnuli přepadení, ale prve než jsem se pustil do věci tak nejisté a odvážné, měl jsem se přesvědčiti, zda mě muži, které jsem vzal s sebou, opravdu poslouchají, neboť takto jsem se dostal do trapných nepříjemností, dříve než jsem tušil.

Asi s dvaceti silnými námořníky a s dozorcem nákladu jsme přistáli dvě hodiny před půlnocí v těchže místech, odkud černoši před několika dny stříleli na naši lodici. Vystoupil jsem tu na břeh proto, abych viděl, zda již odešli a jaké stopy tu zanechali. Doufal jsem také, že se zmocníme jednoho nebo dvou zajatců, které pak snadno vyměníme za našeho námořníka. Když jsme se nejtišším způsobem vybrodili na břeh, rozdělil jsem mužstvo na dvě skupiny, z nichž jedné velel jsem sám a druhé správce nákladu. Neviděli jsme nic podezřelého a neslyšeli ani zvuk, který by mohl nasvědčovat přítomnosti černochoů. Byla dokonalá tma. Jedna skupina kráčela tiše za druhou, až tu najednou klopýtl náš správce přes mrtvé tělo a upadl. Zastavili jsme se a poznali, že jsme na místě, kde černoši čekali, až se rozední. Rozhodli jsme se také čekat na východ měsíce, což se mělo státi za hodinu. Když měsíc ozářil pobřeží, napočítali jsme třicet dvě těla, která tu černoši zanechali. Dva muži ještě dýchali. Ti, kteří tu leželi, měli hrozná zranění, některým chyběla ruka, jiným hlava anebo noha a konečně jiní byli ještě hůře roztrháni našimi střelami. Zdá se však, že své raněné při všem zmatku odnesli.

Nyní jsem se chtěl s oběma skupinami vrátit na palubu, ale správce a jeho lidé si umínili, že podniknou trestnou výpravu do černošské vesnice, položené hlouběji ve vnitrozemí. Prosil mne, abych šel s nimi, neboť naleznou-li vesnici, ukořistí nejen mnoho užitečných zásob, nýbrž snad také vysvobodí Jeffreyho, námořníka, kterého černoši odvěkli.

Kdyby se mne byli tázali na mé mínění, byl bych jim poručil ihned, aby se vrátili na loď, věda, že se nesmíme vysazovat takovému nebezpečí už proto, že máme dalekou cestu před sebou a lodní náklad na starosti, a že náš úspěch závisí na životě našich plavců. Leč správce a jeho lidé mi vzkázali, že jdou do černošské vesnice a žádali, abychom je doprovázeli. Odmítl jsem a vstal, chtěje se vrátit na loď. Někteří muži mě obtěžovali prosbami, abych se nevracel, a když jsem i je odmítl, bručeli nespokojeně a reptali. Pak prohlásili, že půjdou se správcem, neboť já prý nejsem jejich velitelem a mne nemusí poslouchat. „Pojď, Jakube! Půjdeš se

mnou?“ tázal se jeden námořník druhého a Jakub odpověděl, že půjde. Jiný řekl totéž, třetí se k nim připojil a konečně mě opustili všichni kromě jediného, kterého se mi podařilo přemluvit, aby zůstal. Z druhé skupiny se vrátil dozorce také s jedním mužem a my čtyři jsme šli ke člunu, kde na nás čekal námořník, jenž loďku střežil. Bylo nás tedy pět a chtěli jsme počkati na návrat výpravy, abychom, jak jsme byli přesvědčeni, odvezli na loď ty pošetilce, kteří s jistou dávkou štěstí tuto nerozumnou výpravu přežijí. Než jsme se rozešli, upozornil jsem všechny ještě jednou, že se řítí do neštěstí a že je očekává týž osud, jaký potkal nešťastného Tomáše Jeffreyho.

Ujistili mě, že budou jednat opatrně, že se všichni určitě vrátí a chvástali se všelijak, ale já jsem měl zlé předtuchy a proto jsem je zapřísahal, aby pomyslili na loď a na další cestu a připomenul jsem jim, že jim nyní, když se zavázali plouti s námi, jejich život tak docela nepatří. Selže-li jejich výprava, ztratí loď většinu posádky a neubrání se živelům ani v obyčejné bouři. Mohli by to zodpovědět před Bohem a lidmi? Řekl jsem jim ještě mnoho jiných varovných slov, ale mluvil jsem marně: výsledek byl týž, jako kdybych byl přesvědčoval hlavní lodní stožár. Myšlenka na výpravu je posedla a mě ujistili jenom slovy, že budou opatrní, a prosili mě, abych se na ně nehněval. Vráti se prý nejdéle za hodinu, poněvadž vesnice neleží dále než půl míle od pobřeží, ačkoli ve skutečnosti ležela dvě míle ve vnitrozemí.

Inu, odešli tedy a já mohu jenom uznat, že šli velmi odvážně a bojovně, ačkoli to byl podnik šílený a předem ztracený. Každý muž měl pušku nebo mušketu, bajonet a bambitku. Někteří se mimo to ozbrojili tesáky a kordy, a správce a jeden muž nesli u pasu ostré sekery. Mimo tyto zbraně měli v zásobě třináct ručních výbušných bombiček. Nikdy před tím jsem neviděl smělejší, méně početnou a lépe vyzbrojenou výpravu, která by si byla vytkla tak velký cíl.

Jsem přesvědčen, že hlavní pohnutkou výpravy byla kořist. Doufali jistě, že v černošské osadě naleznou zlato. Cestou se jim přihodilo ještě cosi, co je rozpálilo pomstychtivostí a proměnilo každého ve vtěleného ďábla. Když urazili asi půl míle, došli k nepatrné

černošské osadě o dvanácti nebo patnácti rozedraných chatrčích. To je zklamalo tím více, čím méně věděli, kde je město a jak je velké. Zastavili se a dali hlavy dohromady, aby se poradili. Nemohli se dlouho rozhodnout. Kdyby tuto osadu přepadli, musili by všem jejím obyvatelům podřezati hrdla a nesměli by připustit, aby jediný z nich utekl. To však nemohli vyloučit, zejména nyní v noci, kdy slabý měsíc jen nedokonale osvětloval krajinu. Vyhledka na to, že nikdo neuteče, byla deset ku jedné pro černochoy a právě ten jediný je s to pobouřit celé pobřeží. Na druhé straně, jestliže nepřepadnou tyto domorodce a nevezmou zajatce, nikdo jim nepoví, kde leží město. Pak se konečně usnesli, že nebudou rušit obyvatele a že město naleznou bez jejich přispění.

Postupovali tedy hlouběji do země. Po několika krocích našli krávu, uvázanou ke stromu, a řekli si, že kráva je také dobrou kořistí a snad je dokonce dovede do města. Až ji odváží, uvidí, kterým směrem se sama dá, a půjde-li dopředu, půjdou za ní. Vráti-li se, nemůže jim pomoci. Přetrhli tedy provaz, upletený z rostlinných vláken, a kráva šla opravdu kupředu, až je konečně zavedla nejkratší cestou do velké černošské obce, čítající nejméně dvě stě kulatých chatrčí, z nichž některé byly tak velké, že v nich zajisté bydlilo několik rodin pohromadě.

V osadě panovalo hluboké ticho, podložené pocitem naprostého bezpečí. Všichni spali pokojně a bez jakékoliv nedůvěry, ukolébáni jsouce krajem, který nikdy neviděl takového nepřítele, jaký se k nim nyní blížil. Mužstvo z lodní posádky se opět radilo a pak se rozhodlo pro postup ve třech skupinách. Chtěli osadu zapálit najednou se tří stran a potom těžit ze zmatku takovým způsobem, že černochoy, vybíhající z chat, schytají po jednom, sváží anebo zabijí. Pak teprve se podívají po kořisti. Nejdříve však chtěli projítí tiše celým městem a podívat se, jak je velké a mohou-li svůj záměr uskutečnit či nikoliv.

Šli tedy na výzvědy a pak se zoufale rozhodli k činu. Ale zatím co si ještě dodávali odvahy, tři jiní došli už hlouběji do osady a nyní na ně volali hlasitě, že našli Tomáše Jeffreyho. Všichni se rozběhli za nimi a opravdu: tam visel na stromě nahý ubožák,

pověšený za jednu ruku a hrdlo měl proříznuto. Právě před tímto stromem však stála černošská chata, v níž bydlilo šestnáct nebo sedmnáct účastníků přestřelky na pobřeží, a dva nebo tři její obyvatelé byli postřeleni v boji. Naši lidé vypátrali, že domorodci nespí a že tiše hovoří. Nevěděli však, kolik jich uvnitř je.

Pohled na nešťastného druhu je nesmírně rozlítal a jeden přísahal druhému, že se hrozně pomstí. Ani jediný černoch, s kterým se střetnou, nedostane milost. Dali se také ihned do díla. Nejdříve hledali nějakou snadno hořlavou látku, ale prohlídka vesnice je přesvědčila o zbytečnosti zvláštních opatření, neboť všechny chatrče byly upleteny z rákosu a přikryty ohromnými vyschlými listy kosatců anebo sítinou, již krajina oplývala. Nabrali tedy trochu střelného prachu do hrsti, zhotovili zápalné smotky a za čtvrt hodiny hořela obec na čtyřech stranách. Zejména dům, v němž seděli hovořící muži, stál brzy v jediném plameni. Jakmile se suchá obydlí vzňala, ubožáci vybíhali a chtěli zachrániti holé životy, ale osud na ně při tomto pokusu dolehl velmi těžce a zejména před dveřmi zůstalo mnoho mrtvých. Sám správce jich zabil několik sekerou. Když to viděli ostatní obyvatelé velké chaty, zaváhali chvíli, ale správce zatím zapálil doutnák ruční bomby a hodil ji dovnitř mezi ně. Výbuch bomby je poděsil, ale když viděli mrtvé a raněné ležící kolem dokola, dali se do hrozného křiku. Ti, kteří chtěli prchnouti dveřmi, narazili na správce a dva námořníky, střežící východ.

Velká chata však měla dvě poloviny. Muži v první polootevřené a velmi prostorné části, vidouce, že dům podléhá plamenům a vchod je uzavřen, uchýlili se do druhé místnosti, kde bydlil jejich král anebo kníže. Ale ani jediný člověk nevyšel z této druhé části, ačkoli už celý dům hořel jako věchet slámy. Všichni zůstali uvnitř, dokud se střecha nezřítila.

Až do té chvíle nikdo nevystřelil, neboť námořníci nechtěli domorodce vyburcovat střelbou a upozornit je na povahu nebezpečí. Ale vyschlé chaty praskaly a vybíhající lidé křičeli tak hlasitě, že celá osada byla rázem na nohou a na prostranstvích před chatrčemi. Také naši lidé se tísnili do hloučků, ježto musili

ustupovati šířícímu se požáru na jedné a hromadícím se domorodcům na druhé straně. Při všem nebezpečí, které jim hrozilo, jednali náramně chladně a zabili každého černocho, jakmile jej spatřili nebo jakmile chtěl vyběhnout z domku. Nastala krutá řež. Námořníci mávali noži, pažbami a šavlemi a po každé, když skolili některého ubohého černocho, křičeli, aby nezapomněl na Tomáše Jeffreyho.

Zatím co naši námořníci rozpoutávali běsy v osadě, seděl jsem neklidně v člunu a díval se na oblohu, rudnoucí odleskem ohně, který se nyní zdál takřka na dosah ruky. Také můj synovec na lodi se náramně znepokojil, neboť posádka jej probudila a za chvíli slyšel výstřely z pevniny, ježto útočníci v osadě právě začali používat ručnic a bambitek. Nevěděl, v jakém nebezpečí jsme se octli, a hlavou mu vířilo tisíc myšlenek o mně, o správci a ostatních členech výpravy. Báł se o nás a konečně se rozhodl obětovati i zbytek posádky jen proto, aby zachránil, co se ještě zachránit dalo. Spustil druhý člun na vodu a odplul s třinácti dobře ozbrojenými muži na břeh, aby nám pomohl.

Jak asi byl překvapen, když přistál a viděl mne, dozorce a tři námořníky v člunu! Zaradoval se, že jsme zdraví, ale tím větší obavy jej sklíčily, neboť hluk daleko před námi vzrůstal a plameny, zžírající vesnici, šlehalý výše a výše. Marné jsem mu domlouval a marně jsem jej varoval před nepředloženým zákrokem v postavení, v němž našim druhům pravděpodobně již nemůžeme pomoci. Neslyšel mě stejně jako ostatní před hodinou. Myslil jenom na to, že musí vynaložit vše, aby přivedl své lidi zpátky na loď, a pravil, že se raději vzdá plavby i lodi, života a všeho, a že jim půjde pomoci. Teď jsem ani já nesměl váhat. Když jsem mu oznámil, že půjdu s ním, poslal dva lidi s člunem na loď a poručil jim přivésti ještě dvanáct mužů, takže celá posádka zbývající nyní na palubě činila šestnáct mužů. V celku jsme totiž měli šedesát pět mužů, dva z nich zahynuli před několika dny v šarvátce, která vyvolala dnešní boj.

Na pochodu k osadě jsme se vůbec nestarali kudy jdeme, plameny nám ukazovaly jasně cíl a směřovali jsme k němu cestou necestou. Jestliže nás předtím překvapila střelba z ručnic, křik ubohých domorodců, který jsme nyní jasně slyšeli, naplnil nás hrůzou. Musím se přiznat, že jsem se nikdy nezúčastnil plenění ani dobývání osad. Slyšel jsem, že Ollivier Cromwell při dobývání Droghedu v Irsku zabil vlastní rukou muže, dítě a ženu a četl jsem, že hrabě Tilly vyplnil Magdeburk a dal povraždit dvaadvacet tisíc lidí obojího pohlaví. Ale já sám jsem nikdy nic takového nezažil a dnes nedovedu ani popsat hrůzu, která mě jímala, když jsem viděl řádění vojáků v mírumilovné černošské vesnici.

Šli jsme tedy rychle dále a brzy jsme dorazili k hořící osadě. Dovnitř však jsme nemohli vstoupiti pro přílišný žár a pro plameny, zachvacující stále nové a nové ohrady a chaty. Nejdříve jsme viděli trosky velkého domu, před nímž ležely mrtvolky čtyř mužů a tří žen. Jiné zuhelnatělé trupy vyčnívaly ještě z doutnajících hromady popele a vše, co jsme spatřili dále, bylo ukázkou barbarského vzteku a nelidské zuřivosti. Nikdy bych si nebyl pomyslel, že naši lidé jsou schopni takových hrozných činů, a každý, kdo na nich měl podíl, zasloužil trest smrti. Ale to nebylo vše: oheň vzrůstal minutu za minutou a stejně se vzdmáhal i řev. Náš zmatek nelze popsat.

Postupovali jsme pomalu dopředu, až mě najednou zastavil pohled, při němž mi stydla krev v žilách. Z plamenů vyletěly tři nahé ženy jako by měly opravdu křídla. Křičely. Za nimi pak běželo stejně šíleně patnáct až dvacet domorodců, černých, poděšených přízraků, ozářených rudými plameny, a za nimi tři naši angličtí řezníci. Nemohu je nazvat jinak. Poněvadž nemohli černochoy dohonit, stříleli do nich, až jeden z nich, zasažen byv kulkou, padl právě přede mnou. Jakmile nás domorodci uviděli, vytušili v nás okamžitě nepřátele, kteří je miní zabíjet, jako je vraždí ti, kteří je pronásledují. Vyrazili zoufalý křik a dvě ženy klesly jako by byly zemřely hrůzou.

Krev mi stydla v těle a srdce se zastavovalo lítostí. Kdyby tři zdivočilí Angličané byli doběhli až k nám, jsem si jist, že bych

střílel do nich. Podařilo se nám konečně naznačiti ubohým pronásledovaným, že jim nechceme ublížiti. Ihned k nám přiběhli, klekli a lomili rukama, žalostně bědujíce. Z našich posunků pochopili, že je chceme zachrániti a proto se shlukli za námi a lezli pod naši ochranou do bezpečí. Poručil jsem našemu mužstvu, aby zůstalo pohromadě a zakázal jsem komukoli ubližovat. Některým jsem nařídil, aby se domluvili s posedlými námořníky a zvěděli, co způsobilo jejich zběsilost. Pro tuto chvíli jsem neusiloval o nic jiného, než o konec boje. Chtěl jsem odvolat všechno mužstvo, věda, zůstaneme-li zde do rána, že budeme zítra mít na krku tisíce lidí, vznícených pomstychtivostí a touhou po krvi. Vběhl jsem tedy jen s několika muži mezi prchající a opět jsem se zděsil pohledu na ně. Někteří běželi na spálených nohou, jiní měli těžké popáleniny na celém těle a všichni křičeli. Jakási žena padla před námi do ohně, a dříve než vstala, oheň jí sežehl polovinu těla. Viděl jsem tu černochoy se zády a stehny roztátými sekerami našich lidí, a jeden z nich byl dokonce zasažen kulkou, právě když dobíhal ke mně, a zemřel mi v náručí. Rád bych se byl dověděl pohnutku těchto zvěrských činů, ale nerozuměl jsem ani slova z toho, co mi říkají. Toliko z jejich posunků jsem soudil, že znají příčinu této msty. Násilnický útok našich lidí na mne působil takovým dojmem, že jsem nemohl zůstat. Vrátil jsem se k svým lidem a umiňoval jsem si, že projdu hořící osadou a skončím toto vraždění.

Jakmile jsem se octl mezi svými, sdělil jsem jim svůj úmysl a rozkázal, aby mě následovali. Ale v téže chvíli se odkudsi vyřítili naši čtyři námořníci se správcem v čele. Přelézali hromadu těl a byli tak pokryti prachem slepeným krví, že jsem je ztěžší poznal. Zdálo se, že jdou za novými vraždami. Volali jsme na ně tak hlasitě, jak jsme dovedli, a konečně se nám podařilo upozorniti je na nás, načež přiběhli.

Správce nás uviděl nejdříve, a když nás poznal, vyrazil vítězný řev, jako by byl očekával, že jsme jim přišli pomoci. Ani neposlouchal, co mu říkám, a volal udýchaně: „Haló, kapitáne! Vznešený kapitáne, to jsem rád, že jste přišel! Ještě jsme jich nepobili ani

polovinu. Zabil jsem jich sám tolik, kolik vlasů měl ubohý Tomáš na hlavě, a přísahali jsme si, že neušetříme ani jednoho. Vyhubíme celý národ.“ A tak pokračoval bez dechu a nepustil nás ani ke slovu.

Konečně jsem se také rozkřičel, abych jej aspoň na chvíli umlčel a řekl jsem: „Netvóre, co to tropíte? Zakazuji vám pod trestem smrti dotknouti se ještě jediného černocho a vyzývám vás, abyste okamžitě přestal a zůstal u mne! Neposlechnete-li, zemřete na místě!“

„Cože, pane? Víte, co děláte a víte, co udělali oni? Chcete vidět příčinu toho všeho? Jen pojďte se mnou.“ Šel jsem a správce mi ukázal nebožáka, pověšeného za ruku.

Přiznávám se, že mne pohled na oběšeného námořníka také rozhněval, ale přesto zašli podle mého přesvědčení ti lidé ve svém zuřivém vzteku příliš daleko a já jsem si vzpomněl na Jákobova slova k jeho synům Simonu a Lévi: „Zlořečená prchlivost jejich, nebo neústupná, i hněv jejich, neboť zatvrdilý jest. V prchlivosti své zbili muže a vyvrátili zeď.“ Ale měl jsem nyní jinou práci před sebou, neboť i lidé, kteří přišli se mnou, viděli, co se stalo a musil jsem se mnoho namáhat, abych jim zabránil připojení se k vraždění. Můj synovec ovšem souhlasil s mužstvem a řekl mi před lidmi, že se jen bojí, abychom nebyli přemoženi. Pokud běží o domorodce, z těch by neměl ani jediný zůstat na živu, poněvadž se všichni pásli na umučení Tomášově a se všemi by se mělo naložit jako s vrahy. Po těchto slovech odběhlo i mých osm mužů a připojili se k správcově vražedné hordě, aby dokončili krvavé dílo. Vida, že jsem příliš bezmocný v tomto zmatku a že nemohu zabránit ani jedinému zlému činu, zesmutněl jsem a zamyslel jsem se. Odvrátil jsem se ode všech, ježto jsem nesnesl pohled na takové činy a nemohl jsem slyšet řev ubožáků, kteří našim lidem padli do rukou.

Když jsem se zarmoucen vracel k člunu, šel jsem zprvu sám a teprve za chvíli se ke mně připojil náš dozorce a dva námořníci. Víím, že jsem jednal nesmírně pošetile, když jsem šel s tak malým průvodem na pobřeží. Noc se již chýlila ke konci a východ růžověl

svítáním. Cestou jsme viděli asi čtyřicet černochů, ozbrojených kopími a luky, kteří dotírali na skupinu dvanácti námořníků, o nichž jsem se zmínil. Vyhnuli jsme se jim a došel jsem šťastně na břeh. Zatím se rozednilo. Vstoupil jsem do osmiveslice, vrátil se na loď, ale ihned jsem poslal člun zpátky s posilou pro ohrožené muže.

Po půlhodinovém pobytu na palubě jsem slyšel prudkou střelbu. Oheň v osadě pomalu hasl a hluk se již již utišoval, ale vtom se znenadání vznesl nad vesnicí nový sloup dýmu, rány z ručnic zněly jedna za druhou a pomyslně jsem si, že naše mužstvo narazilo na čtyřicet domorodců, stojících u chatrčí na cestě. Později jsem se dověděl, že jich mnoho pobili, jejich obydlí zapálili, ale žen a dětí ušetřili.

Hrozný boj se skončil. Naši lidé se vraceli unaveni po jednom, po dvou, ve skupinách, a byli tak rozptýleni, že je kdekoli mohl zaskočit hlouček odhodlaných černochů a zabít je, ale děs padl na celou krajinu a domorodci byli tak polekáni, že by se jich ani sto nebylo odvážilo útočit na pět nebo šest našich námořníků. Hrůza požáru a náhlý útok za tmy je poděsil tak, že se vůbec nebránili. Prchali toliko, ale ten, kdo prchal k jednomu východu, narazil na skupinu námořníků a padl, ti, kdož prchali opačným směrem, narazili na jinou skupinu a padli také; všude, kam se uchýlili, klesali pod ranami zdivočelých plavců. Proto také naše mužstvo neutrpělo nejmenší ztráty, toliko jediný si vymkl nohu a jiný se popálil na rukou.

Zlobil jsem se na svého synovce a na všechny jeho muže. Největší zlost však jsem cítil vůči němu, protože nedostál povinností kapitána, který se měl starati o plavbu a náklad. Místo toho podněcoval své lidi k vraždění nevinných. Můj synovec odpovídal uctivě na mé výtky, jimiž jsem nešetřil, a řekl: „Pohled na zabitého námořníka mě zbavil sebevlády. Nemohl jsem přemoci svou vášň, ale uznávám, že jsem nejednal správně jako velitel lodi.“ Mužstvo však dobře vědělo, že mne nemusí poslouchat a proto nedbalo ani výtek, ani mé nelibosti.

Nazítří před rozedněním jsme odpluli z tohoto osudného místa a již nikdy jsme o něm nic neslyšeli. Naši lidé ani nevěděli, kolik domorodců zabili, někteří tvrdili, že jich padlo asi sto padesát, ale všichni byli zajedno, pokud šlo o vypálené chaty. V celé osadě nezůstala ani jediná. Ubohého Tomáše Jeffreyho jsme nechali ve vesnici, poněvadž nebylo naděje, že bychom ho mohli vrátit životu. Odřízli jej toliko a pohřbili v mělkém hrobě.

Nechť naši lidé uváděli cokoli na svou omluvu a nechť říkali co chtěli, nesouhlasil jsem s nimi a připomínal jsem jim ustavičně, že Bůh zmaří tuto plavbu. Na prolitou krev jsem se díval jako na krev zavražděných. Pravdou ovšem je, že černoši zabili Tomáše, ale stejně je pravda, že Tomáš byl útočníkem a vyvolal spor, s jehož osudným koncem se musil smířit.

První nehoda nás stihla v Perském zálivu. Pět našich mužů se odvážilo na arabský břeh, kde je přepadli Arabové. Nikdy již jsme o nich neslyšeli: buďto je zabili, anebo odvěkli do otroctví. Ti, kteří zůstali ve člunu, nemohli jim pomoci. Jen tak tak, že se sami zachránili, odrazivše rychle od břehu. Připomněl jsem jim vraždění na Madagaskaru a řekl jsem, že to je část odplaty nebes. Ale správce mě nakvašeně zarazil, namítaje, že zacházím ve svých výtkách dále, než mám právo.

Přesto však jsem činil mužstvu denně předhůzky a má kázání měla horší následky, než jsem očekával. Správce, jenž tehdy vedl útok na osadu, přišel kteréhosi dne ke mně a řekl mi, co soudí o mých ustavičných narážkách na jeho čin a na Boží spravedlnost. Pronáším prý nemístné úvahy a sužuji posádku a zejména jeho. Jsem jen cestujícím na této lodi a nikoli velitelem. Nemám tedy nejmenšího vztahu k plavbě a nikdo není nucen snášeti mé napomínání. Mužstvo ani on nevědí, nemám-li zlé úmysly a neudám-li je po našem návratu do Anglie. Nepřestanu-li okamžitě a nezdržím-li se každého projevu, musí mít za to, že je nebezpečné plouti se mnou dále na téže lodi a odejde, jestliže já zůstanu.

Počkal jsem trpělivě, až domluvil, a potom jsem ho upozornil, že jsem se od první chvíle snažil zabrániti jejich konání a odsuzoval jsem co nejrozhodněji masakr na Madagaskaru, neboť tak to budu

vždycky nazývat. Při každé příležitosti jsem pronášel otevřeně své mínění o něm i o jeho družích, při čemž ovšem nemyslím, že on je horší než ti ostatní. Samozřejmě že nevelím na lodi, ale neuplatňuji také svou autoritu. Dovoluji si pouze pronášeti tu a tam své mínění o všeobecných věcech, týkajících se plavby, a do toho nikomu nic není. Ta loď mi ostatně z valné části patří a jako spolumajitel mám právo mluvit do všeho ještě více, než jsem doposud činil. A z toho, co konám, nebudu se odpovídat ani jemu, ani komukoli jinému.

Rozehrál jsem se trochu touto rozmluvou. Správce mi neodpověděl a proto jsem se domníval, že jsme pod celou věcí udělali tlustou čáru.

V té době jsme pluli nedaleko Bengálu. Přál jsem si toto město vidět, a proto jsem ve vhodné chvíli vstoupil s dozorcem do člunu a odplul do přístavu, abych se trochu pobavil. K večeru jsem se opět mínil vrátit na loď. Když jsem požádal námořníky, aby na mne večer čekali, odpověděl mi jeden z nich, abych se neobtěžoval cestou na břeh, neboť mají zakázáno přivézt mne zpátky na loď. Můžete si představit, jak mě tato drzost překvapila, a tázal jsem se jej, kdo mu to poručil. Řekl mi, že první kormidelník, jenž byl s námi v člunu. Nenamítal jsem nic a požádal jej toliko, aby oznámil, že rozkaz vyřídil a že jsem naň neodpověděl.

Šel jsem ihned za dozorcem nákladu a zpravil ho o všem, dodávaje, že jsem tyto věci předvídal. Věděl jsem již déle, že na lodi vznikne vzpoura, a prosil jsem ho, aby ihned odplul v některém člunu domorodců na palubu naší lodi a pověděl vše kapitánovi. Ale mohl jsem si toto poselství ušetřit, neboť zatím, co jsem mluvil na břehu s dozorcem, zpráva se roznesla po celé lodi. Dělostřelci, tesaři, správce, slovem celá posádka se shromáždila na prostorné zadní palubě a přála si mluvit s kapitánem. Správce pronesl dlouhou řeč, v níž uvedl vše, co řekl mně, a pak oznámil kapitánovi stručně, že jsem odplul klidně na břeh a že by nyní neradi užívali násilí, aby mi zamezili návrat. Kdybych nebyl býval šel sám, byli by mě vysadili proti mé vůli. Připomínali kapitánovi, že se zavázali plout s lodí pod jeho velením a že svému závazku

dobře a věrně dostojí. Kdybych však chtěl mermomocí plout s nimi, anebo kdyby mě kapitán nedovedl přimět k tomu, abych zůstal v Indii, odejdou všichni z lodi a nepoplují s ním dále. Při slově „všichni“ obrátil hlavu vzhůru k hlavnímu stožáru, což asi bylo smluvené znamení, a celá posádka zvolala: „Všichni vespolek, všichni vespolek!“

Můj synovec byl rázný člověk a také duchapřítomný. Ačkoli jej tyto události překvapily, odpověděl jim klidně, že věc podrobí úvaze, ale že jim nemůže odpovědět s konečnou platností, dokud si nepohovoří se mnou. Uváděl rozmanité důvody, dokazuje jim nerozumnost a nespravedlivost jejich jednání, ale marnil slova. Přísahali si a podávali si ruce a slibovali mu, že všichni rozváží smlouvu a odejdou na břeh, jakmile se nezaručí, že mě nepřivede zpátky na loď.

To byl zajisté pro něho, který měl takové závazky ke mně a nevěděl, jak vše přijmu, krutý úděl. Dovolával se tedy jejich smyslu pro čest a velkomyslnost. Pravil, že mi skoro celá loď náleží a že mě nemůže vyhodit z mého vlastního domu. Kdyby to udělal, podobal by se slavnému pirátu Kiddovi, jenž vzbouřil posádku, vysadil kapitána na pustém ostrově a utekl s lodí. Připomněl jim, že by se jim zle vedlo, kdyby chtěli nastoupit práci na kterékoli cizí lodi, a že by je při návratu do Anglie neminul těžký trest. Loď náleží mně a on mě z ní nemůže vyhnat. Raději se vzdá plavby i lodi. Necht' konají, co za dobré uznají. Nyní půjde na břeh a promluví se mnou. Potom vyzval dozorce, aby ho doprovodil, a vyslovil přesvědčení, že se celá tato věc skončí smírem.

Ale námořníci odmítli tento návrh a prohlásili rozhodně, že už nechtějí se mnou mít nic společného ani na palubě, ani na pevnině, a jestliže se vrátím na palubu, opustí všichni okamžitě tuto loď.

„Dobrá,“ odpověděl kapitán, „jste-li všichni téhož názoru, půjdu na břeh a promluví s ním.“

Přišel ke mně chvilku poté, když mi kormidelník již všechno vyřídil. Měl jsem radost, dívaje se na něho, a musím se k té radosti přiznat, neboť jsem se obával, že ho posádka násilně uvězní,

vytáhne kotvy, napne plachty, odpluje s lodí a mne zanechá bez peněz, bez pomoci a bez přátel v cizí vzdálené zemi. Bylo by se mi dařilo hůře než kdysi na mém pustém ostrově.

Díky Bohu, tak daleko nezašli, a když mi můj synovec vypravoval, jak si podávali ruce, jak přísahali, že všichni opustí loď, vrátím-li se, odpověděl jsem mu, aby si nepřipouštěl starostí. Zůstanu na břehu. Přál jsem si toliko, aby poslal mé věci na břeh a zásobil mě dostatečně velkou peněžní částkou. Já už si najdu cestu do Anglie! To byla těžká rána pro mého synovce, ale jiného východiska jsem neviděl. On se vrátil na loď a uklidnil svou posádku zprávou, že ustupuji jejich naléhání. Žádám toliko, aby mi dopravili mé věci na břeh. Za několik hodin se vše skončilo, mužstvo se vrátilo k svým povinnostem a já jsem uvažoval na pobřeží, kam nyní obrátím kroky.

Byl jsem sám v nejvzdálenějším koutě světa, tři tisíce mil dále od Anglie než na mém starém ostrově. Mohl jsem samozřejmě cestovat po pevnině zemí Velkého Mogula do Suratu, odtud po moři do Bassory, nahoru Perským zálivem, potom karavanní cestou Arabskou pouští do Alleppa a Skandera a konečně lodí do Itálie, do Francie a domů. Ale to byla příliš dlouhá cesta kolem poloviny zeměkoule a měřím-li ji mílemi, činila zajisté mnohem více. Mohl jsem ovšem také počkat na některou anglickou loď, které občas přijíždějí do Bengálu z Acheenu na Sumatře a zaplatit si cestu do Anglie, ale poněvadž jsem sem připlul, aniž jsem se kdy zajímal o Anglickou východoindickou plavební společnost, byl bych se odtud stěží dostal bez zvláštního povolení, ledaže bych si byl získal přízeň a pomoc lodních kapitánů a úředníků této společnosti. Avšak nikdo v této zemi mě neznal a proto jsem neměl vyhlídky. Dočkal jsem se pochybného potěšení pohledem na svou vlastní loď, která odplouvá beze mne. Málokterá posádka naložila takovým způsobem s člověkem mého postavení! To dokázali jen piráti, kteří vysadili na břeh muže, jenž neschvaloval jejich špatnosti. Můj synovec mi zde nicméně nechal dva sluhy, totiž jednoho druhá a jednoho sluha. Prvním byl pokladníkův písař a druhým jeho vlastní sluha. Najal jsem dobrý byt v domě

jakési Angličanky a tam jsem bydlil s několika francouzskými a s jedním anglickým kupcem. Dařilo se mi celkem dobře a nemohu si na nic stěžovat. Setrval jsem tu také devět měsíců, abych si nemohl vytýkat, že jsem příliš spěchal a že jsem se ukvapil, spřádaje záměry pro budoucnost. Synovec mi zde nechal trochu cenného anglického zboží a mnoho peněz: na osm tisíc liber v hotovosti a záruční úvěrní list na mnohem větší částku, kdyby toho bylo třeba. Děj se co děj, stěží bych se byl mohl octnouti v peněžní tísní. Zboží jsem rychle a výhodně prodal a za peníze jsem koupil několik krásných diamantů, neboť tak jsem mohl nosit značnou část majetku při sobě.

Když jsem žil delší dobu v Bengálu, dostalo se mi několik rozmanitých návrhů na cestu do Anglie, ale mně nic nevyhovovalo. Až jednou ke mně přišel anglický kupec, který bydlel v témže domě, a řekl mi: „Krajane, navrhuji vám věc, která se vám může hodit stejně dobře jako se hodí mně. Přemýšlejte, prosím! Oba, vy náhodou a já z vlastní vůle, žijeme v zemi vzdálené vlasti. Ale ten, kdo rozumí obchodu, může zde vyzískat mnoho peněz. Jestliže vy dáte tisíc liber a já tisíc, můžeme najmout loď, první, která se nám zalíbí, a vy na ní budete kapitánem. Já plavbě nerozumím, neboť jsem kupec. Pak pojedeme na obchodní cestu do Číny. Proč tu sedět tak nečinně? Celý svět se hýbe, otáčí se kolem dokola, všichni pozemští i nebeští tvorové se snaží, namáhají se a jsou pilní. Proč my máme zahálet? Na světě nejsou jen trubci, nýbrž i pracující. Či snad chcete zůstatí trubcem?“

Tento návrh se mi zamlouval, poněvadž byl učiněn tak dobromyslně a přívětivě. Ostatně jsem tohoto Angličana měl už dlouho rád pro jeho poctivou povahu. Obchod nebyl mou silnou stránkou, ale za těchto okolností jsem přijal vděčně jakýkoli rozumný návrh. Stejným právem, jakým pravím, že jsem nemiloval obchod, mohu říci, že toulky po světě se mi nesmírně líbily a nic nemohlo zchladit tuto mou vášeň. Když mi někdo nabídne cestu

do končin, které jsem ještě neviděl, přijde vždycky vhod a je mi vítán.

Hledali jsme dosti dlouho vhodnou loď, která by se nám líbila, a když jsme ji měli, působil nám potíže nábor anglických námořníků. Nikde jsme nemohli sehnati posádku, ba ani tolik zkušených námořníků, aby nám pomohli vésti domorodce, kteří sloužili na lodích jako plavčíci. Ale konečně přece jsme najali kormidelníka, správce lodních potřeb a dělostřelce. Ti všichni pocházeli z Anglie. Mimo ně jsme měli holandského tesaře a tři portugalské školené lodníky. Doufali jsme, že s touto posádkou vyjdeme, zejména když jsme ji ještě doplnili domorodými plavci.

Vím, že už mnoho cestovatelů popsalo krásně svět a vyličilo své příběhy, a proto bych asi málo koho pobavil, kdybych se nyní široce a dlouze rozepisoval o místech, jež jsme navštívili, a o lidech, které jsme tam viděli. Takové věci nechám jiným a čtenáře odkáži na díla slavných plavců a cestovatelů. Povím jen, že jsme pluli do Acheenu na Sumatře a odtud do Siamu neboli země Thaj, kde jsme vyměňovali zboží za arak i opium. Opium je cenný předmět obchodu a Číňané je rádi kupují. Pak jsme pluli do Šuškánu a po osmi měsících na moři a v cizích krajích vrátili jsme se do Bengálu. Toto dobrodružství mne uspokojilo.

Evropané se často podivují, jakým způsobem a jak rychle bohatnou úředníci a kupci poslaní do Indie. Obyčejně přinášejí domů po několika letech velké majetky a peněžité částky, dosahující šedesáti, osmdesáti ba i jednoho sta tisíce liber. Nedivte se, vše pochopíte, jestliže si uvědomíte, kolik desítek bohatých přístavů ve Východní Indii dovoluje volný obchod, a že ve všech těchto městech je ustavičná velká poptávka po zboží a plodinách jiných zemí. Zde může vzít každá loď na palubu výhodný zpáteční náklad a vydělati na obou cestách. My jsme měli dobrou plavbu a znamenité obchody. Já sám jsem na tomto podniku vydělal tolik a získal takový rozhled a pohled do tajemství obchodního podnikání, že bych byl velmi rád zůstal v Bengálu, jen kdybych si byl mohl ubrat dvacet let věku. Ale co znamená všechen zisk pro muže, kterému nepřirostl k srdci, kterému je už třikrát dvacet let a

jenž chce raději svět poznat, nežli v něm vydělat? A opravdu, dobře hovořím o neklidné touze, která mě posedá. Když jsem žil doma, vyháněla mě stále do ciziny, a teď, když sedím v cizině, mě žene neodolatelně domů. Co tedy znamená výdělek pro mne?

Můj společník se mnou ovšem nesouhlasil. Neříkám to proto, abych zdůraznil a vyzdvihl vlastní názory, neboť uznávám rád, že on měl pravdu a jeho názory odpovídaly úspěšnému kupeckému životu. Když obchodník cestuje do ciziny za dobrodružstvím, učiní nejlépe, jestliže se moudře přidrží toho, na čem nejvíce vydělá. Můj přítel lpěl na své věci, a dokud mu jeho záliba vynášela, byl by ochotně rád chodil jako povozníkův kůň stále do téže hospody nebo k témuž žlabu, tam a zpět, tam a zpět. Naproti tomu já jsem se choval vždy jako pošetilý hoch, který nechce nic vidět dvakrát.

Ale to nebylo vše. Ponenáhlu se mě zmocňovala netrpělivá touha žít někde blíže domova a zároveň nejvrtkavější přání, pokud šlo o směr cesty domů. Mezitím mi však již můj společník, jenž neustále pídil po obchodech, navrhl novou cestu, tentokrát na Kořenné ostrovy čili na souostroví Molucké, kde chtěl koupiti náklad hřebíčku pro Manilu anebo pro jiný přístav dále na severu. V této končině ovládají obchod Holanďané, ale mnoho ostrovů náleží Španělům. Nepluli jsme tak daleko, jak jsme zamýšleli, nýbrž na jiné ostrovy, kde nemají takovou moc, jako na příklad v Batavii, na Ceyloně a jinde. K této cestě jsme se nepřipravovali dlouho, ale můj společník se musil velmi namáhat, než mě k ní přiměl. Když se nám nenaskytlo nic jiného a já jsem shledal, že kupovat a prodávat, slovem hýbat se za cenu tak velkého zisku, obsahuje větší slast, než sedět nečinně, což jsem zejména já snášel velmi těžce, přisvědčil jsem mu konečně a pluli jsme na Borneo.

Viděl jsem mnoho nových ostrovů, jichž jména si již nepamatuji, a když jsme se po pěti měsících plavby vrátili do Bengálu, shledali jsme, že jsme měli skvělý obchodní úspěch. Proдали jsme své koření, hlavně hřebíček a muškátové ořechy, perským kupcům a vydělali jsme na každé libře čtyři celé libry. Dostali jsme tedy velmi mnoho peněz.

Můj přítel, zavíraje účet, se na mne usmíval a řekl: „Nu, není to lepší, než chodit tady kolem dokola jako člověk, který nemá do čeho by ruce strčil a utrácí čas zevlováním na nesmysly a pošetilosti těch pohanů?“

„Opravdu, příteli,“ odpověděl jsem mu, „přijímám ponenáhlu vaše zásady, ale musím vás upozornit, že vůbec nevíte, co já dovedu. Přemohu-li svou liknavost a dám-li se upřímně do díla, poženu vás – tak starý, jak jsem – celým světem, až vám bude přecházet zrak i sluch.“

Zanedlouho po této rozmluvě připlula z Batavie holandská pobřežní loď. Nebyla to obchodní loď evropská, nýbrž pobřežní škuner o dvou stech tunách, a její posádka tvrdila, že kapitán nemůže vyplout na moře, poněvadž se mu mnoho lidí roznemohlo. Kotvil tedy před bengálskou rejdou a měl, jak se zdálo, dosti peněz, aby se mohl vrátit do Evropy. Snad chtěl pro jiný důvod z této končiny, zkrátka a dobře rozhlásil, že svou loď levně prodá. Dověděl jsem se to dříve než můj společník a měl jsem chuť ji koupit. Šel jsem k němu a vyzval jej k účasti. Uvažoval chvíli, ježto nebyl zbrklý, a potom pravil: „Zdá se mi trochu velká, ale koupíme ji.“ Stalo se. Dohodli jsme se s majitelem, zaplatili požadovanou částku a převzali jsme ji i s posádkou, kterou jsme chtěli ponechat ve službě, po případě spojení s tou, kterou jsme již měli. Ale když cizí námořníci obdrželi svůj podíl na hotovosti, zmizeli do jednoho, jako když se nad nimi země slehne. Vypτάvali jsme se v přístavu a jinde a konečně jsme se dověděli, že všichni odešli společně pěšky do Agry, velkého města v Mogulově říši, a odtud prý pocestují do Suratu a po moři do Perského zálivu.

Nic mě nemrzelo tolik jako skutečnost, že jsem zde zmeškal příležitost jíti s nimi, neboť taková toulka v takové společnosti, která by mě byla zároveň chránila i bavila, by se mi byla náramně hodila. Byl bych viděl nový kus světa a přitom bych se pomalu přibližoval k domovu. Ale za několik dní mě má rozmrzelost náhle přešla. Dověděl jsem se totiž, že kapitán vůbec nebyl kapitánem, nýbrž dělostřelcem a že pluli za obchodem. Cestou je přepadla horda Malajců, zabila kapitána a tři námořníky a zbývajících

jedenáct mužů uteklo i s lodí a připluli do Bengálu, kde jsme se s nimi setkali. Kormidelníka a tři námořníky nechali kdesi na pobřeží. Necht' však ti dobrodruzi přišli k lodi jakýmkoli způsobem, my jsme ji řádně koupili, neboť dělostřelec, jenž se vydával za kapitána, ukázal nám kupní listinu znějící na jméno jakéhosi Holanďana. Snad to byl padělek, ale my jsme je nepodezírali a jinak nám také nebyli nápadni.

Najali jsme rychle ještě několik anglických námořníků a několik holandských plavců a vydali se s nimi na jihovýchod pro hřebíček a jiné koření. Chtěli jsme plouti mezi Filipiny a souostroví Malacké.

Abych nevyplňoval tuto část vypravování věcmi vedlejšími, když příští události jsou pro mne tak důležité, podotýkám jen, že jsem ve Východní Indii žil a zaměstnával se obchodem po celých šest let, pluje z přístavu do přístavu, z města do města, vždy s výborným obchodním úspěchem. Teď jsem plul se svým společníkem na holandské lodi, kterou jsme koupili za tak podivných okolností, do Číny, ale napřed ještě jsme se chtěli zastavit v Siamu pro náklad rýže.

Nepříznivé větry nás donutily potloukati se anebo ležeti dlouho nečinně v Malacké úžině a mezi přilehlými ostrovy, a když jsme se zbavili těchto těžkostí, shledali jsme, že naše loď má trhlinu. Necht' jsme se snažili jakkoli usilovně ji nalézt, neviděli jsme nic. Poněvadž však vody v dolních prostorách pomalu, ale jistě přibývalo, musili jsme někde přistáti a prohlédnouti loď v přístavu. Můj společník znal tyto končiny mnohem lépe než já a poručil kapitánovi, aby vplul do ústí řeky Kambodže. Jmenoval jsem totiž anglického kormidelníka kapitánem, abych nemusil vykonávat tuto práci na dvou lodích zároveň. Řeka Kambodža ústí do severního cípu velké zátoky, táhnoucí se k Siamu.

Když jsme kotvili na pobřeží a chodili často na pevninu pro občerstvení, přišel k nám kdysi v poledne jakýsi Angličan. Zdá se, že byl druhým dělostřelcem na lodi Východoasijské společnosti a že přišel přímo z lodi, která kotvila trochu výše na řece. Nevím už, co ho k nám přivedlo, prostě přišel a řekl anglicky: „Pane, jsme si

vzájemně cizí a neznáme se, ale dovolíte, abych vám řekl cosi, co se vás téměř týká.“

Díval jsem se na něho upřeně, z počátku jsem myslel, že ho odněkud znám, ale mylil jsem se asi a odvětil jsem: „Když se mne to jenom téměř týká, co vás nutí říkati mi to?“ Tu mi řekl: „Přimělo mne k tomu blízké nebezpečí, které vám hrozí, a o němž, jak vidím, nemáte ani potuchy.“

„Nevím o žádném nebezpečí,“ namítl jsem. „Vím toliko, že máme díru v lodi a že ji nemůžeme nalézt. Zítra však ji vytáhneme na mělčinu a podíváme se na dno.“

„Ale, pane,“ přerušil mě, „nemyslete na to, díra nedíra, hledat nehledat, to nemá smysl. Zítra uděláte něco mnohem chytřejšího a nevytáhnete loď na mělčinu, až uslyšíte, co vám chci říci. Víte přece, že město Kambodža leží asi padesát mil proti proudu řeky. Asi pět mil hlouběji v ústí kotví dvě velké anglické a tři holandské lodi.“

„Nu, pro mne za mne! Co je mi do nich?“ tázal jsem se.

On opět mávl rukou a mluvil dále: „Copak může kapitán na tak dobrodružné cestě vplout do přístavu, aniž se stará, jaké lodi tam kotví a museli s nimi podstoupit boj? Myslíte, že by jim vaše loď mohla vzdorovat?“

Tento rozhovor mě pobavil, ale neudivil. Proč bychom se měli báti společnosti nějakých lodí? Vždyť nejsme podloudníci ani piráti. Co by od nás mohli požadovat?

Dělostřelec se na mě díval chvíli zpola rozmarň, zpola pozlobeně, usmíval se a konečně pravil: „Inu, pane, když myslíte, že tu jste v bezpečí, zůstaňte tady a zkuste štěstí. Lituji, že nemáte uši pro dobře míněnou radu, ale věřte mi, že vás při nejbližším přílivu napadne nejméně pět člunů plných mužů – neodplujete-li totiž včas – a když se jim podaří chytit vás živého, oběsí vás jako piráta. Podrobnosti budou zkoumány teprve potom. Myslel jsem, pane, že se setkám s větší vděčností za tak důležitou službu, jakou vám prokazují.“

„Neumím být nevděčný k člověku, který mi prokáže laskavost nebo mi dobře poslouží,“ odvětil jsem, „ale rozumějte mi přece, z toho všeho, co mi povídáte, nechápu ani slova. Proč by mne chtěli pověsit, proč napadnout? Když však tvrdíte, že nesmím ztrácet ani okamžik, že tu je proti mně jakési spiknutí, anebo že někdo má nekalé úmysly, půjdu ihned na palubu a vypluji, ať už s ucpanou nebo neucpanou trhlinou. Ale řekněte mi, pane, mám odplout, aniž znám důvod? Můžete mi podat aspoň vysvětlení?“

„Ano, to mohu. Mohu vám prozradit jenom několik podrobností, ale mám s sebou holandského námořníka a myslím, že mi vyhoví, když ho požádám, aby vám vypravoval souvislost všech věcí, vás se týkajících. Nicméně se mi zdá, že se nám k tomu nedostane času. Nu, rychle tedy! Předpokládám, že první část příběhu znáte. Víte, že jste byl s touto lodí na Sumatře, kde Malajci zavraždili vašeho kapitána a tři muže posádky, a že vy nebo někdo, kdo v té době byl s vámi na lodi, jste utekli i s lodí a začali jste provozovat pirátské řemeslo. To je jádro celé věci a nyní máte býti zajati jako piráti a bez okolků popraveni. Víte sám, že posádky obchodních lodí nemilují dlouhých loktů, jestliže se jim jednou podaří zmocnit se pirátů.“

„To je jasná řeč, a té rozumím,“ odpověděl jsem. „A děkuji vám, ačkoli opravdu nevím, o čem hovoříte, mluvíte-li o našem pirátství. Nabyl jsem té lodi poctivě a zákonitým způsobem. Vy však smýšlíte se mnou jistě také poctivě, věřím vašim výstrahám a dám si dobrý pozor.“

Opět mě netrpělivě přerušil a řekl: „Pane, teď už nemluvte o tom, že si dáte dobrý pozor, ale zdvihněte ihned kotvy a za chvíli ať už jste na širém moři. Poněvadž právě začíná příliv, můžete vyplout dříve, než oni k vám dorazí. Pokud vím, mají dvacet mil plavby před sebou a bez přílivu se nehnou. Vy pak máte dvě hodiny náskoku, kromě toho, co sami urazíte navíc. Neodvází se pronásledovat vás daleko na moře, tím méně, když se zdvihne vítr.“

„Prokázal jste mi znamenitou službu a děkuji vám,“ pravil jsem. „Co však mohu pro vás učinit, abych vám dokázal svou vděčnost?“

Usmál se: „Pane, snad ani nejste tak ochoten se mi odměnit, protože pořád ještě nevěříte tomu, co jsem vám právě povídal. Ale nabídnu vám něco. U kapitána lodi, na které jsem přijel z Anglie, mám plat za devatenáct měsíců, a Holanďan, můj přítel, má dostat od něho plat za sedm měsíců. Když nám ty částky vyplatíte, poplujeme s vámi a nebudeme nic jiného žádat, když usoudíte, že to je dostatečná odměna za to, že jsme vám zachránili život, loď a životy námořníků, kteří jsou na vaší palubě. Sudťte sám!“

Souhlasil jsem ochotně a všichni tři jsme se ihned odebrali na loď. Když jsme přirazili k lodnímu boku, vyběhl můj společník na zadní palubu a volal radostně: „Haló, haló? Zacpali jsme díru, našli jsme ji, zacpali jsme ji!“

„Co říkáte?“ tázal jsem se. „Inu, díky Bohu, ale teď nemeškejte a zdvihněte ihned kotvu.“

„Kotvu mám zdvihnout?“ ptal se udiveně. „A proč? Co se stalo?“

„Neptejte se dlouho,“ řekl jsem, „a všechny ruce k dílu. Musíme vyplout, aniž ztratíme minutu.“

Byl překvapen, ale znal mě natolik, aby věděl, že nikdy nemluvíím do větru, a zavolal ihned kapitána a poručil mu zdvihnout kotvu, ačkoli příliv ještě nedostoupil největší výše. Vypluli jsme tedy na moře se slabým větrem z pevniny v plachtách. Když první nebezpečí minulo a loď se již vznášela hezky daleko od břehů, zavolal jsem jej do kajuty, kde jsem mu zevrubně vypravoval příhodu s oběma námořníky. Potom jsme je zavolali a oni nám v klidu dopověděli ostatek. Hovořili dlouho a ještě než skončili své vyprávění, přišel k nám námořník s paluby a vyřizoval nám kapitánův vzkaz, že jsme pronásledováni.

„Pronásledováni?“ tázal jsem se. „A kým? Čím?“

„Pětí šalupami či čluny, obsazenými lidmi,“ odpověděl. „Dobře, dobře, tedy je opravdu něco na celé té věci!“

Nejdříve jsme tedy svolali celou posádku a oznámil jsem jí, že ti lidé, kteří nás pronásledují, se zamýšlejí zmocnit naší lodi a naložit s námi jako s piráty. Potom jsem se ptal, chtějí-li státi při nás a svorně se bránit. Muži odpověděli vesele, že chtějí žít a zemřít s námi. V poradě s kapitánem jsme stanovili způsob obrany, neboť

jsme se rozhodli prodati život tak draze, jak můžeme. Kapitán uznal za nejlepší obranu nepřetržitou palbu z děl, kterou se vynasnažíme udržet je v uctivé vzdálenosti, a kdyby se jim přesto podařilo se přiblížit, užijeme vydatně ručních střelných zbraní. Kdyby se pak i zmocnili lodi, zavřeme se v kajutách a budeme bránit každý schůdek a každý kout.

Dělostřelci přikázal postavit dvě děla za kormidelníka a dvě před něho. Potom jsme odnesli s paluby vše, co by mohlo překážet v boji a co by jim poskytovalo úkryt, a nabili jsme děla drobnými koulemi pro muškety i kousky starého železa. Poněvadž vál příznivý a dostatečně silný vítr, vzdalovali jsme se každou hodinu od pěti lodic za námi, ačkoli posádky šalup vytáhly všechny plachty a snažily se nás dohonit. Zakrátko však se pronásledující skupina rozpadla, dva čluny se očividně posunovaly rychleji dopředu než ostatní, a dalekohledem jsme poznali, že to jsou anglické lodi. Brzy byly dvě míle před ostatními a blížily se k nám. Viděli jsme, že nás dohoní, a proto jsme na ně vypálili dvě slepé rány a vyvěsili vlajku příměří na znamení, že chceme vyjednávat. Ale oni neodpověděli a spěchali tím více, považující naši nabídku za přiznání slabosti. Když přišli na dostřel, stáhli jsme bílou vlajku, vyvěsili rudou a vypálili na ně ostrou ránu. Ale tu již pluli na doslech hlásné trouby a my jsme je mohli zdvořile požádat, aby se vzdali, nebo aby zanechali pronásledování.

Leč naše snažení zůstalo bez výsledku. Přibližovali se ustavičně a konečně se již již chtěli vetřít pod záď naší lodi, aby odtud mohli bez obtíží vylézt na palubu. Viděli jsme, jakou čertovinu nám to stojí, a poznali jsme také, že spoléhají na posilu z ostatních šalup. Jakmile se tedy přiblížili k boku, vypálili jsme na ne obsah pěti děl a jedna dobře mířena rána utrhla první šalupě celou záď. Tu loď svinula plachty a její posádka se nahrnula na přední palubu, aby se loď nepotopila. Pak se zastavili, neboť utrpěli dosti, ale druhá loď si nevzala tuto výstrahu k srdci a nastoupila na místo první. Zamířili jsme nyní na ni.

Zatím předjela jedna holandská šalupa ostatní dvě a zastavila se u zasažené lodi, aby zachránila její posádku. Znovu jsme volali na první člun, nabízejíce příměří. Ale ani teď neodpovídali, nýbrž přiblížili se těsně k zádi a připravovali se ztéci naši palubu. Náš dělostřelec již neváhal a vypálil na tuto šalupu dvě děla. Obě rány však šly mimo a muži v šalupě to přivítali s jásotem. Křičeli, mávali čapkami a blížili se. Dělostřelec vypálil po druhé, loď sice nezasáhl, ale zato vletěla naše železná střela mezi posádku a způsobila jí těžké ztráty. Nevšímali jsme si toho a nabili jsme znovu. Kormidelník otočil k šalupě kormový výbok a vystřelil nyní ze tří děl. Zasáhl všemi ranami naplno a šalupa se proměnila v hromadu trosek. I nyní se nám podařilo odstřelit část její zádi. Pronásledovatelé také svinuli ihned plachty, pokud jim ještě zbývaly, a zastavili se. Abychom dokonali jejich zkázu, dali jsme jim ještě dvě rány, o nichž nemohu přesně říci, kam je zasáhly, ale poté jsme viděli, že šalupa rychle klesá a mužstvo vyskakuje do moře.

Ještě nic nenasvědčovalo tomu, že se zbývající tři lodi vzdají pronásledování, ale přes to, že nám stále ještě hrozilo značné nebezpečí, jsme spustili naši osmiveslici, neboť jsem chtěl zachrániti tonoucí. Svinuli jsme plachty, a smím-li se tak vyjádřit, jednou rukou jsme zachraňovali, zatím co druhá ruka držela doutnáky připravených děl. Posádka naší osmiveslice vytáhla tři námořníky z vody a rychle je dopravila na palubu. Více času jsme neměli, neboť všechny tři šalupy pluly hrozně blízko. Jednoho muže jsme musili křísit, ale když jsme je dostali na palubu, napjali jsme opět plachty a pluli dále. V té chvíli jsme poznali, že se boj skončil. Všechny tři šalupy svinuly plachty a zachraňovaly tonoucí námořníky. Potom se vzdaly pronásledování.

Když jsme unikli tomuto nebezpečí, jehož pravou příčinu jsem stále ještě neznal a které bylo opravdu větší, než jsem předpokládal, změnili jsme směr plavby, aby nikdo nevěděl, kam plujeme. Dali jsme se na východ, stranou všech obvyklých lodních cest, ježto jsme nyní z pochopitelných důvodů nechtěli potkat

žádnou evropskou loď, jichž množství neustále pluje těmito moři za obchodem do Číny anebo na ostrovy.

Nyní jsem znovu zavolal oba nové muže na palubu a chtěl jsem vědět, co to vše znamená. Holanďan odpověděl, že člověk, který nám tuto loď prodal, byl zloděj, neboť ji ukradl. Vypravoval také, že kapitán, jehož jméno mi řekl, ale já je zapomněl, byl zabit na malackém pobřeží. Část posádky unikla do lesů, kde dlouho bloudila, až konečně se dostala náhodou na tuto loď, která tehdy plula z Číny a poslala na břeh čluny, aby přivezly vodu. Pět námořníků se zmocnilo lodi a později v Bengálsku ji prodali námořním lupičům, kteří s ní pak podnikali své pirátské plavby. Zajali a vyplnili už dvě bohatě naložené holandské lodi a jednu anglickou, jejichž posádky vyvraždili a zboží uloupili a rozprodali. Pak jsme koupili loď my. Také o nás se vypravovalo, že jsme námořní lupiči. Věděli jsme, že to je smyšlenka, ale jak můj společník správně poznamenal, kdybychom byli padli do rukou plavců, kteří nás honili, marně bychom se byli bránili a vymlouvali. Při takovém zaujetí proti nám jsme nemohli doufat v nic kromě oprátky, poněvadž naši žalobci by se byli stali našimi soudci a jejich nezvládnutelná pomstychtivost by byla provedla to, co jim hněv přikazoval. Můj společník soudil, že jsme měli plout nejkratší cestou do Bengálu, odkud jsme vypluli. Jenom tam jsme mohli vydat správný počet z našeho konání, tam jsme mohli dokázat, kde jsme byli, když loď připlula, od koho jsme ji koupili a co jsme od té doby dělali – a zajisté není sporu, že kdyby naše věc byla přišla před řádné soudce, mohli jsme mít jistotu, že nebudeme napřed pověšeni a pak teprve souzeni.

Chvilku jsem souhlasil s mým společníkem, ale potom jsem uvažoval a namítal: „Kdybychom se nyní chtěli vrátit do Bengálu, vydáváme se velkému nebezpečí. Jsme na odvráceném pobřeží Malacké úžiny a musíme počítat s tím, že posádky oněch tří šalup způsobí poplach, který se rychle rozšíří. Holanďané v Batavii i Angličané všude jinde nám budou v patách, zaskočí nás a shledají-li, že prcháme, uvěří vyľhaným pověstem a odsoudíme se sami.

Jiného svědectví by ani nebylo třeba. To by stačilo a zničilo by nás.“ Ptal jsem se anglického námořníka, co si o věci myslí, a on dal za pravdu mně.

Přál jsem si z plna srdce uniknout z takové pasti, ale nevěděl jsem kudy a jak. Marně jsem vypočítával jednotlivé přístavy Východní Indie a žádný se mi nezdál dosti bezpečný. Můj společník měl ještě větší starosti než já, ale když viděl, jak jsem skleslý, dodával mi odvahy a radil, abychom pluli do Kočinciny nebo zamířili do Tonkinského zálivu a potom do Makaa, kdysi portugalského přístavu, kde ještě nyní sídlilo mnoho evropských rodin a zejména misionářů, kteří sem zavítali na cestě do Číny.

Po dlouhé a svízelné plavbě při ztenčených dávkách potravin jsme jednoho rána dopluli k vyvolenému pobřeží. Uvažujice o postavení, v němž jsme se octli, a o nebezpečích, jimž jsme unikli, vpluli jsme opatrně do ústí ne příliš velké, avšak hodně hluboké řeky. Chtěli jsme se totiž napřed podívat, jednak po souši a jednak na člunech, jaké lodi kotví v nejbližších přístavech. Toto šťastné rozhodnutí nás spasilo. Když jsme příštího jitra vpluli s člunem do Tonkinské zátoky, neviděli jsme, jaké evropské lodi zde kotví, ale spatřili jsme do přístavu vplouvat dva holandské koráby, zatím co třetí, pravděpodobně také holandská loď, plující v této chvíli bez vlajky, proplula ve vzdálenosti asi dvou mil mimo nás. Mířila asi do Číny. Odpoledne pak jsme zahlédli na téže dráze dvě velké anglické obchodní lodi. Domnívali jsme se, že nás nepřátelé obklopují se všech stran. Místo, které jsme zvolili za kotviště, bylo nevlídné a divoké, lidé drsní, a živili se většinou zlodějstvím na moři i na souši. Pravda, nechtěli jsme od nich docela nic, toliko tu a tam jsme koupili trochu potravin, ale jen s největšími obtížemi jsme se vyhnuli urážkám, k nimž byli stále pohotovi.

Jak jsem již vypravoval, naše loď měla trhlinu, kterou jsme šťastně našli a spravili v pravý okamžik, ale teď nám neušlo, že naše plavidlo není tak bezvadné a způsobilé, jak bychom si byli přáli. Chtěli jsme tedy, využívajice této nucené zastávky, vytáhnout loď na břeh, odstranit těžké věci s paluby, vydrhnout ji, oškrabat dno a spravit všechny skuliny a díry, kterými zatékala voda. Ulehčili jsme

lodi, jak jsme mohli, děla a těžké pohyblivé věci jsme posunuli k jednomu boku, aby se loď naklonila a my se dostali pod kýl, neboť po zralé úvaze jsme se rozhodli nevytahovati ji celou na břeh, zejména když jsme marně hledali vhodné místo pro takovou práci. Domorodci ještě nikdy neviděli takovou opravu a od prvního dne postávali na břehu, pozorující nás. Když pak jednou ráno uviděli loď ležící na boku na břehu řeky a neviděli lidi, kteří pracovali na lešení a v člunech na odkloněné straně, mysleli, že jsme loď opustili, poněvadž uvízla pevně v říčním bahně.

Za dvě nebo za tři hodiny připlulo k nám asi deset nebo dvanáct člunů a v každém sedělo osm až deset lidí. Chtěli se vyšplhat na palubu, vyplnit loď, a kdyby nás našli, zajmout nás a odvést jako otroky svému králi. Když připluli a obklopili loď, viděli námořníky oškrabující lodní kýl i bok, viděli plavčíky drhnoucí loď a konající jiné těžké práce, jež zná každý, kdo se plaví po mořích. Chvilku stáli nerozhodně a civěli na nás, a my, překvapeni jejich příchodem, nedovedli jsme si vysvětlit jejich pravé úmysly. Chtěli jsme se však přesvědčit, co zamýšlejí, a vyzvali jsme některé naše pracující lidi, aby šli do lodi a podali ostatním zbraně a střelivo k obraně. A učinili jsme dobře, neboť domorodci se asi čtvrt hodiny radili a potom usoudili, že tato loď je vrak, který chceme zachrániti, anebo že sami sebe zachraňujeme v člunech, které viděli u jejího boku. Když pak lidé uvnitř podávali zbraně těm venku, mysleli Anamité, že snad odnášíme zboží. Poněvadž však předpokládali, že taková troska vyplavená na břeh jejich řeky náleží jim a že také my jim patříme, zaútočili na mužstvo, seřadivše se napřed do válečného šiku. Naši lidé se polekali tohoto množství hnědých postav, neboť pracovali a nepomysleli na výhodné obranné postavení. Tázali se nás, co mají dělat.

Vykřikl jsem ihned na mužstvo, pracující na lešení, aby skočilo dolů a skrylo se na boku lodi. Mužům v člunech jsme nařídili, aby rychle obepluli loď, vystoupili na palubu a pomohli nám uvést trup do rovnovážné polohy. Žel, ani muži na lešení, ani ti v člunech, ba ani lidé na palubě nemohli naše rozkazy vyplnit.

Kočinčínané se na nás vrhli, dva jejich čluny obklopily náš člun a zajímali naše lidi.

V člunu pracoval zavalitý, silný anglický námořník. Toho se chtěli zmocnit nejdříve. Měl v ruce mušketu, ale když je viděl, položil ji na dno a mně se zdálo, že jedná jako blázen, ale pak jsem viděl, že rozumí své věci lépe než já, neboť chopil se prvního, který se po něm sápal, vytáhl ho násilím z jeho loďky, vzal jej za obě uši a udeřil jeho hlavou tak prudce o roubení na zádi člunu, že muž ještě v jeho ruce zemřel. Zatím se druhý muž, holandský námořník, zmocnil muškety a bil pažbou kolem sebe tak úspěšně, že srazil pět domorodců, kteří již přelézali do našeho člunu. Ale to vše byla beznadějná obrana proti třiceti nebo čtyřiceti Anamitům, kteří bez bázně, pohrdající nebezpečím, naskákali do loďky, v níž se bránilo toliko pět bělochů. Náhoda však dopomohla našim lidem k dokonalému vítězství a při vši vážnosti našeho postavení jsme se musili dát do smíchu.

Stalo se totiž toto: Náš tesař si připravil dva kotlíky smoly, neboť chtěl ucpat koudelí a zasmolit trhlíny a šterbiny v lodním kýlu. Oba tyto kotlíky stály v člunu. Jeden obsahoval vroucí smolu a druhý pryskyřici, olej, mazadlo a jiné látky, jichž se při takových opravách používá. Muž, pomáhající tesaři, držel v ruce velkou naběračku, kterou rozdával tyto horké, husté látky těm, již s nimi pracovali. Dva nepřátelé právě vstoupili do člunu, kde stál muž s naběračkou. Ten se dlouho nerozmýšlel a vychrstl na každého domorodce jednu lžíci vroucí smoly, a poněvadž byli skoro nazí, popálil a opařil je tak bolestně, že řvali jako když je na nože bere a skočili ihned do vody. Tesař viděl svého pomocníka a zvolal: „Ohromné, Jakube! Jen jim toho dej trochu víc!“ a sám vzal roztírací koště, smočil je v kotlíku se smolou a stříkal do člunů domorodců tak vydatně, že za malou chvílku byly nejen tyto dva, nýbrž i třetí člun, jehož posádka přispěchala na pomoc, úplně prázdné a řeka se hemžila řvoucími a plovoucími těly, neboť nebylo jediného mezi nepřáteli, který by nebyl dostal svůj horký podíl. Všichni řvali a ječeli tak, jak jsem ještě nikoho neslyšel výt. Tito lidé nenaříkali; jejich hrozné nářky se lišily od nářků bělochů

tak, jako se lišila jejich řeč od naší. V některých chvílích mi připomínali smečku vlků, kterou jsem kdysi slyšel výt v languedockých lesích.

Zatím co statečný tesař a jeho pomocník zdrželi tak vydatně útok domorodců, podařilo se mi s lidmi na palubě postavit loď do obvyklé polohy a ihned jsme dali děla na svá místa. Dělostřelec křikl dolů na pět mužů v našem člunu, aby se trochu uhnuli, že na domorodce vystřelí kartáč.

Prosil jsem ho, aby nestřílel a šel raději rychle ohřát ještě jeden kotel smoly. Tesař dokončí dílo bez dělostřelby. Než jsem domluvil, kuchař se již ujal této práce a za chvíli stál kotel s vroucí smolou na palubě.

Ale nepřítel se poděsil naší nevídané obrany tou měrou, že již neopakoval útok a vzdálenější domorodci, vidouce loď plující opět vzpřímeně, nahlédli svůj omyl a vzdali se svých úmyslů. Tak jsme skončili tento veselý boj a poněvadž jsme předchozího dne koupili větší množství rýže, jedlých hlíz a chleba, jakož i šestnáct tučných vepřů, a ježto jsme nechtěli déle prodlévat na tomto místě, kde jsme mohli co nevidět očekávatí přepadení provedené takovým množstvím nepřátel, jaké by naše koště a naběračka nebyly s to vyřídit, rozhodli jsme se odplouti, ať už nám z toho vzejde cokoli.

Ještě téhož večera jsme odnesli všechny své věci na palubu a připravili vše, abychom ráno mohli vyplout. Prozatím jsme zakotvili uprostřed řeky a tam jsme se nemusili obávat útoku nepřátel, neboť po celou noc jsme byli připraveni bojovat. Příštího dne jsme skončili práce v nitru lodi, a vidouce, že loď již nemá trhlin a že do ní nevniká voda, vypluli jsme na širé moře. Měli jsme chuť plouti do Tonkinského zálivu, ježto bych byl rád znal podrobnosti týkající se holandské lodi, která tam kotvila, ale neodvážili jsme se tak smělého podniku, poněvadž několik hodin předtím vjíždělo do zátoky pět jiných velkých lodí. Zamířili jsme tedy na severovýchod k ostrovu Formosa a cestou jsme se zdaleka vyhnuli všemu, co se podobalo lodi. Nechtěli jsme, aby nás angličtí a holandští námořníci poznali na dálku. Od Formosy jsme pluli

stále k severu, zachovávající značnou vzdálenost od čínského břehu, dokud jsme s jistotou nepropluli mimo všechny čínské přístavy, do kterých pravidelně jezdívají evropští obchodníci. Nechtěl jsem za nic na světě padnouti do rukou posádkám jejich lodí, neboť raději bych se vydal dobrovolně španělským inkvizitorům než těmto námořníkům, prahnoucím po pomstě.

Tak jsme dopluli na třicátý stupeň severní šířky a rozhodli se zakotvit v prvním přístavu, který nalezneme. Zamířili jsme ke břehům, když vtom jsme spatřili dlouhý člun ve vzdálenosti dvou anglických mil. Člun směřoval k nám a dalekohledem jsme viděli na palubě portugalského lodivoda, který pravděpodobně poznal evropskou loď a nyní plul, aby nám nabídl své služby. Byli jsme tomu rádi a vzali jej na palubu, načež on, aniž se nás tázal, kam plujeme, poslal svou lodici zpět.

Myslí jsem, že záleží na nás, kde chceme přistáti, a že lodivod nás doprovodí tam, kam my chceme. Začal jsem s ním tedy hovořit o Nankinském přístavu, který je v nejsevernější části Číny. Stařec znal dobře tento přístav, ale nyní se jen usmál a ptal se nás vesele, co tam chceme dělat.

Odpověděl jsem mu: „Prodat svůj náklad, nakoupit čínské zboží, kaliko, surové hedvábí, čaj, zpracované hedvábí a podobné suroviny a výrobky země. Pak se vrátíme toutéž cestou, kterou jsme sem přišli.“

Zamyslel se a doporučil nám přístav Makao, kam doplujeme právě v době velkého trhu na opium. Tam můžeme také nakoupit ostatní zboží a to stejně levně jako v Nankingu.

Nemohli jsme zarazit proud řečí starého lodivoda. Vynikal tvrdošíjností i domýšlivostí a proto jsme mu řekli, že nejsme jen kupci, nýbrž také šlechtici a rádi bychom viděli velké město Peking i slavný dvůr čínského císaře.

„Tak to jste měli přistát v Ningpo,“ pravil, „a plout pět mil proti proudu řeky, která se tam vlévá do moře. Pak velkým průplavem, jenž je také splavnou řekou, protékající středem velké čínské říše,

při čemž přemáhá značné překážky stavidly a zdymadly. Ta řeka teče kolem Pekingu a je dlouhá dvě stě sedmdesát mil.“

„Dobrá, seigniore Portugalce,“ odvětil jsem mu, „teď nám však o to neběží. Ptám se vás, jste ochoten doprovodit nás do Nankingu, odkud pak můžeme plouti do Pekingu?“

„Ano,“ řekl, „to lze provést snadno a udělám to rád. Zrovna nedávno tam plula holandská loď.“ Poznámka o lodi mě zarazila, neboť jsme se obávali setkání s holandskými loďmi. Raději bychom se setkali s čertem, kdyby přišel v přijatelné podobě. Holandská loď mohla znamenat naši zkázu, neboť jsme se jí nemohli postavit na odpor, ježto všechny evropské lodi v těchto vodách byly mnohem větší než naše.

Lodivod poznal, že mě zmínka o holandské lodi poněkud zmátla a pravil: „Nemusíte se bát lodí Nizozemců. Vždyť teď s nimi neválčíte?“

„Inu, neválčíme, toť pravda,“ namítl jsem, „ale vím, co si ti lidé dovolují, když jsou mimo dosah zákona.“

„Čeho byste se báli?“ ptal se. „Vždyť přece nejste piráti. Holanďané určitě nepředpadnou mírumilovného kupce.“

Snad jenom nějakým zázrakem přírody se mi nenahrnula při zmínce o pirátech všechna krev do obličeje, neboť nikdo si nepředstaví můj zmatek. Ale přece jen jsem neuměl skrýt své rozpaky a starý, zkušený muž si toho všiml a pravil:

„Pane, pozoruji, že vás má řeč uvádí do značných rozpaků. Plujte, prosím, kam sám uznáte za vhodné a spoléhejte, že vám prokážu každou službu, již potřebujete.“

Ulevilo se mi a poděkoval jsem: „Jste laskav, seigniore, děkuji vám. Uhodl jste, že v této chvíli sám ještě nevím, kam mám plouti a vaše poznámka o pirátech mě nejvíc znepokojila. Doufám, že na ně v těchto mořích nenarazíme, neboť jsme příliš málo ozbrojeni, abychom se s nimi mohli se zdarem utkat.“

Nyní mě uklidňoval: „Ach, pane, nebojte se ničeho, nevím nic o pirátech v těchto končinách. Patnáct let už jsme je tu neviděli. Slyšel jsem toliko o jedné pirátské lodi v posledním měsíci, ale ta kotvila daleko odtud v Tonkinské zátoce. Jsem však přesvědčen, že

odplula na jih a nadto to bylo jen malé plavidlo, nehodící se pro pirátské dílo. Jak vím, šlo o starou kupeckou loď, se které zběhla posádka, když její kapitán a několik námořníků bylo přepadeno a zabito malajskými lupiči na Sumatře nebo tam někde.“

„Cože?“ zvolal jsem, předstíraje, že o té věci vůbec nic nevím.

„Pravíte, že zavraždili kapitána?“

„Ale kde, tak jsem to nemyslel. Říká se, že přepadli tu loď a kapitána zavlékli a odevzdali Malajcům. Snad si je dokonce Malajci k té práci zjednali.“

Čím dále, tím hůře, pomyslel jsem si a nahlas jsem mínil: „Když to udělali, zaslouží smrt, jako by byli kapitána sami zavraždili.“

„Toť jisté,“ přisvědčil, „a také se jí dočkají, jen co narazí na některou holandskou nebo anglickou loď, neboť všechny posádky v těchto mořích se dohodly, že tomu darebákovi dají co proto, jakmile ho dostanou.“

„Pravíte, že ten pirát odplul k jihu, pryč z těchto moří,“ namítal jsem. „Jak se s ním mohou setkat?“

„Pravda, pravda, tvrdí se to. Kotvil, jak vám povídám, v Siamské zátoce v ústí Kambodže a tam ho nalezlo několik Holanďanů, kteří kdysi tvořili posádku té lodi a zůstali na břehu, když ji ukradl a odplul s ní. Ti mají přesný popis lodi, a kdekoli ho najdou, pověsí jej na konec ráhna a jeho námořníky rozvěsí vedle něho.“

Tvářil jsem se rozhorleně: „Co pravíte? Odpraví ho, aniž se přesvědčí, zda právem nebo neprávem a bez řádného soudu?“

„Ach, pane!“ usmál se shovívavě. „S takovými darebáky se nemusí zavádět soudní řízení. Svázal bych je zády k zádům a naházel do moře. Nic jiného nezasluhují.“

Nyní jsem se k němu obrátil a řekl prudce: „Tak, tak, seigniore! To je pravá příčina, proč chci, abyste nás doprovodil do Nankingu a nikoli zpátky do Makaa anebo jinam, kde kotví anglické a holandské lodi. Račte si uvědomit, že kapitáni těchto lodí jsou banda nerozvážných, pyšných a drzých chlapů, kteří nevědí, co je spravedlnost a nejednají ani podle zákonů Božích. Jsou pyšní na svá postavení a přesto chtějí jednat jako vrazi pod záminkou, že trestají lupiče. Nebáli by se odpovědnosti za zničení životů

nevinně nařčených lidí a jsou příliš líní, aby po nich opravdu pátrali a hleděli se dopídit pravdy. Snad se dožiji chvíle, kdy je zavolám k odpovědnosti.“

Potom jsem mu řekl, že jde o naši loď, že to je táž loď, na kterou útočili pěti čluny, a popsal jsem mu celou potyčku i jejich zbabělý útěk. Vypravoval jsem mu dále, jakým způsobem jsme lodi nabyli a jak nás Holanďan oklamal. Nezamlčel jsem ani důvody pro své mínění, že povídka o zavraždění kapitána Malajci je vylhaná stejně jako to, že uteklí z lodi. Podle mého přesvědčení šlo tu o obyčejnou lodní posádku, která těžila z příležitosti a plula nějakou dobu pod pirátskou vlajkou. Za krev mužů, kterou jsme my prolili, odpovídají oni.

Starý lodivod žasl a řekl nám, že máme pravdu, chceme-li plout na sever. Poradil nám též, abychom tuto loď v Číně prodali, což lze snadno provést, a koupili anebo postavili si tam jinou. Snad prý nebude tak krásná a dobrá, ale snad obdržíme aspoň takovou loď, která by nás i naše zboží dopravila zpátky do Bengálu nebo kamkoli jinam.

Slíbil jsem mu, že se zařídím podle jeho rady, jakmile zakotvím v některém přístave, kde naleznu vhodnou loď anebo zákazníka, který ode mne tuto loď koupí.

„V Nankingu je dosti bohatých lidí, kteří ji koupí,“ ujišťoval mě a dodal: „Sám vám ji pomohu prodat a najdu kupce. Mně pak stačí obyčejná čínská džunka, která mne dopraví domů.“

Tu jsem s ním opět nesouhlasil: „Ale, ale, seigniore, říkáte mi přece, že námořníci znají tuto bárku velmi dobře. Kdybych ji prodal, stal bych se bezděčně, anebo lépe, vědomě nástrojem strašné pohromy, která by stihla nevinného muže. Vždyť by jej chladnokrevně zavraždili, kdekoli by ho dopadli! Snadno mu dokáží jeho vinu a zabijí ho i s celou jeho posádkou.“

Starý muž potřásl odmítavě hlavou a pravil: „Proto naleznu způsob, jak tomu zabránit. Znáám všechny velitele, o kterých mluvíte, navštívím je, jakmile popluží mimo, vysvětlím jim, jak se věci mají, přesvědčím je, že vás podezírají mylně a neprávem, řeknu jim, že vy nejste těmi, kteří uprchli s lodí, ale že jste lodi

nabyli koupí pro svůj obchod, a jsem přesvědčen, že příště budou jednat opatrněji.“

„Dobře tedy! A vyřídíte jim něco ode mne?“

„Ano, vyřídím, jestliže mi to napíšete, aby viděli, že jsem si to nevymyslel.“

Slíbil jsem mu písemnou zprávu. Vzal jsem pero a papír a podrobně jsem popsal útok, který na mne podnikli pěti šalupami. Zároveň jsem odhalil jejich krutý úmysl a předstírané důvody. Končil jsem slovy, vyjadřujícími přesvědčení, že se velitelé dopustili činu, za který se mohou stydět, a ujistil jsem je, že tento přepad zaplatí draho, jestliže jednou přijdou do Anglie a jestliže staré zákony ještě platí.

Starý lodivod přečetl několikrát celou zprávu a potom se mě tázal, trvám-li na všem, co píši.

„Ano, trvám a setrvám, dokud budu žít. Doufám, že se mi časem naskytne příležitost odplatit jim to.“

Ale člověk míní... Nikdy v životě jsem neměl příležitost poslat jim tento list, neboť lodivod se k nim nikdy nevrátil. Pluli jsme přímo do Nankingu a po třináctidenní plavbě jsme zakotvili v jihozápadním cípu Nankinské zátoky, kde jsem se dověděl, že dvě holandské lodi plují těsně před námi a že bych jim určitě padl do rukou. Proto jsem se tázal lodivoda, neví-li v této končině o menším zálivu nebo přístavu, kde by mi nehrozilo nebezpečí. Poradil mi, abych plul čtyřicet dvě míle jižněji do malého přístavu Kinčangu, kde obvykle přistávají misionáři a kam skoro nikdy nepřípluje evropská loď. Doznal, že to není kupecké město, jsou tam však pravidelné, byť i nečetné trhy, navštěvované Japonci, kteří zde kupují čínské zboží.

Dohodli jsme se, že poplujeme do Kinčangu, a nazítří ráno jsme zdvihli kotvy. Předtím jsme vstoupili toliko dvakrát na břeh a to pro pitnou vodu. Domorodci se k nám chovali přívětivě a přinesli nám mnoho věcí, jichž jsme potřebovali, zejména čaj, rýži a drůbež.

Po celou plavbu vanul protivný vítr, ale přesto jsme dopluli za pět dní k cíli. Děkoval jsem Bohu, když jsem zdrav vystoupil na břeh.

Můj společník i já jsme si oba umínili, že už nikdy nevstoupíme na palubu této lodi a pokusíme se zachránit naše věci jiným způsobem. Přiznávám se, že nikdy v životě nic mě tak nezkrušovalo, jako tento život v ustavičném strachu. Každou noc nás oba pronásledovaly hrozné sny o smyčce na konci ráhna, o šibenicích, o neustálých bojích, o zajetí a vraždách a kterési noci jsem měl živý sen o bitce s Holanďany, kteří se dostali na naši palubu, že jsem si v něm rozbil vážně ruku o stěnu kajuty, neboť se mi zdálo, že zápasím s Holanďanem, který mě chtěl zajmout, a že ho bijí. Roztříštil jsem si kotník a pohmoždil maso. Potom jsem se několik dní obával, že přijdu o dva prsty, neboť lékař nebyl široko daleko.

Stejná hrůza mě posedala, kdykoli jsem si pomyslnil, co by se s námi stalo, kdyby nás opravdu zajali. Vzpomněl jsem si na ukrutenství v Amboině, kde Holanďané trýznili naše krajany tak, že se tito přiznali k činům, kterých se nikdy nedopustili. Snad bychom se také my v bolestech mučení přiznali, že jsme piráty a oni by nás jistě popravili v přesvědčení, že jednali spravedlivě – byť jenom proto, aby získali loď a náklad v ceně pěti tisíc liber.

Tyto můry trýznily mého společníka i mne ve dne v noci a proto jsme vstupovali na břehy s pocitem velkého štěstí. Mně spadl se srdce kámen, který jsem již nemohl unést. Náš starý lodivod nám našel byt i skladiště pro naše zboží. Byl to ovšem jen docela malý dům z třtiny a rákosí, stejně jako velký sousední dům. Ale obě stavby se choulily za vysokým plotem z tak vysokých třtinových tyčí, že přes ně zloději nemohli. Zlodějů žilo v této krajině tolik, že nám dokonce sám městský velitel postavil ke dveřím jakousi stráž a od první chvíle jsme nyní chodili mimo čínského vojáka ozbrojeného bidlem, podobným trochu halapartně a trochu kopí. Dávali jsme mu tři penny denně a trochu rýže, ale našemu zboží nehrozilo nebezpečí.

Obvyklý trh se konal několik týdnů před naším příchodem, ale objevili jsme zde tři nebo čtyři čínské džunky, kotvící na řece, a dvě japonské lodi se zbožím koupeným pro vývoz. Náš starý portugalský lodivod se s námi v té době důvěrně spřátelil a

seznámil nás s třemi misionáři. Otec Simon pocházel z Francie, a jako většina veselých a zdravých mužů netvářil se tak vážně jako druzí dva, z nichž jeden se narodil v Portugalsku a druhý v Janově. Otec Simon se choval nenuceně, zdvořile a byl velmi příjemným společníkem. Hlava jeho misie mu nařídila odejít do Pekingu a nyní zde čekal toliko na druhého kněze, který měl v nejbližších dnech připlout z Makaa. Vyzval mě, abych tuto cestu podnikl s ním a sliboval mi, že uvidím největší město světa, k němuž se nemůže rovnat ani Londýn, ani Paříž.

Neodmítl jsem, ale napřed ještě jsme musili vyřídit jiné věci. Chtěli jsme se jakýmkoli jen trochu rozumným způsobem zbavit naší lodě a našeho zboží a to nám působilo nemalé starosti, neboť jsme kotvili v přístavu naprosto neobchodním. Leč prozřetelnost sama se starala o nás lépe, než jsem doufal. Naš loďvod přivedl japonského kupce, který se nás ihned vyptával, jaké zboží vezeme, a potom koupil bez smlouvání všechno opium, které jsme měli na palubě. Zaplatil za ně odváženým ryzím zlatem a několika mincemi japonské měny. Při tomto jednání mi napadlo, zdali by nekoupil též naši loď, a požádal jsem tlumočníka, aby mu tento obchod zdvořile nabídl. Prvního dne pokrčil jenom rameny, ale za několik dní přišel k nám s jedním misionářem v úloze tlumočníka a navrhl mi toto: Poněvadž koupil mnohem více opia než zamýšlel, nemá nyní dosti peněz, ale ponechám-li naše námořníky na palubě, najme ji pro plavbu do Japonska, potom ji pošle s jiným nákladem na Filipiny a po návratu ji koupí.

Poslouchal jsem roztržitě, neboť hlavou se mi honily myšlenky na nové toulky a cosi mě nutkalo, abych podnikl tuto plavbu s ním. Z Filipínských ostrovů jsem chtěl plout dále do Jižních moří a proto jsem se ho tázal, zda by loď nenajal toliko na Filipiny a pak ji propustil ze smlouvy.

Odmítl, řka, že to nemůže učinit, poněvadž by nenalezl plavidlo, které by jeho zboží dopravilo zpátky do Japonska, ale nabídl mi, že loď propustí v Japonsku. Chtěl jsem přistoupit na tento jeho návrh, ale můj společník měl chladnější a moudřejší hlavu než já a

rozmluvil mi celou věc poukazem na nebezpečí, které by nám hrozilo na moři.

Poradili jsme se tedy s kapitánem a s posádkou, abychom zvěděli, zda chtějí plouti do Japonska. Ještě než jsme jednání skončili, přišel k nám mladík, kterého mi můj synovec nechal jako společníka na cestách, a žádal mě, abych jej propustil, že by rád plul s Japoncem jako obchodník. Až se jednou vrátí do Anglie, vyhledá mě a vyúčtujeme spolu. Dal by mi tolik, kolik bych žádal.

Loučil jsem se s ním nerad, ale když jsem uvažil výhody jeho podnikání, jeho mládí, které samo již slibovalo úspěch, propustil jsem jej. Před tím však jsem si pohovořil se svým společníkem a ten mi také navrhl cosi velmi výhodného. Pravil mi: „Víte, že naše loď je nešťastná loď a oba jsme se rozhodli, že na moře již nepůjdeme. Jestliže se váš druh opravdu míní zúčastniti té cesty, postoupím mu svůj podíl. Nechť jej využije, jak může. Setkáme-li se s ním v Londýně a bude-li míti úspěch, zaplatí nám polovinu zisku z jednoho lodního nákladu.“

Když můj společník, který přece neměl žádný vztah k mému mladému druhovi, jednal tak ušlechtilé, nemohl jsem udělat nic jiného než on. Celá lodní posádka prohlásila, že s ním popluje, načež jsme mu darovali polovinu lodi, a pokud jde o druhou, sepsali jsme smlouvu, podle níž nám zisk z druhé poloviny vyúčtuje po návratu do Anglie. Pak odplul do Japonska.

Japonský obchodník se k němu zachoval poctivě. Ochraňoval jej v Japonsku a opatřil mu povolení vstoupit na břehy, na které doposud nevstoupila noha Evropanova. Zaplatil mu přesně celý jeho náklad a potom ho poslal na Filipíny s lodí plnou japonského a čínského zboží, dal mu s sebou vlastního dozorce, který sjednal různé obchody se Španěly, a vrátil se s evropským zbožím kromě nákladu hřebíčku a jiného koření. Jeho náklad se mu znamenitě vyplatil, a když nechtěl loď prodat, dodal mu Japonce mnoho zboží na svůj účet. Mladík odplul poté do Manily, prodal tam zboží, navázal výhodné obchodní styky a zároveň si zaopatřil listiny, zaručující lodi svobodnou plavbu. Konečně si ho najal manilský guvernér a poslal jej s nákladem do Arapulka v Americe,

vybaviv jej povolením přistávat v mexických přístavech, plout podél mexických břehů a vrátit se pak svobodně na jakékoli lodi se všemi lidmi do Evropy. Mladík připlul po osmi letech do Anglie, a když spočítal své zisky, shledal, že nesmírně zbohatl.

Nyní jsme pluli podél čínských břehů. Měl jsem pocity vypovězence a začínalo se mi stýskati po Bengálsku, které se mi stalo druhou vlastí. Odtamtud jsem se mohl za peníze dostat mnoha cestami domů do Anglie a zatím jsem se opět toulal o tisíc mil dále od vlasti, bez vyhlídek na návrat.

V Kvinčangu se měl za čtyři měsíce konat jiný trh. Doufal jsem, že se nám snad potom podaří nakoupit různého zboží od domorodých výrobců, a snad seženeme někde vhodnou čínskou džunku nebo jiné plavidlo z Tonkinu a poplujeme se svým nákladem, kam se nám zlíbí. Rozhodli jsme se tedy, že počkáme, neboť osobně nikdo nic neměl proti nám dvěma a kdyby sem byla připlula některá anglická nebo holandská loď, mohli jsme klidně naložit zboží a odplout do Indie nebo jinam, blíže k domovu.

Poněvadž jsme chtěli rozehnat nudu, podnikli jsme pro svou zábavu několik vyjížděk do vnitrozemí. Nejdříve jsme odcestovali na deset dní do Nankingu. Toto město stálo za podívanou; říkalo se o něm, že tu žije milion lidí, ale nevěřím tomu. Je docela pravidelné, má přímé ulice, křižující se v pravých úhlech, ale srovnávám-li bědné obyvatelstvo těchto krajín s obyvatelstvem mé vlasti, musím se přiznat, že se mi nelíbí ani způsob jeho života, ani vláda, ani náboženství, bohatství, obyčej nebo to, čemu oni říkají sláva. A proto vás ušetřím popisu.

Velikost i síla této země jsou stejně nedokonalé jako obchod a plavba a jsou tak nepatrné, že je vůbec nelze srovnávat s evropskými poměry. Rovněž pokud jde o vědění a učnost jsou za Evropany. Mají ovšem globy a znají matematiku, ale jak krátkozrací jsou i ti nejučenější a nejmoudřejší! Nevědí zhola nic o pohybu nebeských těles a jsou tak nevědomí, že zatmění slunce přičítají velkému drakovi, který pozřel a unesl celé slunce. Proto při každém zatmění bijí v celé zemi do bubnů a kotlů, aby netvora zastrašili a přinutili ho slunce jim vrátit.

Chtěl jsem také navštívit Peking, o němž jsem již tolik slyšel, a též páter Simon na mne denně naléhal. Konečně však přibyl druhý misionář z Makaa, který měl odejít s ním. Ježto jim misie sama určila dobu odchodu, musili jsme se také my rychle rozhodnout, zda půjdeme s nimi nebo zůstaneme. Poslal jsem misionáře k svému společníkovi a požádal ho, aby rozhodl sám. Vzkázal mi, že pojedeme, a proto jsme se ihned připravovali na cestu. Putovali jsme bez obav před blouděním, poněvadž nám dovolili cestovat v průvodu jednoho z jejich mandarinů, a ti, jak známo, cestují vždy s velkou nádherou a celým komonstvem za ustavičných poct všech lidí, které potkají. Lid ovšem bývá takovými cestami mandarinů značně ochuzován, ježto se musí zdarma starat o jejich pohodlí a zásoby. Připomínám, že se tyto výhody vztahovaly také na nás i naše koně, neboť jsme náleželi k mandarinově průvodu, ale potom jsme musili vše do posledního penízku zaplatit správci tohoto hodnostáře. A věřte mi, vybíral svůj díl velmi pořádně a přesně! Neměli jsme docela nic zadarmo a neprokazoval nám dobrodiní, jestliže nám dovolil cestovat ve svém průvodu. Za tuto laskavost jsme mu platili a vydělával na nás velmi mnoho, ježto zároveň s námi cestovalo pod jeho ochranou aspoň třicet jiných lidí. Země a její lid dodávali zdarma všechny zásoby, ale mandarin bral za vše peníze a ukládal je do truhlice.

Do Pekingu jsme putovali pětadvacet dní krajinou nesmírně zalidněnou, ale prašpatně obdělávanou. Hospodářství i způsob života v této končině měly nízkou úroveň, zato hrdost tohoto lidu je tak velká, že ji předstihuje toliko jeho chudoba. Divoši v Americe žijí šťastněji, protože když nic nemají, nic nežádají. Číňané vsak jsou pyšní žebráci a dřiči, milují nade vše okázalost, jeví se hlavně v oděvech a stavbách. Pro osobní pohodlí platí si mnoho služebníků a otroků.

Přiznávám se, že jsem později v tatarských pustinách cestoval mnohem příjemněji než zde, ačkoli tam jsme jeli divokými kraji a zde po dlážděných cestách, o něž se pro větší pohodlí poutníků vzorně pečovalo. Necítil jsem náklonnosti k tomuto lidu, zdál se mi příliš hrdý a pánovitý a přitom žil v nejhlubší nevědomosti,

ačkoli jeho předkové vynalezli střelný prach, magnetickou jehlu a jiné užitečné věci. Ale jejich důmysl, jak se zdá, upadl.

Můj přítel, otec Šimon i já jsme se často smávali žebrácké hrdosti tohoto lidu. Jednou jsme na příklad jeli mimo dům venkovského šlechtice, jenž bydlil asi deset mil před Nankingem. Dostalo se nám cti jeti asi dvě míle společnou cestou s tímto velmožem, jehož dlouhý kabát se třpytil cetkami a ozdobami a mimo to byl zdoben dlouhými a širokými rukávy, střapci a stuhami po obou stranách. Pod touto tunikou měl hedvábnou vestu, špinavou jako řezník. Seděl na vyhublé, kulhající herce, jaká v Anglii stojí nejvýš třicet až čtyřicet šilinků. Za ním šli pěšky dva sluhové. Pán držel v ruce bič a mrskal jím zvíře po hlavě stejně rychle a neúnavně jako je mrskali oba sluhové vzadu. Za touto skupinou šlo ještě deset nebo dvanáct otroků. Řekli nám, že cestují na pánovo venkovské sídlo, vzdálené asi půl míle od nás.

V nedaleké vesnici jsme se asi na hodinu zastavili, abychom se najedli a osvěžili. Když jsme se přiblížili k sídlu zmíněného šlechtice, seděl před domem a právě obědval. Ačkoli odpočíval v jakési zahradě, neušlo nám nic, a lidé nám naznačili, že pánovi způsobíme tím větší radost, čím pozorněji se na něho budeme dívat. Seděl pod stromem podobným palmě, jehož koruna jej zastiňovala. Ve stínu stál také ohromný slunečník. Na pohled bylo vše velmi pěkné. Tlustý a těžký muž se rozvaloval v široké lenošce a dvě otrokyně mu nosily pokrmy. Mimo to jiný otrok držel v ruce lžici a strkal ji plnou jídla pánovi do úst. Druhý držel v jedné ruce mísu, zatím co druhou rukou stíral s vousů a hedvábné vesty vše, co Jeho Milost utrousila. Tlustoch byl asi přesvědčen, že by zadal své důstojnosti, kdyby používal vlastních rukou k obvyklému obřadu jídla, při němž všichni králové a vládci dávají přednost vlastní zručnosti před nemotornými prsty sluhů.

Mandarin, s nímž jsme cestovali, měl hodnost místokrále a požíval také jeho pocty. Kolem něho se stále hemžilo mnoho šlechticů a sám vystupoval tak nádherně a výlučně, že jsem ho viděl jenom z dálky. Koně nesli takové náklady zbraní, tretek, plášťů a čabrak, že jsem ani nepoznal, zda jsou tlustí či hubení.

Měl jsem nyní mysl lehkou. Všechny mé starosti a zmatky se rozplynuly a cesta mi ubíhala tím příjemněji. Ba ani větší nehoda nás nepotkala, toliko jednou, když jsme se brodili říčkou na její druhý břeh, sklouzl kůň pode mnou, shodil mě a zmáčel jsem si vše, co jsem měl na těle. Tato koupel mi zkazila také zápisník, do něhož jsem si zaznamenával jména různých lidí i měst; listy se promočily a slepily tak, že jsem z něho později nikdy nic nepřečetl.

Konečně jsme dojeli do Pekingu. Měl jsem s sebou věrného a pilného mladíka, kterého mi synovec určil za sluhu; můj společník měl též sluhu, ale byl s ním vzdáleně zpřízněn. Také portugalský lodivod cestoval s námi, neboť nám prokazoval cenné služby tlumočníka, ježto mluvil nářečím, této země a mimo to uměl francouzsky, španělsky a trochu anglicky. Přál si vidět Peking a proto jsme jej vzali s sebou. Tento stařík nám opravdu nejednou znamenitě prospěl.

Kteréhosi večera, asi týden po našem příchodu do Pekingu, přišel k nám a smál se, řka: „Ach, páni Angličané, povím vám cosi, co potěší vaše srdce!“

„Co potěší naše srdce?“ vracím otázku, „Co by to mohlo být? Nevím, co by mne v této končině mohlo potěšit nebo zarmoutit.“

„Ano, ano!“ odpověděl muž lámanou angličtinou, „vás to potěší, mne zarmoutí.“

„Jakže?“ pravil jsem udiveně. „Co by vás mohlo zarmoutit?“

„Je to takové,“ řekl, „vzali jste mne s sebou na pětadvacetidenní cestu, teď mne tu opustíte a já se musím vrátit do svého přístavu bez lodi, bez koně, bez peněz.“

Potom mi vypravoval, že ve městě dlí právě velká karavana moskevských a rusínských kupců, kteří se připravují na cestu do Moskvy. Vyjdou asi za měsíc nebo za pět týdnů a půjdou pouští. Portugalec se domníval, že použijeme příležitosti a připojíme se k nim.

Tato zpráva mne překvapila, a tajná radost, jakou jsem ještě nepocítil, naplnila mi duši. Nemohu ji ani popsat, ale z počátku jsem nebyl s to vypravit ze sebe jediné slovo a teprve po dlouhé

chvíli jsem se k němu obrátil a otázel se: „Jak to víte? Kdo vám to řekl? Jste si jist pravdivostí té zprávy?“

„Ano,“ odpověděl, „dnes ráno jsem potkal starého známého Arménce anebo, jak vy jim říkáte, Řeka. Je v karavaně, přijel z Astrachánu a mířil do Tonkinu, ale zde změnil svůj úmysl a vrátíme s karavanou do Moskvy, načež popluje po Volze domů do Astrachánu.“

„Dobře, seigniore,“ uklidnil jsem ho: „Nebojte se, nenecháme vás na holičkách.“ Pak jsme se radili, co učiníme, a já jsem se tázal společníka, co soudí o lodivodově zprávě. Chtěl jsem také vědět, jestli tato cesta vyhovuje jeho obchodním záměrům. Odpověděl, že se zařídí podle mne. Obchody v Bengálu již skončil a svůj majetek tam nechal v dobrých rukou. Kdyby zde mohl nakoupit tolik surového i zpracovaného čínského hedvábí, aby to stálo za dovoz, vrátí se se mnou rád do Anglie a odtamtud pojede na některé lodi Východoindické společnosti zpět do Bengálu.

Dohodli jsme se též, že společně zaplatíme lodivodovi cestu do Moskvy nebo až do Anglie, chce-li totiž putovat s námi po souši. To samozřejmě nelze považovati za upřílišněnou šlechtnost. Za služby, které nám prokázal, musíme mu zaplatit mnohem více, neboť na moři plul s námi jako náš lodivod v Číně zprostředkoval naše obchody, zastupoval nás u japonského kupce, a tím vším nám vydělal mnoho set liber. Od počátku jsme věděli, že ho odměníme přiměřeně jeho zásluze a také nyní jsme jej chtěli stůj co stůj mít u sebe, poněvadž jeho všestrannost nám velmi prospívala a nadto byl skvělý společník. Dohodli jsme se tedy, že mu zaplatíme sto sedmdesát pět liber šterlinků ve zlatě a uhradíme za něho všechna vydání, spojena s jeho cestou napříč Asií.

Jakmile jsme se dohodli, zavolali jsme Portugalce a ujistili jsme ho svou vděčností: „Nebojte se, nedopustíme, abyste se vrátil sám do Nankingu. Ba nemusíte se vůbec vracet. Chcete-li, cestujte s námi karavanou do Evropy.“

Potřásl hlavou a namítl, že cesta je příliš dlouhá a on nemá peněz ani na tuto pouť, ani na pobyt v Evropě.

Oznámili jsme mu, že ho vezmeme s sebou na naše útraty do Moskvy nebo až do Anglie. Lodivod přijal nadšeně náš návrh a prohlásil, že s námi půjde až na konec světa. Od té chvíle jsme se všichni připravovali na dlouhé putování. Totéž činili také ostatní kupci, neboť měli mnoho práce a starosti. Proto netrvaly přípravy pět týdnů, jak se původně myslelo, nýbrž celé čtyři měsíce a několik dní, než jsme sehnali vše, čeho bylo třeba.

Začátkem února našeho kalendářního roku jsme vyrazili z Pekingu. Můj společník se před tím ještě vydal s lodivodem do přístavu kde jsme přistáli, a prodal tam naše uložené zboží, zatím co já jsem jel s jakýmsi čínským kupcem, který tu dlel za vlastním obchodem, do Nankingu kde jsem výhodně koupil devatenáct balíků jemného damašku, dvě stě balíků jiného nejjemnějšího hedvábí a několik balíků hedvábné příze, protkávané zlatem – to vše jsem dopravil do Pekingu dříve, než se můj společník s lodivodem vrátil. Kromě toho jsme koupili mnoho surového hedvábí a jiného zboží v ceně tří tisíc pěti set liber. To vše, jakož i náklad čaje a tři velbloudí náklady hřebíčku a muškátových ořechů, jsme naložili na osmnáct vlastních velbloudů.

Kromě těchto zvířat jsme nyní vlastnili ještě několik jízdních a náhradních koní, na nichž jsme jeli, a dva silné koníky s nákladem zásob.

Karavana, k níž jsme nyní náleželi, čítala více než sto dvacet mužů a nejméně čtyři sta koní a velbloudů. Všichni lidé se dobře ozbrojili, protože tyto asijské karavany bývají přepadány Tatary, stejně jako saharské se stávají obětmi Arabů. Zdejší divocí Mongolové však nejsou tak ukrutní a nebezpeční jako obyvatelé africké pouště.

Cestoval jsem ve společnosti příslušníků nejrozmanitějších národů. Jádro tvořilo asi šedesát moskevských kupců a ostatek přišel ze všech světadílů. K své nemalé radosti nalezl jsem tu také pět zkušených a zcestovalých skotských obchodníků.

Druhého dne ráno po odchodu z Pekingu svolalo pět vůdců karavany všechny kupce a členy výpravy kromě sluhů k „velké radě“, jak tomu říkali. Každý účastník musil vložit do společné

pokladny určitou peněžní částku, z níž se platila píce, již bylo třeba pro zvířata, a odměna průvodcům. „Velká rada“ jmenovala také velitele a důstojníky, abychom všichni měli aspoň nějakou kázeň a velení, kdyby nás napadly hordy kočovníků. V hodnosti velitele jsme se všichni střídali.

Silnice v této části Číny jsou lidnaté a u nich sedí a pracují hrnčíři a výrobci hrnčířské hlíny pro „čínské zboží“. Když jsem jednoho dne jel docela sám, pohřížen jsa v myšlenky, přišel ke mně náš Portugalec a slíbil, že mi ukáže největší vzácnost světa; pravil mi: „Po všem špatném, co jste již řekl o Číně, budete alespoň moci též vypravovat, že jste tu spatřil věc, jakou neuvidíte nikde jinde na celém světě: šlechtický dům, postavený od střechy až k základům z čínského zboží, čili, jak my říkáme, z porcelánu.“

„Dobrá,“ odpověděl jsem, „připouštím, že zde takovou věc mají, ale povězte mi, mohl bych ji koupit a odnésti domů v bedně? Na velbloudu. Kdyby nám to prodali, koupím ihned!“

„Na velbloudu?“ zvolal lodivod užasle a zdvihl obě ruce k nebi: „Vždyť to je dům, v němž žije nejméně třicet osob!“

Takový dům jsem chtěl vidět a uzřel jsem jej: lehkou, dřevěnou stavbu z latí a omítnutých trámů, ale celá omítka vnějších stěn byla z porcelánu a zdála se mi polévanou všude tam, kam dopadaly sluneční paprsky. Dokonale bělostný dům vypadal překrásně a postavy, malované na jeho stěnách modrými polevami, jak je známe s čínských váz, zvyšovaly jeho křehkou nádheru. Uvnitř, místo přepážek a stěn obvyklých u nás, jsem spatřil zdi z tvrdých, uměle malovaných pálených kachlíků, zhotovených z nejčistšího kaolinu, a zdi, zdobené velmi živými různobarevnými figurkami se zlatými konturami. Každá taková postava se skládala z mnoha kachlíků stmelených tak přesně a těsně, že nejbystřejší oko nepoznalo, kde se hrany stýkají. Podlahy vynikaly také čistou hladkostí, ale byly z nepálené hlíny a bez maleb, vyjma podlahy v několika menších místnostech. Strop i sloupy, slovem vše v tomto domě udělali z téže bílé hlíny, toliko prolamovaná střecha svítila černou majolikou.

Litoval jsem, že cestuji s karavanou a nemohu věnovat několik dní podrobnější prohlídce tohoto uměleckého díla. Lidé nám ke všemu ještě vypravovali, že za domem je zahrada s vodotrysky a jezírky dlážděnými porcelánem a na březích a roubeních obloženými barevnými kachlíky. V čiré vodě plují zlaté a barevné rybky. Podél porcelánových cestiček stojí řady bílých a barevných či zlacených soch, vypálených z téže kaolinové hlíny. Porcelán a jeho výroba je pravou zvláštností Číny a nelze se tedy divit, že Číňané vynikají porcelánovými výrobky. Ale nejsou jen zručnými řemeslníky, nýbrž i vyspělými umělci a malíři takových předmětů. Slyšel jsem neuvěřitelné věci o jejich uměleckém průmyslu a běžném hliněném zboží. Nemohu je ani opakovat, protože jim sám nevěřím. Vypravovali mi na příklad, že jakýsi řemeslník vyrobil porcelánovou loď s porcelánovými stožáry a plachtami a tato loď unesla padesát mužů. Usmíval jsem se zdvořile, když mi říkali takové věci, ale mlčel jsem.

Prohlídkou zázračné stavby jsem se opozdil o celé dvě hodiny za karavanou; za to mi její vůdce uložil pokutu tří šilinků a žádal mne, abych se při příštím zasedání omluvil „velké radě“. Udělal jsem to, slíbil jim zároveň, že příště budu pořádnější, neboť jsem uznával, že společná bezpečnost vyžaduje, abychom se nerozptylovali a cestovali pohromadě.

Třetího dne jsme přešli velkou čínskou zeď, postavenou jako hradba na obranu proti Tatarům. Tento div světa vede sta a sta mil horami, pouštěmi, roklinami a údolími a není přerušen ani tam, kde ani přítel, ani nepřítel nemůže překročit nepřístupné srázné skály nebo propasti, neboť tomu, kdo by se za tyto překážky dostal, nebyla by ani čínská zeď překážkou. Práví se o ní, že měří tři tisíce kilometrů vzdušnou čarou bez ohybů a zákrutů zesílených věžemi a je osm metrů vysoká i široká.

Stál jsem u ní déle než hodinu, ježto naše karavana tak dlouho procházela jednou z jejích ohromných bran. Prohlédl jsem si ji z blízka i z dálky a vůdce výpravy, jenž ji vychvaloval jako jeden z největších divů světa, chtěl vědět, co si o ní myslím. Odpověděl jsem mu, že je dobrá, aby zadržela Tatary, ale můj starý lodivod se

dal do smíchu a podotkl: „Míníte asi, že nezadrží opravdu nikoho jiného než Tatary.“

„Inu,“ řekl jsem, „myslím to tak. Anebo se vám opravdu zdá, že by odolala našemu modernímu vojsku s jeho dělostřelectvem, zákopnickými setninami a inženýry? Ti by ji rozbili za několik dní tak dokonale, že by se kterákoli cizí armáda mohla vydat na pochod do Číny, nebo by ji vyhodili do povětří i se základy. Věřte mi, že by po ní nezbylo ani památky.“

Když jsme prošli tou velkou nicotností, nazývanou čínskou zdí, vstoupili jsme do řídké obydlené krajiny, jejíž lidé raději žijí v opevněných místech z obav před častými lupičskými nájezdy Tatarů, kteří vyjíždějí na lup ve velkých armádách, jimž skoro naží obyvatelé těchto stepí a širých krajin nemohou odolati.

Zde jsme všichni uznávali, že se musíme držet pohromadě, neboť cestou jsme zahlédli několik tatarských tlup, touhajících se za námi i před námi. Ale když jsem je spatřil z blízka, divil jsem se náramně, že tací zbědovaní chlapíci mohli dobýt čínské říše. Vždyť to byly pouze hordy divokých lidí, kteří nezachovávali ani kázeň, ani pořádek a kteří neuměli účelně bojovat! Jejich koníci jsou také jen ubozí, vychrtlí a vyhladovělí tvorové, kteří se ničemu nenaučili, nic nedovedou a k ničemu se nehodí. To jsme o nich řekli při prvním setkání, ale později jsem se dověděl, že kdysi bývali nejmocnějším národem a jejich říše se rozprostírala od Čínského moře až k Dunaji a Visle. Mívali nejskvělejší organizaci vojenskou i správní a válečné umění Džingischánovo anebo Tamerlánovo předčilo daleko všechnu vojenskou dovednost tehdejších evropských velitelů i armád. Potomci Džingischánovi přijímali vyslance papežů a evropských dvorů a podporovali umění i řemesla. Po rozpadnutí velké říše tatarské nastal všeobecný úpadek, poněvadž mužné ctnosti, které tuto říši vytvořily, zanikly v přepychu a v lenosti blahobytu.

Velitel dovolil mně a patnácti jiným členů karavany, abychom šli na hon – což je příliš honosný název pro toto zaměstnání, poněvadž jde pouze o honění ovcí. Kdo chce, může ovšem říkati, že to je hon, ježto zdejší ovce jsou tak divoké a rychlé jako

antilopy. Neuběhnou však daleko a lovec ví vždy, že některou uloví, neboť prchají ve stádech až o padesáti hlavách.

Když jsme se bavili tímto zvláštním lovem, narazili jsme na houfec asi čtyřiceti Tatarů. Zdálo se, že honí ovce stejně jako my. Nevím, zda hledali jinou kořist, ale jakmile nás zahlédli, zatroubil jeden z nich na roh a svolával asi své druhy. Tušili jsme správně. Za deset nebo dvanáct minut se ve vzdálenosti jedné míle vynořila z prachu jiná, asi padesátičlenná tlupa Tatarů.

Jeden z moskevských kupců se zúčastnil náhodou s námi tohoto lovu a poněvadž tudy cestoval již po několikáté, znal obyčeje zdejších kočovníků. Jakmile uslyšel zvuk trubky, řekl nám, že musíme ihned napadnout tyto divoké jezdce a nesmíme ztrácet ani minutku. Rozjeli jsme se tedy přímo na ne. Pozorovali nás, stojíce v neuspořádaném houfci, ale když viděli, že míníme útočit, střelili po nás luky. Na štěstí nezasáhli nikoho, ne proto, že špatně mířili, ale že špatně odhadli vzdálenost cíle. Šípy dopadly několik kroků před nás, a kdybychom byli jeli rychleji, nebyla by se potyčka odbyla bez mrtvých a raněných v našich řadách.

Zastavili jsme okamžitě koně a přes značnou vzdálenost, která nás od nich ještě dělila, poslali jsme jim za jejich dřevěné šípy několik olověných kulek. Hned po výstřelu jsme se opět dali v cval s meči v rukou. To nám také poradil zkušený moskevský obchodník. Když jsme k nim dojeli na krátký dostřel, vypálili jsme jim do tváří bambitky, otočili koně a připravili se k opatrnému ústupu. Tataři však propadli nepopsatelnému zmatku a prchali, aniž si všimli, že se také chystáme utéci. Toliko vpravo od nás zůstali státí tři mongolští bojovníci a ti ihned horlivě přivolávali znameními posily. Všichni měli luk a tureckou šavli v ruce.

Náš udatný velitel se na ně vrhl, aniž kohokoli z nás vyzval k následování, dojel těsně k třem Tatarům, a než se kdo nadál, srazil jednoho z nich s koně a druhého zabil ranou z bambitky. Třetí utekl a boj se skončil. Toto setkání mělo však svou stinnou stránku. Nikdo z nás nebyl zraněn, ale všechny ovce, které jsme honili, nám uprchly. Pět mrtvých Tatarů jsme nechali na bojišti. Nevíme, kolik jsme jich zranili, jisto však je, že se tito divocí jezdci

polekali nás a naši střelby tou měrou, že prchali bezhlavě a již nás neobtěžovali.

Cestovali jsme stále ještě čínským územím a proto projevovali Tataři mnohem méně odvahy než později, když jsme vstoupili na vlastní půdu Velikých Chánů. Ke konci týdne jsme konečně dorazili na kraj rozsáhlé, rozervané a divoké pouště, jíž jsme urychleně putovali tři dni a tři noci. Pitnou vodu jsme nesli s sebou ve velkých kožených měších. Zachovávající zvyky saharských karavan, cestovali jsme jen ve dne a celou noc vždy tábořili. Tázal jsem se zkušených druhů, komu náleží tato země, a oni mi odpověděli, že nikomu. Náleží však k Velké Charachatii neboli k Velkému Tatarsku. Říká se, že je částí Číny a cestovatelé ji považují za nejhorší poušť na světě.

Přiznám se, že jsem se v této divočině bál. Tu a tam jsme zahlédli hloučky Tatarů, kteří si nás nevšíмали a šli, jak se zdálo, lhostejně svou cestou. Setkání s nimi připomínalo mi pohádku o muži, který potkal čerta. Když mu čert neměl co říci, muž čertovi také ne. Oni se nestarali o nás a my o ně.

Jednou ovšem se k nám přiblížila větší skupina tatarských lovců a prohlížela si nás zvědavě. Poněvadž jsme nemohli uhodnout jejich úmysl, který mohl být stejně dobrý jako zlý, nechávali jsme pro jistotu od tohoto setkání za hlavní karavanou zadní voj v síle asi čtyřiceti ozbrojených mužů. Karavana šla půl míle před touto četou. Tataři jeli chvíli souběžně s námi, ale najednou odbočili v pravém úhlu, dali se bez přechodu v cval a než jsme se nadali, doletělo k nám pět šípů, z nichž jeden poranil jednoho našeho koně tak těžce, že jsme jej musili dorazit a nechat na místě.

Od této příhody uplynul asi měsíc. Putovali jsme ustavičně k severu a cesty byly pořád ještě lepší než na začátku. Nevyšli jsme z čínských držav a noci jsme obyčejně trávili v osadách domorodců, někdy také v starých, před dávnými lety založených, opevněných táborech. Když jsme po několika dnech dojeli k jednomu z těchto opevněných táborů, dva a půl dne jízdy před městem Naum, chtěl jsem si koupiti velblouda, jichž je tu dosti právě tak jako koní, neboť tudy projíždějí skoro všechny karavany a poptávka po

těchto zvířatech je značná. Požádal jsem jakéhosi člověka, aby mi velblouda koupil, ale poněvadž jsem mu chtěl pomoci, šel jsem s ním. Ohrada prodavače velbloudů ležela asi dvě míle za osadou a šel jsem do ní pěšky. Doprovázel mne portugalský lodivod. Konečně jsme došli k bažinatému místu, obklopenému vysokou kamennou zdí. Uvnitř leželo všude tolik rákosového stlaní, že ohrada byla krásně suchá a podobala se parku, zejména proto, že v ní rostly stromy a keře. U vrat stáli na stráži dva čínští vojáci. Když jsem koupil a zaplatil velblouda, odcházeli jsme. Můj čínský zprostředkovatel vedl zvíře v ohlávce za mnou.

Najednou z čista jasna vyskočilo před námi z jakéhosi úkrytu pět ozbrojených Tatarů na koních. Jeden z nich se přitočil ihned ke mně, zatím co se dva jiní zmocnili muže za námi a vzali mu po krátké půtce velblouda. Měl jsem s sebou toliko meč, ale ten mi v té chvíli jenom překážel. Tři Tataři již obklopili mne a lodivoda. Přesto jsem tasil. První Tatar, vida lesknoucí se čepel, ustoupil o krok a chystal se utéci, neboť byl zbabělý. Ale druhý přiskočil a udeřil mne čímsi do hlavy. Padl jsem na zem.

Náš lodivod však neselhal ani tentokrát. Než se kdo nadál, držel v ruce bambitku, kterou nosíval vždy v kapse, popadl odvážně Tatara, který mne srazil k zemi, jednou rukou ho obrátil tváří k sobě a druhou mu prostřelil hlavu. Muž zemřel, ještě než padl na zem. Potom se lodivod vrhl na banditu, jenž nás zastavil, a ťal po něm mečem, který mu jakoby zázrakem skočil do ruky na místo pistole. Nezasáhl však. Tatar se uhnul, rána se svezla koni po hlavě a usekla mu ucho. Ubohé zvíře, poplašené úderem a bolestí, se vzepjalo, splášlo a jezdec je již nemohl ovládnout. Kůň učinil několik divokých skoků a konečně nedaleko nás vyhodil zadníma nohama a shodil svého jezdce, o němž je třeba říci, že se držel znamenitě. Pak se splašené zvíře převálilo na člověka.

Nyní také zasáhl do šarvátky Číňan, kterému odňali mého velblouda. Neměl zbraně, ale když viděl Tatara na zemi a koně na něm, běžel k němu, vytrhl mu z opasku jakousi nevzhlednou, sekeře podobnou zbraň a chtěl zloději rozbít hlavu. Můj starý lodivod se zatím ještě zabýval třetím Tatarem. Ten stál, čekal na

cosi a nehýbal se. Ba neútočil ani. Portugalec si tedy také dopřál času a nabíjel pohodlně bambitku. Jakmile Tatar spatřil střelnou zbraň, nečekal už na nic, vyšvihl se na koně a ujížděl tryskem odtud. Portugalec opanoval pole úplně.

Zatím jsem trochu procitl z mrákot, a protíraje si oči, uvažoval jsem, jak mohu tak sladce spáti. Potom jsem se okamžik divil, kdeže jsem, jak jsem se dostal na zem a co se kolem mne děje. Ale tu již jsem se probudil docela a hlava mne nesnesitelně brněla a bolela. Hledal jsem místo, které nejvíce bolí, a když jsem se pak náhodou podíval na ruku, spatřil jsem na ní krev. Paměť byla opět v pořádku a uvědomoval jsem si ponenáhlu celou příhodu.

Vstal jsem okamžitě, chopil se meče, který trčel z poloviny z pochvy, a sháněl jsem se po nepříteli. Ale kde nic tu nic. Na zemi ležel jeden mrtvý Tatar a u něho se pokojně popásal jeho kůň. Poté jsem uviděl svého statečného ochránce a zachránce, který se šel podívat na Číňanovo dílo. Vracel se nyní ke mně a zastrkoval šavli. Když viděl, že stojím, dal se do běhu a pak mne srdečně objal. Obával se totiž, že mne Tatar zabil. Vzápětí však se zajímal o mé poranění. Chtěl viděti ránu a oddechl si, když zjistil, že mám jen, jak se říká, „rozbitou hlavu“; poranění tedy naprosto lehké. Za chvíli jsem necítil ani bolesti a třetího dne jsem nevěděl, že jsem kdy dostal ránu do hlavy. Vše bylo zase v nejlepším pořádku.

Naše vítězství nám ovšem mnoho neprospělo. Nabyli jsme tatarského koně, ale velbloud zmizel s ostatními dvěma útočníky. Poslal jsem tedy Číňana, aby mi koupil jiného, ale tentokrát jsem ho nedoprovázel, neboť měl jsem jednoho dobrodružství nad hlavu.

Město Naum leží na čínské hranici. Vypravovalo se o něm, že jest opevněno, ale odvažuji se tvrdit, že jeho pevnostní hradby neodolají první ráně z evropského děla. Všichni Tataři z karakumských a mongolských stepí a pouští – myslím, že je jich mnoho milionů – by svými luky, šípy a noži nedobyli města, ale našim dělostřelcům by byla taková opevnění k smíchu.

Tábořili jsme ve vzdálenosti dvou denních pochodů před Naumem, když tu k nám přišli poslové, vyslaní po všech cestách ke

všem karavanám a cizincům, aby nejezdili dále, nýbrž vyčkali vojenských posil a hlídek, které je doprovodí, neboť před městem leží asi deset tisíc Tatarů a mnohem více se jich shromažďuje necelých třicet mil od Naumu.

Zlá zpráva pro nás a pro všechny pocestné v této zemi! Ale přijali jsme ji vděčně, neboť dokazovala, jak naumský místo držící pečuje o bezpečnost. Za dva dny opravdu k nám přirazilo z blízkého posádkového tábora asi dvě stě vojáků a z Naumu skoro tři sta ozbrojených mužů. Vydali jsme se s nimi odvážně na pochod a cítili se v bezpečí. Tři sta naumských ozbrojenců tvořilo předvoj a dvě stě vojáků šlo za námi jako ochrana týlu. My jsme utvořili dvě řady, mezi nimiž šli naši velbloudi, naložení zavazadly a drahocenným zbožím, takže celá karavana byla i vprostřed chráněna před nenadálým přepadením. V tomto bojovém pořádku jsme se zajisté rovnali silou aspoň deseti tisícům Mongolů ozbrojených luky. Ale příštího dne jsme je skutečně spatřili před sebou a naše postavení se rázem změnilo.

Záhy zrána jsme vykročili z nepatrného městečka Čangu a brzy poté jsme narazili na nevelkou říčku, kterou jsme musili přebrodit. Kdyby se Tataři byli dověděli o našem přechodu přes řeku, mohli těžit z našeho zmatku a útočit na nás, neboť když jedna část přešla na druhý břeh, zůstalo za vodou ještě dvě stě vojáků zadní hlídky. Ale Tataři se neukázali.

Teprve o tři hodiny později se k nám blížil poušť, dlouhou nejméně šestnáct mil, velký oblak prachu a brzy jsme rozeznávali koně a jezdce. Nepřítel byl před námi a blížil se k nám tryskem.

Čínský průvodce na špičce předvoje pozbyl své rozhodnosti a jistoty a také naumští vojáci se často ohlíželi. Kdo je zná, ví, že takové chování neznamena nic jiného, než chuť prchnout. Měli opravdu zaječí úmysly. Můj starý lodivod se mnou souhlasil, přijel ke mně a volal:

„Pane, musíme ty chlapíky vpředu povzbudit, nebo utekou, zničí nás a neodolají náporu té hordy!“

„Ano, ano!“ odpověděl jsem. „Souhlasím s vámi, ale co máme dělat?“

„Co dělat?“ řekl. „Nechť padesát našich mužů jede dopředu a postaví se po bok vojákům. To jim vrátí odvahu a oni budou ve společnosti opravdu statečných lidí bojovat jako lvi. Neuděláme-li to, otočí se k Tatarům zády a vydají nás v plen.“

To znělo rozumné. Vydal jsem se ihned k velitelům a ti také souhlasili. Padesát mužů se odebralo ihned na pravé křídlo, jiných padesát na levé a ostatní zůstali v záloze. Tak jsme pomalu postupovali, nechávající dvě stě mužů u velbloudů a očekávající útok. Poručil jsem ještě, aby sto obránců jádra karavany spěchalo ihned na pomoc, jakmile by jich bylo kdekoli třeba.

Tataři se blížili v tisícihlavých hordách. Nevím přesně kolik jich bylo, ale soudím, že mnohem více než deset tisíc. Nejdříve přiharcovaly jakési výzvědné hlídky, které se chtěly přesvědčiti o naší síle, ale když dojely na dostřel ručnic, nařídil náš velitel, aby obě křídla zároveň vyrazila kupředu a vystřelila na nepřítele. To se také stalo.

Tataři se rozprchli a odcválali, patrně proto, aby ostatním oznámili, jak jsme je přivítali a na co se mohou připravit. Náš pozdrav jim opravdu zůstal ležet v žaludku. Když se k nim jejich předvoj vrátil, zastavilo se celé vojsko, potom dlouho rokovali, konečně obrátili koně a zmizeli tam, odkud přišli. Nepřáli si rozhovorů s námi a nás to v této chvíli jenom těšilo, neboť nás bylo příliš málo a jich příliš mnoho; neměli jsme naděje, že bychom se mohli ubránit vážnému útoku.

Příštího dne jsme dojeli do města Naun čili Naum. Poděkovali jsme guvernérovi za pomoc, kterou nám poslal v pravé chvíli, a vojáky, kteří nás doprovázeli, jsme odměnili peněžitým darem. V Naunu jsme zůstali celý den. Městečko má posádku asi sedmi set mužů, neboť kdysi bývalo pohraničním městem. Rusové však později postoupili tento pruh území Číne, ježto země je pustá a její správa se nevyplácela. Snad také proto, že je příliš daleko od hlavního města Moskvy a její obrana je nebezpečná a nesnadná.

Překročili jsme několik řek, dvě hrozné pouště, jimiž jsme se vlekli šestnáct dní, a třetího dubna jsme se konečně zastavili na hranicích ruské državy. Zdá se mi, že se první město anebo

pevnůstka, patřící carovi, nazývá Argunsk a leží na levém břehu říčky Argun. Jistota, že jsem opět v křesťanské zemi anebo aspoň v zemi ovládané křesťany, mne velmi uspokojila. Rusové jsou svým způsobem zbožní a nepochybuji o tom, že křesťany opravdu jsou, ačkoli jim to mnozí nevěří.

Krajinami za řekou Argun jsme postupovali pomalu a pohodlně. Na každém kroku jsme viděli, že cestujeme pod ochranou moskevského cara, neboť u silnic a řek stála bohatá města s vojenskými posádkami a země mi připomínala starou Římskou říši a její nejvzdálenější provincie, kde caesarové pečovali stejným způsobem o bezpečí. Zde také vojsko chránilo obchod a cestující. Obyvatelé měst, vojáci a správcové krajin byli křesťané, ale všechen venkovský lid ještě obětoval modlám, klaněl se slunci, měsíci a hvězdám a žil v nejtemnějším barbarství. Byl horší než američtí divoši a lišil se od nich toliko tím, že nepojídal lidského masa.

Z Argunu do polotatarského a poloruského města Nerčinsku jsme putovali celých dvacet dní buďto hustými lesy, anebo sprahlou pouští. Nedaleko Nerčinska v kterémsi vesnici jsem se šel ze zvědavosti podívat, jak tu vesničané žijí. Toho dne se náhodou konaly velké slavnosti obětování. Na návsi na vysokém pařezu stála dřevěná, vyřezávaná modla, hrozná a strašidelná jako sám ďábel. Její hlava se nepodobala hlavě žádného tvora nebo člověka, neboť uši byly velké jako kozlí rohy, oči jako velké mince, nos měl tvar krouceného beraního rohu, tlama připomínala tlamu lví a z ní čnuly strašné zuby, zahnuté dolů jako papouščí zobák. Modla měla na sobě kožich z ovčích kůží, obrácených chlupy ven, a na hlavě jí seděla kožišinová tatarská čapka. Bez nohou měřila nejméně osm stop.

Tento strašák stál na návsi, a když jsme se k němu přiblížili, viděl jsem před ním ležet v prachu patnáct nebo šestnáct postav, o nichž těžko mohu říci, zda to byli muži anebo ženy, poněvadž všichni měli stejné šaty. Leželi na břiše před tímto hrozně oděným dřevěným špalkem a ani se nepohnuli. Myslil jsem z počátku, že jsou také dřevění a že zde leží tak, jak jim předpisuje jejich

náboženský obřad. Ale když jsme přišli až k nim, vyskočili všichni jako šílenci a rozutekli se, vyjíce zlostí jako smečka vlků.

Několik kroků za modlou stála chatrč, v jejímž dveřním otvoru si hověli tři muži, připomínající mi řezníky. Měli v rukou dlouhé nože a uprostřed kožené jurty na podlaze ležely tři zabité ovce a jeden mrtvý býček. Poznal jsem nyní, že tito tři řezníci jsou knězi dřevěného špalku, kterému věřící přinesli darem zvířata, ležící na podlaze chatrče.

Nikdo mě nevychoval v náboženské snášelivosti a nyní mě hloupost těchto lidí a jejich uctívání pařezu v kožišině velmi rozhněvalo.

Klusal jsem k dřevěnému netvoru a rozťal mu mečem čapku na hlavě, takže se mu smekla po jednom z rohů. Můj průvodce uchopil ovčí kůži, anebo chcete-li, oděv té modly, a chtěl ji strhnouti bohovi s těla. Ale tu najednou se rozlehl vesnicí hrozný pokřik, z chat a kožených stanů se vyhrnulo na tři sta lidí, vyjících zuřivým hněvem, a všichni běželi k nám. Mnozí měli luky a šípy. Vzali jsme tedy bez rozmyšlení nohy na ramena, ale umínil jsem si, že tu modlu navštívím ještě jednou.

Karavana odpočívala tři dny v městečku, vzdáleném odtud asi čtyři míle. Kupovali jsme nové koně a vyměňovali jiná zvířata, která zchromla dlouhou cestou tvrdou, šterkovitou pouští. Měl jsem tedy dostatek času a mohl jsem svůj záměr uskutečnit. Dnes, kdy jsem ještě starší, vyrovnanější a moudřejší, nemohu své tehdejší počínání schvalovat a zlobím se na sebe, kdykoli si na tyto věci vzpomenu, ale když popisuji všechny příběhy, které jsem zažil, musím mluvit pravdu také tam, kde na mne nepadá příznivé světlo.

S úmyslem zničit modlu svěřil jsem se moskevskému kupci, o jehož odvaze jsem se dříve přesvědčil. Vypravoval jsem mu, co jsem viděl, a přiznal jsem se, jak mne rozhořčila velká nevědomost těch lidí. Seženeme-li několik ozbrojených mužů, půjdeme k modle, zničíme ji a dokážeme vesničanům, že jejich bůh nemá ani tolik moci a síly, aby sám sobě pomohl. Tak jim dokážeme, že

nemůže býti předmětem zbožňování a modliteb a že nesvede zhola nic ani za nejkrásnější a nejhojnější obětní dary.

Moskevský obchodník se mi vysmál a řekl: „Drahý pane, podívejte se, vždyť jsou to jen ubozí, divocí pohané a podléhají ochraně moskevského cara. Sázím deset proti jedné, že půjdou v zástupech k nerčinskému gubernátorovi, jestliže ublížíte jejich modle a dotknete se jejich náboženského cítění, a vyžádají si zadostiučinění. Když místodržící odmítne zjednat jim právo, vzbouří se všechen tento lid a nastane v celé zemi válka s Tatary, a to vše jen pro vaši nerozvážnost.“

Jeho slova mne neustále nabádala k přemýšlení, ale poněvadž jsem tvrdohlavý, nutilo mě celý den cosi, abych přesto svůj záměr provedl. Navečer jsem na procházce městem potkal obchodníka a dali jsme se do řeči.

Pravil mi: „Mám dojem, že jsem vás odvrátil od vašeho úmyslu, což mě trochu mrzí, poněvadž já také nenávidím pohany a modlářství.“

„Opravdu,“ odvětil jsem, „jen vaším přičiněním jsem odložil o chvíli provedení plánu, ale nevzdal jsem se ho. Dříve než z těchto končin odjedeme, provedu vše, co jsem si umínil, i kdyby mě to mělo stát život.“

„Ach ne, to nečiňte!“ namítal horlivě. „Přece byste nevydal svůj život takovému nebezpečí. Povím vám, co udělali Rusovi, jenž urazil jejich náboženské cítění tak, jako je chcete urazit vy. Zmocnili se ho, ochromili ho šípem, aby jim nemohl prchnout, pak ho svlékli do naha, posadili na temeno sochy, utvořili kolem kruh a všichni muži do něho stříleli šípy tak dlouho, až na něm nebylo místečka, kde by nevězel hrot. Potom jej hodili se všemi šípy, které měl v těle, do ohně jako zápalnou oběť svému strašnému dřevěnému božství.“

„Byla to táž modla, kterou jsem viděl?“ tázal jsem se.

„Ano, táž.“

„Dobře! Tedy vám povím také jeden příběh,“ odvětil jsem a vypravoval mu o vraždění na Madagaskaru, i o tom, jak posádka naší lodi spálila celou vesnici a zabila mnoho žen, dětí a mužů.

Jak se lidé mění! Na konci svého vyprávění jsem navrhl, abychom zde učinili totéž, co jsem před lety na Madagaskaru tolik zavrhoval a odsuzoval! Poslouchal mě pozorně a když jsem domluvil, dodal: „Mýlíte se však, nerozuměl jste mi! Příhoda, kterou jsem vám vypravoval, neudála se v této vesnici, nýbrž v osadě vzdálené odtud více než dvě stě kilometrů, ale božstvo bylo totéž, neboť všichni obyvatelé tohoto území se klaní týmž bohům a uctívají touž modlu slunce. Nosí ji v slavnostních průvodech po celé zemi a v každé vesnici ji mají chvíli.“

„Inu dobře, potrestáme tedy modlu,“ řekl jsem.

Má rozhodnost přesvědčila i jeho a můj záměr se mu zalíbil. Žádal mě toliko, abych nechodil sám. Půjde se mnou a přizve k té práci ještě jednoho svého krajana, silného chlapíka, svého přítele kapitána Richardsona. Vypravoval jsem mu, čeho jsem byl svědkem a jaký mám úmysl. Odpověděl, že půjde ochotně se mnou, i kdyby za to měl zaplatit životem. Pak jsme se dohodli o podrobnostech provedení a vyzval jsem ještě svého společníka k spolupráci, ale ten odmítl účast na takovém podnikám. Privil doslovně: „Pomohu vám milerád a za všech okolností, kdykoli půjde o sebeobranu, ale takové dobrodružství se mi nelíbí, neboť je zbytečné a marné.“ Rozhodl jsem se tedy, že provedeme svůj záměr naprosto tajně, o půlnoci, a že se zúčastníme toliko my tři a můj sluha.

Po zralé úvaze však jsme odložili provedení na příští noc, neboť naše karavana se měla pozítří vydat na cestu a gubernátor se nebude musit odpovídat za naše činy ani poskytnout vesničanům zadostiučinění. Tak jsem si to ovšem představoval jenom já, skutečnost byla jiná a mnohem horší.

Moskevský přítel mi přinesl tatarské roucho z ovčích koží, luk a šípy, totéž opatřil pro sebe a ostatní účastníky, aby nás vesničané nepoznali, a dali jsme se do díla. Sehnali jsme dostatečné množství snadno zápalných látek a sami jsme si vyrobili trochu hořlavin. Asi hodinu po setmění jsme vyrazili na výpravu. K jedenácté hodině jsme došli k vesnici. Noc byla naprosto temná, ale za chvíli vyšel

měsíc a v jeho světle jsme viděli, že modla stojí dosud na svém místě.

Na první pohled se zdálo, že všichni lidé odpočívají. Pouze ve velkém stanu, v němž jsme nedávno spatřili tři kněze, hořelo světlo, a když jsme se přiblížili až k jeho stěně, slyšeli jsme hovor asi pěti lidí. Musili jsme jednat rozvážně. Kdybychom modlu jen zapálili, lidé by vyběhli včas a zachránili by ji před úplnou zkázou. Chvilku jsme také ještě uvažovali o tom, zda bychom ji neměli odnést a zničit někde, kde není tolik lidí, ale brzy jsme zjistili, že je příliš těžká a že ji musíme zničit na místě. Kapitán Richardson chtěl zapálit stan a pobít lidi, až vyběhnou, ale s tímto návrhem jsem nesouhlasil, poněvadž jsem se chtěl pokud možno vystříhat prolévání krve.

Moskevský kupec ukončil poradu, řka: „Inu, dobře! Pokusme se zajmout jednoho po druhém. Pak je všechny svážeme a položíme před modlu, aby viděli její zkázu.“

Náhodou jsme měli dosti provazů. Zaklepali jsme tedy na dveře, a když vyšel první kněz, přepadli jsme jej, ucpali mu ústa, svázali ruce na zádech, zavedli jej k modle a umlčevše ho na delší dobu roubíkem, nechali jsme ho ležeti na zemi.

Potom čekali dva muži přede dveřmi na dalšího kněze, ale když se vrátil náš třetí druh, zaklepali jsme opět lehce na dveře. S těmi dvěma, kteří nyní vyšli, naložili jsme jako s prvním a položili jsme je před modlu v dostatečné vzdálenosti od sebe, aby si nemohli navzájem pomoci. Po našem návratu stáli dva muži ve dveřích a třetí se opíral o veřej. Chopili jsme se ihned těch dvou před domem, ale třetí utekl dovnitř a cosi křičel. Ruský kupec vběhl za ním a hodil do chaty zapálenou hořlavinu, ale ta nehořela, nýbrž jen doutnala a strašně páchla. Mezitím odvedl můj sluha s kupcem oba nové zajatce a položili je, také svázané, k modle, aby ti pohané viděli, že se jejich božstvo nezachrání.

Když čadivá látka naplnila chatu dýmem, hodili jsme dovnitř váček, jenž vzplál jasně jako svíce, a vstoupili jsme tam. V chatě byli ještě dva muži a dvě ženy, všichni pohrouženi do jakéhosi

dábelského obětního obřadu. Když nás viděli, poděsili se na smrt, trásli se, sedíce v dřepu, a nemohli ani promluvit.

Zmocnili jsme se jich rovněž a svázali je stejně tiše jako ostatní. Nejdříve však jsme je vyvedli z chatrče, neboť uvnitř nemohl nikdo dýchat pro hustý kouř. I tyto čtyři jsme zanesli k modle. Potom jsme se dali do práce. Natřeli jsme celou modlu dehtem a všemi hořlavinami, které jsme měli při ruce, nacpali jsme jí střelný prach do očí, nosu i úst a rozhlédli se, hledající ještě nějaké hořlaviny. Můj sluha se rozpomněl, že u chaty leží hromada suché píce a běžel s kupcem pro ni. Potom jsme pohanům rozvázali ruce i nohy, vyňali jim roubíky z úst a zapálili modlu.

Počkali jsme ještě, až se vznítí střelný prach. Výbuch brzy roztrhal a zničil božstvo, na jehož místě hořel nyní toliko beztvarý dřevěný špalek. Skončivše toto dílo, odešli jsme.

Nicméně nebylo ještě po všem. Nazítří přitáhl k městským bránám mohutný zástup lidí a žádal nejurážlivějším způsobem, aby jim ruský guvernér dal zadostiučinění za urážku kněží a zničení velikého Cham-Chi-Tha-unga, jenž přebýval v slunci. Nerčinské obyvatelstvo se z počátku značně poděsilo, hovořilo o třiceti tisících Tatarů, a tvrdilo, že jich příštího dne najisto přitrhne před město aspoň sto tisíc.

Ruský místodržící vyslal k nim posly, aby je utišili co nejlaskavějšími slovy. Ujistil je, že neví nic o zničení modly a že pachatelé neprodlévají ve městě. Vzkázal Tatarům, aby je přivedli a on je potrestá podle zásluhy. Tataři odpověděli hrdě: „Žádný smrtelník by se neodvážil násilí na velikém Cham-Chi-Tha-ungovi, jenž přebývá v slunci. To mohl udělat jenom bídný křesťanský nevěrec a proto vypovídáme válku jemu a všem Rusům, kteří jsou křesťany a nevěrci.“

Guvernér nezapomínal, že mu carův ukaz nařizuje jednati s domorodci spravedlivě a laskavě a proto je utišoval i nadále přívětivými slovy. Posléze jim vzkázal, že toho rána odešla z města velká karavana, putující do Ruska, a že snad některý její příslušník pohanil jejich boha. Slíbil též, že pošle za karavanou úředníky, aby viníka vypátrali.

Tento slib je na chvílku uspokojil a místodržící za námi opravdu poslal muže, kteří nám všechno podrobně vypravovali a naznačili nám, aby ti, kdož modlu zhanobili, co nejrychleji prchli z kraje. Všem pak poradil, abychom spěchali jinam, ať už pachatelé jsou anebo nejsou mezi námi. Guvernér zdrží domluvami a mocí Tatary tak dlouho, až budeme v bezpečí.

Žádný příslušník karavany se k činu nepřiznal a nikdo o ničem nevěděl. Nás, pravé viníky, ovšem nikdo nepodezíral, ba nikdo se nás ani netázal, zdali o věci víme. Velitelé karavany však přesto poslechli rady poslů a celá naše výprava spěchala dva dni a dvě noci takřka bez zastávky. Konečně jsme se utábořili v jakési vesnici, která se snad jmenovala Plotbus. Po dalších dvou dnech spatřili někteří bystrozrací lidé mrak prachu velmi daleko za námi. Zpozorovali také, že se pohybuje a všichni usoudili, že nás Tataři pronásledují. Putovali jsme pouští, a když jsme se octli na západním břehu jezera Šaks-ozerského, mimo něž vedla stará karavanní cesta, viděli jsme na severním břehu ohromný houf jezdců. Jakmile nás zahlédli, obrátili koně na západ a ubíhali tryskem k nám, ale ani my jsme nestáli. Náš velitel nařídil obrátit k jihu, za chvíli jsme se jim ztratili v prašném ovzduší pouště a po nové dvoudenní cestě jsme je konečně setrásli.

Ale, bohužel, nikoli nadlouho! Tataři poznali svůj omyl či prohlédli naši lest, snad jim také někdo prozradil místo našeho pobytu, ať tak nebo onak, třetího dne večer za soumraku se přihnali za námi. Rozložili jsme noční tábor na velmi výhodném místě. V této poušti, široké a dlouhé bezmála tisíc kilometrů, nebylo měst ani stálých a pevných sídel, hodících se za útulek takovému množství lidí. Kromě nás nevěděl nikdo, proč tyto divoké hordy pronásledují karavanu, a celá věc se zdála odpovídati povaze těchto končin, neboť Tataři se neustále potulují pouští v silných houfcích a přepadají slabší výpravy. Proto všichni cestovatelé opevňují tábory, v nichž zamýšlejí přenocovat.

Nepřítel však stál těsně za námi, dříve než jsme se řádně opevnili. Nepřišli jako zloději v noci, nýbrž poslali tři posly a žádali, abychom jim vydali muže, kteří upálili boha Cham-Chi-Tha-unga,

neboť je prý třeba, aby tito tři viníci také uhořeli. Když jim vydáme pachatele, neublíží karavaně a odejdou v pokoji. Kdybychom nevyhověli, napadnou nás a pobijí všechny. Velitelé karavany jim vzkázali, že v táboře není jediný člověk, který by o hanebném činu věděl. Jsme mírumilovní kupci, jdoucí za obchodními věcmi, a neublížili jsme ani jim, ani komu jinému. Naši pronásledovatelé musí tedy hledati své nepřátele jinde, ale kdyby nás přes toto ujištění znepokojovali, budeme se bránit a ubráníme se jim.

Tato odpověď je, jak bylo lze očekávat, ani trochu neuspokojila a za svítání leželo před naším táborem několik velkých hord kočovníků. Neodvažovali se však překročiti potok, za nímž jsme se opevnili, ale rozvinuli se na jeho druhém břehu tak, že jsme je mohli spočítati. Napočítali jsme k našemu velkému úžasu nejméně deset tisíc mužů. Hleděli na nás delší dobu mlčky, ale pak najednou hrozně zavyli a vypustili na nás mraky šípů. Ježto jsme se skrývali za hromadami zavazadel, neutrpěl ani jeden člen karavany nejmenšího zranění.

Než jsme se nadali, provedli rychlý půlobrat a ujížděli vpravo, jako by nás chtěli objet a napadnout zezadu. Ale jakýsi lstivý kozák z Jeravanu, nyní ve službách moskevských kupců, šel k veliteli karavany a řekl mu: „Pošlu je do Silky.“

Toto město leželo asi čtyři nebo pět denních pochodů na jih, trochu stranou za námi. Kozák vzal luk a šípy a vracel se rychle k Nerčinsku. Objel velkým polokruhem tatarské houfy, které nás napadly, a mířil přímo k jádru jejich vojska. Tím vzbudil zdání, že ho posílají obyvatelé nebo úřady v Silce. Dal se předvésti před tatarského náčelníka a vypravoval mu dlouhý příběh o lidech, kteří spálili Cham-Chi-Tha-unga. Ujistil jej, že po tomto činu odešli s karavanou nevěřících, totiž křesťanů, do Silky, kde chtějí zapálit také sochu boha Šal-Isara, kterému se klanějí Chunchuzové.

Poněvadž se tento kozák nelišil ničím od čistokrevných Tatarů a mluvil bezvadně jejich řečí, uvěřili mu všichni a odtáhli v největším spěchu do Silky. Od té chvíle neuplynuly ani tři hodiny a v celé krajině jsme neviděli jediného Tatara. Putovali jsme klidně dále do Jeravanu, kde ležela silná ruská posádka. Tam jsme zůstali

pět dní, neboť pochody a nesnáze nedávných dnů nás nesmírně unavily a všichni členové karavany potřebovali odpočinku.

Za tímto městem začíná poušť, přes kterou jsme šli třiaadvacet dní. Na cestu jsme nyní vzali stany, abychom si v noci lépe odpočinuli. Velitel karavany opatřil také šestnáct vozů a naložil je vodou a potravinami. Tyto vozy jsme vždy večer před ulehnutím postavili do kruhu kolem karavany tak, že nám skýtaly dobrou možnost obrany a tvořily hradbu, za kterou nám ani velká horda Tatarů nemohla ublížit.

Cestou pouští jsme se setkali s prvními lovci sobolů. To jsou Tataři a Mongolové z Mongolská. Žijí také kočovně, alespoň většinu roku, a přepadají často karavany pro kořist. Neviděli jsme jich mnoho. Chtěli jsme se podívat na sobolí kožišiny, ale oni se neodvážili přijeti tak blízko, abychom se s nimi mohli dohodovat. My pak jsme se nechtěli vydávat v nebezpečí svévolným odloučením od karavany. Když jsme tuto poušť přešli, octli jsme se v husté obydleném kraji. Nalezli jsme tvrze a města, obsazená z rozkazu ruského cara silnými vojenskými posádkami na ochranu karavan a přistěhovalého obyvatelstva proti nájezdům tatarských kmenů, kteří znemožnili cestování. Car přísně nařídil, aby vojsko střežilo cesty, a kdyby se dovědělo o přítomnosti tatarské hordy, má doprovodit ohroženou karavanu z jedné stanice do druhé. Proto nám dal udinský místodržící, k němuž mě moskevský obchodník zavedl, padesát mužů jako stráž, která nás měla doprovázet až do příštího města.

Domníval jsem se, že lid bude tím civilisovanější, čím více se přiblížíme Evropě, ale mýlil jsem se. Když jsme projížděli oblastí Chunchuzů, viděli jsme všude tytéž známky barbarství a pohanství jako v Mongolsku. Snad dokonce byl tento lid ještě zaostalejší. Chunchuzové se odívají zvířecími kůže a bydlí ve velkých stanech, zhotovených rovněž z koží. Muži a ženy jsou si oděvem i tvářemi tak podobní, že je nerozeznáte. V zimě, kdy celý kraj je pokryt hlubokým sněhem, bydlí v podzemních jamách, spojených chodbami. Tataři měli svého boha Cham-Chi-Tha-unga a ten byl jediným božstvem v celé ohromné oblasti, ale tito kmenové mají

nesmírně mnoho bohů, neboť každá vesnice uctívá jiné božstvo, ba dokonce každá chatrč a každý stan má své vlastní modly. Kromě nich uctívají ještě slunce, hvězdy, vodu a sníh, slovem vše, čemu nerozumějí, a všechny úkazy, které nechápou. Všechny živly jsou božstvem obecně uctívaným.

Po další namáhavé dvanáctidenní cestě kamenitou pouští jsme došli šťastně do Jenisejska, velkého ruského města na řece Jeniseji. Tato řeka odděluje, jak nám řekli, Evropu od Asie, ačkoli naše zeměpisné mapy kladou hranice obou světadílů na Ural. Jenisej býval však v počátcích sibiřské kolonisace hranicí východní Sibiře. I zde jsme našli všeobecnou nevědomost a nevzdělanost a celá oblast mezi Obem a Jenisejem je pohanská.

Od Jeniseje k Obu jsme cestovali divokou, neobdělávanou krajinou. Nelze o ní říci, že je neplodná, trpí toliko nedostatkem lidí a zemědělských sil. Mně se dokonce líbila, neboť jsem viděl často líbezná a velmi plodná pruhu země. Moskva posílá své provinilce a zločince na území, ležící na obou březích Obu. Zde žijí ve vyhnanství, z něhož není návratu.

Naše cesta trvala již sedm měsíců, a když jsme došli do Tobolska, hlavního města Sibiře, překvapila nás zima. Měli jsme v úmyslu jít do Anglie a nikoliv do Moskvy, a proto jsem se radil se svým společníkem o dalších krocích. Obyvatelé nám řekli, že se na saních se sobím spřežením dostaneme i v zimě dále a opravdu je to možné, ba dokonce zdejší lidé cestují lépe, když sníh a mráz překlenou všechny řeky a když kopce, jezera i údolí jsou hladká jako kámen. Neuvěřili byste mi, kdybych vám vypravoval podrobnosti.

Nepotřebovali jsme však sobího spřežení ani saní. Chtěli jsme do Anglie a mohli jsme si nyní vybrat dvě dobré cesty. Jednak s karavanou do Jaroslavi, pak na východ do Narvy a do Finského zálivu, anebo přímo po souši do Gdaňská. Tam jsme mohli vstoupiti na loď, plující do Holandska nebo přímo do Anglie. Druhá cesta vedla přes Archangelsk. Cestování v zimě však se mi nezdálo rozumné, poněvadž přístavy v Baltickém moři jsou většinou zamrzlé a putování pevninou jest ještě nebezpečnější než

cestování mezi mongolskými Tatary. Archangelsk žije toliko v létě. Začátkem října odplují všechny evropské lodi a kupci se odstěhují do Moskvy nebo někam jinam na jih. V zimních měsících panuje tam jen mráz a nedostatek potravin. Život v opuštěném městě nás nevábil. Lépe bychom zajisté učinili, kdybychom nyní opustili karavanu, dostatečně se zásobili a přečkali zimu v Tobolsku, kde tři důležité věci usnadňují zimní pobyt. Je tu dosti potravin, neboť krajina je v létě plodná a úrodná, měli bychom zde teplý dům a dostatek paliva a konečně i příjemnou společnost, o které se zmíním později.

Octl jsem se ovšem v mnohem drsnějším podnebí, než má můj ostrov, ale mně nebylo nikdy zima; jen zimnice mě dovedla roztrást. Na ostrově jsem málokdy oblékal šaty a ve srubu jsem nerozdělával oheň, vyjma případy, kdy jsem vařil. Ale nyní jsem si pořídil tři pořádné vesty a přes ně široké kabáty, podšité teplou kožišinou. Rukávy těchto kabátů bylo lze řemínky nad zápěstím sepnout.

Nikdy jsem nemiloval anglický způsob vytápění místností otevřeným krbem, neboť jakmile oheň v krbu vyhasne, vystydne i vzduch v pokoji a je tu zima jako venku. Proto jsem si v Tobolsku najal pohodlný byt v pěkném domě a vytápěl jsem stejnoměrně všechny místnosti.

Neuvěřili byste, jak znamenitou společnost nalezne člověk v této barbarské zemi, v nejsevernější Asii, téměř na březích Severního ledového moře, několik stupňů na jih od Nové země! Jak jsem již dříve poznamenal, carova vláda vypovídá na Sibiř politické zločince z Moskvy, Polska a odjinud, a proto žilo v Tobolsku mnoho šlechticů, knížat, plukovníků, důstojníků a rozmanitých dvořanů z Moskvy. Žil tu slavný kníže Gallicyn, starý generál Rabotijský, mnoho jiných významných lidí a dokonce i několik vznešených dam.

Moskevský přítel, s nímž jsem se tu rozloučil, mě seznámil s několika šlechtici, kteří mě, k mému velkému potěšení, navštěvovali v dlouhých zimních večerech a pomáhali mi příjemně utrácet čas. Jednou večer jsem rozmlouval s knížetem X, jenž býval

kdysi ministrem a nyní končil svůj život ve vyhnanství. Vypravoval mi mnoho neuvěřitelných věcí o bohatství, nádheře a svrchované moci ruského cara. Přerušil jsem jej tvrzením, že jsem mnohem mocnější než ruský car, ačkoli nemám takových držav a tolik poddaných. Ruský velmož byl překvapen a díval se na mě tázavě. Odpověděl jsem, že se přestane divit, až uslyší mé příběhy. Vypravoval jsem mu, že mám také poddané, o jejichž životě mohu libovolně rozhodovat a s jejichž jménem mohu naložit jak chci, ale v mé říši není jediného člověka, který by ke mně cítil nepřátelství. Kníže potřásl hlavou a pravil mi, že opravdu předčím moskevského cara. Vypravoval jsem mu dále, že všechna půda v mé říši náleží mně a všichni obyvatelé jsou mými dobrovolnými nájemci. Všichni by za mě bojovali do posledního dechu a ujistil jsem ho, že nikdy nebyl žádný tyran tak milován, jako ti lidé milují mne.

Když jsem jej chvíli bavil takovými hádankami, vypravoval jsem mu konečně dosti podrobně své životní osudy a vše, co jsem zažil na ostrově. Okouzlit jsem jej těmito povídkami a nakonec mi s hlubokým povzdechem přiznal, že právě velikosti dosahujeme toliko tehdy, když umíme vládnout sami sobě.

V Tobolsku jsem prodlel osm měsíců. Zima se mi zdála temnou a hroznou. Bez teplých kožišin jsem nemohl učinit ani dva kroky před dům. Na hlavě jsem nosil kožišinovou kuklu s otvorem pro ústa a s dvěma otvory pro oči. Denní světlo v třech zimních měsících nepřekročilo víc než pět hodin, ale poněvadž bělostný sníh pokrýval zemi a obloha zářila neustále podivným jasnem, nebyla nikdy dokonalá tma. I v nejhlubší noci panovalo pološero. Jen naše koně musili žít pod zemí a trpěli hladem.

Doma jsem se ovšem hřál, neboť jsem měl dobře uzavřený byt s tlustými stěnami a dvojími okny. Jedl jsem mnoho vysoké zvěře, kterou mi kuchař předkládal sušenou a jindy uzenou. Chléb se podobal sucharům, ale i ten byl bílý a dobrý. Jídelní lístek jsme si zpestřovali rozličnými rybami, skopovým masem a buvolími pečínkami. Zvláště ty mi nesmírně chutnaly, neboť buvolí maso je velmi dobrá hovězí. Místo vína jsme pili medovinu, ale ani voda

a kořalka nám nikdy nechyběly. Lovecké výpravy, které vycházely za každého počasí do stepí a lesů, přinášely dostatek čerstvé zvěřiny, tučných a výborných pochoutek a nezřídka i medvědí maso. O to však jsem nestál. Podle ruského zvyku jsme návštěvníky a přátele častovali znamenitým čajem, jehož jsme měli, jak pochopíte, značné zásoby. Žili jsme tedy vesele a dobře.

Tak nastal březen a dni se značně prodloužily, též počasí nám vyhovovalo. Někteří cestující připravovali již saně, neboť chtěli odcestovat dříve. Ale já jsem se rozhodl pro cestu do Archangelska a nespěchal jsem, věda, že lodi do tohoto přístavu připlouvají teprve v květnu nebo začátkem června. Měl jsem dosti času a nemohl jsem nic zmeškat, ani kdybych tam dorazil až v srpnu. V té době totiž jsou lodní náklady naloženy a lodi připraveny odplouti. Trávil jsem tedy čas spokojeně v Tobolsku a díval se, jak mnozí moji přátelé a známí opouštějí město.

Koncem května jsem začal pomalu balit a tu jsem se zamyslel nad tím, proč se všichni moskevští vyhnanci mohou usadit kdekoli na Sibiři a proč se neodstěhují do některého jiného světadílu anebo státu, kde by mohli žít pohodlněji a lépe? Pátral jsem po příčině a přestal jsem se divit, když jsem o té věci hovořil s knížetem X. On mi totiž odpověděl: „Uvědomte si, pane, v jaké zemi jsme a v jakých podmínkách tu žijeme. Nás tu obklopují a střeží mnohem silnější věci než jsou mříže a strážci. Na severu je nesplavný oceán, po němž nikdy žádná loď neplula a nepluje, a všude jinde, tisíce mil na všechny světové strany, se rozprostírá carova država s nesčetnými posádkami. Ani jeden z nás by odtud neunikl nepozorován.“

Uznal jsem závažnost jeho důvodů a mlčel jsem. Vypovězenci byli na Sibiři v pevnějším vězení, než kdyby žili v moskevských vězeních. Napadlo mi však zároveň, že mohu alespoň jednomu vypovězenci, tomuto knížeti, pomoci na svobodu a kdysi večer jsem se mu svěřil s tímto úmyslem. Vyličil jsem mu, jak snadno jej mohu odtud dostat. Nikdo jej nehlídá, necestuji do Moskvy, nýbrž do Archangelska, nejsem odkázán na táboření v posádkových místech a mohu odpočívat kdekoli se mi zlíbí. Na cestě do

Archangelska nás nebude nikdo obtěžovat a tam jej bezpečně a ihned nalodím na anglickou nebo holandskou loď. Vezmu jej prostě s sebou v mém průvodu.

Poslouchal mě s napjatou pozorností, hleděl na mě vážně a tváře mu planuly rozčilením. Také oči mu ztemněly a srdce mu tlouklo slyšitelně v hrudi. Byl tak dojat, že marně hledal odpověď; teprve za chvíli se vzpamatoval, objal mě a pravil: „Drahý příteli, vaše nabídka je tak upřímná a jste tak nezištný a laskav, že myslíte jenom na můj prospěch. Musil bych vědět příliš málo o světě, aby nevzbudila můj údiv, a uznávám, že jsem vám za ni nesmírně vděčný. Uvěřil jste však, že mluvím upřímně, když jsem vám kdysi říkal, že jsem tu našel mír a štěstí a vykoupený pohled na vše, co by mi život ještě mohl dát? Řekl jsem vám, že bych se nevrátil, ani kdyby mě sám car povolal zpátky na svůj dvůr a obdařil mě znovu svou přízní. Myslíte, že jsem se jen pokrytecky vychloubal? Nyní jsem šťastný zajatec, pán vlastní duše, a tam, mezi lidmi, bych se při vši svobodě mohl opět stát otrokem svých smyslů. Pýcha, ctižádost, lakomství a jiné nectnosti by mě zase mohly posednout a ujařmit mě. Drahý pane, nechte mě zde vzdálena všech zlých činů světa. Jste mi přítelem a nechtějte se státi také mým svůdcem.“

Jeho odpověď mě překvapila. Řekl jsem mu, že nyní odejdu, ale že se brzy vrátím pro pevnou odpověď. Potom jsem odešel domů.

Asi za dvě hodiny zaklepal někdo na mé dveře. Šel jsem otevřít, ale kníže již otvíral a stál na prahu, řka: „Drahý příteli, rozrušil jste můj klid, ale již jsem se vzpamatoval. Nehněvejte se na mě, jestliže nepřijmu vaši laskavou nabídku. Uznávám její dosah, ale zvítězil jsem sám nad sebou.“

„Jasnosti,“ pravil jsem, „doufám, že nejste nespokojen, i když si uvědomujete, že odmítáte pomocnou ruku, kterou vám podávají sama nebesa.“

Zasmál se: „Inu, příteli, kdyby mi nebesa podávala pomocnou ruku, mohla by mě také přimět k tomu, abych přijal vaši nabídku. Ale právě nebesa mi vnukla odmítnutí. Odjedete ode mne jako od poctivého, i když ne svobodného člověka.“

Nemohl jsem mu odporovat a ujistil jsem jej, že mě k té nabídce přimělo toliko přání pomoci mu. Objal mě opět a daroval mi nádhernou sobolí kožišinu. Nechtěl jsem přijmout dar od muže v jeho postavení, ale kníže nesnesl odmítnutí.

Nazítří ráno jsem k němu poslal svého sluhu s dárkem. Balíček obsahoval čaj, dva balíky těžkého čínského hedvábí a čtyři roubíky japonského zlata. Kníže přijal čaj, damašek a jeden zlatý slitek s japonským razítkem, ale ostatní mi vrátil. Vzkázal mi též, že by si se mnou rád pohovořil.

Když jsem přišel k němu, tázal se mě, zda bych neučinil tentýž šlechtný návrh osobě, na které mu velmi záleží. Jeho synovi totiž. Neznám jej, nikdy jsem ho neviděl, ale je vypovězencem právě tak jako on sám. Žije ovšem asi dvě stě mil na východ od Tobolska na druhém břehu řeky Obu. Když svolím a chci-li ho dopravit do Evropy, pošle okamžitě pro něj. „Samozřejmě!“ Souhlasil jsem bez váhání a naznačil jsem knížeti, že tak milerád učiním. Nemohu-li přemluvit otce, dokáži mu svou úctu aspoň tím, že se postarám o jeho syna.

Kníže proň poslal hned příštího dne a za dvacet dní po této rozmluvě přijel mladík se sedmi koňmi, naloženými drahocennými kožišinami. Jeho sluhové přivedli koně do města, ale mladý kníže zůstal v bezpečné vzdálenosti před branami. Tam čekal až do večera, kdy přišel na zapřenou do mého bytu. Otec nás seznámil a potom jsme probírali podrobnosti cesty.

Prve než jsme se vydali na pouť do Archangelska, vyměnil jsem zboží přivezené z Číny, hřebíček a muškátové ořechy za mnoho vzácných sobolin, kožišin černých i stříbrných lišek a hranostajů a jiných. Ale větší část koření jsem prodal až v Archangelsku. Také můj společník sjednal v Tobolsku mnoho znamenitých obchodů a byl se zimním pobytem v tomto městě velmi spokojen.

Počátkem června jsme opustili město, o kterém se ostatně pramálo ví ve světě, neboť je příliš vzdáleno běžných obchodních cest. Naše karavana měla celkem jen dvaatřicet koní a velbloudů, z nichž jedenáct náleželo mému knížecímu hosti, ale ve výkazech a listinách bylo uvedeno, že všechno patří mně. Musil jsem také

najmout více sluhů, než jsem měl před příchodem do Tobolska. Mladý kníže se vydával za mého správce.

Brzy po odchodu z Tobolska jsme zapadli do největší a nejhorší pouště, jakou jsem na celé cestě z Nankingu prošel, ale soudili jsme, že nás nebudou znepokojovat lupičské hordy, neboť na tento břeh Obu se Tataři a jiní kočovníci málokdy zatoulali. Žel, přesvědčili jsme se brzy o svém omylu.

Mladý kníže měl věrného sibiřského sluhu, který znal podrobně krajinu, jíž jsme cestovali, a vedl nás tajnými stezkami a oklikami tak, že jsme se vyhnuli všem větším městům, ležícím na naší cestě, neboť v posádkových místech nám vždy hrozilo nebezpečí prozrazení. Vojáci prohlíželi bedlivě všechny cestující, aby jim nějaká významná osobnost neuprchla, a mohlo se snadno stát, že by některá hlídka poznala knížete. Proto jsme také tábořili ve stanech. Mladý kníže však nechtěl připustit, abychom všichni tábořili pod širým nebem v poušti, a kdykoli jsme se přiblížili k městu, zůstal se svým sluhou v lese. Potom jsme se vždy na udaném místě sešli.

Kteréhosi dne jsme vstoupili na evropskou půdu. Přešli jsme říčku Kamu, která v těchto místech tvoří hranici mezi oběma světadíly. Projeli jsme rozsáhlým lesem a utěšovali jsme se, že jsme navždy unikli všem hordám nájezdníků a lupičů, ale vtom jsme narazili na tlupu jakýchsi zlodějů, kteří by nás byli málem vyplnili. Snad by nás byli i zavraždili. Nevíme, odkud tak náhle přišli, mohli náležeti k Ostjakům anebo k divokým kmenům, žijícím na březích Obu, ba mohli to dokonce býti i obyčejní lovci kožišin. Všichni seděli na chundelatých koních, měli luky a šípy a na první pohled jsme odhadovali, že jich není více než čtyřicet.

Přiblížili se k nám na dva dostřely z ručnice, obklopili nás a dívali se na nás velmi zamračeně. Konečně se nám postavili do cesty a naše malá četa musila také zaujmout obranné postavení. Předjeli jsme nákladní velbloudy a poslali jsme k nim sibiřského sluhu knížete, aby zvěděl kdo jsou a co zamýšlejí. Kníže se obával, že to je sibiřská hlídka, vyslaná za ním, aby jej zajala a přivedla zpátky. Muž s vlajkou příměří v ruce došel až k nim a volal na ně, Avšak

ačkoli hovořil několika nářečími, běžnými na Sibiři, nemohl se s nimi dorozumět a sám také nerozuměl jedinému slovu z jejich odpovědi. Ze znamení pochopil jen tolik, že Tataři vystřelí, jakmile se k nim ještě více přiblíží. Vrátil se tedy a nebyl o nic moudřejší než předtím. Podle oděvů hordy usoudil toliko, že máme před sebou tlupu kalmyckých Tatarů nebo Čerkesů. Domníval se, že jich v poušti bude mnohem více, ač nikdy nezajížděli tak daleko na sever.

Z takových vyhlídek jsme se pramálo radovali. Na levé straně, nedaleko naší cesty, rostla skupinka stromů. Lze říci, že tam stál háječek. Rozhodli jsme se ihned, že dojedeme až k němu a opevníme se v něm. Stromy a větve nás uchrání alespoň trochu před šípy a mimo to nájezdníci nemohou na nás hromadně útočit. V okamžicích nebezpečí nás vždy vedl náš starý lodivod a také tento návrh vzešel z jeho hlavy.

Dorazili jsme co nejrychleji do lesíka, aniž se Tataři pokusili překazit náš záměr. Tam jsme k nemalému uspokojení zjistili, že půda je bahnitá a na jedné straně z ní tryská silný pramen, vlévající se o kousek dále do potoka. Zastavili jsme se, jak jsme zjistili, přesně u pramenů řeky Wirtsku.

Druhý, stejně silný pramen prýštil ze země opodál a kolem obou rostly vysoké a staré stromy. Jakmile jsme dorazili pod stromy, nehrozilo nám přímé nebezpečí. Kdyby nás nepřítel chtěl přepadnout, musil by sestoupit s koní a útočit pěšky, ale pak bychom byli ve výhodě.

Náš neúnavný Portugalec však chtěl překaziti i takový útok. Nařídil nám, abychom nasekali ratolesti a upletli z nich jakousi clonu, kterou jsme pověsili na nejnížší větve stromů. Tak vznikla kolem nás jakási ohrada, jejímž hrubým pletivem nemohl proniknout žádný tatarský šíp.

Čekali jsme a pracovali několik hodin, ale nepřítel před lesíkem se ani nepohnul, až teprve dvě hodiny před setměním vyrazil na nás, dříve než jsme si ho všimli. Horda dostala zřejmě posily, neboť nyní jich bylo dvakrát tolik jako odpoledne, ba viděli jsme mezi nimi i několik žen. Když přijeli na půl dostřelu k lesíku, vypálili

jsme na ně slepou ránu z ručnice a zeptali se rusky, co chtějí. Oni však nerozuměli a rána je, jak se zdálo, rozzuřila, neboť nyní udeřili dvojnásob divoce.

Netušili však, jak jsme se opevnili. Náš starý lodivod, který nám velel a zároveň prováděl všechny opevňovací práce, nechtěl, abychom stříleli, dokud se horda nepřiblíží na dostřel pistole. Prozatím nám poručil, abychom přesně mířili a vypálili společně, na povel.

Jakmile Tataři dojeli na padesát kroků k lesíku, vykřikl rozkaz a naše ručnice zahřměly. Nevím, zda jsme mířili tak dobře anebo vedla snad Prozřetelnost sama naše náboje, ale jisto je, že při první salvě spadlo čtrnáct nájezdníků s koní a ti zůstali ležet na zemi, kdežto mnoho jiných se dalo na útěk, poněvadž utrpěli zranění. Pravda je, že jsme všichni nabili ručnice dvěma až třemi kuličkami.

Naše obrana je překvapila. Když viděli účinek střelby, obrátili se a odcválali do vzdálenosti nejméně dvou set padesáti kroků. Využili jsme přestávky a nabili znovu zbraně. Ale oni se opět dlouho nehýbali, a proto jsme na ně vyrazili sami a schytali cestou několik koní, jejichž jezdce jsme zabili. Podle mrtvých jsme poznali, že to jsou opravdu Tataři. Za hodinu se pokusili napadnout nás po druhé. Objeli lesík, hledající slabé místo, ale když shledali, že jsme se opevnili kolem dokola a že jsme všude na stráži, zanechali pokusů a kamsi odtáhli.

Přenocovali jsme v lesíku, avšak spali jsme jen málo a s otevřenýma očima. Někteří zesilovali pletivo a stavěli tvrdší opevnění a jiní stáli na stráži. Čekali jsme toužebně na rozednění, ale když vyšlo slunce, zažili jsme nepříjemné překvapení. Včerejší tlupa tábořila před lesíkem, ale za noc vzrostla na tři sta mužů. Lesík se nyní octl před tatarským táborem, neboť horda si postavila stany ve vzdálenosti snad jen tisíce kroků. Myslili jsme, že jsme ztraceni se vším, co máme. Ztrátu věcí a zboží bych byl rád oželel, ale za nic na světě jsem se nemohl smířiti s myšlenkou, že padnu živ do rukou takových barbarů, a to na samém konci cesty, po všech dobrodružstvích a obtížích, skoro na dohled přístavu,

kde nás očekávalo bezpečné přístřeší, mír a odpočinek. Můj společník zuřil, prohlašuje neustále, že ztrátu zboží nepřezijí. Chtěl raději zemřít než trpěti hlad a přemlouval nás k boji do poslední kapky krve.

Také kníže vynikal mužnou odvahou a chtěl bojovat, ale starý lodivod nás uklidňoval ujištěním, že se ubráníme. Tak jsme strávili celý den rozhovory, prací a úvahami. K večeru však počet nepřátel ještě vzrostl. Dotazoval jsem se Sibiřana, zda neví o nějaké jiné cestě, kterou bychom se dostali do nejbližšího města, a všichni jsme přemýšleli o možnosti tajného nočního útěku. To bylo opravdu jediné východisko.

Sluha mladého knížete mínil: „Chcete-li se vyhnouti boji a ustoupit, dovedu vás v noci na sever a půjdeme do Petrova. Ale můj pán mi řekl, abych raději bojoval.“

Vysvětlil jsem mu, že kníže je příliš rozšafný, aby sváděl boj pro boj, zvláště když vidí, že by se tu osmnáct lidí marně namáhalo přemoči pět set Tatarů. Na boj je dosti času, nezbude-li nám nic jiného. Také knížete jsme brzy přesvědčili, že noční útek je rozumnější, a on opravdu poručil svému sluhovi, aby nás vedl. Zahájili jsme proto ihned přípravy k tajnému odchodu z lesíka.

Jakmile se setmělo, rozžali jsme v táboře oheň, složivše dřeva tak, aby hořela pomalu celou noc, neboť jsme si přáli, aby Tataři mysleli, že jsme dosud v lese. Když později vyšly hvězdy, kráčeli jsme pomalu a tiše za Sibiřanem, který nás vedl přímo k severce. S utajeným dechem jsme pozorovali každý šramot a zvuk, který způsobila naše malá karavana, neboť jsme šli se všemi velbloudy i koňmi; ale první dvě hodiny uplynuly a nikdo nás nesledoval. Potom vyšel měsíc. Tu jsme již byli daleko a nyní jsme na osvětlené cestě po rovině postupovali tak rychle, že jsme do rána ušli nejméně čtyřicet mil.

Na konci této cesty zvířata klesala únavou, ale před námi se zdvíhaly obrysy vesnice Karmazinskoje, kde jsme si dopřáli odpočinku. O Tatarech jsme celý den nic neslyšeli a dvě hodiny před soumrakem jsme se opět vydali na cestu. I v této druhé noci jsme jeli až do osmé hodiny ranní. Asi v sedm hodin jsme

přebrodili říčku Kirtaj a dorazili do malého, ale hustě obydleného městečka Ozomojsk. Teprve nyní nám řekli lovci, kteří se sem sjížděli, že se několik houfů Tatarů toulá stepí, ale že se jich nemusíme bát.

Jak nás potěšila tato zpráva! Rádi jsme koupili nové koně, poněvadž naše zvířata se na nočním útěku příliš vyčerpala a potřebovala dlouhého odpočinku. Také my jsme zde zůstali pět dní. Chytrému sluhovi knížete jsme darovali deset zlatých pistolí za to, že nás sem tak bezpečně dovedl.

Pátého večera po odchodu z Ozomojsku jsme dorazili do Voselskoje na Vyčegdě, tekoucí do Dviny. Naše pouť se blížila šťastnému konci. Sedm dní plavby po krásné řece a vystoupíme v Archangelsku! Sedmého července jsme opravdu odpluli na dvou člunech a velké bárce, připravené pro nás, a osmnáctého července jsme spatřili ulice a domy Archangelska. Strávili jsme tedy na cestě z Nankingu celý rok, pět měsíců a tři dni, počítaje v to osmiměsíční pobyt v Tobolsku.

V Archangelsku jsme čekali šest týdnů na loď a potom jsme vstoupili na palubu hamburské plachetnice. Na anglickou loď bychom byli musili čekat mnohem déle. Nám však se Hamburk zdál stejně dobrým tržištěm jako Londýn a proto jsme neváhali a nalodili sebe i zboží. Když jsme měli náklad na palubě, rozumělo se samo sebou, že se o něj musel náš správce starat, a proto se mladý kníže vůbec neukázal na břehu ani ve městě. Báli jsme se, aby jej některý moskevský kupec, jichž tam v té době meškalo několik, nepoznal.

Z Archangelska jsme vypluli dvacátého srpna a po neobyčejně špatné plavbě jsme třináctého září vpluli do ústí Labe. Můj společník prodal v Hamburku výhodně naše zboží, jak sibiřské, tak i čínské, a když jsme rozdělili výtěžek a odečetli vydání a ztráty, obdržel jsem tři tisíce čtyři sta sedmdesát pět liber, sedmnáct šilinků a tři penny čistého zisku. Do tohoto obchodu jsem vložil pouze diamanty, které jsem koupil v Bengálu, tedy asi šest set liber.

Zde se s námi rozloučil také mladý kníže, neboť plul po Labi a chtěl se dostat k vídeňskému dvoru, odkud mínil psátí otcovým přátelům v Rusku. Při rozloučení mi prokazoval mnoha způsoby svou vděčnost za to, že jsem jej vysvobodil z vyhnanství, a jistě vycítil všechnu náklonnost, kterou jsem choval k jeho otcí.

Končím vypsání svých dobrodružství a cest. Zůstal jsem čtyři měsíce v Hamburku, pak jsem cestoval po souši do Haagu a odtud poštovní lodí do Anglie. Přibyl jsem do Londýna desátého ledna roku 1705 po nepřítomnosti trvající deset let a devět měsíců.

Umínil jsem si, že se již nebudu trmáceti světem za dobrodružstvími. Nyní se připravím na ještě delší cestu, než byly všechny mé dřívější pouti. Po neskonale pestrém životě, ve věku sedmdesáti dvou let, jsem se naučil vážit si odpočinku a požehnání plynoucího z míru a pokoje na konci krásně prožitého života.